

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ YÖNETİMİNDE
KADIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Radiye Sezer KATIRCIOĞLU

TEZ DANIŞMANI

Yard. Doç.Dr. Fatma Ülkü SELÇUK

Ankara–2012

T.C
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ VE SİYASET BİLİMİ ANA BİLİM DALI

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ YÖNETİMİNDE
KADIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Radiye Sezer KATIRCIOĞLU

TEZ DANIŞMANI

Yard. Doç.Dr. Fatma Ülkü SELÇUK

Ankara–2012

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Radiye Sezer Katırcıoğlu tarafından hazırlanan "Adalet ve Kalkınma Partisi Yönetiminde Kadın" başlıklı bu çalışma, 10.01.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Hayriye Özen (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Fatma Ülkü Selçuk (Danışman)

Dr. Başak Ok (Üye)

ÖNSÖZ

Yrd. Doç. Dr. F. Ülkü Selçuk hocamın, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili yazdığı “Özgürlük ve Kadın” başlıklı yazısı ve diğer çalışmalarını okuduğumda kadınların (diğer ötekileştirilenlerin) sorunlarına duyarsız kalmamak ve bir şeyler yapmam gerektiğini fark ettim. Bu düşüncelerle çıktığım bu yolda, kadınların sorunlarına ait neler yapabileceğimi sorguladım. Günümüzde sadece Türkiye’de değil, demokrasi, insan hakları ve sosyal eşitlik açısından en gelişmiş birçok ülkede bile kadının, karar mekanizmalarında nispeten eşit temsil edilemediğini gördüm. Bu konuda yapılacak bir araştırmanın kadına ait sorunların irdelenmesi ve çözüm üretilebilmesi açısından katkıda bulunabileceği umudu ile böyle bir tez çalışması gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

İlk göz ağrım kızım Zeynep, zorlu bir yol olan yüksek lisans eğitimine bu kadar geç yaşta başlamam için beni en baştan beri yüreklendirmiş ve özgüvenimi yılmadan tazelemiştir. Her daim yanımda olan kızım Zeynep’in tüm kalbimle, dualarımla yanında olduğumu altını çizerek belirtmek isterim. Derslerimin yoğun olduğu iki dönem boyunca, üniversite sınavlarına hazırlanan ve bu süreçte yanında yeterince olamadığım son göz ağrım oğlum Furkan’a gösterdiği sabır ve özveriden dolayı minnettar olduğumu söylemeliyim. Tezimin tabloları oluşturma sürecinde, düzeltmelerin sıklaşıp zamanın çok daraldığı günler ve haftalar boyunca bir mühendis titizliği ile yardım eden ve benimle uykusuz kalan sevgili eşime teşekkürlerimi tüm kalbimle sunmayı borç bilirim.

Sevgili ve çok değerli babam, tezimin özellikle yazma sürecinde maalesef çok ağır hastalık sürecine girmiştir. Bu nedenle kısıtlı olan zamanım daha çok daralmış ve üzüntülü zor bir dönemimde tezimi yazmam gerekmiştir. Böylesine zor bir dönemimde, alçak gönlü ve büyük hoşgörülü güzel yüreği ile Yrd. Doç. Dr. F. Ülkü Selçuk tez hocamın, bana gösterdiği anlayış, sonsuz sabır ve yardımları için kendisine minnettarım. Kendisine ne kadar teşekkür etsem ona olan borcumu ödeyemeyeceğimi bilmekteyim.

Değerli arkadaşım Sibel Yıkılmaz, baskıya hazırlama aşamasında verdiği destek ile dost olmanın ne demek olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Kendisine hayatta her şeyin gönlünce olmasını dilerim. Ayrıca mülakatlarımın

randevularını almamda yardımcı olan, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı Güldal Akşit'in danışmanı Nurcan etin'e teşekkürlerimi sunmak isterim. AK Parti yönetimindeki siyasetçilere ise tez çalışmam için zaman ayırdıkları için teşekkürü borç bilirim. Verdikleri bilgi ve yaptıkları yorumlar, kadının toplumsal konumunun iyileşmesine katkı sağlayacağı umulan tezim için hayatı önem arz etmiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: KADIN SİYASET

1.1. KADIN VE SİYASET	11
1. 2. SİYASAL KATILIM	14
1. 2. 1. Siyasal Katılım Biçim ve Düzeyleri	16
1. 2. 2. Siyasal Katılmayı Belirleyen Etkenler	20
1. 2. 2. 1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet	20
1. 2. 2. 2. Aile	24
1. 2. 2. 3. Eğitim	26
1. 2. 2. 4. Meslek	27
1. 2. 2. 5. Gelir Düzeyi.....	27
1. 2. 2. 6. Yaş.....	28
1. 2. 2. 7. Yerleşim Biçimleri	29
1. 3. KADININ SİYASAL KATILIMI	30
1. 3. 1. Kadının Bireysel Siyasal Katılımı	31
1. 3. 2. Kadının Toplumsal Siyasal Katılımı.....	33
1. 3. 3. Dünyada ve Türkiye’de Kadının Karar Mekanizmalarında Var	34
Olma Oranları	34
1. 4. KADINLARIN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMALARININ ÖNÜNDEKİ.....	46
DİĞER ENGELLER.....	46
1. 4. 1. Cam Tavan Sendromu-(Ana Kraliçe Sendromu)	46
1. 4. 2. Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	48

1. 4. 3. Örgütsel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	49
1. 4. 4. Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	50
1. 5. FEMİNİST AKIMLAR	56
1. 5. 1. Feminizm.....	56
1. 5. 2. Feminizmin Ortaya Çıkışı	57
1. 6. FEMİNİZM TÜRLERİ	59
1. 6. 1. Liberal Feminizm	60
1. 6. 2. Radikal Feminizm.....	62
1. 6. 3. Marksist Feminizm	63
1. 6. 4. Sosyalist Feminizm.....	64
1. 6. 5. Psikanalist Feminizm	65
1. 6. 6. Kültürel Feminizm.....	67
1. 6. 7. Postyapısalcı / Postmodern Feminizm	69
1. 6. 8. Transformasyonel Feminist Teori	70
1. 7. TÜRKİYE’DE FEMİNİZM	72
1. 7. 1. Osmanlı Dönemi.....	72
1. 7. 2. Cumhuriyet Dönemi	73
1. 7. 3. 1980 Sonrası Dönem.....	76
1. 8. İSLAM VE FEMİNİZM	78

İKİNCİ BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ ORGANİZASYONUNDA KADIN

2. ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	87
2. 1. AK PARTİ’NİN KURULUŞU	87
2. 2. AK PARTİ’NİN SİYASİ YELPAZEDEKİ YERİ	90
2. 3. AK PARTİ’NİN YAPILANMASI	91
2. 4. AK PARTİ’ DE KADIN KOLLARI	95
2. 4. 1. Teşkilat yapısı.....	95
2. 4. 2. AK Parti Kadın Kollarının Misyonu ve Vizyonu	98
2. 5. AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ	101

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

3. 1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ	106
3. 1. 1. Araştırmanın Amacı.....	106
3. 1. 2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	109
3. 1. 3. Araştırmanın Yöntemi	110
3. 2. ARAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLMESİ	111
3. 3. MÜLAKAT YAPILAN KATILIMCILARIN GÖREV VE ÜNVANLARI ...	112
3. 4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	116
3. 4. 1. Görüşmecilerin Aile ve Çocuklukları	117
3. 4. 2. Görüşmecilerin Ailelerinde Aktif Siyasetle İlgilenenler	126
3. 4. 3. Görüşmecilerin Örnek Aldığı Siyasetçiler	128
3. 4. 4. Görüşmecilerin Siyasete Aktif Olarak Başlamaları.....	134
3. 4. 5. Görüşmecilerin Siyasi Kariyerleri	139
3. 4. 6. Görüşmecilerin Diğer Siyasi Parti Faaliyetleri ve STK Çalışmalar	142
3. 4. 6. 1. Görüşmecilerin Diğer Siyasi Parti Faaliyetleri	142
3. 4. 6. 2. Görüşmecilerin STK Faaliyet Süreçleri	144
3.4.6.3. Görüşmecilerin, STK Çalışmalarında Birlikte Çalıştıkları.....	153
Erkek ve Kadınlarla Yaşanan Zorluklar.....	153
3. 4. 7. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Süreçleri.....	160
3.4.7.1. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile ve İş.....	163
Çevrelerinde Yaşanan Zorluklar.....	163
3. 4. 7. 2. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aldığı	171
Destekler	171
3. 4.7. 3. AK Parti Sürecinde Siyasetçilerle Yaşanan Zorluklar ve.....	175
Aşma Yolları	175
3. 4. 8. Görüşmecilerin Kadının Siyasette Aktif Olarak Var Olması.....	191
İçin Görüşleri	191
3. 5. GENEL DEĞERLENDİRME	201

SONUÇ	202
KAYNAKÇA	216
EK-1- ADALET VE KALKINMA PARTİSİ	227
EK-2- MÜLAKAT SORULARI	234
EK-3- MÜLAKAT YAPILAN GÖRÜŞMECİLERİN KÜNYELERİ	236
ÖZET	242
ABSTRACT	243

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AB KPK	: Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADD	: Atatürk'çü Düşünce Derneği
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKDER	: Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ATV	: Bir Türk Televizyon Kanalı
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CEO	: İcra Kurulu Başkanı (Chief Executive Officer)
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇYDD	: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DHK	: Genel Merkez Parti İçi Demokrasi Hakem Kurulu
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DYP	: Doğru Yol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
HAK-İŞ	: İşçi Sendikaları Konfederasyonu
HÜKSAM	: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
HR	: Human Resources (İnsan Kaynakları)

ICPD	: International Conference on Population and Development (Uluslar arası Nüfus ve Kalkınma Konferansı)
IPU	: Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik
IULA-EMME	: Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği
IRI	:Uluslararası Cumhuriyetçiler Enstitüsü (International Republican Institute-
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İGMÜ	: İl Genel Meclis Üyesi
İHL	: İmam hatip Lisesi
İKAM	: İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi
İSİAD	: İzmir Sanayici İş Adamları Derneğini
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KA.DER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KAGİDER	: Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KSGM	: Kadının Statüsünü Koruma Genel Müdürlüğü
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MDK	: Merkez Disiplin Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MKYK	: Merkez Karar Yönetim Kurulu
MYK	: Merkez Yürütme Kurulu
NOW	: Ulusal Kadın Örgütü (National Organization for Women)
NWPC	:Ulusal Kadın Siyasi Komitesi(National Women's Political Caucus)
OECD	:Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)

R.T.E	: Recep Tayyip Erdoğan
SAE	: Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TODAİ	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu).
UNFEM	: The United Nations Development Fund for Women (Birleşmiş Milletler Kalkınma Kadın Fonu)
WDN	: Kadın Dernekleri Ağı (Women's Democracy Network)
Y.O	: Yüksek Okul
YEPP	: Yerel Eşitlik Eylem Planları
yy	: Yüzyıl

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekilli Sayısı ve Meclis'te Temsil Oranı, (1935-2011)	35
Tablo 2:Türk Kadınlarının Bürokrasideki Yerleri	37
Tablo 3: Ulusal Parlamentolarda Kadın Temsil Oranı (ilk 15)	38
Tablo 4: 2011'de Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama).....	40
Tablo 5: Avrupa Parlamentosunda Kadın Temsil Oranı 2011	41
Tablo 6: 2009 Yerel Seçimleri'nde Partilerin Kadın Adayları	42
Tablo 7: Türkiye'de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın Sayısı ve Oranı	43
Tablo 8: Dünyada ve Avrupa'da Yerel Siyasette Seçilmiş Kadın Sayısı ve Oranı.....	44
Tablo 9: Kadın Yöneticilerin Cam Tavan Engelleri.....	47
Tablo 10: Kadınların İşletmelerde Liderlik Pozisyonlarına Yükselbilme İmkânları	56
Tablo 11: AK Parti Genel Merkez Ana Kademe Teşkilatlanma Yapısı.....	92
Tablo 12: Adalet ve Kalkınma Partisi Ana Kademe Teşkilatlanma Yapısında Kadın Oranları	93
Tablo 13: AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Teşkilat Yapılanması.....	96
Tablo 14: AK Parti Kadın Milletvekillerinin Sosyal Durumları.....	105
Tablo 15: Görüşmecilerin Sosyal Durumları.....	113
Tablo 16: Görüşmecilerin Eğitim Meslek ve Görevleri	114
Tablo 17: Görüşmecilerin Görev Aldıkları STK'lar.....	115
Tablo 18: Görüşmecilerin Siyasete İlk Ne Zaman, Nasıl ve Ne İle İlgili Duydukları	119
Tablo 19: Görüşmecilerin Ailelerinde Okuma ve Tartışma Ortamı.....	123
Tablo 20:Görüşmecilerin Çocukken Ailelerinde Siyasi Konuları Konuşma-Tartışma Ortamı	125
Tablo 21: Görüşmeci Ailelerinde STK Faaliyetlerine Katılma.....	126
Tablo 22: Görüşmecilerin Ailelerinde Siyasi Parti Faaliyetlerine Katılma.....	127
Tablo 23: Görüşmecilerin Örnek Aldıkları Dini Şahsiyetler.....	129

Tablo 24: Görüşmecilerin Uluslararası Siyaset Dünyasında Örnek Aldıkları Kişiler.....	130
Tablo 25: Görüşmecilerin Türkiye Siyaset Dünyasında Örnek Aldıkları Liderler.....	132
Tablo 26: Görüşmecilerin Siyasete Aktif Olarak Başlamalarında Öne Çıkan Etkenler.....	138
Tablo 27: Görüşmecilerin Siyasi Kariyerleri Boyunca Dönüm Noktası Olarak Değerlendirdikleri Olaylar.....	141
Tablo 28: Görüşmecilerin AK Parti'ye Üye Olmadan Önce Diğer Siyasi Partilerin Faaliyetlerine Katılma Durumları.....	143
Tablo 29: Görüşmecilerden STK Faaliyetlerine Katılanlar.....	144
Tablo 30: STK Faaliyetleri Sırasında Aile İle Yaşanan Zorluklar.....	145
Tablo 31: STK Faaliyetleri Sırasında Aile İle Yaşanan Zorlukları Aşma Yolları.....	147
Tablo 32: Görüşmecilerin STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinin Yaşadığı Zorluklar.....	148
Tablo 33: Görüşmecilerden STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinden Destek Alanlar.....	149
Tablo 34: Görüşmecilerin STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinden Aldıkları Destekler.....	150
Tablo 35: STK Çalışmaları Sırasında İş Çevresi İle Yaşanan Zorluklar.....	151
Tablo 36: STK Çalışmaları Sırasında Toplantı, Seyahat ve Harcamalarla İlgili Yaşanan Zorluklar ve Aşma Yolları.....	153
Tablo 37: Görüşmecilerin STK Çalışmaları Sırasında Birlikte Çalıştıkları Kadınlarla Yaşadıkları Zorluklar.....	155
Tablo 38: STK Çalışmalarında Birlikte Çalışılan Erkeklerle Yaşanan Zorluklar.....	157
Tablo 39: STK Çalışmaları Sırasında Birlikte Çalışılan Erkeklerle Yaşanan Zorlukları Aşma Yolları.....	158
Tablo 40: STK Çalışmaları Sırasında Diğer Kişilerden Alınan Destekler.....	160
Tablo 41: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Süreçleri.....	162

Tablo 42:AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile-Eş-Akrabalarla Yaşanan Zorluklar.....	167
Tablo 43:AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile Desteği Alanlar ve Almayanlar.....	168
Tablo 44: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Toplantı Seyahatlerde Yaşadıkları Zorluklar.....	169
Tablo 45: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Toplantı-Seyahatlerde Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları.....	170
Tablo 46: AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Görüşmecilerin Harcamalarla İlgili Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları.....	171
Tablo 47: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde KişilerdenAldıkları Destekler.....	175
Tablo 48: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştığı Siyasi Erkeklerle Yaşadığı Zorluklar	180
Tablo 49: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştığı Siyasi Erkeklerle Yaşadığı Zorlukları Aşma Yollar	183
Tablo 50: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştıkları Kadın Siyasetçilerle Yaşadıkları Zorluklar ve Sebepleri.....	187
Tablo 51: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştıkları Kadın Siyasetçilerle Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları.....	190
Tablo 52:Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması İçin Gerektiğini Düşündükleri Kişilik Özellikleri.....	193
Tablo 53:Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması Gerektiğini Düşündükleri Dış Etkenler.....	194
Tablo 54:Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması Gerektiğini Düşündükleri Tecrübeler.....	196
Tablo 55: Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması İçin Siyaset Tarzlarına İlişkin Görüşleri.....	200

GİRİŞ

Kadın erkek eşitliği, demokrasinin ve insan haklarının olmazsa olmaz kurallarından biridir. Çağdaş, demokratik bir toplum olmanın gereği, kadının toplumun tüm yapıları içinde erkeklerle eşit statüde olmasıdır. Fakat günümüzde demokrasi, insan hakları ve sosyal eşitlik açısından en gelişmiş ülkelerin bazılarında bile kadın, karar mekanizmalarında eşit temsil edilememektedir. Türkiye’de nüfusun yarısını oluşturan kadınların, “temsil” ve “katılım”da sorun yaşamaları sadece kadın-erkek eşitliği çerçevesinde toplumsal bir sorun değil aynı zamanda bir demokrasi sorunudur. Çünkü siyasal karar alma mekanizmalarına kadınların katılımı demokrasinin en önemli unsurlarından biridir. Aynı zamanda toplumsal alanın her düzeyinde kadınların temsil ve katılımı çok önemli ve gereklidir. Temsil edilememe gerçeği, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarında ve kadının erkeğe göre düşük toplumsal statüsünde ve erkek lehine siyasal iktidar ilişkilerinde kendini göstermektedir.

Kadınlar, tarih boyunca cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliklerle karşı karşıya kalmışlardır. Erkeklerden daha düşük statüde görülmüşler ve erkeklere nazaran daha az hak ve şansa sahip olmuşlardır. Birçok ülkede eşitliğe yönelik gelişmeler kaydedilmesine rağmen, kadınlar hala ayrımcılığa maruz kalabilmekte, cinsel istismar ve aile içi şiddete uğrayabilmektedirler. Kuşkusuz, bunda geleneksel cinsiyet rollerinin ve bu rollerin öğrenildiği sosyalleşme sürecinin etkisi büyüktür ve cinsiyet eşitsizliği, temel sosyal kurumlara yansımaktadır. Bu bağlamda, kadına uygulanan cinsiyet ayrımcılığı ekonomi, eğitim, siyaset ve sosyal yaşam alanlarında sıkça görülmektedir.

Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı birçok toplumda görülmekle birlikte, ayrımcılığın türü ve derecesi farklıdır. Gelişmiş ülkelerde cinsiyet ayrımcılığı, kadınların siyasette, çalışma yaşamında işe kabul edilmeleri ve terfi almaları aşamalarında karşılaştıkları engeller olarak görülmektedir. Bunlarla birlikte aynı iş için erkeklere nazaran az ücret almaları gibi konularda da ayrımcılık belirginleşmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise belirtilen konuların yanı sıra daha çok şiddete uğrama ve eğitim olanaklarından yararlanamama gibi temel alanlarda gözlemlenmektedir.

Kadın erkek arasındaki eşitsiz ilişki, ilkel toplumlardan günümüze dek toplumsal olaylar içerisinde farklı formlar alarak bugüne kadar ulaşmıştır. Günümüze kadar geçen süreçte kadın erkek ilişkisinin kökenleri ile ilgili araştırmacılar iki farklı düşünce geliştirmişlerdir. İlk görüş; anasoylu toplumların yerleşik hayata geçmezden önce varlığını kabul etmekte ve yerleşik hayata geçtikten sonra anasoylu yapının gerileyip ataerkilliğin yani erkek egemen toplum yapısının oluşmaya başladığını var saymaktadır. Diğer görüş, anasoylu toplum yapısının bile ataerkil olduğu ve kadın hâkimiyetinin hiçbir zaman var olmadığı yönündedir (Akal, 1994: 19, 20).

Yeryüzünde, kadına ait sorunların nasıl ve ne zaman var olduğu konusunda, uzmanların ortak bir noktada birleşemedikleri aşikâr bir gerçektir. Kadına ait bu sorunların varlığını gösteren pek çok belge, antik çağda dahi vardır (Heywood, 2007: 16). Antikçağa ait belgeler o dönemin toplumunda kadın-erkek eşitsizliğinin boyutlarını çok iyi anlatmaktadır. Araştırmacıların birçoğu, cinsiyete dayalı ayrımcılığın, köklü bir ayrımcılık biçimi olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır.

Antik çağa baktığımızda, kadının birçok toplumda kölelerle bir tutulduğunu görmekteyiz (Rosen ve Wolff, 2006: 8). Siyaset tarihi düşünürleri, kadını çoğu kez “ailenin içinde” ele almışlar, örneğin “polise” bağlı yurttaşlık bağı genelde erkekler arasında kurgulanmıştır. Aristoteles; “doğanın her amaç için başka şey yaratmış” olduğunu söyleyerek, “kadının ve kölenin yapacağı işler bellidir”, demiştir. Homeros, “erkekler karılarını ve çocuklarını yönetmek için yasa koyarlar” demiştir. Böylelikle, yöneten-yönetilen açısından kadına yönelik yaklaşımı gözler önüne sermişlerdir (Rosen ve Wolff, 2006: 29, 30). O, dönemden bugüne süre gelen kadını ötekileştirme, ikincil cinsiyet yaklaşımları ve ayrımcılık gibi bilinen kadına ait sorunlar; zamanlara ve toplumlara göre değişime uğramış, farklılaşan boyutlarda yaşanmıştır. Hala günümüzde, yirmi birinci yüzyıl kadınının ayrımcılık konusundaki pek çok sorunu çözüm beklemektedir (Türk, 2010: 2).

Kadınlar, sadece cinsiyetlerinden dolayı erkeklerden sistematik bir şekilde geri bırakılmış, toplumsal, kültürel yapılar ile de bu durumun meşruiyeti sağlanmıştır. Kadın erkek eşitsizliği, bilinen en eski toplumsal fark olarak varlığını halen sürdürmektedir. Her toplumda ve her çağda cinsiyet ayrımcılığının kendine has yönleri bulunmaktadır ve değişmeyen tek şey ayrımın kendi ilkesidir. Türk’ün (2010)

belirttiğine göre, “cinsiyet ayrımı, var olan kültür içinde ortaya çıktığı için, kazandığı anlam da erkekler ve kadınlar arasındaki gerçek ilişkilerde ortaya çıkmaktadır” (s. 1).

J.S.Mill, 19. yüzyılda kadının oy hakkı mücadelesini veren bir düşünür olmasına rağmen, oy kullanma hakkı için birçok kadının yerleşik toplum düzeni çerçevesinde evini ve çocuklarını tercih edeceğini söylemiştir. Aydınlanma çağında da geleneksel batı düşüncesini benimseyen birçok bilim adamı “kadın-erkek eşitliği” düşüncesinin yersiz olduğunu savunmuştur (Tekeli, 1992: 35, 36). Görüldüğü gibi, günümüz kadının sorunlarının sadece bir boyutunu oluşturan, kamusal/özel alan tartışmalarında, kadına çizilen, ayrılan alan büyük ölçüde yönetilen rolü olmuştur. Bu bize antik çağdan günümüze, kadın-erkek eşitsizliğinin, zamana ve mekâna göre değişiklik göstererek varlığını sürdürdüğünü anlatmaktadır (Rosen ve Wolff, 2006: 30, 59).

Kadının, biyolojik yapısıyla bağlantılı oluşan-oluşturulan sorunlar toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadının mücadele etmesi gerekenler arasına katılmıştır. Toplumlarda, toplumsal cinsiyet rolleri bakımından çoğu kadın özel alana ait ve erkeğin güdümünde, bağımlı, yönetilen bir varlık olarak nitelendirilirken; erkek, kamusal alana ait, bağımsız ve yöneten bir varlık olarak tanımlanmıştır. Bunun temeli, toplumsal yapının eksenin erkeklerden oluşan egemen grubun ihtiyaçlarına ve değerlerine göre oluşturmasına dayanmaktadır.

Egemen grup, kendinde var olduğunu kabul ettiği özellikleri kendisiyle özdeşleştirirken, çıkarına uygun gelen başka özellikleri de karşıt cinsiyet grubuna yüklemiştir. Türk (2010), erkek egemen toplumlarda atfedilen bu özellikler, “erkeklerde saldırganlık, zekâ, güç ve etkenlik; kadınlarda ise bilgisizlik, güçsüzlük, iffet ve edilgenliktir” demiştir (s. 2). Bu özellikler bağlamında kız çocukları çoğunlukla aile için yetiştirilirken, erkek çocuklar kamusal alan için yetiştirilmektedir. Erkeğin üstünlüğünü kabul eden bu düşünce biçiminden ötürü kadın, statü olarak da daha aşağıda olmuştur. Böylelikle bu düşünce biçimi, toplumun tüm yapılarınca, kültürel değerler haline getirilmiştir. Ataerkil düşünce yapısı olarak tanımladığımız bu durum, çoğunlukla medya tarafından yeniden üretilmekte ve meşrulaştırılmaktadır. Bu yapılar çerçevesinde kız ve erkek çocukları, kadın ve erkeğe biçilen rollere göre yetiştirilmekte ve tazelenerek üretilmektedir (Türk, 2010: 2). Unat (1992), “çocukların doğuştan ergin bir insan oluncaya kadar

hangi etkenlerle kişilik kazandıklarını ortaya koymaya çalışan disiplin, siyasal toplumsallaşma sürecidir” demiştir (s. 23). Simone De Beauvoir’ın bu bağlamda söylediği ve savunduğu, ünlü sözü “biz kadın doğmuyoruz, bizi kadın haline getiriyorlar” dır (Türköne, 2005: 563).

Erkek egemen toplumsallaşma süreci, kadının siyasette temsili noktasında erkeğin direnişi ile karşılaşmakta ve erkek iktidarını paylaşmama arzusu ile birleşip güçlenerek, kendini göstermektedir. Bireysel özelliklerden, yaş, cinsiyet, aile, eğitim, meslek, gelir, yerleşme biçimi olarak sıraladığımız faktörler, ataerkil değerlerle örülü toplumlarda eşitsiz ve ayrımcı yaklaşımlar şeklinde gerçekleşmekte ve günümüzde kadının siyasal katılımını olumsuz etkilemektedir (Kışlalı, 2000: 221, 223). Bu faktörler aynı zamanda sosyo- ekonomik faktörlerin dinamiklerini oluşturmaktadır. Bu değerlere göre şekillenen topluma ait siyasetin yapısı da doğal olarak ataerkil özelliklerle donatılarak yapılandırılmıştır. Yıllarca kadının bu yapıların, içerisinde varlık göstermesi bir yana; kadın, siyasetin kapısına bile yaklaşamamış böylelikle siyasi kültüre yabancı ve uzak kalarak, erkeklerle yarışacak bilgi ve donanıma sahip olamamıştır.

17. yüzyıla gelindiğinde, kadın yıllarca maruz kaldığı bu yaşam modelini, toplumsal cinsiyet rollerini, kadın hareketi içinde sorgulamış ve tartışmaya başlamıştır. Kadın hareketleri, oy kullanma hakkı, özgürlük-eşitlik kavramları üzerinden mücadele yürütmüş ve uzun yıllar süren mücadeleler sonucunda yasal boyutta haklar kazanılmışsa da kadının sorunlarını çözmede yeterli olamamıştır. Birinci Dünya Savaşından sonra kadına siyasal haklarla birlikte yüksek öğretimin kapıları açılmıştır. Bu eğitim kadınları kendine ait konuları ve sorunları daha çok sorgular hale getirmiş ve “Kadınlar niçin toplumda erkeklere kıyasla daha geride, daha ikinci sınıf konumdalar?” sorusunu irdeler olmuşlardır. Bulunan cevap ise, toplumlarda iktidar; yetki ve karar alma yetisinin kadının aleyhine işlediği olmuştur (Unat, 1992: 16).

Türkiye’de ise, “kadın hareketi”, daha Osmanlı döneminde başlamış, Cumhuriyetin ilanı ile birlikte siyasi haklar elde eden Türk kadını, birçok ülke kadınına göre büyük ve hızlı bir ilerleme elde etmiştir. Dünyada etkili olan kadın hareketlerinin ve feminist örgütlenmelerin yansımaları ülkemizde ancak 80’li yıllarda görülmeye başlamıştır. 1980 Darbesi sonrası kadın hareketi, büyük kentlerde

ve çoğunlukla eğitimli, iş sahibi, orta sınıf kadınların önderliğinde başlamış ve kısa zamanda gençlerin katılımı ile etkin bir örgütlenme ile gerçekleşmiştir. Hareket, yayıncılar, gazeteciler, yazarlar, ortak kimliklerde birleşmiş, küçük gruplar sadece kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları sorgulamış ve çözüm yolları aramışlardır. 90'lı yıllarla birlikte bir kısım muhafazakâr kadın örgütlenmeleri, diğer feminist örgütlenmeleri ile birlikte kadına ait sorunların neler olduğu ile ilgili bir ortak fikir birliği oluşturmuş ve kadın, cinsiyetçi politikalar çerçevesinde bu kesim tarafından da sorgulanmaya başlanmıştır (Türköne, 2005: 587).

Arat (1992), bu hareketin, “kadının siyasi katılımında artış sağlamadığını, zaten kendileri içinde de aktif politikaya katılan kadınlara sahip olduklarını amacın devlete karşı demokratikleşme olduğunu” anlatır (s. 89). Bu hareket kadınlara örgütlenme ve lobicilik alanlarında tecrübe edinmelerini sağlamış ama kadını siyasetle ilgilendirmede, eklemlendirmede zayıf kalmıştır. 1990'lı yıllarda, örgütlenmeler ise kadını siyasette güçlendirmeyi amaçlamış ve yaygın kadın örgütü haline gelmeyi başarmışsa da sonuç elde etmede yeterli birlikteliği ve etkililiği kazanamamışlardır.

1934 yılında Türk parlamentosunun %4,5'i kadından oluşurken, sonraki seçimlerde bu oran uzun yıllar %2'lere kadar düşmüş ve bu oranlarda seyretmiştir. Ancak 2002 yılında gelindiğinde %4,4 kadın milletvekili oranı mecliste yer alabilmiştir. 2002 genel seçimleriyle başlayan yükselme tirendi, 2007 genel seçimlerde ancak %9,'a ve Haziran 2011 genel seçimleri ile %14,2 ile yükselebilmştir.¹ Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU)'nın yayınladığı listede Türkiye, 2007 genel seçimleri ile 101.sırada yer alırken, 2011 genel seçimleri ile %14,2 oran ile 83.sıraya yükselmiştir. Son on yılda kazanılan bu olumlu ivme ne yazık ki dünya ülkelerinin elde ettiği %56'lık oranlarla karşılaştırıldığında, Türk kadının çok gerilerde kaldığı açıkça görülmektedir.

Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik'in (IPU'nun) yayınladığı verilere göre, dünya sıralamasında birinci sırada yer alan Ruanda'da kadınların meclise girmeleri için yasal kota uygulanmaktadır. Suudi Arabistan ve Belize gibi

¹ -<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1898> (Erişim Tarihi: 05-10-2011)

birkaç ülke parlamentolarına kadın milletvekili girmeyi henüz başaramamış, ancak yasal haklar yakın tarihte verilmiştir (“Herkes Seçme Seçilme Hakkı”, 2011).²

Kadının siyasi temsil noktaları sadece meclisten ibaret değildir. Yerel yönetimler ve parti organizasyonlarında kadın sayısı, kabinede yer alan kadın bakanlar veya bürokraside üst düzey kadın yöneticiler, kadının temsil noktalarını veya karar almada varlığını incelememiz gereken konulardır. Toplumlara baktığımızda karşılaştığımız tablo, kadının, siyasi alanda ve diğer karar alma noktalarında oldukça eşitsiz bir paylaşım ile karşı karşıya olduğudur. Günümüzde toplumların, gelişmişlik ve demokratiklik ölçütü “kadının siyasi katılımı ve karar mekanizmalarındaki varlığı” ilgili oranlardır. Siyasi alanda binlerce yıl var olan erkekler ve erkek yapılı toplumlarda var olmaya çalışan kadın, yasal boyutta kazandığı haklarını kullanma ve kullanmama bağlamında kendilerini sorgulamadığı kadının temsil edilme noktalarındaki oranlarına bakıldığında açıkça görülmektedir. Bu durum bize kadının kendine ait sorunlarla ilgili farkındalık düzeylerinin çok düşük olduğunu ve bu sorunlarını içselleştirerek kendilerine yabancılaştıklarını anlatmaktadır (Aziz, 1992: 255). Hâlbuki şu sorular kadınlarca rahatlıkla sorulabilir ve üzerinde tartışılabilir olmalıdır:

“Nüfusun yarısını oluşturan kadın, neden siyasi alanın hiçbir noktasında ve aşamasında yok denecek kadar az?”

“Nüfusun yarısını oluşturan kadın, erkekler tarafından gerçekten temsil edildi mi; edilebilir mi?”

“Nüfusun yarısını oluşturan kadın, temsil noktalarında olmadan tam bir eşitlik ve tam bir demokrasi vardır denilebilir mi?”

“Nüfusun yarısını oluşturan kadın olmadan var olan meclisin, toplumun temsilini tam ve doğru olarak yansıttığı kabul edilebilir mi?”

“Nüfusun yarısını oluşturan kadın, neden toplumun karar alma süreçlerinin nerdeyse hiçbir noktasında görünmüyor?”

Gerçekten bu konularda toplumumuzda ve birçok dünya toplumunda son yıllara kadar cılız bir sorgulanma yaşanmıştır. Bu soruların cevabını arayış bize

²- <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (Erişim Tarihi:21-09-2011)

çözüm üretme, yol ve yöntem geliştirme yapılarını da açmıştır. Bu cevapları arama ve bulma arayışlarından, çabalarından biride akademik tez çalışmalarıdır.

Dünyadaki kadının ve doğal olarak Türkiye'deki kadının ortak sorunlarından sadece biri olan tezimizin konusu, “kadınların aktif siyasette ve siyasi karar alma mekanizmalarında varlığı-yokluğu, siyasi karar noktalarına gelişlerinde yaşadıkları zorluklar ve kolaylıklar” dır. Kadına ait bu önemli ve güncel olan bu sorunun, AK Parti (Adalet ve Kalkınma Partisi) Organizasyonunun karar alma mekanizmalarında yer alan kadın siyasetçiler bazında analiz edilecektir. Çalışmanın başında, AK Parti Kadın Kolları ile sınırlı tutmayı düşünerek yola çıkmıştık ama çalışmalarımız ilerledikçe karar süreçlerinin hemen her noktasında var olan ve o süreçleri deneyim edinen kadın siyasetçilerle yapılırsa çok daha geniş veri elde edileceğini gördük.

Çalışmanın birinci bölümü olan kuramsal çerçevede, ilk olarak kadının siyasal katılımını etkileyen siyasal toplumsallaşma süreçleri ve kazanılan toplumsal roller incelenmeye çalışılmıştır. İkinci olarak ise, kuramsal çerçevede yer alan, kadın haklarının kazanımında kadın hareketi ve feminist örgütlerin dünyada ve Türkiye’de gelişimi ve etkisi anlatılmış ve Türk siyasi tarihine kadın açısından etkisi irdelenmiştir.

İkinci bölümde, araştırma alanı olan, AK Parti’nin kuruluşu, yapısı, yönetimi, milletvekilleri ve kadın kolları ve çalışmaları temel alınarak kadın siyasetçiler açısından ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, tezimizi diğer çalışmalardan ayıran mülakatların, analizi yer almaktadır. Bu bölümde öncelikle, alan araştırmasının amacı, kapsam ve yöntemi ile araştırma bulguları aktarılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgularla kadının siyasal toplumsallaşma süreçlerindeki etkenler, eğitim, iş, STK (sivil toplum kuruluşları) faaliyetleri ve siyasi çalışmaları bağlamında araştırılmıştır. AK Parti’de karar alma noktalarına geliş süreçleri sorgulanarak, kadının siyasete bakışı ve siyaset yapma dinamikleri ve diğer siyasetçilerle ilişkileri irdelenmiştir. Bu sorularla elde edilen bulgular tablo haline dönüştürülmüş, böylece analizi daha kolay ve hızlı anlaşılır hale getirilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde ise, kadının siyasete aktif katılımı ve karar alma mekanizmalarında yer alma süreçlerinde karşılaşılan sorunlar, görüşmecilerin karşılaştığı zorluk-kolaylıklarla karşılaştırılarak, eşleştirilmiş, kıyas yapılmış ve

edindiklerini belirttikleri tecrübeleri çerçevesinde çözüm önerilerine yer verilmiştir. Ayrıca ileride yapılacak çalışmalarda derinlemesine incelenebilecek noktalara değinerek, bu doğrultuda yorum ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın ana gövdesi, konuyla ilgili istatistikî veri, araştırma, rapor ve diğer literatürün değerlendirilmesi ile yapılan mülakatların analizinden oluşmuştur. Konuyla ilgili tez çalışmaları, kitap ve makaleler incelenerek ilgili literatür taranmıştır. Örneğin; KA.DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) kurucularından olan Nevval Sevindi, politikada kararlı ve azimli çıkışı önce kendisi gerçekleştirerek, “kadını en iyi kadın anlar” düşüncesiyle “Politikada Kadın Eli” adlı kitabı ile kendi tecrübeleri ışığında siyaseti kadın gözü ile ele alan bir çalışma yapmıştır. “Cinsiyetler Siyaseti” Sylviane Agacinski, çalışmasında, cinsiyet ayrımı, kadınlık, haklar, özgürlük, demokrasi ve tam denklik üzerine cesur bir düşünce ile yaklaşarak yazıya dökmüştür. Meryem Koray, toplumsal cinsiyet politikalarını incelediği, “Günümüzde Yaklaşımlar Işığında Kadın ve Siyaset” ve “Çalışma Yaşamı Penceresinden Kadın Gerçekleri” çalışmaları ve Şirin Tekeli’nin, “Devlet-Kadın-Siyaset” kitapları kadının siyasi katılım süreçlerini farklı açılardan incelemiş çalışmalar olarak literatürde yer almıştır.

Ülkemizde kadının siyasi katılımı ile ilgili çalışmalar, akademik düzeyde birçok atölye, çalıştay ve araştırmada yapılmıştır. 2007’de Heinrich Boll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Dr. Ulrike Dufner ve Semahat Sevim’in organize ettiği, “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları” başlıklı çalışma kadının siyasi durumunu dünyadaki diğer ülkelerle birlikte toplumsallaşma süreci ve kadın örgütleri kapsamında analiz etmekle beraber, yasal boyutta olan eksikliklere işaret ederek çözümler öneren bir çalışma olmuştur. 2008 KAGİDER’ in (Türkiye Kadın Girişimciler Derneği), “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri”, çalışması daha kapsamlı kadının istihdamından eğitim ve siyasete katılımına kadar olan ana sorunları incelemiş, yine yasal boyutun eksiklikleri ile kadın örgütleri ile birlikte yapılan ve organize edilen projeler anlatılmıştır. AKDER’ in (Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği), 2010 çalışması başörtülü kadının siyasi katılımını yine istihdamdan eğitime ve sağlığa kadar kadını yakından ilgilendiren eşitsizliğin görüldüğü tüm alanlarda sorgulamıştır. Firdevs Gümüšoğlu’nun 2007 yılında, “Yerel Yönetim Politikalarında Kadınların

Temsiliyetine Bir Örnek: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Bülteni'nde Kadın Kimliği" adlı çalışması, siyasal toplumsallaşmanın kadının siyasete katılımını yerelde temel alarak incelemiştir. Yapılan diğer literatür taraması sonucunda yüksek lisans çalışmalarında, kadının siyasete katılımı, Perihan Türk'ün 2010 yılında, "Kadın ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Bursa'da AK Parti ve CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), kadın Kolları" ve Yonca Altındal ise 2007 yılındaki, "Kadının Siyasal katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi" adlı çalışmaları siyasette olan kadını, kadın kolları yapısında incelemiştir. KSGM (Kadının Statüsünü Koruma Genel Müdürlüğü), uzmanlık tezleri, Mustafa Çakır'ın 2011 yılı, "Kadının Siyasal Yaşama Katılımında; Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü, (TBMM'de (Türkiye Büyük Millet Meclisi) Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği)" ve yine KSGM'nin uzmanlık çalışması Funda Şahin, 2011 yılı çalışması, "Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri" araştırmaları bu tarz araştırmaları içeren çalışmalardandır.

Bu tez ise geniş bir çerçevede, siyasette farklı karar alma noktalarında yer alan kadınlar gözetilerek yapılmıştır. Böylelikle her bir karar alma mekanizmasında, yaşananlar ve bu süreçte edinilen tecrübelerin neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Seçilen görüşmecilerin siyasette yükselişlerini destekleyen özelliklerini ortaya koyularak bu alanda yapılan araştırmalara katkı sağlanması hedeflenmiş ve umulmuştur. Bu tezdeki görüşmeciler, mecliste, yerelde, parti üst yönetiminde, kadın kollarında, kabinede yani siyasi karar alma mekanizmalarında olan üst düzey yöneticiler arasından seçilmiştir.

Çalışmanın alan araştırması kısmında, nitel yönetime başvurulmuş, yarı yapılandırılmış soru formlarıyla yapılan derinlemesine mülakatlar değerlendirilmiş, alandakilerin bakış açıları, anlamlı kategoriler altında sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Ortaklaşan ve farklılaşan bakış açıları tablolar halinde geliştirilmiş ve ardındaki etkenler yorumlanmış, kadının siyasete aktif katılımı ve karar mekanizmalarında yer alması ve etkinleştirilmesi doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Siyasette kadın temsiline artması ve kadınların karar mekanizmalarında yer almaları, toplumun ve kadınların cinsiyetçilikten kaynaklanan sorunlarına çözüme katkı sağlayabilecektir. Bu çalışmadaki analizlerin, hedefe ulaşmaya katkıda

bulunması umulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, siyasette kadın varlığını ve siyasetin cinsiyetçilikten kaynaklanan sorunlara yaklaşımını lehimize değiştirmek üzere yapacağımız çalışmaya bir altyapı oluşturmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE: KADIN VE SİYASET

1.1. KADIN VE SİYASET

Türkologlar “kadın” sözcüğünün kökeni ve oluşumu hakkında ortak bir karara varamamışlarsa da çalışmaları incelendiğinde, genellikle “katmak” fiilinin yumuşamasıyla “katın” kelimesine veya “kağan” kelimesinin dişi anlamına gelen “-tın” eki ile birleşerek “ka-tın”a, daha sonra da yumuşayarak “kadın” kelimesinin türetildiğini ileri sürmüşlerdir (Ünlü, 2000: 5). Günümüzde, Başkurt, Kazak ve Kırgız Türkçesinde kadın sözcüğü “katın” olarak kullanılmaktadır.³ Hepimizin tanımı ve anlamını yakından bildiği kadın sözcüğü, TDK ‘da (Türk Dil Kurumu) “erişkin dişi insan, erkek veya adam karşıtı”, “analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan” ve “hizmetçi bayan” olarak tanımlanır (TDK, 2005: 1027).

Larry Arnhart’a göre “siyaset tarihi, Antik Yunandan daha eski” iken “Eski Mısır, Mezopotamya, hatta göçebe Taş Devri insan gruplarında siyasetin” izleri bulmak mümkündür. Sokrates’e göre ise, Antik Yunan’da “kamusal alanda yurttaşlar, siyasal meseleleri tartışmalı” dır (Arnhart, 2005: 27).

Siyaset kelimesi, araştırmacıların ve yazarların ortak olarak bir tanımda hem fikir olamadığı ve tartıştığı bir terimdir. Türk Dil Kurumuna ait sözlükte siyaset kelimesi “politika” ve “devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili görüş ve anlayış” tır (TDK, 2005: 1780). Heywood (2007), siyaseti en geniş anlamı ile “insanların hayatlarını düzenleyen kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirilen faaliyetler” olarak tanımlar (s. 2). Türköne (2005) ise, Siyaset adlı kitabında “siyaset” i şu şekilde anlatır:

Siyasetin konusu iktidardır. Siyaseti kısaca iktidar ilişkileri olarak tanımlayabiliriz. Siyasetin farklı tanımları ve bu tanımlardan çıkartılan farklı kuramları vardır. Bu farklılıkların

³ - <http://www.tdk.gov.tr/lehceler/Default.aspx> (Erişim Tarihi: 29-12-2011)

arkasında iki yüzü durmaktadır. Siyaset bir yandan çatışma, öbür yandan uzlaşma demektir. Bu haliyle, iktidar etrafındaki çatışmaların uzlaşarak çözüme kavuşturulması olarak tarif edilebilir. (s. 33)

Günümüz siyasetçilerinin büyük çoğunluğu “siyaset” ve “güç” kavramlarını iç içe girmiş olduğunu savunmaktadır. Özkalp (2008), Duverger’den aktardığına göre siyaset, “iktidarın kullanılması ve icrasdır” (s. 216). Ayrıca, Bostancı (2009), siyaseti aşka benzeterek, siyasetin, “iktidar arzusunun tatmin alanı olduğu ve zenginlikle elde edilen iktidardan daha etkileyici, çok daha “erotik” bir özellik taşır” diyerek farklı bir yaklaşımla açıklar (s. 9). Aydın (2009), ise ilk oluşumlara işaret ederek; “temel bir kurum olarak siyaset, insanlığın en başından beri potansiyel olarak; klan ve kabile hayatından itibaren de fiilen var olmuş olmalıdır” der (s. 29). Bu kurumun, yeryüzündeki insanların sayıca artması ile birlikte yönetim boyutunda ihtiyacın oluşmasıyla bağlantılı meydana geldiği düşünülmektedir. İlk önceleri aile ve diğer topluluk oluşumları yapılanmış ve bu güne kadar devletler, uluslar boyutuna ulaşarak, evrimleşmiş, bugünkü biçimi almıştır.

Toplumda yaşanların birlikte uyum içinde olması, belli noktalarda birleşmesi ve bu gerçekleşirken çıkarlar çakışmadan çözümlerin bulunması hep siyaset ve siyaset kurumu ile gerçekleştirilmiştir. Bu sebeptendir ki, genellikle siyaset bünyesinde çatışma ve işbirliği olgularını içermiştir.

Türköne, siyasetçilerin toplumun aynası olduklarını ve siyasetin doğasında olanları anlamak için siyaseti meslek olarak algılamak ve ona göre yorumlayıp, icra etmek gerektiğini savunur. Ayrıca siyasetin doğasını anlamak için, siyasetçiyi ve ahlaki ilkeleri anlamak gerektiğini söyler. Siyasetçiyi anladığımızda ise, siyasi kültürü, siyasetin kişisel amaçlarla kullanımını ve siyasetin toplum tarafından algısının nedenini bulabileceğimizi açıklar (Türköne, 2005: 33). Siyasetin, yükselme, güç ve iktidar elde etmek aracı olarak kullanılması, şiddeti, yalanı ve aldatmayı içeren eylemlerle gerçekleştirilmesi, toplumlarda siyasete ve siyasetçiye güveni sarsmıştır (Heywood, 2007: 2). Buna bağlı olarak günümüzde, siyaset ve siyasetçi bir hayli olumsuz örnekler ve yaşanmışlıklar sebebiyle pek çok kişi tarafından hoş karşılanmamakla beraber, kirli ve çirkin olarak tanımlanan birçok olumsuz terimle toplum hafızasında yer etmiştir.

Siyasetin ne olduğuna dair tartışmalar, hükümet etme sanatı, kamusal işler olarak, uzlaşma ve mutabakat, iktidarın ve kaynakların dağıtımı gibi başlıklar altında anlamlandırılan tanımlamalar çerçevelerinde yapılmaktadır (Heywood, 2007: 3; Türköne, 2005: 7). Heywood (2007), siyasetin eyleme yöntemlerinden “hükümet etme sanatı” biçimini, Başbakan Bismark’ın yaklaşımı olan “kolektif kararların alınması ve uygulanması yoluyla toplum içinde kontrol tesis etmek” sözleri ile açıklar (s. 3). Türköne (2005) ise, siyaseti, David Easton’ın “değerlerin otorite aracılığı ile paylaşılması” görüşü çerçevesinde tanımlar (s. 7).

Siyasetin, hükümetler ve diğer uygulayıcılar tarafından kötüye kullanımını engellemek ve kontrol mekanizmalarını geliştirmek, işlevsel hale getirebilmek önemli bir unsur ve sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamusal işler olarak siyaset ise; kamusal/özel alan ve buna bağlı “siyasi olan” veya “siyasi olmayanın” tanımlanması, sınırlarını çizme, belirleme ve bu konularda mutabakat oluşturma noktalarında tartışmalar gerçekleştirilmektedir (Heywood, 2007: 9, 10; Türköne, 2005: 8, 9).

Uzlaşma ve mutabakat olarak siyaset etme biçimi ise, “mümkün olanın sanatı”; yani “bir sorunun siyasi olarak çözümü için barışçıl yollarla yapılan ve askeri olmayan halini ile icra etmedir” (Heywood, 2007: 11; Türköne, 2005: 10). “İktidar ve kaynakların kullanımı” olarak siyaset tanımlaması; siyaset etmenin sınırları devlet, kamu ve hükümetle sınırlanmayan ve sosyal olan her eylemin siyaset içerdiğini kabul eden anlayışı içerir. Ayrıca siyaset, kaynakların kimlerin, neyi, nasıl ve nasıl kullandığı ile ilgilidir ve gerçekte iktidar demektir (Heywood, 2007: 12, 13).

Siyaset ve iktidar ilişkisini Akal (1994) kitabında, “bir tarafın diğer tarafa istediğini yaptırabilmesi” olarak tanımlamakta ve kadın-erkek ilişkisinin, tüm toplumları kapsayan bir yönetilen-yöneten ilişkisi olarak, tartışmasız bir siyasi iktidar ilişkisi olduğuna vurgu yapmaktadır (s.13, 14). Böyle bir siyasi iktidar ilişki olgusu, dinsel ve cinsel tabular oluşturularak, patriyarki ve toplumsal cinsiyet söylemlerinin zemini oluşturulmuş ve kabul ettirilmiştir. Kadını doğurgan, yaratıcı olma gücü karşısında erkek, iktidarını koruma, denetleme, kontrol edebilmek adına, kadını kendine bağımlı kılma biçimleri geliştirmiş ve bilinç düzeyinin gelişimini engelleyen yollara başvurarak eve bağımlı kılmış ve böylece kendi iktidarını güçlendirmiş, kadını da bu süreç içinde bir şekilde pasifize etmiştir. Böyle bir siyasi iktidar anlayışı

“siyasi olan” konusu üzerinden kadını siyasetten (iktidar gücünden) dışlamayı başarmış, geleneksel bir yaklaşımla kadın, aile ve ev içi sorumluluklarla “özel” alanla sınırlandırılmıştır. Erkekler ise her dönem olduğu gibi geleneksel olarak “kamusal” hayatın diğer alanlarında hâkimiyetlerini kurmuşlardır (Heywood, 2007: 14).

Böyle bir siyaset anlayışına kadınlar, “özel olan politiktir” sloganı ile karşı çıkışlarını yapmışlar ve kadının tabiyetinin, toplumda erkek egemen düzenin sonucu olduğu ve ancak bu düzen yıkılırsa durumun değişeceği savunulmuştur (Türküne, 2005: 11). Siyasetin baskıcı yönü toplumda kadını, sistematik olarak boyun eğdirerek erkeklerin iktidarına tabi kılmıştır. Toplumların bu cinsiyetçi yaklaşımı; yalnızca kişileri cinsiyetleri ile değil kişilikleri ile değerlendirildiklerinde değişeceğini ve böyle toplumlar oluştuğunda “cinsel siyaset” in son bulacağı umulmaktadır (Heywood, 2007: 14, 15). Bununla birlikte Marksistler hareket noktası olarak üretim biçimini alarak, kadına ait bu anlayışın temelinde toplumdaki sınıf çelişkilerinin yattığını ve ancak sınıfsız bir toplumla bu sorunun çözüleceğini iddia etmiştir (Türküne, 2005: 15).

1. 2. SİYASAL KATILIM

Sanayi devriminden sonra, yönetimden etkilenenler, giderek toplum adına uyulması zorunlu kararlar alma işlemine katılmak isteği göstermişler ve birçok toplumda uzun hatta zaman zaman kanlı çatışmalar meydana gelmiş, sonuçta yönetilenlerin siyasal sürece katılım hakkına sahip oldukları anlayışı gelişmiş ve yerleşmiştir. Topbaş’a (2010) göre, “bütün modern siyasal toplumlarda siyasal katılma veri olarak benimsenmekten öteye, iyi vatandaşın katılımcı bir vatandaş olduğu düşüncesinin yerleştiği görülmektedir” (s. 90).

Geniş halk kitlelerinin pek çok ülkede sandık başına giderek oy kullandığı çağımızda, siyasal katılma olayının da, özellikle 1960’lı yıllardan beri siyasal bilim uzmanlarınca artan bir ilgi ile izlendiği görülmektedir. Siyasal katılım eylemine iki tür yaklaşım kabul edilmektedir. Topbaş’a (2010) göre ilki, “siyasal katılmayı modernleşmenin bir sonucu veya siyasal gelişmenin bir göstergesi” olarak ele alan

yaklaşımıdır. İkincisi ise, “siyasal katılmaya kişisel çözümleme düzeyinde yaklaşan ve kişiyi oy vermeye, sorunlarını siyasal otoritelere yansıtmaya, siyasal gösterilerde bulunmaya neden olan koşulları araştıran yaklaşımdır” (s. 90).

Günümüz çağdaş demokrasi ölçütlerinden biri olarak kullanılan, halkın yaygın ve etkin siyasi katılım eyleminde bulunması yani oy vermesi ile ilgili farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımları savunan bilim insanları siyasal katılmayı kavramsallaştırma açısından ele almaktadırlar. Topbaş (2010), siyasal katılım kavramını araştırmada şöyle yazmıştır:

Dahl’ın siyasal katılma kavramı, gerek 1920’lerden sonra, davranışçı akımın yaygınlaşmasının etkisi ile Huntington’un, gerek modernleşme sürecinin siyasal katılma üzerindeki etkileri paralelinde modern-geleneksel toplumların karşılaştırılmasında bir ölçü olarak kullanılması ve gerekse liberal demokrasiye yöneltilen eleştiriler nedeniyle, 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren birçok araştırmacının konusu olmuş, ancak üzerinde düşünce birliği sağlanmış bir tanıma da henüz ulaşamamıştır. Bu durumun nedeni olarak siyasal katılımın çok yönlü bir olgu olması paralelinde farklı yaklaşımlar çerçevesinde açıklanması ve hangi eylemlerin siyasal katılma olarak ele alınacağına sınırının net olarak çizilememesi gösterilmektedir. (s. 91)

Dünyada ve Türkiye’de birçok araştırmacının ortak bir tanımda uzlaşamaması nedeniyle birkaç yabancı ve yerli tanımlamaya bakmakta fayda vardır. Yönetim Bilim Terimleri Sözlüğünde “katılım”, kelimesi “bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olmadır”.⁴ Topbaş (2010), yabancı birçok araştırmacının tanımlamasına çalışmada yer vermiştir. Bunlardan McClosky, siyasal katılmayı, "yöneticilerin ve yönetilenlerin doğrudan ya da dolaylı olarak kamusal politikaların nasıl oluşturulacağına belirlenmesinde toplum üyelerinin gönüllü olarak yaptığı faaliyetler" olarak tanımlamaktadır. Diğer araştırmacılardan Weiner ise siyasal katılmayı, “yerel veya ulusal bütün düzeylerdeki siyasal liderlerin tercihlerini meşru veya gayri meşru yöntemler kullanarak etkilemeyi amaçlayan, başarılı ya da başarısız örgütlü ya da örgütsüz, sürekli ya da süreksiz olarak yapılan bütün eylemler" şeklinde tanımlamaktadır (s. 92).

⁴ - <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Erişim Tarihi:29-12-2011)

Topbaş (2010) siyasal katılmayı, "vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleri" şeklinde tanımlamaktadır (s. 92). Kışlalı, siyasal katılmayı "vatandaşların, devletin çeşitli düzeylerdeki karar ve uygulamalarını etkileme eylemleri" olarak tanımlamaktadır (Kışlalı, 2000: 219). Diğer bir tanıma göre siyasal katılma ise, "bireylerin ve toplumsal kümelerin içinde yaşadıkları toplumsal çevrenin yönetiminde görev almaları, seçme, seçilme, örgütlenme, görüş açıklama vb. yollarla katkıda bulunmalarıdır" (Şahin, 2011: 12).

1. 2. 1. Siyasal Katılım Biçim ve Düzeyleri

Demokratik toplumların ve gelişmiş, modern toplum ölçütü olarak kabul edilen ve kullanılan siyasal katılım eylemi, siyasal bir davranış türü olarak tanımlanır. Bu siyasal eylemle bireyler, demokratik yolla olumlu veya olumsuz olarak tepkilerini göstererek, siyasi irade üzerinde etkili olmayı hedeflerler (Çağlar, 2011: 57).

Altan (2011), bireyin siyasi katılımını, "katılımın yoğunluğu" açısından üç düzeyde incelemektedir:

- Siyasete katılmama; bireyin siyasal bilinç düzeyinin düşük olmasından tutun, bireyin siyasete küsmesine ve kendini sistemin dışında hissetmesine kadar varan çok sayıda nedenle birey, siyasete ilgi duymayabilir. Bu ilgisizlik, bireyin siyasete katılımını da azaltır.
- İkincisi, yalnızca seçimlere katılma; birey seçimden seçime oyunu kullanır, sadece siyasete katılımı oy kullanmakla sınırlıdır. Hiç katılmamaya göre biraz daha fazla siyasi ilgiyi ifade eder ancak yetersiz kalır.
- Üçüncü olarak da, bireyin siyasal olayları izlemesi ve siyasal konuşmaları dinlemesinden, bir sonraki aşama olan siyasal partilere üye olma ve siyasal eylemlere katılmaya kadar varan geniş bir yelpazede siyasal davranışlarda bulunmasıdır. (s. 315)

Altan (2011), siyasal katılım eylemini, “bireyin siyasal olayları izlemesi ve siyasal konuşmaları dinlemesinden, bir sonraki aşama olan siyasal partilere üye olma ve siyasal eylemlere katılmaya kadar varan geniş bir yelpazede siyasal davranışlarda bulunmasıdır” diyerek açıklar (s. 315). Şahin (2011) çalışmasında, siyasal katılım eylemi ilk olarak bireyin oy kullanma hakkı yani, kendi iradesini sandığa yansıtması olarak algılandığını belirtilmektedir. Ayrıca, siyasal katılmanın, “toplumsal düzenin kuruluşu, yönetimi ve denetimine ilişkin politikaların saptanması, kararların alınması ve uygulanmasına ilişkin çabaların bilfiil içinde bulunmak” olduğunu söyleyerek sözlerine şu cümleleri ekler. “Bir bakıma bireylerin siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır” der (s. 12).

Siyasal katılım sağlıklı bir biçimde gerçekleştiğinde beklenen siyasal istikrarın oluşmasıdır. Bu sağlıklı biçim ise, çeşitli toplum katmanları ve güçler dengesinin siyasete barışçı yollardan yansması ile sağlanarak siyasal istikrar oluşacak ve “katılma bunalımı” olarak adlandırılan olumsuz durum da doğal olarak oluşacak zemin bulamayacaktır (Kışlalı, 2000: 221). Kapani (1998) çalışmasında, “Katılma ile amaçlanan olgu, bireylerin demokratik değer ve süreçleri benimsemesinin yanı sıra bu değer ve süreçlere bağlılığının sürdürülmesidir. Katılma uygulamaları bireyin davranışlarını değil, aynı zamanda demokratik değer ve süreçlere karşı yönelimlerini etkilemeyi amaçlamaktadır” diye yazmıştır (s. 40). Toplumları oluşturan bireylerden beklenen, ideal seçmen olarak tanımlanan seçmen profilidir. Bu beklenen ve istenen seçmen; klasik anlamda sadece kendisini yönetecekleri seçmek için oy verme eylemi ile yetinmeyen ve karar mekanizmalarında aktif olmak için siyasal katılımında bulunan olmalıdır. Bununla birlikte bu eylemler özgür ortam ve özgür irade ile gerçekleştirildiklerinde asıl amaca ulaşacaktır. Başkalarının uyarması ve yönlendirmesi veya baskı kurması ile gerçekleşen eylem siyasal katılım değil, “uyarılmış siyasal katılım” olarak addedilebilir (Çağlar, 2011: 57).

Tekin (2009), siyasal katılmayı sadece seçimlerde oy kullanma olarak düşünmek, eksik ve yanlış bir düşünce olduğunu savunmaktadır. Bu düşüncesine göre, “Katılma çeşitli şekillerde ve yoğunlukta olabilir. Toplumdaki herkes aynı seviyede ilgi göstermez. Kimileri politika ile uğraşmayı yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak görür ve yoğun bir siyasal katılma eylemine girişir. Bazı insanlar ise

siyasal konulara, sorunlara tamamen ilgisiz ve kayıtsız kalırlar” demektedir (s. 8). Yücekök (1987), siyasal katılmanın farklı bir yönüne dikkat çekerek, çevreye tepki olarak kişi, siyasal katkıda bulunduğunu belirterek, bunun nedenlerini şöyle sıralar:

- Çıkarlarını korumak için,
- Arkadaş edinme, sosyal dayanışma için,
- Dünyayı anlamak için,
- Çeşitli psikolojik tatminsizlikleri ikame etmek için,
- Toplumsa kendine bir yer yapmak için
- Yabancılaşmak istemediği için. (s. 28)

Bu siyasal katılımı daha çok erkekler, boş vakti olanlar, eğitilmişler, şehirleşenler, orta yaşta olanlar, evliler, yüksek statü ve gelir sahibi olanlar ve kurumlara üye olanlar gerçekleştirmektedir. Siyasi partiler ise bu nitelikteki kişileri öncelikli olarak kabul etmektedir (Yücekök, 1987: 30). Siyasal katılmanın belli başlı göstergeleri; politikacılarla ilişkiler kurma, seçimlerde oy kullanma ve siyasi partiler için çalışma, siyasal literatürü izleme, siyasal tartışmalara katılma, siyasal örgütlere üye olma, siyasal eylemlere katılma ve bağışta bulunma olarak sıralanmaktadır (Tekin, 2009: 8, 9 ve Yücekök, 1987: 29, 30).

a- Politikacılarla İlişkiler Kurma: Bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda, siyasal sistemde görevli kişilerle, siyasi partilerin lider kadrosu, il ve ilçe yöneticileri ve yerel yöneticilerle kurulan ilişkilerle yapılan siyasal katılmadır (Yücekök, 1987: 29).

b- Seçimlerde Oy Kullanma ve Siyasi Partiler İçin Çalışma: Kişilerin inandıkları siyasi parti için seçim kazanmaları, oy arttırmalarını sağlamak üzere seçim etkinliklerine katkı vermesi şeklinde olan ve en genel bir katılma biçimidir. Propaganda yapma, kanaat önderliği yapma, yayın ve basın yoluyla reklâmını yapma ya da afiş ve pankart asma gibi faaliyetlerde bulunabilir (Tekin, 2009: 8).

c - Siyasal Literatürü İzleme: bireylerin gelişen toplumsal olayları yazılı ve görsel izlemesi ve bu sorunlarla ilgilenmesi bir siyasal katılma biçimi olmakla beraber, kişinin dünya ve olaylara bakışını geliştiren bir durumdur (Yücekök, 1987: 29).

d - Siyasal Tartışmalara Katılma: Kişinin ülkesinde ve dünyadaki gelişen olayları, buldukları çevrelerinde siyasal ve toplumsal bilgi birikimleri çerçevesinde tartışması ve yorumlaması eylemidir (Yücekök, 1987: 29).

e - Siyasal Örgütlere Üye Olma: İki şekilde gerçekleşmektedir; ilki siyasi partilere üye olmak ve bu çıkarları koruma ve kollama iç güdüsü içermektedir. İkincisi ise, sendika ve dernek gibi STK' lara üye olarak yapılan katılım biçimidir. Bu katılım düzeyleri oy verme davranışından sonra ikinci etkili yoludur (Tekin, 2009: 8).

f- Siyasal Eylemlere Katılma: Tekin'e (2009) göre, siyasal eylemlere katılım, "insanların tek veya toplu olarak her türlü miting, siyasal eylemlere katılma genellikle örgütlerin desteği ve toplu katılım ile" gerçekleşmektedir (s. 9).

g- Bağışta Bulunma: Genellikle varlıklı kişilere özgü bir siyasal katılma türüdür. Günümüzde siyasi partilerin sesini duyurmak propagandasını yapmak için nakdi desteğe ihtiyacı vardır. Bağışta bulunma da siyasi partiler için çok önemlidir" (Yücekök, 1987: 30).

Toplumun her türlü talepleri ve temsilleri demokrasilerde siyasi partiler aracılığı ile gerçekleşir. Çıkar grupları, sosyal hareketler, ekonomik ve sosyal kümelerin kamusal talepleri yönetime iletme ve etkileme eylemleri siyasal katılımı oluşturur. Toplumda oluşan meseleleri "temsili kurumlar", yani yasama meclisi ve parlamentolar içinde çözüleceği varsayılır. Tekin'in (2009) aktardığına göre:

Oy kullanmada bireyin tercihleri etkileyen etmenleri parti, sorunlar ve lidere yönelik olarak üçe ayırabiliriz. Birincisi, bazı vatandaşlar siyasal sürecin önemli ögesi olarak siyasal partileri görmekte, oylarını özdeşleştikleri partiye vermektedirler. Adayların kimlikleri, tutumları önemsizdir. Bu kişiler için siyaset, siyasal partiler aracılığı ile yürütülen bir mücadele sürecidir. İkincisi, bazı vatandaşlar için önemli olan, tutumlarını siyasi sorunların ve önerilen çözümlerin ışığı altında belirlemektir. Bazı vatandaşlar tutum ve davranışlarını, siyasal kurumları yürüten, siyasal rolleri ifa eden ve bunlara aday olan kimselerin kişisel niteliklerine göre belirlemektedir. Bir vatandaşın değindiğimiz üç tutumdan hangisini benimseyeceğini, yetişmesi, siyasal kurumların düzenleniş şekli, sosyal çevresi ve daha birçok etken biçimlendirmektedir. (s. 9)

Siyasal katılmayı etki eden sosyo-ekonomik etkenler; gelir düzeyi, yaş, meslek, yerleşim yeri, cinsiyet, psikolojik faktörler, hukuksal ve siyasal faktörler olarak sıralanmaktadır (Çadır, 2011: 13, 20).

1. 2. 2. Siyasal Katılmayı Belirleyen Etkenler

Altan (2011), “toplumu oluşturan bireyler bir siyasal sistemin sınırları içinde anlam kazanmalarına rağmen, siyasal hayatla eşit şekilde ilgilenmedik lerini” belirttikten sonra, “bazı insanlar siyasete karşı kayıtsızdırlar, bazıları ise aktif olarak katılırlar” der (s. 316). Bireylerin siyasete kayıtsızlığını ya da aktif katılımını belirleyen çok sayıda faktör vardır ve bunlar toplumsal, kişisel ve siyasal faktörler olarak sınıflandırılabilir.

Uzmanlar bireylerin siyasal katılma ölçütlerini ilgi, önemseme, bilgi ve eylem olarak sıralarlar. Siyasal olayları izleme derecesi ilgiyi, onlara verilen önem derecesi önemsemeyi, onlarla ilgili olarak sahip olunan veriler de bilgiyi gösterir. Siyasal kararları etkilemek için gösterilen çabalar ise eylemdir. Siyasal katılmayı etkileyen, siyasal sistem karşısında bireyin davranışlarının farklı olmasına etki eden sosyoekonomik değişkenlerden cinsiyet, gelir, eğitim, meslek, yerleşme birimi, yaş gibi önemli olanlarının siyasal katılma üzerindeki etkilerini ayrı ayrı inceleyerek önemlerini anlamaya çalışacağız (Kışlalı, 2000: 221, 223 ve Tekin, 2009: 22). Tezimizin konusu gereği kadının siyasal katılımı ve temsil eksikliği ile ilgili olduğundan siyasal katılımı etkileyen cinsiyet değişkeni toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden irdelenecektir.

1. 2. 2. 1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet

Hemen her toplumun kadına biçtiği ve konumladığı roller benzerlik göstermekte ve buna bağlı olarak benzer sorunlar yaşanmaktadır. Kadınlar çocuk büyütme, ev içi işlerle, eş, anne, gelin gibi rollerle donatılmakta ve kamusal alan dışında kalmaktadır. Bu ev içi roller kadını meslek edinmekten eğitimden ve siyasal sürece aktif olarak eklenmekte geri bırakmaktadır.

Yakın zamana kadar, toplumsal cinsiyet ve kadınlara ait diğer sorunlarla ilgili yapılan araştırmalar büyük oranda erkekler tarafından gerçekleştirilmiştir. Pek çoğu ise kadının yaşadığı ayrımcılığı ve eşit temsili sorun olarak dahi görmemiş, olanları,

kadın doğasının bir uzantısı olarak görmüşlerdir (Heywood, 2007: 284). Ancak, 1960'ların sonu 70'lerin başına gelindiğinde biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleri tarihsel ve kültürel anlamda ayırım yapılmaya başlandığı dönemlerdir (Unat, 1992: 18). Kavramsal anlamda baktığımızda, toplumsal cinsiyet (gender) kelimesi, kadınlar ve erkekler arasındaki sosyal ve kültürel farklılıkları; cinsiyet (sex) kelimesi ise, kadın erkek arasında biyolojik yani değişmez ve kaldırılmaz farklılıkları temsil etmektedir (Heywood, 2007: 284). Günümüzde kadınların karşı çıktıkları ve mücadele etmek zorunda kaldıkları birçok sorunun toplumsal cinsiyetle (gender) ilişkili olduğu yönünde yaygın bir kanaat olduğu görülmekle birlikte cinsiyetin kişisel özelliklerin ötesinde, toplumsal yapılarla ve ilişkilerle bağıntılı bir öznellik boyutu olduğu düşüncesini de içerir (Ökten, 2009: 303).

Ökten (2009), toplumsal cinsiyetin; “biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen cinsiyet konumu ya da cins kimliğidir ve cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtir” demiştir (s. 303). Zaman ve mekân bağlamında, toplumdan topluma farklılık gösteren toplumsal cinsiyet rolleri, söz konusu kültürün yeniden üretim ve yaratılış anlayışlarına göre biçimlenir. Ökten (2009) cinsiyet rollerinin, “soyun sürdürülmesinde kadın ve erkeğin üstlendiği düşünülen rollere göre biçimlendiğini” ve “kadınlar ile erkekler arasındaki fark ve ilişkileri, onların biyolojilerinin değil toplumsallaşmanın ürünü olarak gören bir perspektif doğrultusunda kavramlaştırıldığını” ileri sürmektedir (s. 303).

Araştırmalar incelendiğinde, cinsiyete dayalı iktidar ilişkilerinin öznesini oluşturan “erkeklığın” ne olduğu ve toplumlarda nasıl inşa edildiği uzunca bir süre sorgulanmadığı görülmüştür. Bununla birlikte son yıllarda toplumlarda var olan kadına ait sorunların ele alınış biçiminde değişim yaşanmaya başlamıştır. Artık birtakım araştırmacılar, kadının toplumda yer alan yerleşik rolüne, yalnızca erkek egemen zihniyet açısından oluşumuna ve yapılanmasına göre çözüm aramamak gerektiği düşünmektedir. Toplumlarda kadına ve erkeğe ait rollerin, farkında olmadan, toplumsallaşma sürecinde benimsendiği, oluştuğu ve içselleştirildiğinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Buradan yola çıkan araştırmacılar, erkeklerin de durumlarını koruma uğraşısı, çabası içine girdiklerini savunmaktadırlar.

Günümüz yaşam koşulları, kadının şehirlerde de çalışma hayatına artan oranda katılmasını gerektirmektedir. Böylelikle ev kadını ve iş kadını olarak kadın, farklı boyutlarda oluşan sorunlarla karşılaşmıştır. Aynı zamanda bu değişim çerçevesinde erkek rolleri sorgulanmaya başlamıştır. Değişim yavaş da olsa kaçınılmaz bir boyuta gelmiştir. Zeybekoğlu'na (2010) göre, “geleneksel anlamda kurulan erkekliğin, tıpkı kadınlık gibi, yaşanan toplumsal dönüşümler ve yeniden sorgulanan, üretilen roller doğrultusunda egemenliğini kaybetmeye başladığı görülmektedir. Erkeklik kendini yeniden tanımlamakta, farklı erkeklikler ortaya çıkmaktadır. Günümüzde diğer toplumlarda olduğu gibi, Türk toplumunda da ortaya çıkan bu yeni erkeklikler dikkatleri üzerine çekmektedir” (s. 6).

Zeybekoğlu (2010), Türkiye’de “yeni ideal erkek tipi medya ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile oluşturulduğu bir dönem yaşandığını” belirtmektedir. Türk toplumunda oluşturulan metroseksüel erkek; “hem iş adamı olup, hem çocukları ile ilgilenen, maskülen görünümlü olmayan, mutfakta iş yapan yeni erkek imajını” içermektedir. Metroseksüel erkek aynı zamanda da, “feminen yönleriyle barışık, duygularını göstermekten çekinmeyen, kadını anlamaya çalışan, birlikte olduğu kadının özgürlüğüne saygı duyan, paylaşımına önem veren, kültürlü erkekleri” tanımlayan bir kavram olarak ele alınmaktadır (s. 10).

Sayer (2011), “toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde erkek olmaya, (erkekliğe) dair karakteristik özelliklerin, erkekler tarafından sosyalleşme süreçleri ile öğrenilmekte ve benimsendiğini” belirtmektedir. Erkekler “sosyalleşme süreçlerinde, kadınlar üzerinde egemenlik kurmayı kapsayan güç veya iktidarla özdeşleşirler” (s. 19). Başka bir ifadeyle erkekler, toplumsal cinsiyetçi yapı içerisinde ister birey olarak isterse farklı gruplara mensup erkekler olarak güç ilişkileri üzerinden tanımlanmaktadır. Sayer (2011), kadınlar gibi erkekler için de bu habitus’un (bir tür nitelik; sürekli bir davranış biçimi; kalıcı ve sürekli durum) erken çocukluk dönemlerinde asıl olarak aileden ve okuldan başlayarak yapılandırılmakta olduğunu ve erkeklerin dünyayı algılamalarını, anlamalarını ve bunlara göre hareket etmelerini öğretmekte olduğunu ifade eder (s. 21).

Erkek çocukları ergenlik dönemine geldiklerinde pek çoğu eril davranış ve kimliğe dair derslerini öğrenmiş olurlar ve birçok duygularını sınırlandırırken öfke ve şiddet gibi

duygularını gerektiğinde rahatça ortaya koyabileceklerini benimserler. Bu durum, birçok alanda erkeklerin kadınların haklarını ihmal veya ihlal etmelerine sebep olmaktadır. Toplumsal cinsiyet düzeni içerisinde geliştirilen ve benimsenen erkeklik, pek çok erkeğin eş ve ebeveyn olarak esnek ve duyarlı olmalarını da engellemektedir. Erkekler, erkekliğe dair rollerini içselleştirmiş yetişkin birer birey olduklarında toplumsal cinsiyetten kaynaklanan ayrıcalıklarla daha fazla hak ve egemenliğe sahip olduklarına ve sonuç olarak kadınların beşikten mezara dek kendilerine hizmet etmeleri gerektiğine bilinçli veya bilinçsiz olarak inanmaktadırlar. (s. 21)

Toplumlarda oluşan bu kalıp yargılar tutumlara dönüşerek kadınları erkeklere göre ikincil konuma itmekte ve toplumsal eşitsizlik için zemin oluşturmaktadır. 110 kültür üzerinde yapılan bir araştırmada, kız çocuklarının itaatkâr olmalarına, güçlü sorumluluk duygusu gelişimine önem verilirken erkek çocukların ise başarı ve kendine güven duygularının gelişmesi ön plana alınarak büyütüldükleri görülmüştür (Alkan, 1979: 126).

Öğrenilmiş bu yargılar kadının üzerinde patriarkinin yapılanmasını sağlamış ve günümüz ilişkilerinin sorunsalını oluşturmuştur. 1960'lı yıllardan bugüne bu toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına uygulanan ayrımcılık ve eşitsiz tutumla ilgili belli bir iyileşme olsa da hala veriler bu sorunun toplumlarda devam ettiğini göstermektedir. Heywood (2007), şöyle yazar:

Birleşmiş Milletler dünya çapında kadınların çalışma saatlerinin %66'sına katkıda bulunduğunu, dünya gelirlerinin sadece %10'unu kazandığını ve dünyadaki mülklerin %1'ine sahip olduğunu tahmin ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca halen İngiltere'de önemli şirketlerin yönetim kurulu üyelerinin %4'ünden azı kadınlardan oluştuğunu ve kadınların 1918 yılında oy kullanma hakkını elde etmelerine rağmen, 1996 yılında parlamentolarda kadın temsili sadece %9'u ancak yakalayabilmiştir. (s. 284)

Ataerkil anlayışın ve patriarki anlayışın hâkim olduğu ülkelerde hala kadınların sivil-devlet kurumlarında istihdamı, çalışma şartları, siyasi temsili gibi birçok konuda eşitsiz ve ayrımcı davranışlar devam etmektedir. Radikal feministlerden olan Millet ve Daly, bu ayrımcılığın ortadan kalkması için patriarkinin önemli etkisini dile getirerek "cinsiyet devrimi" ile kültürel ve kişisel ilişkileri dönüştürerek ayrımcılığın önüne geçilebileceğini dile getirmişlerdir. Bu karşı duruşlar kadınların oluşturduğu birçok örgütle gerçekleştirilmiş ve "cinsiyet

savaşıyla” değil zamanla elde edilen reformlarla değişim ve dönüşümün gerçekleşebileceği inancını geliştirmişlerdir (Heywood, 2007: 285). Bu anlayış çerçevesinde, Amerika’da 1996 yılında, Ulusal Kadın Örgütü (National Organization for Women-NOW), Ulusal Kadın Siyasi Komitesi (National Women’s Political Caucus-NWPC) ve Emily’nin Listesi (Emily’s List) gibi örgütler kurulmuştur. Bu örgütler, kadının siyasete katılımını güçlendirmek ve değişime destek olmak üzere çalışmalar gerçekleştirirler (Heywood, 2007: 285).

Toplumlarda kadınların, erkeklere göre siyasete ilgisiz olduğu ve erkeklerin etkisinde oy kullanma faaliyetinde buldukları kanısı yaygındır. Yapılan araştırmalar bu düşünceyi kanıtlar veya destekler durumundadır. Kadınların siyasete ve siyasi katılım biçimlerine duydukları ilgisizliğin sebeplerini; annelik, ev işlerinin (çalışan-çalışmayan) kadının sorumluluğunda olması, yeterli eğitim imkânlarının sağlanmaması, meslek ve gelir sahibi olamamaları ve içselleştirilen cinsiyet ayrımları olarak sıralayabiliriz (Sancar, 1997: 2). Siyasetle hiçbir boyutta (gazete, televizyon, haberler vs.) ilgilenmeyen, siyasal bilgilerden yoksun bir kimsenin bu ve diğer katılma biçimlerine yönelmesini beklememiz yersiz olur.

1. 2. 2. 2. Aile

Toplumsal cinsiyetin yanı sıra, siyasal katılımı etkileyici bir diğer unsur da ailedir. Dünyaya gelişimizle birlikte doğuştan var olan özelliklerimizin ilk olarak şekillenmeleri ve eklemlenmelerin başladığı yer ailedir. Aynı ailedeki kardeşlerin farklı karakter eğilim ve tutum içinde olduğu çok nettir. Freud, insandaki temel tutumların çocukluk yıllarında oluştuğu ve bunların daha sonraki dönemlerde çok az değiştiğini öne sürmektedir. Ona göre, çocuğun ana ve babası ile ilişkilerinin izleri tüm yaşam boyu silinemezdir (Kışlalı, 2002: 137). Alkan (1992), çocuğun kişisel gelişiminde ailenin etkisini şöyle anlatır:

Bireyin ilk eğitimi aileden kaynaklanır. Kişinin en bağımlı, en güçsüz etkilere açık olduğu dönemde; çevresini ve kaynaklarını aile denetler. Bilinçaltı kişiliğimizin gelişmesinde, kişilik yönelimlerinin ve savunma mekanizmalarının oluşmasında aile en önemli rollerden birini

oynar. Bu durumda toplumsallaşma da erken etkilerin döneminde, insanların aileye özel bir önem vermesi son derece doğaldır. (s. 55, 56)

Kadının veya erkeğin toplumsal (aktif) siyasal katılım bilinci ve davranışının oluşmasında etkili olan çocuğun içine doğduğu ve büyüdüğü aile ile ilgili, Yücekök (1987) kitabında, “çocukların ailelerinin siyasal görüşünü benimsediklerini ve bu siyasal görüşün aile içi konuşma ve tartışmalarla pekiştiğini” belirtir (s. 26). Böyle bir durumda aile, çocuğun erken dönemde kişiliğinin oluşumunda aktif rol oynamakta ve gelecek yaşantısında yaşam tarzının ve yaşama etkinliğinin ilk temel taşların atıldığı bir nevi kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal sosyalleşme sürecinde, kız çocukları daha çocukluklarında ayrı ilgi alanlarına itilmektedir. Erkeğe karar verici bir rol kazandırılırken, kadın edilgen, bağımlı ve ikincil bir rol içine itilmektedir. Bu durumda, kadının siyasal olaylara ve siyasete ilgi duymasını beklemek zorlaşmaktadır. Ailelerin eğitim düzeyinin yüksek olması, siyasal ilgi düzeyini de arttırmaktadır. Böyle bir ailede yetişen çocuğun ailenin siyasal eğiliminden belirgin şekilde etkilendiği görülmektedir. Ailenin bu etkisi, çocuğun yüksek öğrenimi sırasında, azalmaktadır (Kışlalı, 2000: 223, 224).

Siyasal toplumsallaşma ajanlarını; aile, arkadaş, okul, meslek grupları, dernek ve örgütler ve kitle haberleşme araçları olarak sıralanmaktadır (Dursun, 2010: 224). Aile, siyasal katılım için gerekli olan ajanların oluşumu ve etkili kullanımı için gerekli alt yapının oluşumunda çok önemlidir ve ilk kurumdur. Aydın ve Özbek (2004), ailenin, siyasal parti seçiminde çocuğa etkisini şu şekilde ifade etmektedir:

Aile, çocukların bir siyasal partiye karşı duygusal bir bağ geliştirmesinin temelinde yatan bir etkidir. Kimi araştırmacılara göre, çocukların siyasal toplumsallaşma sürecinde, siyasal parti kimliğinin aşılmasında, aile en büyük faktördür. Ailede anne-baba-çocuk arasında siyasal bilgi alışverişinin olması, çocukların küçük yaşta bir siyasal parti seçmelerinin yanında, seçilen partinin anne-babanın desteklediği siyasal parti olma olasılığını da artırmaktadır. (s. 148)

Aile, çocuğun siyasal toplumsallaşmanın ilk ve en etkili basamağı olarak rol oynamaktadır. Aile ortamlarının önemini gösteren bir başka çalışmaya göre, siyasal güvensiz kişilerin ailelerinde aşırı korunmacı olarak yetiştirilen, evde sıcak ve güvenli ortamda büyüyen çocuğun siyasetin çatışmacı ve uğraş dolu ortamından korktuğunu ve çekindiğini göstermektedir (Alkan, 1992: 56). Böyle ailelerden gelen

çoğu kız ve erkek çocuk siyasi katılım biçimlerinden mümkün olduğunca uzak kalmayı tercih etmektedir.

Çeşitli araştırmalarda ise çocuğun ana ve baba ile kurduğu iletişimin ve buna bağlı olarak geliştirdiği karakterinin aile ile başladığı ve şekil aldığını vurgulamıştık. Alkan'ın (1979) kitabında belirttiği gibi, yapılan bir araştırmada “annenin siyasallaşma sürecinde egemen olduğu ailelerde yetiştirilen kız çocuklarında siyasal konulara ve haberlere erkek çocuklarına göre daha fazla ilgi gösterdikleri” saptanmıştır (s. 126).

1. 2. 2. 3. Eğitim

Ailenin ve toplumsal cinsiyet faktörlerinin yanında, siyasal katılıma etki eden bir diğer faktörde eğitimidir. Günümüz dünyasında eğitim bir gelişmişlik ölçütü ve bireyin yaşam tarzının şekillenmesinde önemli bir yer tutan olgudur. Toplumsallaşma sürecinde eğitim önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tekin (2009), siyasal katılma süreçlerinde eğitimin, birey üzerinde altı unsurun etkili olduğunu belirtir ve şöyle sıralar:

1. Eğitime sahip olanlar olmayanlara göre, siyasal yaşama katılma konusunda daha derin bir görev duygusuna sahiptirler.
2. Eğitim bireye çevresindeki kurum ve yapıları anlama ve değiştirme becerisi kazandırır. Böylece birey siyasal organları etkileyebileceğini bilir.
3. Eğitim, bireye yüksek gelir ve toplumsal statü sağlar. Hemen her toplumda ulusal düzeyde görev yapan bürokratların çoğunun eğitim seviyesi yüksektir.
4. Eğitim bireyin bilişsel yetenekler kazanmasını ve bu yeteneklerini korumasını sağlar. Soyut ve genel kavramlarla düşünmesini kolaylaştırır.
5. Eğitimli bireylerin farklı toplumsal sınıfların üyesi olması sonucunda çevresinden ve dış dünyadan daha fazla haberdar olmaları sonucunda farklı yaşam alanlarıyla daha kolay iletişim kurması kolaylaşır.
6. Eğitim alan bir birey grup içinde davranma yeteneği kazanır. Okul sayesinde çok farklı grupların üyesi olur veya farklı gruplarla iletişim kurabilir. (s. 24)

Kadın kendine biçilen toplumsal rolleri gereği, eğitim olanaklarından yeterince yararlanmamaktadır ve bu durum onun kamusal alanda yükselmesini zorlaştıran bir

unsur olarak karşısına çıkmaktadır. Erkek için bu durum tam tersi şekilde oluşmaktadır. Kamusal alanın her noktasında yükselmekte sorun yaşamaktadırlar. Eğitimin yanı sıra siyasal katılımı etkileyen bir diğer faktör de meslektir.

1. 2. 2. 4. Meslek

Bireyin kendi tercihiine göre, aldığı eğitim ve buna bağlı olarak toplumda edindiği yer ve aldığı rol, meslek ile farklılaşır. Birey, edindiği meslek ile toplum içinde farklılıklar oluşturabilir, daha prestijli konumlarda yer alabilir. Meslekler siyasi temsil noktasında da önem teşkil etmektedir. Avukat, doktor, mühendis gibi mesleklere sahip insanlar siyasi partiler tarafından öncelikli tercih edilmektedirler. Meslek, bireyi belli bir siyasal görüşü olan insanlarla bir araya getirerek siyasal etkileşim içine sokabilir. Genellikle serbest meslek sahibi kişiler, nispeten etkin siyasal katılma eğiliminde bulunmaktadırlar (Tekin, 2009: 25).

Kadının siyasal temsilinde meslek eğitim düzeyi gibi, önemli bir ayırt edici unsur olarak karşımıza çıkmakta ve parlamentoda yer alan kadınların seçkin ve elitist özellikler arz ettiği görülmektedir (Koray, 1992: 215). Bunun yanı sıra Çadır (2011), meslek örgütleri, dernek ve sendikaların çatısı altında toplanan bireylerin siyasal katılım düzeylerinin de yüksek olduğu” nu belirtmektedir. “Söz konusu kuruluşlar doğrudan siyasal örgütler içinde yer almasalar da pek çok siyasal konuda açık bir tavır sergilemekte ve gerçekleştirdikleri etkinliklerle üyelerine bu tavrı empoze ettiklerini” anlatmaktadır (s. 16). Bu durum üyelerin siyasal katılımını olumlu olarak etkilemektedir.

1. 2. 2. 5. Gelir Düzeyi

Geliri, eğitimden ve meslekten soyutlayarak incelemek imkânsız gibidir ve bağlantılı olarak oluşan bir sonuçtur. Gelir ve eğitim düzeyi ile siyasete katılma eğiliminin doğru orantılı olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalar, siyasal katılma

ile yüksek sosyoekonomik statü arasında olumlu bir ilişki bulunduğunu, geliri yüksek kişilerin siyasal faaliyetlere daha çok katıldıklarını göstermiştir.

Tekin (2009), yüksek gelirin siyasal katılmayı, “siyasal bilgi, ilgi, etkinlik duygusu ve vatandaşlık duygusu gibi birtakım psikolojik ara değişkenler yoluyla etkilediğine” işaret etmektedir. Yani yüksek gelirin, “ilkın bireyde, siyasal katılmaya elverişli birtakım psikolojik ya da tutumsal değişmeler yarattığını, bu değişmeler ise bireyin siyasal katılma olasılığını arttırdığını” anlatmaktadır (s. 27). Geliri düşük bireylerin hayatlarını devam ettirmek için daha çok çalışmalarını gerektiği için, siyasal faaliyetlere katılmaya ayıracak zamanlarının az olduğu görülmektedir.

1. 2. 2. 6. Yaş

İnsanların siyasetle ilgilenmeleri ve bilgi edinmeleri çocukluk yaşlarından itibaren aile içinde başlamaktadır. Çocuğun siyasal toplum ve siyasal sisteme aşinalık kazanmasının bilgisel ve duygusal olmak üzere iki boyutu vardır. Duygusal bir olgu olarak başlayan siyasal toplumsallaşma süreci, özellikle çocuğun okula başlamasından sonra bilgisel yönden de gelişme gösterir. Sözelimi, çocuk dersler, gazeteler, arkadaşlarıyla konuşmaları yoluyla, cumhurbaşkanı, başbakan ve bakanların farklı işleri olduğunu, milletvekillerinin seçimle geldiğini, siyasal parti üyesi olduklarını, belli bir yaşa ulaşmadan kendisinin oy kullanamayacağını öğrenir. Çocuğun siyasal toplumsallaşma sürecine duygusal gelişmesinin yanına bilgisel gelişme boyutu da eklenmiş olur. Bireyin çocuklukta başlayan siyasal toplumsallaşma süreci yaşamı boyunca devam eder. Yaşla birlikte gelen tecrübe ve bilgi artışı, kişinin siyasal kültürünü de etkiler (Tekin, 2009: 31).

Yeşilorman (2006), “Türkiye’de ise, ilkokul beşinci sınıf çocukları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; bu yaşlarda “siyasal partiler, liderler, haber okuma ve oy verme konusundaki tutumların çok geniş ölçüde geliştiği” belirlenmiştir” (s. 18). Dolayısıyla yaş değişkeninde olduğu gibi, yükselen sınıf düzeylerinde siyasal öğrenmenin de geliştiği düşüncesi temel kabul edilmektedir. Yeşilorman (2006) yaptığı araştırmada, “Siyasal otoriteyi tanıma seviyesinde de kız çocukların siyasallaşma düzeyi erkeklere nazaran daha yüksek bulunduğunu” yazmıştır (s. 25).

Yücekök (1987), “Siyaset’in Toplumsal Tabanı” adlı kitabında, ailenin rolü ve önemi ile ilgili şöyle tespitlerde bulunmuştur:

Kişi moral değerlerini temel olarak aileden alır. Eğer aile içinde dikey sosyal mobilité gibi değişiklikler olmamışsa ailenin siyasal görüşünü genellikle çocuk da benimser. Bu özellikle alt sınıf ailelerinde böyledir. Çünkü çocuk görüşünü değiştirecek ekonomik ve eğitim yeteneklerinden uzaktır. Hep aynı, kendi gibi düşünen çevrenin dışına çıkmamıştır. Böyle ailelerde çocuğa üst sınıflardaki gibi bir vatandaşlık kültürü, sorumluluğu aşılanmamıştır. Bu nedenledir ki, aşağı sınıflar kadenci bir dünya görüşüne sahipken, üretim ilişkilerini denetleyen sınıflar ülke kendilerininmiş gibi hareket eder, siyasal süreci etkilemeyi bir hak ve görev bilirler. (s. 26)

Siyasal katılım yaşı, hemen her toplumda, özellikle gençler arasında (16-20 yaş) oldukça düşüktür. Bunun en önemli sebebi, eğitim ve iş gibi nedenlerle sık sık yer değiştirmek zorunda kalmalarıdır. Böylelikle STK’lara üye olamamakta ve kendilerine siyasi çevre edinmekte zorlanmaktadır. 24-45 yaşa gelinceye kadar belli bir bilgi düzeyi, gelir ve tecrübe edinenler aktif siyasette yer almayı tercih etmektedirler. Ülkemizde siyasal katılımın gençlerde düşük olduğu, 25-45 yaş grubunda en yüksek düzeye ulaştığı, 45’ten sonra ilgi ve katılımın yavaş yavaş düşerek, 65 yaşından sonra en alt düzeye indiği söylenebilir (Çadır, 2011: 15).

1. 2. 2. 7. Yerleşim Biçimleri

İnsanların yaşadıkları yer ile siyasal katılımları arasında da bir ilişki söz konusudur. Kırsal veya kentsel alanda yaşayan bireyler farklı sosyo-ekonomik faktörlerden etkilenmekte ve bu durum siyasal katılımlarına yansımaktadır. Yerleşim biçimleri açısından ise büyük kentlerde oturanlar daha bilinçli, kırsal kesimdekiler ise bağımlı katılma eğilimi içinde olmaktadır (Tekin, 2009: 29).

Büyük kentlerde yaşayanlarla, köy ve kasabada yaşayanların siyasal katılım biçimlerinin, yapılan birçok araştırmalarla fark gösterdiği anlaşılmıştır. Kışlalı (2009), “büyük kentlerdeki katılımın daha bağımsız ve daha bilinçli iken, kırsal kesimdekilerin katılım biçimleri çoğunlukla daha bağımlıdır” der. Kışlalı, bu durumu, eğitim düzeylerinin düşük olması, ağalık ve aile ilişkilerinin toplumsal

ortama etkisinin yüksek olması gibi nedenler göstererek açıklamaktadır. Ayrıca bu nedenlerin, kente göre, kırsal kesimde, seçime katılma (oy kullanma) oranlarının yüksek olmasında önemli bir etken olduğunu belirtmektedir (s. 225).

1. 3. KADININ SİYASAL KATILIMI

Antik çağdan 19. yüzyıl'a kadar birçok bilim insanı, kadının erkeğe göre farklı yapıya sahip olduğu ve toplumsal konumunun da erkeğe göre farklılık arz etmesi gerektiğini savunmuştur. Bu durum ise kadının siyasete katılımını sınırlamıştır. Böyle bir süreç içinde toplumlarda oluşan siyasal ve sosyal toplumsallaşma süreçleri, kadınların siyasal yaşama katılımının, erkeklere oranla çok düşük olmasının neredeyse evrensel bir eğilim göstermesine yol açmıştır. Bu durum sadece ekonomik ve sosyal bakımdan az gelişmiş toplumlarda değil gelişmiş ülkelerde de benzer bir gelişim göstermiştir.

Siyasal katılım, bireysel ve toplumsal katılım olarak ikiye ayrılır. Bireysel siyasi katılım, vatandaşlık vazifesi içinde tanımlanan, tek başına gerçekleştirilen, pasif bir siyasi katılım biçimi olarak tanımlanır. Toplumsal siyasi katılım biçimi ise, kısaca aktif siyasi katılım olarak tanımlanır ve parlamentoda temsil edilme, siyasi partilerde aktif görev alma, belediye ve il genel meclislerinde meclis üyeliği, parti mitingleri, toplantıları gibi unsurlardan oluşur (Güneş ve Ayata, 1993: 294, 295).

Demokrasinin tam olarak işlediği kabul edilen toplumlara bakıldığında kadın-erkek, seçme-seçilme eylemleri ve meclise yansıma oranları ölçü olarak kullanılır. Ataerkil toplumlarda, kültürel ve geleneksel anlayışın hâkim olması, kalıplaşmış cinsel yargıların yaygın olması, kadının yetersiz eğitimi, siyasi partilerin eşitsizliği ve toplumun ilgisizliği gibi birçok nedenle kadının temsil eşitliği gerçekleşmemektedir (Çağlar, 2011: 57). Genellikle koca, erkek kardeş gibi aktörlerin de etkisiyle erkek egemen anlayışın yönlendirmesi ve baskısı ile kadının görünür olması engellenmektedir. Tüm bunlarla birlikte kadın ev içi işlerin, yetersiz eğitimin, toplumsal, dinsel, kültürel öğretilerin etkisinde bu durumu içselleştirmektedir. Seçilme ve karar mekanizmalarında aktif olarak yer alması zorlaşmakta ve seçme eylemini de özgür iradesi ile gerçekleştirememektedir. Böyle

olunca da kadının erkek egemen bir alan olan siyasette profesyonel siyasetçi olması, istisnalar hariç söz konusu bile olamamaktadır.

Selçuk (2009), kadına ait sorunların hala geçerliliğini korumasının bir nedeni de; “kadının bin yıllardır maruz kaldığı, kendine ördüğü içsel ve dışsal duvarlar olduğunu” belirtir ve şöyle açıklar:

“İçsel ve dışsal duvarlar, “öteki”nin engelleyici bakışının içselleştirilmesi ile yükselir. Kadın için “öteki”, çoğu kez, erkeğin veya erkek-egemen kuralları içselleştiren kadının bakışıdır. Öteki’ne hoş görünmek için kimi kadın boyanın, kimisi ise kara çarşafın esiri olur. Öteki’nin engelleyici bakışını içselleştirmiş kadın; erkeğin taleplerini gerçekleştirirken, bunu, o istediği için değil de “kendi istediği” ve “doğru olduğu” için yaptığını sanır. Erkeğin beğenisine koşut, bıçak altına yatarak estetik operasyonların, sağlığını tehdit ettiği noktaya sürüklenir. Erkeğin isteğine koşut, örtü, saç tellerini hapseder ve iffetinin koruyucusunun, başındaki kumaş parçası olduğunu zanneder. İçsel duvarlara meydan okuyan kadınların karşısına ise dışsal duvarlar çoktan dikilmiştir. (s. 2)

1. 3. 1. Kadının Bireysel Siyasal Katılımı

Yeryüzündeki insanlar, kendini yönetecekleri sistemi oluşturmak, kendini yönetecekleri kişileri seçme ve seçilebilme inisiyatifini, yetkisini alabilmek, kazanabilmek için çok zorlu ve uzun bir süreç geçirmek zorunda kalmıştır. Bu uzun ve zorlu yıllar boyunca, seçmek ve seçilebilmek, siyasal haklara sahip olabilmek erkekler için de hiç kolay olmamıştır. Önce kendi aralarında da belli nitelikler aranmış ve uzun bir haklar mücadelesinden sonra genelleşebilmişlerdir. Ancak kadınların siyasal hakları, yüzyıllar sürmüş ve çok daha uzun, çok daha geç ve zorlu bir süreçte ancak kazanılmıştır. Binli yıllarda oluşan toplumsal cinsiyet rolleri kadınların yasal boyutta kazanılan siyasi hakları etkin ve eşit olarak kullanmasını engellemiştir (Çağlar, 2011: 59).

Siyasal katılım biçiminin kadın ve erkek arasında farklılık göstermesinin ve kadının toplumsal-siyasal pasifliğinin bireysel ve biyolojik farklılıklardan kaynaklandığı yönünde görüşler olmakla beraber, daha çok geniş ölçüde sınıfsal-toplumsal-kültürel değişkenlere bağlı olduğu yönündeki görüş kabul görür hale gelmiştir (Alkan, 1979: 124).

Toplumların gelişmişlik ölçütlerinden biri olan kadının siyasal katılım oranı en güçlü sosyal değişkenler arasında yer alır. Dünyadaki ve Türkiye'deki kadının siyasal katılım eğilimleri ve buna bağlı oluşan sayısal oranla tarihsel bir paralellik içinde seyretmiştir (Yaraman, 1998: 433). Kadınlarda veya her hangi bireyin siyasal katılım tutumları incelendiğinde siyasal toplumsallaşma sürecinin çok büyük bir etken olduğu görülmüştür. Siyasal toplumsallaşma araçlarını, “siyasal katılmayı belirleyen etkenler” adlı bölümde açıkladığımızdan tekrar burada açıklama yoluna gidilmemiş ve daha çok araştırmalarda elde edilen verilerle irdelenecektir.

Yapılan araştırmalar, evli kadınlar evli olmayanlara göre kocalarına bağımlı olarak daha çok sandık başına gittiği ve kocalarının siyasal tercihlerine uygun olarak oy kullandıklarını göstermiştir. Kadınlar aynı zamanda erkelerden daha fazla güçlü olanı ve dolayısıyla istikrarı seçme eğilimi gösteriyorlar. Araştırmalara göre, kocalarıyla aynı partiye oy veren kadınların oranı Hollanda da %92, Norveç'te % 88 ve Fransa da %89'dur (Çağlar, 2011: 58). 1973 seçimlerinde İstanbul'da Şirin Tekeli'nin yaptığı araştırmaya göre kadınlar sandık başına gitme eğilimi erkeklerinden %13,5 oranında daha düşüktür. Oy verme oranı evli kadınlarda %58,7 ye çıkarken, dullarda %38,9 a, bekârlar da ise %37 ye iniyor (Kışlalı, 2002: 168, 169).

TÜİSAD (Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği), siyasal katılma ve cinsiyet arasındaki ilişki ile ilgili bir araştırmasında kadın'ın erkeğe göre oy kullanma eyleminin daha düzenli ve kararlı bir şekilde olduğunu tespit edilmiştir. Bu oran, kadınlarda %92 iken, erkeklerde %85'dir. Diğer bulgulara bakıldığında ise aktif olarak siyaset yapma biçimlerinde erkelerden çok daha düşük veriler ve değerler tespit edilmiştir (Dursun, 2010: 247). Koray (1992), kitabında Avrupa Konseyi'nin yaptığı bir araştırmadan bahsetmiştir. Bu araştırmaya göre, “Batı Avrupa'da erkeklerin %30'u ve kadınların %80'ini siyasetten anlamadıklarını söylemişlerdir”. Yine bu araştırmaya göre, “Orta Avrupa'da her üç kadından biri gazetede siyasi haber okuduğunu ve her üç kadından birinin de hiç siyaset konuşmadığını” ortaya koymuştur (s. 204).

1. 3. 2. Kadının Toplumsal Siyasal Katılımı

Siyasete aktif katılım, dün de bugün de dünyada kadınların eş sorunlarından biridir. 18.yüzyıl'dan itibaren feminist akımların da etkisiyle oy kullanma hakkı kazanmaya başlayan kadınlar, seçilme ve temsil noktasında erkekler kadar yer alamamakta ve bu durum bu yüzyılda hala kadının en önemli sorunlarından biri olarak gündemini oluşturmaktadır. Kadını siyasal katılım sorunu kamusal/özel alan ilişkisi çerçevesinde ele alınmakta ve çözüm aranmaktadır (Savran, ty: 257).

Kadının siyasete aktif katılımının önündeki engellerden biri, siyasetin “erkek işi” olarak algılanmasıdır. Gerçekten de iktidarı elinde bulunduran erkek egemen anlayış, siyaset yapmanın mekân, zaman ve şartlarını kendine göre dizayn etmiştir. Kadınların siyasal alana katılımlarının erkek egemenliğinde kontrol edildiği araştırmalarla tespit edildiği halde, birçok siyasi lider kadının siyasete aktif katılımı ile ilgili şartların en kısa zamanda oluşturulması gerektiğini dile getirmişlerdir (Arı, 1998: 547). Koray (1992), Tekeli'nin yaptığı bir araştırmadan aktardığına göre kadınların siyasetle ilgilenmesinde ailenin önemli bir rol oynadığını ve kadının ailesinin ve eşinin siyasetle ilgilenmesi siyasete katılımı etkilediği ortaya konulmuştur. Yine Koray'ın yaptığı bir araştırmada ise 16 milletvekili kadından 9'nun yakınları siyasetin içinde oldukları tespit edilmiştir (s. 215). Yapılan bir başka araştırmaya göre, toplumumuzda kadınların öncelikli olarak koruma içgüdüleri ile kız çocuklarını, aktif siyasete yönlendirmekten kuvvetle sakındıkları, ama kadın belediye başkanlığı konusunda ve yerel yönetimlerde kadına daha olumlu baktıkları görülmüştür (Güneş-Ayata, 1993: 298).

Üşür (1997), yukarıda bahsettiğimiz siyasete katılım biçimlerine ek olarak, geleneksel kadınlık konumlarının politikleştirilmesine dayalı “toplumsal protesto” ve “grup temsili” türü katılmayı kitabında anlatmıştır (s. 70). Toplumsal protesto katılımı; kamusal alanı değiştirmek amaçlı olamayan, geleneksel anne ve eş konumlarının ve özel alandaki ailenin koruyucusu ve sürdürücüsü olma rollerinin politikleştirilmesidir. Alt sınıfın kadınlarını etkili olduğu bu katılıma örnek vermek gerekirse; Latin Amerika'da askeri rejimin uyguladığı şiddette karşı duran, “beyaz başörtülü anneler”, Filistin Kurtuluş Hareket'inde geleneksel kadınlık ve annelik konumlarını politikleştirilerek toplumsal dönüşümün bir boyutu haline getirmeleri

sıralanabilir. Bu kadınlar, protestolar düzenler, militan gibi eylemlere katılırlar ve örgütlenerek politik yaşamı etkilerler (Üşür, 1997: 2).

Grup temsili, doğrudan kadına ait sorunları, kendilerinin belirlediği herhangi bir siyasal eyleme veya kuruma katma olarak tanımlanır. Kadının pasif katılım biçimi olan bireysel katılımı elde edemediği değişim ve dönüşüm gücü doğrultusunda, politik yaşamın dışına itilmiş sorunları çözme yöntemidir. Bu katılım biçimi, kadının kadına ait olan sorunlarda dayanışma, işbirliği ve güç birliği oluşturamamada ve hedefe ulaşmada kararlılık uzlaşma gibi davranış biçimlerini geliştirmemeleri açısından önemli, gerekli bir yöntem olarak görünmektedir (Üşür, 1997: 69).

1. 3. 3. Dünyada ve Türkiye’de Kadının Karar Mekanizmalarında Var

Olma Oranları

Kadının kamusal alanda “artık ben de varım” demesi ve bu alanları dönüştürme talepleri ve kararlılıkları çok yeni bir durum olmakla beraber oldukça umut verici gözükmektedir. Siyaset, erkeğe ait binyıllık iktidar alanı olmakla beraber, bunu paylaşma niyetinde olmadıkları kadının katılım oranlarına bakıldığında net olarak ortaya çıkmaktadır. Her şeye rağmen kadın, siyasete aktif katılma çabası içindedir ve bunu kısmen de olsa başarılar vardır. Bu kısmi başarının ilk önemli, yolu açan adım cumhuriyetin ilanı ile kadına verilen hukuksal boyuttaki yasalardır. Türk Kadını 3 Nisan 1930’da yerel seçimlerde 5 Aralık 1934’de milletvekili seçimlerinde seçme seçilme hakkını kazanırken; Fransa’da 1944, İtalya’da 1948, İsviçre’de 1971’de ancak kazanabilmişlerdir (Çağlar, 2011: 58).

Gelişmiş ülkelerin, kadın hakları mücadelesinin bir ölçütü parlamentolardaki kadın milletvekili sayısıdır. 1934 yılında Türk parlamentosunun %4,5’i kadından oluşurken, sonraki seçimlerde bu oran uzun yıllar %2’lere kadar düşmüş ve bu oranlarda seyretmiştir. Ancak 2002 yılında gelindiğinde %4,4 kadın milletvekili oranı Mecliste yer alabilmiştir. 2002 seçimleriyle başlayan yükselme trendi, 2007’de

ancak %9,'a yükselebilmıştır.⁵ 2011 genel seçiminde ise AK Parti'den 78 kadın aday, CHP'den 99 kadın aday, MHP'den (Milliyetçi Hareket Partisi) 61 kadın aday göstererek, 79 kadın milletvekili meclise girmeyi başarmış ve kadın milletvekili oranı %14'e yükseltmiştir (Ka.der, 2011).

Tablo 1: Seçim Yılı ve Cinsiyete Göre Milletvekili Sayısı ve Meclis'te Temsil Oranı, (1935-2011)

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1935	399	381	95,5	18	4,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1943	455	439	96,5	16	3,5
1946	465	456	98,1	9	1,9
1950	487	484	99,4	3	0,6
1954	541	537	99,3	4	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1961	450	447	99,3	3	0,7
1965	450	442	98,2	8	1,8
1969	450	445	98,9	5	1,1
1973	450	444	98,7	6	1,3
1977	450	446	99,1	4	0,9
1983	399	387	99,1	12	3
1987	450	444	97	6	1,3
1991	450	442	98,7	8	1,8
1995	550	537	98,2	13	2,4
1999	550	527	97,6	23	4,2
2002	550	526	95,6	24	4,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2011	550	422	86	78	14

Kaynak: Ka.der (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği),
2011 Kadın İstatistikleri.

Bu veriler bize kadının yasal boyutta kazandığı bu hakları istenilen düzeyde aktif olarak kullanamadığını ve yetersiz kaldığını göstermektedir. Yasal düzenlemelerle sadece sorunun bir boyutunu aşabileceğimizi, toplumsal zihniyet değişimi için neler yapılması gerektiğini düşünmemiz gerektiğini anlatmaktadır.

⁵ -<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1898> (Erişim Tarihi: 05-10-2011)

Genel olarak kadınlar siyasi partilerin yönetiminde; parti başkanı, grup başkan vekili, komisyon başkanı gibi karar mekanizmalarında ya hiç olamıyorlar ya da bir iki kadını sembol olarak oralarda ancak göstermelik görebiliyoruz. 2011 yılına gelene kadar olan süreçte tek istisna 1993–1996 yılları arasında kadın başbakanının varlığıdır. Bakanlar Kurulundaki genel olarak tek kadın “Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı”dır. 2009 yılında Kabinede yapılan değişiklikle kadından ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı yanında Milli Eğitim Bakanının da kadın olması ile bu durumda ilerleme kaydedilmiştir.⁶ Ancak, 2011 genel seçimlerinde bakanlar kurulunda kadın bakan sayısı bire düşmüş ve Bakanlığın adı, “Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı” iken, “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” olarak değiştirilmiştir.

AKDER’in (2010), “Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik ve Başörtüsü Yasakları” konulu raporundan çıkan sonuca göre, Türkiye’de kadınlar genel olarak siyasi parti üyeliği kanalıyla aktif siyasete katılmayı olumlu karşılamaktadır. Hatta kadınlar %39 ile %43 arasında değişen oranlarda siyasi partilerden adaylık için teklif gelecek olsa görevin niteliğine göre teklifi kabul edeceklerini %64,4 oranında açıklamaktadırlar. Türkiye’de kadınların siyasette az sayıda yer almasının en önemli sebebi olarak “kadınlara siyasette fırsat tanınmadığını” göstermektedir. Nitekim Türkiye’de üst düzey yönetimde kadın oranı çok düşüktür. Bir Kadın vali ⁷ ve 428 vali yardımcısından 7’si kadındır. 795 kaymakamdan 22’si kadındır (“İkinci Kadın vali”, 2011). 24 Müsteşar arasında bir kadın ve 80 müsteşar yardımcısından 2’i kadın bulunmaktadır.⁸ 168 büyükelçiden sadece 18’si kadındır (s. 12).⁹

⁶ - <http://www.ak-der.org/default.gbt#tab=tab-1> (Erişim Tarihi: 05-10-2011)

⁷ - <http://www.ntvmsnbc.com/id/25242006/> (Erişim Tarihi:01-02-2012)

⁸ - <http://www.ak-der.org/toplumsal-cinsiyet-esitlik--basortusu-yasaklari-2010.gbt> (Erişim Tarihi: 29-12-2011)

⁹ - <http://www.ka-der.org.tr/tr/container.php?act=unlimited00&id00=105> (Erişim Tarihi:28-11-2011)

Tablo 2: Türk Kadınlarının Bürokrasideki Yerleri

ÜN VAN I	KADIN	TOPLAM	KADIN ORANI-%
MÜSTEŞAR	1	24	%4.1
MÜSTEŞAR YARDIMCISI	2	80	%2.5
BAĞLI KURUM BAŞKANLARI	7	38	%18.4
BAĞLI KURUM BAŞKAN YARDIMCILARI	5	48	%10.5
GENEL MÜDÜRLER	9	165	%5.4
GENEL MÜDÜR YARDIMCILARI	44	460	%9.5
KURUL BAŞKANLARI	1	68	%1.4
KURUL ÜYELERİ	19	141	%13.4
KURUM BÜNYESİNDEKİ BAŞKANLIKLAR	8	42	%19.0
DAİRE BAŞKANLARI	302	2108	%14.3
TOPLAM	398	3174	%12.5

Kaynak: Ka.der (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği), 2011
Kadın İstatistikleri

Dünyada kadının siyasal katılımın oranlarına bakıldığımızda, İskandinav Ülkeleri ile birçok Afrika Ülkesinin de bu sorunu çözmekte bir hayli yol aldıklarını görürüz. Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU)' in yayınladığı listede Türkiye, 2011 genel seçimlerinde bu oran %14,2 ile 83.sıraya yükselebilmiştir. Son on yılda kazanılan bu olumlu ivmeye rağmen, Türkiye'nin hala geride kaldığı görülmektedir.¹⁰ Aşağıdaki Tablo 3'de, sadece zirvedeki 15 ülkenin kadın temsil oranları görülmektedir.

¹⁰ - <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (Erişim Tarihi:21-09-2011)

Tablo 3: Ulusal Parlamentolarda Kadın temsil Oranı (ilk 15)

	ÜLKELER	Seçim	Sandalye	Kadın	Kadın %
1	Ruanda	2008	80	45	%56.3
2	Andora	2011	28	15	%53.6
3	İsveç	2010	349	157	%45.0
4	Güney Afrika	2009	400	178	%44.5
5	Küba	2008	586	253	%43.2
6	İzlanda	2009	63	27	%42.9
7	Finlandiya	2011	200	85	%42.5
8	Norveç	2009	169	67	%39.6
9	Belçika	2010	150	59	%39.3
10	Hollanda	2010	150	59	%39.3
11	Mozambik	2009	250	98	%39.2
12	Angola	2008	220	85	%38.6
13	Kosta Rika	2010	57	22	%38.6
14	Arjantin	2009	257	99	%38.5
15	Danimarka	2007	179	68	%38.0

Kaynak: IPU - Women in National Parliaments

Kadının toplumsal siyasi katılımındaki tarihi sürece baktığımızda ilk güçlü sıçramayı İskandinav ülkeleri başlatmış olduğunu görürüz. İskandinav ülkelerinin bu başarısının altındaki nedenleri araştırdığımızda, tarihleri ve kültürlerinde olan eşitlik, adalet gibi faktörlerin yanında toplumca kendi içlerinde oto kontrol mekanizmalarını kurabilmeleri, en önemlisi de sorumluluğu hep birlikte üstlenip ve bu ilkelere beslenen bireylerden meydana geldikleri gözlenmektedir (Say, 1998: 17, 18).

Diğer ülkeleri incelediğimizde ise farklı bir yol ve yöntemle kota uygulamasıyla bu sorunu aşmış olduklarını görürüz. Ball ve Peters (2006), “gelişmiş birçok ülke ve demokrasi iddiasında bulunan ülkelerin çoğunluğunda parlamentoların tam anlamıyla kendi toplumlarını yansıtıp yansıtmadığı, bürokrasinin ve diğer siyasal kurumların kendi toplumlarını ne ölçüde temsil ettiği birçok siyaset bilimcinin araştırdığı ve cevaplamaya çalıştığı çok önemli bir sorun olduğunu” belirtmektedir. Bu sorunlardan biri de “kadının parlamentolarda temsil

edilme oranlarında yaşandığını” ve “birçok siyasi parti, fermuar, kota¹¹ gibi yöntemlerle çözüm arama” yoluna gittiklerini anlatmaktadır (s. 118).

Lübnan ve Afganistan gibi ülkeler kadını siyasetin dışında bırakma tutumlarını değiştirerek kota uygulamalarıyla bu durumu iyileştirme yoluna gitmeye başlamışlardır. Eser, Tekin ve Dinç (ty), “böylesi durumlarda cinsiyet kotaları kadınların siyasete hızlı bir şekilde giriş yapabilmeleri için bir başlama vuruşu niteliği taşıdığını” söylemektedir. Diğer durumlarda ise “kotalar, karar verme pozisyonlarına erişen kadınların kazanımlarını birleştirmek ve daha da güçlendirmek veya geriye gidişi önlemek amacıyla kullanılmakta olduğuna” işaret etmektedir (s. 13). Bununla birlikte birçok ülkede kota uygulamalarına tepki söz konusudur. Tepkilerin gerekçesi; kadın ve erkek arasında haksız rekabet meydana getirdiği ve kadınların çalışmadan, çaba göstermeden ve gerekli deneyim sahibi olmadan önemli ve etkili konumlara yükseldiğidir. Kısaca erkeklerin eşitsiz bir yaklaşım olarak tabir ettikleri bu durum, erkeklere ait pastanın paylaşımı ile yakından ilgilidir. Erkek politikacıların belirlediği siyasal temsil yetkisinin kriterleri; seçkin-elitist bir profil çizmektedirler. Bunlar, güçlü diploma, toplumsal değeri olan prestijli iş sahibi olma ve siyasal alanda önemli kliklere mensup olma gibi özelliklerle yetkinlik ve kariyer esasına göre şekillendirmektedirler (Üşür, 1997: 68).

Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik (IPU)’ nun yayınladığı verilere göre, dünya sıralamasında birinci sırada yer alan Ruanda’da kadınların meclise girmeleri için yasal kota uygulanmaktadır. IPU’nun yayınladığı bu verilerin en alt sıralarında Suudi Arabistan ve Belize gibi ülkeler yer almaktadır. Suudi Arabistan’da kadınlar seçimlere katılmaz ve oy kullanmazken çok yeni bir yasal düzenleme yaparak, Suudi’li kadına yerel seçimlerde seçilme seçme hakkını henüz vermiştir (“Herkesine Seçme Seçilme Hakkı”, 2011).¹² Ayrıca bununla birlikte Kral tarafından atanan Şura’ya kadınlara tam üye olma hakkı da verilmiştir.

¹¹ **Fermuar:** Partilerin aday listelerini oluştururken bir kadın bir erkek olarak sıralanması yöntemi.
Kota: Partilerin aday listelerini oluştururken uygulanması kabul edilen kadın aday oranı.

¹² - [http://dunya.milliyet.com.tr/herkese-secme-secilme-hakki-
/dunya/dunyadetay/26.09.2011/1442977/default.htm](http://dunya.milliyet.com.tr/herkese-secme-secilme-hakki-/dunya/dunyadetay/26.09.2011/1442977/default.htm) (Erişim Tarihi:21-09-2011)

Kadınların mecliste temsil oranlarının en yüksek olduğu bölge %42,1 ile İskandinavya'dır ve kadınların temsilinde aşamalı bir artış modeli ile bunu gerçekleştirmişlerdir (Eser, Tekin ve Dinç, ty: 13). Tablo 4'de de görüldüğü gibi bölgesel ortalama Arap ülkeleri %10,9 ile en düşük orana sahip bulunmaktadır.¹³

Tablo 4: 2011'de Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama)

BÖLGELER	ORTALAMA
İskandinav Ülkeleri	%42.1
İskandinav Ülkeleri dâhil Avrupa - AGİT Üyesi Ülkeler	%22.2
Amerika Kıtası	%22.0
İskandinav Ülkeleri hariç Avrupa - AGİT Üyesi Ülkeler	%20.3
Sahra Altı Afrika	%19.5
Pasifik Ülkeleri	%12.4
Arap Ülkeleri	%10.9

Kaynak: IPU - Women in National Parliaments

Avrupa Parlamentosunda kadın temsil oranı incelendiğinde veriler ulusal parlamentolardaki gibi olumlu değildir. Finlandiya %61,5 ile ilk sıraya, İsviçre %55,6 ile ikinci, Estonya %50 ile üçüncü ve Hollanda %48 ile dördüncü sıraya yerleşmiştir. Avrupa Parlamentosunun kadın temsil ortalaması ise yüzde 35,2 dir.¹⁴

¹³ - <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm> (Erişim Tarihi:21-09-2011)

¹⁴ - <http://www.ipu.org/wmn-e/regions.htm> (Erişim Tarihi:25-09-2011)

Tablo 5: Avrupa Parlamentosunda Kadın Temsil Oranını 2011

ÜLKELER	KOLTUK SAYISI	KADIN SAYISI	KADIN ORANI
FİNLANDİYA	13	8	%61.5
İSVEÇ	18	10	%55.6
ESTONYA	6	3	%50.0
HOLLANDA	25	12	%48.0

Kaynak: IPU-Women in National Parliaments

AB'nin danışma organlarını oluşturan Bölgeler Komitesi ve Ekonomik ve Sosyal Komite'deki dağılım da kadınların temsilinin erkeklerin çok altında kaldığını göstermektedir. 10 Şubat 2010'da Avrupa Bölgeler Komitesi'ne ilk kez bir kadın başkanın (Mercedes Bresso) seçilmesi umut verici olmakla beraber, Bölgeler Komitesi'ndeki üyelerin %20'sini kadınlar, %80'ini erkekler oluşturmaktadır. Ekonomik ve Sosyal Komitede de ise %22'lik kadın temsiline karşın %78'lik bir erkek temsil oranı gözlemlenmektedir. Tüm bu veriler ışığında, AB'nin temel karar alma mekanizmalarındaki kadın temsili istenen düzeyde değildir (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2010: 14).

Siyasal katılım, temsil noktalarından söz edilince ilk akla gelen parlamentolar veya siyasi partilerin üst kademeleridir ve yerel yönetimler genellikle ikinci planda düşünülen siyasi noktalardır. Kadınların, yerel yönetim ve yerel siyasetteki temsilleri, siyasal haklarını kullanmaları açısından son derece önemlidir. Üstelik yerel yönetimlerin hizmet alanları kadınları yakından ilgilendiren ve kapsayandır. Yaşadığı ilin veya ilçenin yolu, kaldırımı, pazar yeri, aydınlatması, ulaşımı, sağlık hizmetleri, yaşlı bakımları gibi birçok alan kadının hayatında her an olan ve kadını bizzat yakından ilgilendiren konulardır. Bu alanlarla ilgili yapılan bütün çalışmalarda kadının söz sahibi veya etkili olması beklide olması gerektir. Kısaca yeniden üretime dönük toplu tüketim hizmetleri niteliğinde olan yerel hizmetler, kadınların gündelik yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçlara sahiptir. Bu yüzden, kadınların yerel yönetimlerde temsilinin, yerel hizmetlerin kalitesi üzerinde etkisi olacağını aşikârdır. Şahin (2011), kadınların yerel siyasete iki türlü katılabileceklerini belirtir.

Bunların “ilki, kadınların siyasal aktörler olarak yerel yönetimlerde söz sahibi olmasıdır. İkincisi ise kentsel hizmet ihtiyaçları ve kent kullanımları çerçevesinde yerel yönetimlerin kararlarından etkilenen olarak kadınların katılımıdır” (s. 24).

2009 Yerel Seçimlerinde, Belediye Başkanlıklarında, AK Parti % 0,61, MHP % 1,32, CHP % 2,34 ve Demokratik Toplum Partisi (DTP) % 11,9 oranında kadın aday göstermiştir. En yüksek kadın belediye başkan adayı oranı % 22,15 ile Türkiye Komünist Partisi (TKP) ve % 16,11 ile Liberal Demokrat Parti’de (LDP) gerçekleşmiştir (Çadır, 2011: 43).

Tablo 6: 2009 Yerel Seçimleri’nde Partilerin Kadın Adayları

Siyasi Parti Adı	Belediye Başkanlığı Kadın Aday Sayısı	Belediye Başkanlığı Toplam Aday Adayı Sayısı	Kadın Adayların Oranı (%)
AK Parti	18	2.946	0,61
ANAP	26	310	0,61
BBP	6	330	1,8
CHP	46	1.964	2,34
DP	41	1.300	3,31
DSP	62	1.335	4,6
DTP	41	344	11,9
EMEP	3	39	7,7
HÖP	1	24	4,2
LDP	19	118	16,11
MHP	37	2.946	1,32
ÖDP	3	39	7,7
SP	39	2.946	1,32
TKP	37	167	22,15
Bağımsız Kadın Aday	3		
Ortak Platformun Adayı	5		

Kaynak: Mustafa Çadır, KSGM, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011

Tablo 6’da, 2009 Yerel Seçimleri öncesi aday listelerinde siyasi partilerin kadın aday sayılarının çok düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde yerel siyasette kadın temsiline bakıldığında, kadınların mahalli idarelerde TBMM’den çok daha düşük bir oranda yer aldıkları görülmektedir. 2009 Mahalli İdareler Seçim

Sonuçları'na göre yerel yönetimlere seçilen 301.759 kişinin sadece 3.709'unu kadınlar oluşturmakta olup, % 1,22'lik bir orana denk gelmektedir. Seçilen 3000'e yakın belediye başkanının sadece 27'si kadındır. 81 il merkezinden ikisinde¹⁵ kadın belediye başkanı seçilmiştir. İl Genel Meclisi üyeliğine seçilenlerin % 3,25'ini, Belediye Meclis üyeliğine seçilenlerin ise % 4,21'ini kadınlar oluşturmaktadır (Çadır, 2011: 42).

Tablo 7'de Türkiye'de yerel yönetimlere seçilmiş kadın sayısı ve oranı yer almakta ve 2004 Mahalli İdareler Seçimine göre yerel yönetimlerde kadın temsili %100 artmış olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Türkiye'de Yerel Yönetimlere Seçilmiş Kadın Sayısı ve Oranı

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.216	20	0,6
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.122	44	1,4
Belediye Meclisi Üyeleri	34.084	541	1,6
2004 Seçimleri			
Belediye Başkanları	3.225	18	0,56
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.208	56	1,75
Belediye Meclisi Üyeleri	34.477	799	2,32
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanları	2.948	44	0,9
İl Genel Meclisi Üyeleri	3.379	110	3,25
Belediye Meclisi Üyeleri	3.379	1.340	4,21

Kaynak: Funda Şahin, KSGM, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2011

Türkiye, kadınların yerel yönetimlerde temsiline en düşük olduğu ülkelerden biridir. Türkiye'de kadınların yerel siyasete katılma özellikleri dünya geneline ters bir

¹⁵ -Aydın ilinde CHP adayı Özlem ÇERÇİOĞLU ve Tunceli ilinde DTP adayı Edibe ŞAHİN belediye başkanı seçilmiştir.

eğilim gösterir. Dünyanın birçok ülkesinde kadınlar ulusal düzeydeki siyasette ciddi bir temsil düzeyine ulaşmasalar bile, yerel siyaset kararlarına katılmada daha başarılı olabilmektedirler. “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği” adlı çalışmasında yer alan tablonun verileri incelendiğinde dünya ülkelerine göre Türkiye’de bunun tam tersi bir durumda olduğu tablo 8’de görülmektedir (TÜSİAD ve KAGİDER, 2008: 236).

Tablo 8: Dünyada ve Avrupa’da Yerel Siyasette Seçilmiş Kadın Sayısı ve Oranı

DÜNYADA KADIN-ERKEK BELEDİYE BAŞKANLIĞI / MECLİS ÜYELİĞİ	Sayı	Oran (%)
Dünyada erkek belediye başkanı	90.613	91
Dünyada kadın belediye başkanı	9.013	9
Dünyada belediye meclisi erkek üyeleri	1.470.267	79
Dünyada belediye meclisi kadın üyeleri	387.580	21
Avrupa ülkelerinde erkek belediye başkanı	67.398	89,5
Avrupa ülkelerinde kadın belediye başkanı	7.900	10,5
Avrupa ülkelerinde erkek belediye meclis üyeleri	935.214	76
Avrupa ülkelerinde kadın belediye meclis üyeleri	295.317	24

Kaynak: KAGİDER, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri, 2008

Tablodaki verilerden görüldüğü üzere, yerel meclislerde kadın oranı ortalaması dünyada %21, Avrupa’da %24 ve Türkiye’de ise %4,21’dir. Türkiye’de kadınların yerel siyasete katılımını artırmak için atılan adımlar hala sınırlı olmakla beraber üç değişik çalışma Türkiye genelinde uygulanmaktadır:

1. Yerel Siyasete Yönelik Gönüllü Bir Çalışma: "Yarın İçin Bugünden" Kampanyası (KADER).
2. Birleşmiş Milletler Ortak Programı: "Kadın Dostu Kentler" (Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEPP).
3. Yerel Gündem 21-Kadın Meclisleri IULA-EMME (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği) (KAGİDER, 2008: 239). Tüm bu veriler bize birçok Avrupa

ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkına kavuşan kadınlarımızın, bugüne kadar geçen süreci yeterince lehlerine işletemediğini göstermektedir.

Türkiye’de bugün; kadınların okuma-yazma oranı, eğitim düzeyi, çalışma yaşamına ve siyasi yaşama aktif katılımı ve kadın sağlığı konusundaki göstergeler, tüm çabalara ve ilerlemelere rağmen erkeklerle eşitliğin sağlanamadığını göstermektedir. HÜKSAM (Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama Araştırma Merkezi) Yönetim Kurulu’nun yayınladığı 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ile ilgili yazıda, Türkiye’nin imzaladığı “CEDAW (Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi), ICPD ((Uluslar arası Nüfus ve Kalkınma Konferansı), Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Pekin” gibi uluslararası belgelerde taahhüt ettikleri doğrultusunda pek çok ilerleme olmakla birlikte, hala yapılması gerekenler vardır, denilmiştir.¹⁶

Dünya ülkelerine bakıldığında ise durum farklı değildir. Kadınlar yasal boyutta birçok siyasal hak kazanmışlarsa da, bu haklar istenilen düzeyde aktif olarak kullanılamamış ve yetersiz kalmıştır. Kadınlara tanınan ekonomik, siyasal ve toplumsal haklar sorunların giderilmesinde yeterli olmamıştır (Hablemitoğlu, 2006: 23). Yerleşmiş olan toplumsal, kültürel öğretiler ve siyasal toplumsallaşma süreçleri daha derin incelenerek geçirerek, çözüm yöntemleri bulunmalıdır (Alkan, 1979: 128).

¹⁶ - http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/kadinlar_gunu.php (Erişim Tarihi:(29-12-2011)

1. 4. KADINLARIN ÜST DÜZEY YÖNETİCİ OLMALARININ ÖNÜNDEKİ DİĞER ENGELLER

1. 4. 1. Cam Tavan Sendromu-(Ana Kraliçe Sendromu)

1970’li yılların başında araştırılmaya başlanan, “kadınlar yönetici olabilir mi?” sorusu, yüzyılın ortasına gelindiğinde, “kadın erkek yöneticiler arasında farklılıklar, davranışlarda da farklılıklar yaratır mı?” sorusuna dönüşmüş, 1980’de ise, “kadınlar neden üst düzey yönetsel pozisyonlara gelemiyorlar?” sorgulanmaya başlanmıştır (Karaca, 2007: 31).

Son yirmi yıl içinde iş dünyasında kadınların ağırlığının giderek artmasına rağmen üst düzey yönetici pozisyonlarında kadınların sayısının erkeklerle eşit düzeye ulaşmadığı görülmektedir. Dünyanın ve Türkiye nüfusunun yarısını oluşturan kadın, ekonomide ve siyasi alanda erkelerle eşit olarak temsil edilememiştir. Gelişen ekonomik sıkıntılarla daha fazla kadın iş hayatına erkeklerle birlikte katılmış ve iş hayatında aktif olarak yer almaya başlamıştır. Bu yapıya ataerkil yaklaşım tepkiyle yaklaşırsa da kadının yönetici pozisyonlara talip olmaya başlaması, toplumsal, ekonomik, siyasi ve kültürel gelişmelerle el ele gitmiştir (Karaca, 2007: 32).

Ataerkil toplum yapısına göre; geleneksel olarak kadının rolü ev içinde anne ve eş olma rolü olurken, ailenin geçimini sağlama ve ailede sözü dinlenen bir otorite olma rolü ise erkeğe verilmiştir. Kadın eğer çalışacaksa da, kendisine yüklenen asli görevlerini aksatmamak şartıyla aile ekonomisine katkıda bulunmak için daha az üretken olan, fazla sorumluluk gerektirmeyen, zaman almayan sektörlere itilmiştir. Besler ve Oruç (2010), kadınlar daha iyi yapabilecekleri kabul edilen hemşirelik, öğretmenlik gibi bir takım mesleklere yönlendirilirken, kadınlar için uygun görülmeyen yöneticilik gibi yukarı görevleri seçmeleri engellendiğini” söylemektedir (s. 24). Türkiye’de yapılan çalışmalarda “kadın işi” “erkek işi” ayrımının oldukça yaygın olduğu ve bu sistemin yeniden üretildiği görülmektedir Bu değer yargısının işletmelere olan yansımalarına bakıldığında, liderlik ve yöneticilik erkeklerin işi olarak düşünülmüştür.

Besler ve Oruç (2010), “toplumlarda kabul edilen bir takım önyargılardan biri olan kadın yöneticilerin erkeklerden daha az nitelikli olarak görülmesi kadınların

yönetici pozisyonlarına gelmelerini engellemektedir” der (s. 25). İş dünyasında egemen olan maskülen yapı, erkek egemen cinsiyet stereotiplerini üretmekte ve iş dünyasında yer alan kadınları bu stereotipleri uygulamaya zorlamaktadır. Besler ve Oruç (2010), “cinsiyete yönelik bu tip önyargılar, kadın yöneticilerin seçim, yerleştirme ve terfilerinde psikolojik engeller yaratmakta” olduğunu ileri sürmektedir (s. 25). Bu tür yargıların “Cam tavan” olarak adlandırılan, örgütsel ve toplumsal önyargılar tarafından oluşturulan ve kadınların üst düzey pozisyonlara gelmelerini engelleyen görülmeyen, yapay duvarlar olarak tanımlanan bir kavramla karşı karşıya bırakmaktadır (Besler ve Oruç, 2010: 25).

Küresel boyutta kadının iş yaşamına katılımı ülkeden ülkeye ve sektörden sektöre değişen bir görüntü arz etmekle birlikte, kadın işgücü açısından iş yaşamı birçok avantajın yanında yukarıda bahsettiğimiz nedenlerden kaynaklanan engelleri de barındırmaktadır. İstatistiksel olarak değerlendirildiğinde, sayıca azlık gösteren ancak gün geçtikçe artan kadın yönetici ve girişimciler de buldukları konuma bağlı olarak çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Araştırmacıların, cam tavan (glass ceiling) veya cam tavan sendromu (glass ceiling syndrome) olarak adlandırdıkları bu durum, özellikle yönetsel kademelerde yer alan kadınların karşılaştığı engeller kapsamında ele alınan durumlardır ve üç sınıf üzerine temellendirilir (Öğüt, ty: 57-58). Tablo 9’da yer aldığı gibi bunlar; bireysel faktörlerden kaynaklanan, örgütsel faktörlerden kaynaklanan ve toplumsal faktörlerden kaynaklanan engellerdir. Örgütlerde cam tavan oluşumuna yol açan unsurlar bu faktörler etrafında toplanabilmektedir” (Mızrahi ve Aracı, 2010: 150).

Tablo 9: Kadın Yöneticilerin Cam Tavan Engeller

Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	Örgütsel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller	Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller
<ul style="list-style-type: none"> • Çoklu Rol Üstlenme • Kadınların Kişisel Tercih ve Algıları • Kraliçe Arı Sendromu(kadının kadına koyduğu engeller) 	<ul style="list-style-type: none"> • Örgüt Kültürü • Örgüt Politikaları • Mentor Eksikliği • Informal İletişim Ağlarına Katılmama 	<ul style="list-style-type: none"> • Mesleki Ayrım • Stereotipler(Cinsiyetle Bağdaştırılan Kalıplaşmış Önyargılar)

Kaynak: Rozi MIZRAHI ve Hakan, ARACI “Kadın Yöneticiler ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma” konulu makale, 2010

1. 4. 2. Bireysel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller

Mızrahi ve Aracı (2010), “kadın yöneticinin çocukları ve eşi için istenen yer ve zamanda hazır olmayı benimsemiş olması kendi zamanını ve sınırlarını tanımlayamamasına yol açtığını” ve bu nedenle zaman zaman kariyerde yükselmenin getireceği sorumlulukları göze alamadığını” anlatmaktadır (s. 150).

Erkek yöneticilerin koyduğu engeller tartışılırken kadın yöneticilerin koyduğu engeller göz ardı edilmektedir. Örucü ve Kılıç (2007), kadın yöneticiler tarafından konulan engelleri şöyle ifade etmektedir:

Kendini referans alma yanılgısı; Kadın yöneticilerin bilinçaltındaki “ Ben bu noktaya nasıl geldiysem, herkes aynı şekilde gelebilir. Özel bir çabaya gerek yok” mantığıdır. “Kraliçe arı” sendromu (Kadınların birbirlerini çekememeleri); Tepe yönetimde görülen “Tek kadın” olmanın bir başarı ve ayrıcalık göstergesi olduğu düşüncesidir. (s. 119)

2003 yılı Mart ayında, Ernst &Young’a bağlı insan kaynakları.com sitesinin, Platin Dergisi için yaptığı “İş’te kadın olmak” adlı bir araştırma çalışması yapılmıştır. Katılımcılara yöneltilen “Yöneticinizin cinsiyeti ne olsun” sorusuna yanıt veren 1003 kişiden 405’i yöneticinin erkek olmasını, 85’i kadın olmasını tercih edeceğini söylemiş ve katılımcıların 513’ü fark etmez şeklinde cevap vermiştir. Yöneticilerin kadın olmasını isteyen kadın oranı yalnızca % 6,8 olduğu görülmüştür. Yine İzmir’de kadın yöneticiler üzerine yapılan bir çalışmada, kadın yöneticilerin görevlerini yerine getirirken karşılaştıkları engellerle ilgili bir soruya, büyük ölçüde “erkeklerle kadın yöneticilerle çalışmanın zor gelmesi” şeklinde cevap vermişlerdir (Besler ve Oruç, 2010: 25).

HR (Human Resources) İnsan Kaynakları ve Yönetim Dergisi tarafından düzenlenen “3. Kadın Yöneticiler Zirvesi”nde sunulan Ernst &Young’ın 2005 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre “Türkiye’de kadınların çoğu kadınlarla çalışmayı istemiyor”. Araştırma kadınların iş yaşamında çalışma arkadaşı olarak benimsenmesine karşın özellikle hemcinsleri tarafından yönetici olarak tercih edilmediğini gösteriyor. Yaklaşık 5.000 kişinin katıldığı araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcı kadınların yüzde 46’sı hemcinslerini yönetici olarak görmek istememektedir (Besler ve Oruç, 2010: 25).

Prometheus Danışmanlık tarafından yapılan araştırma da benzer sonuçları ortaya koymaktadır. Türkiye çapında farklı yerlerde konumlanan 100 şirkette yapılan ve sadece kadınların cevapladığı bir araştırmaya göre kadın yöneticiler orta kadrolarda yoğunlaşmıştır. Bu araştırmada da bir öncekine benzer sonuçlar çıkmıştır. Kadınların % 5'i kadın yönetici isterken, % 80'i erkek yöneticiyi tercih etmiştir. Öte yandan, yine aynı katılımcılara yöneltilen 'Birini işten çıkarmak zorunda olsanız, bu kim olurdu' sorusuna verilen yanıtlarda ise, çoğunlukla 'kadın' seçeneği işaretlenmiştir (Besler ve Oruç, 2010: 25).

Yapılan bu ve bunun gibi araştırmalar, kadın yöneticilerin bazılarında o noktada tek olmak, tek kalmak, dolayısıyla altında çalışan kadınların yükselmesini çok da desteklememek gibi bir durum yaşandığını göstermektedir. Kadın yöneticiler, hemcinslerini çok destekler veya kayırır gözükmemek, erkeklerle kadınlar arasında bir fark yaratmamak için kadın çalışanın kariyerinin gelişimine çok fazla destek vermeyen bir tutum takınmaktadırlar (Besler ve Oruç, 2010: 26).

1. 4. 3. Örgütsel Faktörlerden Kaynaklanan Engeller

Mızrahi ve Aracı (2010) çalışmasında, kadınların kariyer olanaklarında eşit fırsatlar yakalamalarında örgüt kültürünün etkisine işaret ederek, “bazı örgütlerde şartlar eşit olmasına rağmen bazılarında ise kendilerini kabul ettirmek için daha fazla çaba sarf etmek zorunda kalmaktadırlar” diye yazmışlardır (s. 150). Diğer bir husus ise, erkek yöneticiler tarafından konulan engellerdir ve bu engellerden en önemlisi kadınlara yönelik önyargılardır. Çoğu negatif olan bu önyargılar kadınların verilen üst düzey işleri yapamayacağına dair görüşleri içerir. Kişilik, kararlılık ve azim açısından yetersiz olarak değerlendirilirler. Erkek yöneticiler tarafından oluşturulan diğer engeller ise “kadınlarla iletişim kurmanın zorluğu” yönündeki inanç ve “erkeklerin gücü elde tutma” isteğidir (Örücü ve Kılıç, 2007: 119).

1. 4. 4. Toplumsal Faktörlerden Kaynaklanan Engeller

Mızrahi ve Aracı (2010), “cinsiyete dayalı toplumsallaşma gereği toplum kişilerin taşıdıkları cinsiyet itibariyle onlardan farklı roller üstlenmelerini beklemektedir” der (s. 151). Ayrıca kadınlar hakkında kalıplaşmış önyargılar (stereotipler) kadının çalışma hayatına ket vurduğu gibi, yönetici konumunda kadın rol modellerinin oluşmasını önleyerek kadınların bu roller için uygun olabileceği düşüncesini de engellemektedir (s. 151). Örücü ve Kılıç (2007), kadınların üst düzey yönetici olmalarının önündeki engelleri ifade eden Cam Tavan’ı yaratan iki önemli faktöre işaret etmektedir:

Birinci önemli faktör, kadının kendi kendine yarattığı engellerdir. Bunlar, aile hayatlarının zarar görmesinden duyulan endişe, nasıl olsa yükselmem mümkün değil diyerek sonuna kadar gidememe ve bu yaklaşımın getirdiği özgüven eksikliği, iş yaşamında kendi cinsini, öncelikle kadınları rakip olarak görme eğilimi şeklinde tanımlanabilir. İkincisini ise "çevresel faktörler" şeklinde tanımlamak mümkündür. Örneğin, kadının erkek dünyası tarafından bilinçli olarak sınırlandırılması, "nasıl olsa kariyerinin bir noktasında ailesine daha fazla zaman ayırmayı tercih edecek" şeklinde erkekler tarafından geliştirilen inanç, kadınların tabiatı itibarıyla erkeğe göre daha az becerikli, başarılı olma ihtimali düşük, liderlik vasfı olmayan bireyler şeklinde önyargıyla tanımlanması kadınların terfilerini engelleyen çevresel faktörler olarak görülmektedir. (s.120)

Örücü ve Kılıç’ın (2007) da belirttiği gibi “kadınların kariyer yapamamalarının ya da yetki sahibi olamamalarının (Cam Tavan açısından) altında yatan temel sebepler arasında; eğitimdeki fırsat eşitsizlikleri ve toplumsal yargılar da önemli etkenler olarak kabul edilmektedir” (s. 120).

Bu konuya farklı bir yaklaşım da Nalbant (2002), tarafından getirilmiştir. Nalbant, Türk bankacılık sektöründe çalışan kadın ve erkek yöneticilerin liderlik davranışları arasında fark olup olmadığını ve varsa bu farklılıkların ne düzeyde ve hangi alanlarda olduğunu ölçmüş ve şu sonuca ulaşmıştır (s. 50, 51). Yöneticilerin çoğu, kadın ve erkek yönetici arasında liderlik becerileri açısından fark görmemektedir. Kadın ve erkek yöneticiler arasında liderlik becerileri açısından fark bulan yöneticilerin çoğuna göre; kadın yöneticiler insani beceriler açısından erkek yöneticilere göre daha üstün değerlendirilirken, genel performansa yönelik beceriler

açısından erkek yöneticiler daha yüksek değerlendirilmiştir (Örücü ve Kılıç, 2007: 121).

Örücü ve Kılıç (2007), kadınların siyaset, üst yönetim ve iş yaşamına katılımı konusunda, 1557 kadın ve 993 erkekle yüz yüze görüşmelere dayanarak bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, ücretli bir işte çalışmayan kadınlardan %23,6'sı, çalışmama nedenleri arasında “küçük çocuklara bakma zorunluluğunu gösterirken, % 18,2'si “ailedeki erkeklerin izin vermemesini, % 18,1'i ise “iş bulamamayı” göstermiştir. Kadınların iş yaşamındaki rolünün de irdelendiği araştırmada, katılımcıların % 25'i, kadınların üst yönetimde görev almalarının önünde engel olmadığını belirtirken, % 35'i ev işi ve çocuk bakımı gibi konuların kadınların kariyerinde engel teşkil ettiğini belirtmişlerdir (s. 123, 24).

Türkiye’de üst düzey yönetici konumuna gelebilmiş olan kadınların ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kontrollü bir kadınlık içeren dış görünüm,
- Fazla ön plana çıkmamak,
- Yüksek sosyo-ekonomik geçmiş,
- Evli ve çocuklu olmak,
- Feminist olmamak,
- Kuvvetli şahsiyet,
- Başarma gereksinimlerinin ve beklentilerinin benzer konumdaki erkeklerden daha yüksek oluşudur (Örücü ve Kılıç, 2007: 124).

İngiltere’de yapılan bir araştırmada kadınların yönetici olarak tercih edildiği ortaya konulmaktadır. İngiltere'nin en çok okunan gazetelerinden Times'ta yayınlanan 3500 kadın ve erkek çalışan üzerinde yapılan araştırmada “Çalışanların patronlarını tanımlamaları ve nasıl bir patron istediklerini tarif etmeleri” istenmiştir. Yapılan araştırma sonucu, çalışanların kadın patronla çalışmayı istedikleri ortaya çıkmıştır. Çalışanların daha çok kadın patron tercih etmelerindeki sebepler ise şöyle sıralanmaktadır (“Kadın Yöneticiler başarılı, 2004).¹⁷

¹⁷ - <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/05/23/gnd110.html> (Erişim Tarihi: 14-12-2011)

- Kadınlar, bir iş için erkekten daha fazla çaba sarf ediyorlar ve daha dikkatli.
- Kadınlar, çalışanlarına gerekli eğitimi daha iyi verebiliyorlar. Kadınların öğreticilik yanı erkeklerle oranla daha gelişkin.
- Kadınlar yeni durumlara ve değişimlere daha rahat ayak uydurabiliyor.
- Kadınların yanlarında çalışanları iş konusunda heveslendirme ve teşvik etme yetenekleri erkeklerle oranla daha gelişkin.
- Kadınlar yeni fikirlere daha açıktır. Ayrıca kadınların yaratıcılıkları da iş yaşamında başarının kapısını aralıyor.
- Kadınlar gözlem yeteneklerini iş yaşamında başarılı bir biçimde kullanabiliyor.
- Çalışanlarıyla iletişim kurarken kadının sağladığı başarı daha iyi bir yönetici olmasında olumlu bir etki yapıyor.
- Kadının problem çözebilmedeki başarısı, bir yönetici olarak erkekten daha başarılı olmasını sağlıyor.
- Kadınlar özel yaşamlarında olduğu gibi iş yaşamında da açık bir stratejiye sahip.
- Kadınlar iş yaşamında erkeklerle oranla daha neşeli ve eğlenceli olabiliyor.
- Tahminlerin aksine kadınlar iş yaşamında kararlarını kolay verebiliyorlar ve kararları konusunda daha ısrarlılar.

Besler ve Oruç (2010), “toplum içinde kız çocuklarının sosyalleşme sürecinde cinsiyete dayalı yetiştirilme tarzı ve bunun içselleştirilmesi, kendilerini emir veren yönetici konumunda görmelerine engel oluşturmaktadır” demektedir (s. 25). Ayrıca kadınlar erkeklerle eşit ölçüde rekabet edebilme yeteneğine sahip olduklarını düşünmemektedirler. Bu düşüncenin altında ise sahip oldukları kişilik özellikleri yatmaktadır. Duygusal, pasif, ılımlı ve işbirlikçi özellikler kadınlar tarafından yöneticiliğin önündeki engeller olarak algılanmaktadır (Besler ve Oruç, 2010: 25). Türk kadınının çalışma yaşamındaki durumu ise, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İşgücü Araştırması 2010 yılı verilerine göre, kadın istihdam oranı % 27 ve erkek istihdam oranı % 70,8 dir. Devlet Personel Başkanlığı, Aralık 2010 verilerine göre; kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilen personelin, % 34’ü kadın ve % 66’sı erkektir. TÜİK, İstihdam Edilenlerin Yıllar ve Cinsiyete Göre Meslek Grubu verileri, Aralık 2010’da istihdam edilenlerin meslek grubuna göre ayrıştırılmış verileri içinde,

- Toplam çalışan sayısı 22.594.000 kişi,
- Toplam çalışanlar içinde 6.425.000 kadın (% 28) yer alıyor.
- Toplam “Kanun yapımcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler” 1.883.000 kişi,

- “Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler” içinde 189.000 (% 10) kadın yer alıyor.¹⁸

Günümüzde, Fortune Dergisinde ilk 500’de yer alan şirketleri incelediğimizde, kadın yöneticilerin %15,7 düzeylerinde kaldığı görülmektedir, buradan, kolaylıkla kadınların üst düzeye gelmelerinin ne kadar zor olduğunu anlayabiliriz. Kadın İcra Kurulu Başkanları (Chief Executive Officer-CEO), 2003 yılından itibaren düştüğünü görmekteyiz. Kadınlar CEO düzeyine ulaşmasalar bile en azından üst yönetim seviyelerine ulaşmaktadır; fakat bu tablo da son yıllarda değişmektedir (Besler ve Oruç, 2010: 23).

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun (TİSK), AB Komisyonu için hazırladığı “Karar Alma Süreçlerinde Kadın ve Erkekler 2007 Raporu”na göre, Türkiye’de özel sektörde üst düzey yönetici statüsünde çalışan kadın oranı AB ortalamasını yakalamış görünmektedir. Bu oran %11’dir. Türkiye, özel sektörde AB üyesi 12 ülkeyi geride bırakmıştır. Almanya ile aynı düzeyde yer almaktadır (Besler ve Oruç, 2010: 24).

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu’nun yayınladığı, 2010 Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development-OECD), Türkiye Raporuna göre; kadın istihdamı karmaşık ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle zarar görmektedir. 2009 yılında kadınların işgücüne katılma oranı ise yaklaşık %26 olup, OECD ülkeleri arasında en düşük seviyededir.¹⁹ Yine Türkiye, kadın ve erkek istihdam oranı arasındaki cinsiyet farkı 40 puandan fazladır ve diğer ülkelere göre en fazla olanıdır. 2009 yılında 12 milyondan fazla kadın, işgücü piyasasına katılmama nedeni olarak “ev kadınlığını” gerekçe göstermiştir (atıl işgücünün %45’i). Rapora göre;

Ekonomik açıdan bakıldığında, kadın işgücü arzının, özellikle çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin maliyeti ile kıyaslandığında düşük kalan ücretler nedeniyle cesareti kırılmaktadır. Zayıf çalışma koşulları ise bir diğer caydırıcıdır. Kadınlar, özellikle düşük

¹⁸ - <http://www.ka-der.org.tr/tr/container.php?act=unlimited00&id00=105> (Erişim tarihi:14-12-2011)

¹⁹ - http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ana&ana_id=119 (Erişim Tarihi: 14-12-2011)

eğitilmiş olanlar, sıklıkla kayıt dışı sektörde, daha uzun çalışma saatleri gerektiren işler bulabilmektedir. Sosyal engeller, işgücünün cinsiyete dayalı olarak bölünmesini ve babaerkekli düşünce biçimini içermektedir. Kadınlar, erkeklerin harcadığının altı katı kadar zamanı günlük ev işleri ve çocuk/yaşlı bakımı ile geçirmektedir. Bu durum yetersiz düzeydeki çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin de bir sonucudur. Aile engelleri özellikle düşük eğitimli kadınlar için fazladır. Bu da eğitim durumu ile işgücüne katılma oranı arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Kadınların okula devam oranı erkeklere göre düşük olmaya devam ederken, kadınlar arasında okuryazar olmama oranı %18 ile erkeklerin dört katıdır. (www.tisk.org.tr. Tisk Yayınları, 2010)

Yine Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun sitesinde yayınladığı rapora göre; “OECD Ülkelerinin tamamında, kadınlara kıyasla daha fazla oranda erkek, yönetici veya müdür pozisyonlarında çalışmaktadır”. Ülkeler arasında “yönetici” pozisyonunda çalışanların oranında önemli farklılıklar bulunmakta ve bu bize tüm ülkelerde yönetsel pozisyonlarda cinsiyete dayalı farklılık olduğunu göstermektedir. Doğu Avrupa’da kısmen az olan farklılığın; İngiltere, Norveç, Finlandiya, Hollanda ve Danimarka’da fazla olduğu görülmektedir. Kadınların oranı özellikle Belçika, İrlanda, Yunanistan ve Polonya’da fazladır. Ülkelerin yaklaşık üçte ikisinde mesleki görevlerde çalışan kadınların oranı erkekleri geride bırakmaktadır. Kadınlar için, pembe yakalı işler olarak tanımlanan sağlık ve eğitim sektörlerinde çalışmayı tercih ediyor olması, durumu kısmen açıklamaktadır. TİSK’in, Dünya Ekonomik Forumu’na sunduğu “Küresel Cinsiyet Eşitliği 2006 Raporu”na göre; Türk İşletmelerinde kadınların liderlik pozisyonlarına terfi edebilme imkânları birçok Avrupa ve OECD ülkesinden daha yüksektir. Türk özel sektör işletmeleri, söz konusu raporda yer alan kadınların liderlik pozisyonlarına yükselebilmeye imkânları göstergesinde 115 ülke arasında 57. sırada yer almış ve İsviçre, Hollanda, Avusturya, Japonya, Almanya ve Fransa gibi birçok Avrupa ülkesini eşitlik alanında geride bırakmıştır. Öte yandan Ülkemizde, yüksek öğrenim gerektiren mesleklerde kadınların oranının azımsanmayacak seviyelerde olduğu görülmektedir. Türkiye’de üniversite öğretim görevlilerinin %36’sı, profesörlerin %25’i, mimarların %31’i, doktorların %29’u ve avukatların %26’sı kadındır. Yüksek yargı organı üyelerinin %17’sinin kadın olması da Türkiye’nin bu alandaki pozisyonunu belirlemede altı

çizilmesi gereken hususlardan biridir.²⁰ Tablo 10'da, 2006, Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporunda en düşük sıra numarası, en yüksek imkân sıralamasını göstermektedir.

Tablo 10: Kadınların İşletmelerde Liderlik Pozisyonlarına Yükselbilme İmkânları

ÜLKELER	SIRA NO
FİNLANDIYA	11
YENİ ZELANDA	12
KANADA	18
NORVEÇ	20
ABD	26
İSVEÇ	28
HİNDİSTAN	29
DANİMARKA	30
İRLANDA	32
AVUSTRALYA	42
BULGARİSTAN	46
İNGİLTERE	56
TÜRKİYE	57
ÇİN	62
RUSYA	64
ROMANYA	65
İSVİÇRE	73
HOLLANDA	74
PORTEKİZ	75
AVUSTURYA	77
JAPONYA	81
ALMANYA	85
MACARİSTAN	87
GÜNEY KORE	89
BREZİLYA	91
BELÇİKA	93
YUNANİSTAN	94
ŞİLİ	95
ÇEK CUMHURİYETİ	96
POLONYA	102
ARJANTİN	106
MEKSİKA	107
FRANSA	108
İTALYA	109
TOPLAM	115

Kaynak: TİSK (Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonları) Yayınları, Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu, 2006

²⁰ - <http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=2704>(Erişim Tarihi: 14-12-2011)

1. 5. FEMİNİST AKIMLAR

1. 5. 1. Feminizm

Hemen her toplumun ortak problemlerin başında kadına ait sorunlar yer almaktadır. Kadın ait sorunlar 17. yüzyıl'da çözüm arayış yol ve yöntemlerinin konuşulur, tartışılır olması kadın hareketlerinin başlangıcı olmuştur. Kadına ait sorunların, kadınlar tarafından farkındalık kazanması, bu olumlu değişimin başlamasında önemli bir rol oynamıştır. Dünyadaki her türlü kadın fikir ve hareketlerinin genel ismi Fransızca kökenli “Feminizm” kelimesiyle tanımlanmaya ve anlamlandırılmıştır. Feminizm, temelde kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkisini değiştirmeyi amaçlayan siyasi bir harekettir (Çaha, 2005: 560; Tekeli, 2010: 29).

1857’de New York’ta kadın işçilerin “EKMEK ve GÜL” sloganı ile başlayan mücadelede 129 kadın yaşamını kaybetmiştir. Bu mücadelenin anısına, 1910 yılında Kopenhag’da toplanan 2. Uluslararası Sosyalist Kadınlar Konferansı’nda “Kadınlar Günü”nün uluslararası kutlanmasına karar verilmiştir. Bu sürecin sonunda kadınlar, çalışan kadınların hakları, anne ve çocukların korunması, oy hakkı için ortak mücadele kararı almışlardır. (Özvarış ve Akın, 2010).

Feminist akımları, “kadın hakları hareketi” ile “kadının kurtuluşu hareketi” şeklinde iki genel kategoriye ayırmak mümkündür. Birinci dalga olarak da adlandırılan, “Kadın hakları hareketi” 19. yüzyıl oy hakkı mücadelesi ile başlayıp, kadının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşam alanlarında yer almasını sağlamak üzere gelişmiştir (Çaha, 2005: 560). İkinci dalga kadın hareketi, 1960 yılından sonra başlayıp ve gelişen “Kadın kurtuluşu hareketi” söylemi ile “dişi bir kamusal” yaşam oluşturmayı amaçlayan çizgide ilerlemiştir (Çaha, 2004: 202). İlk kadın hakları hareketinden çok farklı platformda ilerlemiştir. “Kadın kurtuluşu hareketi”, eşitliği reddetmekte ve temel amacını kadını patriarkal (aile, okul, devlet, kilise) kültürün baskısından kurtararak kadınları kendine özgü kimliği ile kamusal alana ait ve dâhil etmek olarak özetlenebilir (Çaha, 2005: 560). 1980'lere gelindiğinde “üçüncü dalga” denilen kadın hareketi “kadınlıkla” “insanlık” arasındaki ilişkiye dikkat çekerek kadınlığa ait değerleri (sevgi, şefkat, merhamet,

bağışlama, yardımseverlik, duygusallık, romantizm) topluma kazandırmaya yönelik çabaları içermiştir (Çaha, 2004: 202, 203).

1. 5. 2. Feminizmin Ortaya Çıkışı

Batıda, kadın hareketinin ortaya ilk çıkışı kadını dışlayan yeni kamusal alana tepki şeklinde oluşmuştur. Heywood, ilk feminist taleplerin tarihi, eski Çine kadar uzansa da; çekirdeği on yedinci yüzyılda İngiltere’de oluşmuştur. Çekirdek hareket olarak kabul edilen kadın hareketlerinin ilk kitlesel hak arayışları 1789 Fransız Devrimi başlamış ve ilk mücadeleleri “yurttaş” olarak kabul edilmek için olmuştur (Heywood, 2007: 86; Çaha, 2004: 201). Zira Fransız İhtilali’nda hazırlanan bildirgede insanlık, akıl yürütme, erkeklik ve yurttaşlık ile birlikte tanımlanırken kadınlar yok sayılmıştır (Ramazanoğlu, 2000: 144). Bu devrimle birlikte kadınlar gazete çıkarmaya başlamışlar, siyasi kulüpler kurmuşlar ve birçok gösteri gerçekleştirmişlerdir. Ama bu yapılan mücadeleler ise sonuçsuz kalmış ve 1793 anayasasında kadına oy hakkı verilmemiş, “kadın kocasına itaate mecburdur” hükmü getirilmiştir (Ünlü, 2000: 5).

Sanayi Devriminin başlamasıyla, kadın aile içi üreten konumundan alınmış ve daha sonrada kadın emeğinin pazara çekilip sömürüldüğü dönem başlamıştır. Dönemin teorisyenleri olan, Hobbes, Locke, Rousseau ve Hegel, kadının yerini özel alanla sınırlamışlar, bu durumdan ise en çok orta sınıf kadın etkilenmiştir. İngiltere’de Sanayi Devrimi, feminist hareketlerin başlangıcı olmuş ve kamusal alanda kadının yer alabilmesi için gerekli olan hukuki düzenlemelerin yapılması ve erkek egemen eğitim ve iş alanlarında yer alınması için mücadeleyle ilerlemiştir (Çaha, 2005: 562). Fransız devrimine büyük umutlar bağlayan kadınlar, tüm çabalarının boşa çıkmasıyla hak arayışının yönünü değiştirerek bunu, “siyasi haklar” üzerinden gerçekleştirmenin en doğru yol olduğuna karar vermişlerdir. İngiltere’de Marry Wollstonecraft’ın öncülüğündeki 1840’lar ve 1850’lerde kadınların oy hakkı (suffraget) hareketini, ilk dalga feminizm adı altında geniş kitlelere ulaştırmıştır (Heywood, 2007: 86).

Oy hakkı ile kadınlar, yeni toplumda gelişen parlamenter sistemde kocalarının üzerinden değil bizzat kendileri tarafından temsil edilmek ve erkeklere verilen egemenliklerinden pay almak istiyorlardı. Bunun için Batı’da yoğun kampanyalar düzenlendi ve bu kampanyalar erkekler tarafından destek gördü. Bu durum, erkek egemen toplumda, kadının eğitimden ekonomiye, sosyal alandan hukuksal alana kadar uzanan bir ekseninde gerçekleşmiştir. Bu kolektif bir feminist hareket olarak, Amerika’da 1840, İngiltere’de 1850, Fransa ve Almanya’da 1860 ve İskandinav ülkelerinde 1870’li yıllarda gelişmiştir (Çaha, 2005: 562). Önemli bir kazanım, Marks’ın yazdığı II. Enternasyonal 1893 Zürih ve 1907 Stuttgart Kongrelerinde kadınlara oy hakkı tanınması yolunda ilke kararı alınmasıdır (Ünlü, 2000: 5). Kısaca özetlemek gerekirse, erkekler tarafından destek bulan oy hakkı mücadelesi, kadınlarda aile içi ve geleneksel rollerde değişiklik düşünmeden; sadece vatandaşlık sıfatının mücadelesini vermişlerdir (Çaha, 2005: 562). “Kadın hakları hareketi”, kadınların siyasette ve diğer alanlarda yer almaları için gerekli yasal düzenlemeleri bir ölçüde iyileşme sağlamış, eğitim, iş gibi ekonomik özgürlüklerine kavuşmalarına yardımcı olan alanlarda başarı yakalanmıştır (Güçbilmez, 2005: 114).

1960’lı yıllarda gelişen ikinci dalga feminizm ise öğrenci hareketleri ile başlayıp, ilk feminist hareketlerden farklı bir yönde ilerleme göstermiştir. Bu yön, kadının erkekten farklılığını vurgu, yani cins kavramı üzerinden haklar savunması geliştirmektir. Kürtaj hakkı, feminist eylemlerin ve kampanyaların merkezine alınmıştır. “Kadın doğulmaz, kadın olunur” söylemini geliştiren Simone de Beauvoir, kadınlara cesaret vermiş ve farklı bir boyutta konuların irdelenmesinde rol oynamıştır (Çaha, 2005: 563).

Cinsiyet ayrımı; toplumda belki de en temel ve en önemli bölünmeye zemin oluşturmuştur (Heywood, 2007: 86). Kate Millett’in “dünya nüfusunun yarısı olan kadınların diğer yarısı olan erkekler tarafından denetim altında tutulduğu” ifadesi ile kadın hareketinin politik boyutu yoğunlaşma yoluna girmiştir. Feminist kadınlar “katılım”, “otonomi”, “rıza”, “adalet”, “kimlik”, ve “hak” doğrultusundaki siyasi söylemlerini, siyasi bir hareket olarak güçlü bir şekilde ifade etmişlerdir (Çaha, 2005: 563). İkinci dalga feminizmin beklide en önemli özelliği “özel alan” da ki ilişkilerin siyasi yönüne dikkat çekmeleridir.

Kadınların oluşturduğu ve gerçekleştirdiği her eylem, söylem toplumlarda, bilinç yükselmesi ve bazı kavramaların konuşulur, tartışılır hale gelmesinde aktif rol oynamıştır. Artık kadınlar toplumları, kurumları, siyasi partileri ve hükümetleri etkileri altına alıp baskı kurarak kamu desteği sağlamaktadırlar. Bu yüz yılı aşkın mücadele sürecinde “cinsiyet eşitliği” temel bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir. BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi CEDAW, güçlü bir uluslararası temel dayanak olmuştur. Kadın hareketinin uzun ve zorlu savaşımı sonucunda, uluslararası alanda ve Avrupa’da iyi bir yasal mevzuat yaratılmıştır. Elbette her zaman yasal eşitlik ile uygulamada var olan eşitlik arasında fark bulunmaktadır (Özvarış ve Akın, 2010).

1. 6. FEMİNİZM TÜRLERİ

Günümüz toplumlarının birçoğunda feministlik, “erkek düşmanlığı” algısı ile özdeşleştirilerek, kadına ait sorunları görmezden gelme yoluna gidilmektedir. Selçuk (2009), “kadın ve özgürlük” başlıklı tartışma yazısında feminizmin, “aslında hem kadının hem de erkeğin özgürleşmesini, kurtuluşunu getirecek politikalar sunmuştur” diye yazmıştır (s. 1). Sözlerine şöyle devam etmiştir:

Feminizmin ön şartı, “kadınlar, erkek-egemen kurallar, uygulamalar nedeniyle ezilmektedir” saptamasında bulunmaktır. Öte yandan, bu cümle, yeter şart değildir, zira cümleye iki türlü devam etmek mümkündür. Birinci seçenek; “erkeğin, doğası gereği üstün olduğu” gerekçesiyle, “bu egemenlik-tâbiyet ilişkisinde problemlerli bir yan olmadığını” ileri sürmektir ki bu anlayış erkek-egemenliği perçinleyen bir anlayıştır. İkinci seçenek ise “erkek-egemen tahakküme karşı kadının özgürleşmesi ve kurtuluşu yönünde mücadele etmek gerektiğini” öne sürmektir ki bu yol da feminizme giden yoldur. Kadının tâbiyetinin ardındaki nedenler ve izlenecek yol ile ilgili ayrımlar feminizmi türdeşlikten uzaklaştırmışsa da “kadının özgürleşmesi ve kurtuluşu”, feminist hareketin temel hedeflerinden olmaya devam etmiştir. (s. 1)

Walters (2005), 1890’larda Fransızcadan İngilizceye geçen feminizm sözcüğünün, olumsuz algılandığını ve ilerleyen yıllarda küçük düşürücü görüldüğünü; 1960’a gelindiğinde ise “erkek düşmanı”, “hadım edici cadı”,

“cadaloz” ya da “cadı” terimleri ile kullanılmaya başlandığını ifade etmiştir (s. 7, 1). Böylesine olumsuz bir bakışın altında geçen yıllar boyunca kadın hareketleri, kadına ait sorunların çözüm ile ilgili farklı yaklaşım ve çözüm arayışlarına gitmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile çeşitlenmeye başlayan, kadın hareketlerinin, en başta bu kadar bölünme ile gerçekleşebileceği tahmin edilememiştir. Aslında varsayılan, kadına ait durumları en iyi anlayabilen, fizibilite edebilen ve yine en iyi yaklaşım ve çözümleri üretebilenin kadınlar ve kadın birlikteliği olabileceği idi.

Kadına ait sorunlar, çeşitli bilim dalları ve kadın savunucuları farklı ele almıştır. Demir (1997), “kadınların ikincil konumlarına etki eden biyolojik, dilsel, hukuksal, ekonomik ve düşünsel nedenlerin irdelenmesinin farklı akımlar ve literatürler oluşmuş” olduğuna dikkat çekmiştir (s. 9). Demir (1997), kadının sorunları, “aydınlanma geleneği ile başladığını, 20. Yüzyılın ikinci yarısında tartışmaların egemen olduğu bu çerçevenin modernizm ile yapıldığını ve günümüzde ortak paydayı oluşturduğunu” belirtmiştir (s. 43). Bu yaklaşımlar çerçevesinde Demir (2005), liberal, sosyalist, radikal, Marksist, kültürel, transformasyonel feminizm gibi akımların yanında negatif, psikoanalitik, yapısalcı, lezbiyen üçüncü dünya ve zenci feministleri de kapsamaktadır (s. 43).

Bu akımlardan yaygınlaşmış olanları arasında; liberal, radikal, Marksist, sosyalist, psikanalist, varoluşçu, postmodernist ve post yapısalcı yaklaşımlar bulunmaktadır. Demir (1997), “Liberal feminizm yaklaşık üç yüz, Marksist feminizm yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahip iken Radikal feminizm ise 1960’ların sonunda kadın özgürlüğü” çerçevesinde gelişmiştir (s. 63). Bu yaklaşımlar, kısaca aşağıda incelenecektir.

1. 6. 1. Liberal Feminizm

En eski ve en yaygın tür olan liberal feminizmin iki temel söylemi “erkeklerle eşitlik” ve “kadın özgürlüğü” kavramları etrafında gelişmiştir. Eşitlik talebi, “hukuk”, “aile” ve “sosyal hayatta” olmak üzere üç alandadır (Çaha, 2005: 564). Eşitlik talebi, her bireyin doğuştan gelen “doğal” haklarına dayandırılmış ve bu

çerçeveden geliştirilmeye çalışılmıştır ve kadının ve erkeğin eşitliği savunulmuştur (Donovan, 2010: 17). Fransız Devrimi'nin İnsan Hakları'ndan esinlenen Wollstonecraft, üstünlük göstergesi olarak sunulan "akıl" melekesinin kadında da var olduğunu, ancak "eşit eğitimle" yükseltileceğini savunmuş ve "insan" kavramına kadının da dâhil edilmesini savunmuştur (Durakbaşı, 2007: 56, 57).

Kadın ve erkeğin yaradılış itibarıyla farklı olduğu ve bundan dolayı ayrı alanlarda eğitim almaları veya mesleklere yönlendirilmeleri tamamen yanlış kabul edilmiş ve şiddetle karşı çıkmıştır (Demir, 1997: 50). Özellikle de eğitimde, meslekte, ailede ve sosyal alanda özgürlük ve eşitlik talepleri ön plandadır. Say (1998), liberal feministlerin, "kadınlara fırsat eşitliği tanınmasını ve yetenekli olanların daha üst düzeyde toplumlarda yer almasını savunduklarını" belirtmiştir (s. 148). Ayrıca, kadınların siyasette var olmaları konusunda Radikal Feminist'lerden ayrılarak siyasi partilerde kadınların mevcut yapı içinde erkek egemen yapıyı fazla sorgulamadan yer almalarını ve siyasi tecrübe edinmelerini, zamanla iyileşmenin gerçekleşmesini amaçlamışlardır (Say, 1998: 148).

Liberal Feministlere göre, kadının kamusal alanda yer alması, ikincil durumdan kurtulması, kendi kararlarını alarak bağımsızlaşması ve aynı zamanda özgürleşmesi demektir. Kamusal alanda var olmaya çalışan kadının özgürce çalışması sırasında karşılaştığı sorunlara; "eşit işe eşit ücret" ve kreş açma zorunluluğu gibi çözümlerle çareler aranmıştır (Çaha, 2005: 564, 565; Altındal, 1980: 213). Eşitlikçi yaklaşım, "aile" ve "evlilik kurumu" içinde geçerli bir görüş olarak savunulmuştur. Liberal feministler, aile içi görevlerin kadın ve erkek arasında paylaşımıyla kadının kamusal alanda yer almasının önünün açılacağını, evliliğin insani bir kurum olduğunu ve mutlaka korunması gerektiğini öngörmüşlerdir (Demir, 1997: 52). İrvan, kadına ait sorunları liberal feminizm iki parçalı bir çözüm ile gerçekleştireceğini, söylemiştir. Bu önerdiği çözüm ise, kadınların toplumda daha eşit konumlar elde etmesi, erkek egemen alana girmesi ve güç kazanmasıdır (İrvan, 2002: 474).

1. 6. 2. Radikal Feminizm

Radikal feminizm, diğer feminist akımlara tepki olarak, 1960'lı yıllarda öğrenci olayları ile başlayan ve kadın sorunlarını çok farklı bir perspektiften değerlendiren bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Radikal Feminizm, kadının erkekten farklı olduğu, farklı üsluplara ve kültürlere sahip olduklarını, kadına ait özel değerler ile gelecekteki toplumların kadın kültürü ile şekillenerek oluşması gerektiği düşüncelerini içerir (Donovan, 2010: 268).

“Kadının kurtuluşu”nu savunan radikal feministler, bunu erkek egemen değerlerden arınarak ve bu değerleri yok ederek gerçekleşeceğine inanmışlardır. Erkek değerlerini, çalışma, rekabet, savaş, baskı ve üstünlük; kadınların değerlerini ise, barış, sevgi, uzlaşma, hoşgörü, yumuşaklık, nezaket gibi değerlerle ifade etmişlerdir (Çaha, 2005: 565). Toplumlarda var olan kültürün, patriarkal kültür olduğunu ve bunun kadın sorunlarının temelini teşkil ettiğini savunmuşlardır. Toplumlarda var olan tüm kurumların, sosyal yapıların, bilimin ve ekonominin erkek egemen kültürün değerleri ile oluştuğunu ve kadının erkek merkezli değerlerden uzaklaşırsa “Kadının Kurtuluşu”unun gerçekleşeceğini savunmuşlardır.

İrvan (2002), patriarki kelimesinin; “yüzyıllardır erkeklerin kadınları tahakküm altına almak ve zulüm yapmak olduğunu” belirtmiştir. Aynı zamanda da, “bu eylemlerin kalıtımsal bir gereksinim ile gerekçelendirerek, fiziksel olarak uygulandığını savunmuştur (s. 476). Radikal feministlere göre patriarki, ideolojik bir kültürel yapı içerdiğine kanaat getirmişlerdir. Aynı zamanda onlara göre, bu kültürün oluştuğu, geliştiği yerleştiği kurum ailedir. Aile kurumu kadının kurtuluşunun önündeki en önemli engeldir; çünkü kadının toplumsal yaşamla bütünleşmesini engelleyen, sınırlayan yer ailedir (Çaha, 2005: 565). Kadın, ailede ev içi işlere, anneliğe ve cinsel köleliğe erkek egemen kültür(patriarki) tarafından mahkûm edilerek sosyal yaşamdan, ekonomik ve toplumsal alandan uzak tutulmaktadır. Bu nedenle radikal feministler, aile kurumunun tamamen yıkılmasını çözüm olarak sunmuşlardır (Demir, 1997: 68).

Annelik anlayışının toplumsallaşma sürecinde oluştuğunu, cinsel taciz, tecavüz, kadın kaçırma, pornografi ve evlilik kurumunu, erkeklerin kadının vücudu

üzerinde haksız eylemleri olarak tanımlamışlardır. Bir kısmı, cinsel özgürlüğü veya lezbiyenliği tavsiye etmiş, kadın vücudu ve ruhu yüceltilerek kadınsı özellikler ön plana çıkarılmak istenmiştir (Demir, 1997: 69; Donovan, 2010: 270; Altındal, 1980: 185). Heywood (2007), radikal feministlerin en çok kullandıkları slogan “kişisel olan siyasidir” sloganıdır. Ayrıca “kadınların özel hayatlarını kendilerinin kurması gerektiğini” ifade etmişlerdir (s. 88). Demir (1997), dolayısıyla “kişisel problemler ancak siyasal araçlarla ve siyasal eylemlerle çözülebilir” demiştir (s. 70).

Bazı radikaller, kadınların özgürleşmesinin; erkek ve erkek egemen(patriarki) toplumun zulmünden uzak durmayı gerektirdiğini, bunun ise ancak yaşamlarında erkek barındırmadan sadece kendi topluluklarını kurarak gerçekleştirebileceğini savunmuşlardır (İrvan, 2002: 476). Erkeklerden bağımsız olmayı hedefleyen radikal feministlerin bir kısmı, erkek egemen yapının kurduğu tüm kurumları dışlayarak alternatif olacak şekilde kendilerinin kurduğu, “kadın sığınma evleri”, “çocuk koruma merkezleri” gibi kuruluşları oluşturmuşlardır. Demir’e (1997) göre, “liberal feministlerin iddia ettikleri gibi kanunları düzeltmek, ne de Marksist feministleri iddia ettikleri gibi ise kanunları toptan kaldırmak yeterlidir. Radikal feministlere, kadının kurtuluşu için hem kapitalizm hem de patriarkinin tamamen kaldırılması gerektiğini” savunmuşlardır (s. 65).

Say (1998), radikal feministler, “erkeklerin alanı olarak kabul gören siyasete hiçbir biçimde dâhil olmayı tercih etmemişlerdir. Ne partilere, ne de seçimlere katılmışlardır. Halkı bilinçlendirme ve bilgilendirme yöntemini seçerek, erkeklerden farklarını ortaya koymaya çalışmışlardır” (s. 147). Kısaca, kadına ait özellikleri, cinsiyeti, fiziksel ve sosyal üretimleri erkeklerden farklı olduklarını belirlemede kullanmışlardır.

1. 6. 3. Marksist Feminizm

Marksizm, insanları birey olarak değil, sınıf olarak ele alır ve bireyi mensup olduğu sınıfla ilişkilendirir. Bu yaklaşımla kadın sorununa çözüm arar. Kapitalizm, sınıflı toplum ve ekonomi en çok vurgu yaptığı kategorilerdir (Barrett, 1995: 15; Demir, 1997: 55, 56). Kadının tarih içinde ezilmişliğinin gerçek sebebinin erkek-

kadın eşitsizliği, patriarki ve cinsiyet ayrımcılığının olmadığına inanmışlardır. Gerçek nedenin, kapitalist sistemin, ekonomik sistemle olan ilişkisinin kadınlar üzerinde oluşturduğu “yabancılaşma” ile meydana geldiğini savunmuşlardır (Aziz, 1992: 254; Donovan, 2010: 134).

Sanayi devriminden önce büyük aileler çoğunluktadır ve kadın bu aile içerisinde ev işleri ile erkeğin yaptığı işler kadar merkezi öneme sahiptir. Bu akım kapitalist sistemin, kadını ve ev işlerini para üretmeyen işler çerçevesinde değerlendirdiğini, kadını ve yaptığı işleri ikincilleştirdiğini savunmuştur (Donovan, 2010: 145). Bu şekilde kadın önemsizleşmiş, kadınların tarih boyunca en çok ezildikleri ortam ve dönem kapitalist sistemin hâkim olduğu zaman ve aile kurumu olmuştur (Çaha, 2005: 566). Marksist feministler, aile korunduğu sürece kadının işgücüne katılamayacağını, katılsa da evdeki işlerle iki kez ezileceğini savunmuşlardır (Savran ve Tura, 1992: 131).

Bu feminist akımda aile; kapitalist sisteme emek gücü yetiştiren, bu emek gücünün ailede dinlendiği ve yeniden üretildiği yerdir. Yine aile, kapitalist üretim sürecinde önemli bir tüketim merkezi olarak görülmüştür. Bu bakımdan Marksist feministlere göre aileye, “ideolojik” bir kurumdan çok “maddi” bir kurum olarak yaklaşmıştır (Çaha, 2005: 566). Bazı Marksist feministler bu sorunların, ev işlerinin toplumsallaştırılması ve ücretlendirilmesi ile çözebileceğini ileri sürmüşlerdir (Demir, 1997: 59, 60).

1. 6. 4. Sosyalist Feminizm

Sosyalist feminizm, 19. yüzyılda Avrupa’da üretimin hızla artması ve bu gelirin adil dağılamaması sonucu ekonomik ve sosyal problemlerin ortaya çıkması ile oluşmuştur ve Marksist Feminizm’in devamı olarak görülmüştür (Demir, 1997: 72). Sosyalist feministler, kadın-erkek ayrımcılığının temel nedenini sadece toplumsal cinsiyet ve sınıf ayrımında, görmemişler, yine de ekonomik ve sınıfsal faktörleri temel alarak çözüm arayışını seçmişlerdir (Çaha, 2005: 566; İrvan, 2002: 79).

Sosyalist feministler, Marksizm ve radikal feminizm arasında bir yol izlemiş ve sınıflı toplum ve patriarki teorilerinin eksikliklerini gidermek için iki teori

geliştirmişlerdir. Birincisi, ikili sistemler teorisi ve patriarki ve kapitalizmin maddi temelli olduğunu savunan görüştür. Üretim tarzının değişmesinin patriarkinin unsurlarını değiştirmedini ve erkeklerin kadın emeğini denetleme ve kontrol etme isteğiyle işbirliği halinde hareket ettiklerine inanmışlardır (Demir, 1997: 76, 77). İkinci teori, birleşik sistemler teorisi ve ikili sistemler teorisinin tikanıklıklarını gidermek için geliştirilmiştir. Patriarki ve kapitalizmin ayrı ayrı düşünülmemesi gerektiği ve patriarkinin kapitalist sistemle oluştuğu ileri sürülmüştür (Demir, 1997: 77). Devletin, kapitalist sistem aracılığıyla kadını ikincilleştirdiği ve erkeğe bağımlı kıldığı savunulmuştur (Bebel, 1980: 10, 11).

Sosyalist feministlere göre kapitalizm, varlığını ilk olarak çekirdek aile içinde sürdürür ve kadın evde veya işte erkek için meta konumunda sömürülür (Kaya, 2010: 49). Bu feministlere göre, çocuk doğurma ve bakma, ev işleri, nesillerin devamı, erkeğin cinsel ihtiyaçlarını tatmin etme ve psikolojik gerilimleri giderme görevi kapitalist sistem içinde kadına yüklenmiştir (Çaha, 2005: 567). Say (1998), sosyalist feministlerin, “demokratik yolla, ekonomik ve politik sistemin, köklü bir değişiklikle yeniden yapılandırılması gerektiğini” savunduklarını ifade etmiştir. Bu değişiklikleri ise, “biyolojik üremeden hayatın her alanındaki sorumlulukların kolektif olarak üstlenilmesi çerçevesinde değerlendirmişlerdir” (s. 148). Sosyalist feministler liberal feministlerle aynı görüşü paylaşarak, kadının var olan sisteme entegrasyon doğrultusunda çözüm üretmişlerdir. Radikal feministler ise kadının siyasi katılımı konusunda ayrımcı yaklaşımı benimsemişlerdir.

1. 6. 5. Psikanalist Feminizm

Psikanalist feministler, kadın erkek ayrımını psikolojik olarak açıklamaya çalışırlar ve Freud’un yaklaşımından esinlenirler (Çaha, 2005: 568). Psikanalist yaklaşımı benimseyen feministler, bütün kadınları erkeklerden ayırarak, birbirine benzer olarak ele almışlardır. Farklı toplumlarda farklı kimliklerle yaşayan kadınların psikolojik farklılıkların görmezden gelindiğini vurgulamışlar ve bazen bu farklılıkların aynı toplumdaki kadın-erkek farklılığından daha belirgin olabileceği üzerinde durmuşlardır (Kavgacı, 2006: 24, 25).

Freud, kendi döneminde aile içi ilişkileri incelemeye cesaret gösterebilen bir psikologdur (Donovan, 2010: 175). Freud'a göre, 4-5 yaşlarına gelen erkek çocuğun, cinsel organından dolayı annesinden ayrılıp babasına yöneldiği ve babasının kültür dünyası ile birleştiğini savunur. Bu süreçte "id" ini "süper egoya" teslim ederek kültürle bütünleşir; doğaya ve kültürle bütünleşemeyen kadına hükmetmeye başlar (Çaha, 2005: 568).

Çaha (2005), "kadın, kültürü ile bütünleşmediğinden, erkeğin himayesine ihtiyaç duyduğunu" belirtir ve "kültürle zevk veya cinsellik ayrımında erkek birincinin temsilcisi, kadınsa ikincisinin temsilcisi olur" demektedir (s. 568). Bu da kadının erkeğe göre ikincil durumda kalmasının psikolojik boyutunu ortaya koyar, arkasındaki biyolojik farklılığa işaret eder. Freud'a göre erkek kadından üstündür. Bu görüşe feministler, şiddetle karşı çıkmışlardır. Psikanalist feminizm sadece Freud'un cinsel kimlik oluşma süreciyle ilgili yaptığı çalışmalara destek vermişlerdir (Toptancı, 2008: 42). Kavgacı (2006), Freud'un, kadının başkaldırışı ile ilgili şöyle yazmıştır:

Kadında iğdiş edilme kompleksinin etkileri çok farklıdır. Kendi iğdiş edilme durumuyla birlikte erkeğin üstünlüğünü ve kendi güçsüzlüğünü de kabul eder; ama bu istenmeyen durum karşısında baş kaldırır. (s. 25)

Psikanalizim bilimi ile feministler, bilinçaltının cinsel kimlik, cinsel istek ve davranışların oluşumundaki etkisi ile birlikte ataerkil toplumun bu kimliklerin inşasındaki rolünü ve etkisini anlamada etkili bir teori olacağı umut edilmektedir (Kavgacı, 2006: 26). Psikanalist feministlerin ileri sürdüğü bu yaklaşımlar, kadınlar açısından sorunların çözümünden çok bir tespit niteliği taşımıştır. Bu tespite göre, kadınların ikincil konumdan kurtulmaları için erkeğin psikolojik boyutta değiştirmenin yeterli olmadığını ve bunun biyolojik değişiminle birlikte olması gerektiğini öne sürmüşlerdir. Çaha (2005), "erkeğin kültürel dünyasının transferini sağlayan psikolojinin kaynağı, erkeğin sahip olduğu cinsel organıdır. Bu noktadan hareketle psikanalist yaklaşım feministler arasında kabul görmemiştir" demektedir (s. 568).

Varoluşçu düşünce, Psikanalist yaklaşımdan sonra, feministler tarafından yaygın olarak kabul gören görüş oluşmuştur. Bu görüş, 1960 yılında Simone

Beauvoir tarafından geliştirilerek ve kadınları, kendilerini gerçekleştirmeleri konusunda motive etmiştir (Çaha, 2005: 568). Varoluşçu düşünce, insanüstü veya insan dışı tüm faktörlerin, insanın oluşum sürecindeki etkisini reddederek, insanın varoluşunu onun kendi içsel dinamiği olarak kabul eder (Çaha, 2005: 569). Simone Beauvoir'ın feminist kurama katkısı, kadının kültürel ve politik statüsünü açıklamak için “varoluşçu” vizyonu kullanmış olmasıdır. Beauvoir, “Erkek kadına göre değil, kadın erkeğe göre tanımlanır ve ayırt edilir, esas olan erkeğe karşı kadın, esas değil rastlantısaldır. O (erkek), Özne ve mutlak konumdadır- kadınsa ötekidir” (Donovan, 2010: 232).

Toptancı (2008), Simone Beauvoir, kadının başkalarını açıklamaya çalışan psikanalizimi eleştirmiştir. Psikanalizimi kadını, “kadınsı ve erkeksi cinsel isteklerin çatışmasının ortaya çıkardığı bir yaratık olmaktan başka bir şey yapmadığını ve cinsellik sadece olayın bir boyutu olduğuna” işaret etmiştir (s. 42, 43). Bununla birlikte De Beauvoir, kadınlara sorunlarından kurtulmak için bir reçete vermek yerine, onlara kendilerini gerçekleştirmelerini ve bilinçlendirmelerini önermiş yani onları cesaretlendiren öneriler geliştirerek, sunmuştur (Çaha, 2005: 569).

1. 6. 6. Kültürel Feminizm

Kültürel feminizm, radikal feministler gibi kadına ait sorunlar için toplumun radikal biçimde yeniden yapılanmasının gerekliliğini savunmaktadır. Radikal feministler, toplumsal cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılmasını savunurlar, kültürel feministler ise kadınlara ait özellikleri yüceltip, bu özelliklerin değerli ve toplum için önemli olduğunu iddia ederler. Donovan (2010), liberal feministlerin aksine kültürel feministler kadın-erkek arasındaki benzerliklerin yerine, genellikle kadına ait özelliklerin üzerinde durduklarını kitabında belirtmiştir. Bu özellikleri, “barışseverlik, işbirliği, farklılıkların şiddetsiz biraradalığı ve kamusal hayatın uyumlu bir şekilde düzenlenmesi” olarak sıralamıştır (s. 69).

Sevim'e (2005) göre, bu feministler liberal kuramcılardan kalan, “hemen hemen zarar görmemiş kurumlara, din, evlilik ve yuvaya alternatifler düşündüklerini” ileri sürmüştür (s. 61). Kültürel feministler arasında farklılıklar

konusunda iki değişik görüş yer almaktadır. Farklılığın doğuştan oluştuğunu ve diğeri de çevresel etkilerle gerçekleştiğini savunanlardır. İlki, erkek egemen (patriarki) tarafından toplumsallaşma sürecinde oluşan ve kadına ait kılınan farklılıkların smrgeleştirildiğini inananlardır. İkincisi ise, doğuştan gelen yani biyolojik özellikler açısından oluştuğu düşünülen farklılıkları savunanlardır. Bu biyolojik özelliklerin ise kadınların sorunlarına çözüm olacak kadar önemli ve gerekli olduğuna inanırlar. Bu savın altında anaerkil bakışı açısı yatmaktadır. İşte kültürel feministler, erkeklere göre olan bu farklılıkların, kadınlara feminist siyaset yapabilme açısından olumlu bir kaynak oluşturduğuna inanırlar (Ecevit ve Karkner, 2011: 21).

Kültürel feminizmin savunucularından Fuller, kadınların özgüvenlerini geliştirmeleri gerektiğini, böylece ayakta durmayı öğreneceklerini söylemiştir. Böylece kadının, erkek gibi olmaktan vazgeçeceğini ve tüm bunları yaparken hemsinleri ile yani diğer kadınlarla birlikte bunu başarmaları gerektiğini savunmuştur (Donovan, 2010: 74). Fuller, kadın farklılığını ilk kez kuram olarak ortaya atmıştır. Aynı zamanda kadının özel niteliklerinin hem kendinin hem de toplumun iyiliği ve doğruluğu üzerine değişimi gerçekleştireceğini savunmuştur. Stanton ve Gilman, Fuller'in kadına ait özelliklerin dünyayı ve toplumu olumlayacağı düşüncesini daha da derinleştirerek; "kadının ve kadın bakış açısının yönetimin kamusal gücüne ve dine" katılması gerektiğine inanmışlardır (Donovan, 2010: 84, 111). Yine bu görüşü destekleyenlerden Adams, "dünyanın kadınların merhametli/insani bakış açısına ihtiyaçları vardır" demiştir. Ayrıca toplumlar, "kadınların ahlaki eğilimlerine/doğal yeteneklerine, özellikle annelerin hayatı besleyen zenine ihtiyaçları" olduğunu belirtmiştir. (Donovan, 2010: 115).

Buğn tartışılan konulardan biri, kadına ait özelliklerin, kirlenen siyasetin ve siyasetçinin olumlu yönde değişimine etkisinin olup olmayacağıdır. Birçok kadın sivil toplum örgütleri ise bunu sloganlaştırmaktadır.

1. 6. 7. Postyapısalcı / Postmodern Feminizm

Liberal, radikal, sosyalist feminizm teorileri ve hareketlerinin kadına ait sorunları özellikle çözmekte “siyasette kadın” konusunda yetersiz kalmış ve yeni arayışlara girmiştir. Angela Miles’in 1984 yılında tüm feministleri kapsayan ve kucaklayan teorisi, postmodern feminist akıma öncülük etmiştir (Say, 1998: 148). Postmodern feminizm, postmodernizmin teorik çatısı altında geliştirilen, postyapısalcı, psikanalitik ve varoluşçu düşünce akımlarından etkilenen bir yaklaşımdır. Özellikle Simone de Beauvoir’ın varoluşçu çerçevede ele aldığı “kadınların niçin ikinci cins” oldukları sorusu postmodern feminizme esin kaynağı olmuştur (Demir,1997: 91).

De Beauvoir, kadın ve erkek arasındaki ilişkide, kapitalist toplumdan sosyalist topluma geçince kadının durumunda köklü bir değişim olmayacağı kanaatinde olmuştur (İşler, 2004: 35). Kadınların en büyük düşmanının, çok büyük önem taşımakla beraber onlara dayatılan engeller değil, tersine kendi konumlarını yanlış kavratılan ‘kafalarının içindeki engeller’ olduğunu vurgulamıştır. Kadınların kurtuluşu için, kadına ilişkin tüm özcü varsayımları terk edip bütün toplumsal rolleri yeniden kurarak işe başlamak gerektiğini savunmuştur. Kadınlar kendilerine dayatılan tüm rolleri reddetmek, revize etmek, yeniden tanımlamak özgürlüğüne sahip oldukların inanmıştır. Çünkü ne kadın ne de erkek için “oluş” tan önce bir “öz” vardır. Mevcut öz kurguları tarihseldir ve kadınlar aleyhine kurulmuştur (Demir, 1997: 97, 99).

Varoluşçu feminizm, özsel varsayımlara dayalı toptancı çözümleri varoluşçu zemine taşımış, “diğerlik/başkalık” analizi geliştirmiştir. Farklılığı öne çıkaran post modern feminist yaklaşımlara öncülük etmiştir (Demir, 1997: 100). Postyapısalcılık, dilin, iktidarın yayılma ve yeniden üretilme mekanizmalarını anlamadaki önemini kavramıştır. Bu çerçevede önem arz eden “söylem” sadece bir dil ya da metin değil, tarihsel, kurumsal ve sosyal olarak oluşan önermeler, terimler, kategoriler ve inançlardan oluşan belirli bir yapıdır (Demir, 1997: 103, 104). Postyapısalcılık, söylem çözümlemesinde kavramların zıtlık ilişkisini irdelenmiştir. Kültürde oluşan bazı zıtlıkların bir güç ilişkisi geliştirdiğini ve bunun kadını ikincilleştirdiğini savunmuştur (Çaha, 2005: 570).

Postyapısalcılığın kavramsal araçlarından birisi de yapı çözümüdür. Yapı çözüm, anlam oluşturma yollarını iki yöntemle incelemiştir. İkili zıtlıkları tersine çevirme ve birbirinin yerini alma. Bu çözümleme yöntemi feminist yaklaşıma, mevcut zıtlıkların arasında yer alacak şekilde düşünme imkânı tanımıştır (Demir, 1997: 103, 104). Dile ilişkin analizlerde Fransız düşünürler postyapısalcı akım içinde yer almış ve Fransız feminizmi olarak anılmıştır. Bu düşünürler; Julia Kristeva, Luce Irigaray ve Helene Cixous'tur. Fransız feministler, patriyarkal ideolojinin temelini dilde olduğu ve kadının ikincilleştirilmesinde dilin işlevi üzerinde durmuşlardır (Çaha, 2005: 571).

Demir (1997), postmodern feminizm yaklaşımı sekiz başlık altında değerlendirilmiştir: Özcülüğün reddi, totalitarizme ve evrenselciliğe karşıtlığı, pragmatizm (yararcılık) ve yanılabilircilik, çoğulculuk, yerellik, özgüllük ve görecelilik, meta anlatılarının reddi, düalizm reddi, toplumsal cinsiyet, iktidar ve bilgi ilişkisidir (s. 114, 122).

1. 6. 8. Transformasyonel Feminist Teori

Yukarıda değinildiği üzere, pek çok feminist akım birbirlerinin tezini dışlamış ve eleştirmiştir. Kadına ait sorunlara çözüm bulmak için liberal, Marksist, radikal ve sosyalist feminizm türlerinin paylaştığı modernist söylemin özelliklerini Demir (1998), kitabında şöyle ifade etmiştir:

İlk olarak, bu dört feminist yaklaşımın her biri Aydınlanma geleneğinin kadın/erkek, özne/nesne, inanç/bilgi, ruh/beden gibi ikilemleri kabul görmekte ve görüşlerini buna dayandırmaktadır. İkinci olarak, kadına ait sorunları tespitlerini ve bu sorunun çözümüne ilişkin önerilerini, içinde yaşadıkları toplumu sınırlı görmeyip tüm toplumlar ve insanlar için geçerli imiş gibi sunmaktadır. Bu evrenselci yaklaşım tarzı modernizmin temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Üçüncü olarak, liberal, Marksist, radikal ve sosyalist feministler, alanları ve hedefleri farklı olsa da ortak olarak kadın-erkek arasındaki iktidar ilişkisini sorgulamaktadır... Örneğin; radikal feministlere göre kadın sorununun somut nedeni evrensel cinsiyetçi sınıf sistemi, Marksist feministlere göre ekonomik yapı, Liberal feministlere göre toplumlarda kadına yönelik yanlış inanış ve fırsat eşitsizliği, sosyalist feministlere göre ise patriyarkal ilişkiler ve yabancılaşma olgusudur. Dördüncü ve son olarak

bütün farklılıklarına karşın bu yaklaşımların sorun olarak ele aldıkları konular ve getirdikleri çözüm önerileri göz önüne alındığında bunun nerdeyse tümünün sanayi toplumu içindeki konumları ile Batılı kadınları esas aldığı görülmüştür. Bu yönüyle hepsi de modernizmin Batı merkezci özelliğini paylaşmaktadır. (s. 129, 130)

Transformasyonel feminist teori; kadınların siyasete ait sorunlarında ve çözüm noktalarında bir araya gelmeyi başaramayan feministleri ve kadınları ortak noktalar bularak birleştiren ve kadınların politik eylemlerine kılavuzluk yapan bir feminist teoridir. Say'a (1998) göre transformasyonel feminist teori ile "mevcut partilerde yapısal değişiklik istendiğinde, kadın kuruluşlarında görülen, grassroots tipi, örnek alınabilir ve daha demokratik ve daha pratik bir modele geçilir". Var olan siyasi partilerin işleyişi, "hiyerarşi, formalite, rutin işler, katılık, politikayı kendi çıkarlarına ve ticarete alet etmenin, kadınların siyaset yapma tarzlarına ve günlük yaşamlarına uymadığını" anlatır (s. 149).

Bu teoriyi daha iyi anlamak için Say (1998), Norveç örneğinin incelenmesi gerektiğini kitabında ifade etmiştir. Birçok feminist akımın kadına ait sorunların çözümünde birleştirici olamaması, inceleme ve araştırma sırasında Norveçli kadınların bölünme sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu transformasyonel feminist teorinin ışığında, her ideolojiden kadın bazı konularda ortak hareket etmeyi başarmıştır. Parlamentoda daha çok kadının temsili gibi konularda beraber kampanya yürütmüşler ve tek vücut olmayı gerçekleştirerek örnek olmayı başarmışlardır.

Norveç'te kadınlar bu süreçte, öncelikle radikal feministlerin kadın-kadına çalışmalarının kadınca görüşleri pekiştirdiğinin önemini inanmışlardır. Bu yaklaşım kadınları teşvik etmiş ve tecrübe edinmesini sağlamıştır. Diğer taraftan eşit eğitim alan ama eşit şartlarda çalışıp eşit ücret alamayan kadınlar, liberal ve solcu feminist akımların öğretileri ışığında hareket etmişlerdir. Her alanda olmanın zamanla değişimi sağlamadaki öneriler başarıda çok etkili olduğu görülmüştür. Bu tecrübeler ve deneyimlerin katkısı feministler arasında farkındalık oluşturarak gerginlikleri azalmıştır. Say (1998), Norveç'te kadın hareketi, "radikal-liberal ve solcu feministlerin bölünme sorunu aştığını ve bazı konularda bütün kadınların mücadelesi bir noktada birleştiğini" belirtmiştir (s. 149).

1. 7. TÜRKİYE'DE FEMİNİZM

Türkiye'de feminizmin 1980'li yıllarda yükseldiği kabul edilse de, kökleri 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanan yüzyıllık bir geçmişe sahiptir Tekeli, Türkiye'de feminizm tarihinin yüzyıllık geçmişe sahip olduğunu ve üç evrede ele almak gerektiğini ifade etmiştir. Bu dönemler; Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi ve 1980 Sonrası Dönemdir (Tekeli, 1993: 30, 35).

1. 7. 1. Osmanlı Dönemi

Osmanlı Devleti özellikle son dönemlerinde Avrupa ile yakından ilgilenmiş ve takipçisi olmuştur. Tanzimat Döneminde, bu ilgilenme bilgilenmekten daha çok, etkilenmek şeklinde olmuştur. Osmanlı batılılaşması olarak adlandırılan dönem Tanzimat'la başlayıp, II. Meşrutiyete kadar devam etmiştir. Batılılaşma ilk olarak siyasette, askeriyede ve bürokraside başlamıştır. Daha sonra da, üst yapı kurumlarında ve bunların ailelerinde hızlı bir şekilde başlamış ve toplumun diğer katmanlarına yayılmıştır. Çok hızlı ve sorgulamadan yapılan yenilikler toplumun sosyal yapısında ciddi gerginlikler oluşturmuştur (Ramazanoğlu, 2000: 53, 54).

Batıdaki kadından çok da farklı olmayan biçimde, Osmanlı kadını, toplumda batılılaşma ile hızla değişen değerleri sorgular olmuştur. II. Meşrutiyet'in yarattığı serbestlikle az da olsa Osmanlı aydınının tartışma ortamları kadınların toplumsal durumlarını eleştiren, güçlü bir feminist oluşum ortaya çıkarmıştır (Çaha, 1996: 98). İstanbul, Selanik ve İzmir gibi kentlerdeki eğitilmiş kadınlar, Osmanlı kadınının geleneksel yaşamını dönüştürmek amaçlı, çok sayıda dernek kurmuşlar, seminer, panel, sempozyum ve konferans vermişlerdir (Berktaş, 2004: 13). Bazı dillerden çeviri yapabilen bu kadınlar; Fatma Aliye, Emine Semiye, Halide Edip, Nezihe Muhittin, Nigar Hanım, Gülizar Hanım ve Gülbahar Hanım çok sayıda yazı, şiir ve roman yazmışlardır (Çaha, 1996: 98; Baykan ve Baskett, 1999: 24, 25).

Osmanlı toplumu örgütlenme sisteminde kadın, dinsel-kültürel etkenlerin yanı sıra otoriter ve ataerkil gelenekselliğin etkisine bırakılmıştır. Bu durum Osmanlı Devletinin yaşadığı büyük siyasi değişim sürecinde kadınlar, dine dayalı

hukuki düzeni, eğitim, evlilik, boşanma, miras, giyim, çalışma gibi konulardaki sorunlarını sorgulamaya başlamışlardır (Yaraman, 2001: 21, 22). Birinci Meşrutiyetin ilan edildiği dönem, “kadınların toplumsal hayata katılma evresi” olarak tanımlanır. Bu evrede Osmanlı’da gelişen tek merkezli kamusal alanda yönetici sınıf kadınları ile varlıklı kadınlar yer almışlar ve ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren de kadınlar eğitim alma imkânına ulaşarak “kültürlü” bir kadın kuşağı oluşturmuştur (Çaha, 2004: 205).

Kadın hareketlerinin ilk evresi olarak tanımlanan bu dönem, kadınların kıyafetleri ile ilgili kısıtlama ve yasaklamalar da getirmişse de, 1842 yılından itibaren kamusal alanda devlet eliyle eğitim görmeye başlamışlardır (Çaha, 2004: 206, 207). Kızlar için ilk mekteb-i rüştiye 1859, kız meslek liseleri, İstanbul’da Kız sanayi mektebi 1869 ve Darulmuallimat 1870 yılında kurulmuştur (Durakbaşı, 2007: 97). Devlet eli ile kurulan okullarda eğitilen kadınlar sırasıyla sağlık, sanayi alanında eğitim alırken, Birinci Meşrutiyete gelinceye kadar toprak, miras ve eğitim alanındaki hukuksal iyileşmeler yapılmıştır. Daha sonra yapılan reformlarla kadınlar mirasa ortak olmuşlar ve eğitim zorunlu hale getirilmiştir (Çaha, 2004: 207).

Erkeklerin de içinde yer alarak destek verdiği feminist derneklerin çalışmalarıyla kadınlar en temel hakkı olan “oy kullanma” hakkını talep etmeye başlamışlardır (Çakır, 1994: 125). 1917 yılına kadar geçen sürede devlet kadına üniversite eğitim hakkını vermiş, gelişmiş kentlerde kadınlar imalat sektöründe yoğun olarak çalışmaya başlamıştır (Altındal, 1980: 132). Yine aynı yıl Aile Hukuku Kararnamesi, İsviçre Medeni Kanunu’nun verdiği tüm haklara nerdeyse sahip olmuşlardır (Çaha, 2004: 209).

1. 7. 2. Cumhuriyet Dönemi

Bu dönem, kadın hareketi açısından Cumhuriyetin ilanı ile başlayıp, 1980’li yıllara kadar süren evreyi kapsar. “Devlet Feminizmi” olarak adlandırılan bu dönem kadınlara yurttaşlık haklarının erkeklerle eşit bir şekilde verildiği bir dönem olmakla beraber; 1924’de kurulan “Kadınlar Birliği”nin 1935’de kapatılması ile kadın

hareketinin yok edilmeye çalışıldığı bir dönem de olarak tarif edilmiştir (Tekeli, 1993: 30, 31; Türkmen, 2007: 132).

Tekeli (1993), bu dönemin kadın feministlerin, “çalışmalarını ve kurdukları dernekleri kadın hakları savunusundan ziyade Kemalizm ile özdeşleştirdiklerini” belirtmiştir. Ayrıca bu kadın feministlerin, “Cumhuriyet’in onlara avantaj olarak verdiği eğitim ve meslek gibi olanakların etkisinde hareket eden” olarak tarif etmiştir (s. 31). 1950’den 1970 yılına kadar kurulan kadın derneklerinin birçoğu kazanılan kadın haklarının, özellikle laik devletin İslami düzene dönülmemesinin güvencesi olarak savunuculuğunu üstlenmişlerdir (Gökyay, 1997: 468).

Yine bu dönemde, Türk kadının seçme ve seçilme hakkına kavuşmuş olması “devlet feminizmi” sloganı haline getirilmiştir. Avrupa’da ilk seçme ve seçilme hakkını kazanan ülke olarak ileri sürülmüşken Avrupa’da sadece birkaç ülkede bu hak verilmemiştir. Rusya ve Bulgaristan Türkiye’den önce, İran ve Yunanistan ise bir yıl sonra bu hakkı kadınlara vermiştir (Çaha, 2004: 212; Akşit, 2008: 87). Türk kadınına, Türkiye Büyük Millet Meclisi, tarafından 3 Nisan 1930’da belediye seçimlerine katılma hakkı tanınmış, bu da kadınlara seçme ve seçilme hakkının yolunu açmıştır. Türkiye’de 1926 yılına kadar geçerli olan Şeriat Yasaları Türk kadınının yasal durumunu, haklarını ve sorumluluklarını belirlemiştir. 1926 yılında TBMM tarafından yürürlüğe koyulan medeni kanun ile kadınlar erkeklerle çeşitli haklara eşit sahip olmuşlardır (Toptancı, 2008: 70). Cumhuriyet ve Atatürk devrimi çerçevesinde 1926 Medeni Kanun’un kabulü ve 1924’te Teşkilat-ı Esasiye Kanununda yapılan değişiklikle kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkı kazanmışlardır. İlk defa karma eğitime geçilmiş ve kadınların öğretmen olarak yetiştirilmesine önem verilmiştir (Çaha, 2004: 213).

Hablemitoğlu (2006), “Kadınlara Dair Birkaç Söz” adlı kitabında, Mustafa Kemal’in ülkemizin, az gelişmişlikten kurtulmasının, kalkınmasının ve ilerlemesinin ancak iki cinsiyetin birlikte yol alması, devrimleri birlikte geliştirmesi ile mümkün olacağını ön gördüğünü, 30 Mart 1923’de Vakıf Gazetesi’nde Atatürk’ün şu sözleri ile açıklar:

“İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan meydana gelmiştir. Kabil midir ki, bu kütlelerin bir parçasını ilerletelim, ötekini ihmal edelim de kütlelerin bütünü ilerleyebilsin?”

Mümkün müdür ki, bir cismin yarısı toprağa bağlı kaldıkça, öteki yarısı göklere yükselebilir? Şüphe yok ki ilerleme adımları dediğim gibi iki cins tarafından beraber arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenilikle birlikte merhaleler aşmak lazımdır. Böyle olursa inkılâp başarılı olur. (s. 135)

Bazı araştırmacılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin “yeni kadın” kalıbını belirlemeye girişen kadroların “yeni erkek” modeli de çizerek oluşturma çabasında olduğunu ileri sürmüşlerdir (Tekeli, 1993: 31, 32). Nilüfer Göle'nin “dişiliklerinden soyutlanmış” kadınlar olarak tanımladığı bu kadınlar, 1970'li yıllara kadar “kadınlıklarını” bir yana bırakmış, “erkek egemen” ideolojinin farklı türevlerinin etkisinde ezilmişlikleri devam etmiştir (Çaha, 2004: 213).

Yeni Medeni Kanun'un, bir yandan kadınları ulus-devletin yurttaşları kabul ederken diğer yandan da cinsiyetçi kalıpları yineleyen bir zihniyetle kaleme alınmış olması Cumhuriyet'in ataerkil yapısına işaret eder. Kemalistler, özellikle de Mustafa Kemal'in kendisi, kadın haklarını, bazı amaçlar için bir araç olduğu kadar kendi başına da önemli bir şey olarak görüyorlardı. Cumhuriyet Türkiye'sinin yeni ulusal karakterinin ortaya konmasının aracı olarak kadın haklarının tanınması bu kadrolar için önemli olmuştur (Berktaş, 2004: 18).

Arat (1992), Kemalist ideolojinin, devlet eli ile Batılılaşmayı içerdiğine işaret etmektedir. “Osmanlı-Türk toplumu gerçekliği ile karşı karşıya kalan Kemalist seçkinler ve halefleri, Batılılaşma yolunda demokrasi, liberalizm ve laiklik ilkelerinden ödün verilerek kaçınılmaz olarak Devletçilik ilkesini kullanmışlardır” diyerek açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca “Batılılaşma idealinin gölgesinde, İstiklal mahkemeleri kurulmuş, devrimler yapılmış, Halk Evleri ve Köy Enstitüleri ile Kemalist İdeolojiyi yaygınlaştırmaya çalışılmıştır” (s. 77).

1960'lı yıllara gelindiğinde, çok partili döneme geçişle birlikte, kentli kadının yanında kırsal kesim kadının da eğitim ve şartlarının iyileştirilmesi konuşulmuştur. Bununla birlikte 1968 yılı dünyada gelişen öğrenci hareketleri ile yükselen sol kesim söylemleri çerçevesinde öğrenciler, akademisyenler, meslek sahibi genç kadınlar sol grupları destekleyerek, onların militanlığını yapmışlardır. Böylelikle Türk kadını batılı kadına göre sorunları ile mücadelede on yıl geride kalmıştır (Tekeli, 1993: 32).

Çaha (1996), o yılları “1950-1980 yılları feminist düşüncelerin tamamen yok olduğu ve kadınlara özgü söylem ve politikaların görülmediği bir dönemdir.” diyerek tarif eder (s. 130). 1970 yılından itibaren sosyalistler ve 1970’lerin sonuna gelindiğinde ise Marksistler aracılığı ile kadın sorunu için mücadele edilmiştir (Tekeli, 1993: 32). İşçi Partisi’nin kurduğu “İlerici Kadınlar Derneği” Cumhuriyet tarihinde, Osmanlının son dönem feminist kadınlarından sonra ilk sokak eylemini gerçekleştirmişlerdir. Bu eylemdeki amaç kadın hakları veya sorunlarından ziyade, sosyalizm ile bağlantılıdır (Çaha, 2004: 214).

1. 7. 3. 1980 Sonrası Dönem

12 Eylül darbesi ile siyasal yaşamda yer alan aşırı sol ve sağ grupların çekilmesi ile “kadın kimliğini arama evresi” olarak tanımlanan feminist çalışmaların yön değiştirdiği döneme başlanılmıştır (Çaha, 2004: 214).

Sancar’a (2004) göre, “Kemalist reformlarla ve Batılılaşma sürecinde yapılandırılan “Geleneksel ve modern kadın kimliği” ikilemi İslamcı-laik kadın kimlikleri farkına dönüştürerek zaman içinde siyasal rejim tartışmalarının gösterisine dönüşmüş ve siyasal alandan dışlanmaya zemin oluşturmuştur” (s. 11). Kemalizm ideolojisi ile eğitim ve çalışma hayatına yönlendirilen kadınlar, batıdaki gelişmeleri, hareketleri takip ederek kentli kadın kitlesi oluşturmuştur (Türk, 2010: 43). Çağatay ve Soysal, birlikte kaleme aldıkları “Türkiye’de Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine” başlıklı yazıda; Kemalizm’in başta feminist harekete karşı çıksa da, seksenli yıllarda kadın- erkek eşitliği politikasının ana kaynaklarından biri olduğu görüşünü savunmuşlardır (Tekeli, 1993: 337).

Büyük kentlerde (İstanbul, Ankara), yüksek eğitim görmüş, iş sahibi orta sınıf kadınların başlattığı bu hareketler daha sonra gençlerin katılımı ile etkin rol oynamıştır (Arat, 1992: 80; Çaha, 2005: 584). Talepleri ve söylemleri; kadınları özel alan olan aileden çıkarıp, kamusal alanda erkekle eşit konuma getirmek, patriarkal kültürü sorgulayarak hukuksal normlarda iyileştirme yapabilmek olmuştur (Çaha, 2004: 215). 1980’lerle birlikte yükselen ve güç kazanan kadın hareketinin etkisiyle “kadın sorunu” ülke gündeminin önemli maddelerinden biri halini almıştır. Kadın

hareketi, gerçekleştirdiği çalışma ve faaliyetlerle “kadın sorun”una dikkat çekilmesinde önemli rol oynamıştır. Kadın hareketinin bir önemli yönü de “değişen kadın imajlarına” ilişkindir. 1980’lerle birlikte “fedakâr anne, iyi eş” imajı yerini liberal söylemle çizilmiş ekonomik olarak özgür, kariyer sahibi, feminist söylemden haberdar, kadın cinselliğine sahip çıkan “modern kadın” imajına bırakmaya başlamıştır (Çadır, 2011: 37).

1983 yılında “Somut” dergisinde ilk yazılarını yazan feminist kadınlar, sol kesimin tepkisini alarak sağ kesimde de ilgi uyandırmış ve bu durum feminist talepleri duyurmada çok etkili olmuştur. Talepleri, genel olarak kadına yüklenen “iyi eş”, “iyi anne”, “cinsel obje” gibi kalıpların yıkılması ve kadında bir “ben” duygusu geliştirmek yönünde olmuştur (Çaha, 2005: 586). Feministlerin yaptığı seminerler, sempozyumlar ve konferanslar taşraya kadar inen bir bilinçlenme duyarlılık kazandırmıştır. 1980’li yılların sonuna doğru Türkiye’de görünür olmuşlar ve “eşitlikçi”, “radikal” ve “sosyalist” olmak üzere üç çeşit akım gelişmiş ve dergileri ile seslerini duyurur olmuşlardır (Çaha, 2005: 586).

1980’lerde, dergi ve kitap kulübü çevrelerinde, ev toplantılarında, bilinç yükseltme gruplarında, ideolojik ve politik bir birikim oluşturmuşlardır. Daha sonraları ise, kamusal kampanyalarla 1989’da I.Feminist Hafta Sonu ve I.Kadın Kurultayından sonra politik ve ideolojik sorunlarla gündem oluşmuştur. 1980’ler bu sorunların giderilmesi için birçok çalışmanın yer aldığı bir dönemdir (Kavgacı, 2006: 43). 1983’te Somut dergisi, 1984’de Kadın Çevresi Kitap Kulübü, 1986’da Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme’nin uygulanması için imza kampanyası (CEDAW), 1987’de “şiddete karşı yürüyüş eylemi”, “8 Mart kutlamaları” ve “Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezinin” kurulması için yapılan eylemler 1980’li yılların en etkili olan faaliyetleridir (Tekeli, 1993: 34).

1990’lı yıllara gelindiğinde ise İslami kesimde kadın konusuna ciddi bir ilgi oluşmuş ve daha çok üniversiteli kızların başörtüsü yasağı ile mücadele (eylem-söylem-dergi-gösteri) etme yöntemlerinde aktif rol oynamıştır. Özellikle İslami kesimde yüksek öğrenim görmüş olan kadın kuşağında, “kadın ve Aile” gibi dergiler aracılığıyla geleneksel kadın rollerini sorgulamış ve feminist söylemler geliştirdikleri görülmüştür (Çaha, 2005: 587). 1980’lerde başlayan ve 1990’larda belirginleşen, ön plana çıkan kadın hareketi, başörtülülerıyla kamusal alanda yer almaya çalışan

muhafazakâr kadınların başlattığı hareket olmuştur. Bu kadın hareketini “yerli feminizm” olarak adlandırılmıştır. Çaha (2004), bu kadınların, “yayın dünyasında, siyasal partilerde, derneklerde ve vakıflarda dikkat çeken varlık gösterdiklerini” belirtir (s. 217, 218).

“Rosa” ve “Jijun” adlı dergilerle Kürt kadınlar, Türk kadın hemcinslerinden etnik söylemlerle ayrılan farklı bir kadın hareketi başlatmışlardır (Çaha, 2005: 587). 2000’li yıllara gelindiğinde, Pazartesi, Uçan Süpürge, Uçan Haberler gibi dergiler küçük gruplar ve gençler tarafından feminist söylemlerini oluştururken; KA.DER gibi derneklerde ise daha yaşlı ve meslek sahibi olan kadınların, siyaset alanında var olması için çalışmalar yürüttükleri görülmektedir (Çaha, 2005: 587; Kaya, 2010: 66; Alkan, 2004).

2000’li yıllara geldiğimiz şu günlerde kadın konusu sadece feministlerin irdelediği konular olmaktan çıkmış gibi görünmektedir. Televizyon, sinema, tiyatro, sanat dünyası kadın konularını farklı bakış açılarından irdelemekte ve çözüm arayışları sunmaya çalışmaktadır. Siyasi partilerin kadın konusuna ilgilerinin oldukça arttığı gözlemlenmektedir (Çaha, 2005: 587).

1. 8. İSLAM VE FEMİNİZM

Ürdün’de Birleşmiş Milletler Üniversitesi’nde dersler veren İbtesam El-Atiyat’a göre dünyada ilk olarak İslami feminizm hareketi, 1990’ların sonunda Malezya’da doğmuştur. Nagehan Alçı’nın İbtesam El-Atiyat ile gerçekleştirdiği “Pazartesi Röportajı” da; Malezya’da İslami Kız Kardeşler (Sisters in Islam) adlı bir grup Kuran’dan yola çıkarak sahip oldukları kadın haklarını dile getirdiğini söylemiştir. Bu oluşumu Mısır ve Ürdün, ABD ve Kanada’daki Müslümanlar takip ettiğini sözlerine eklemiştir (“Yatakta Eşitlik İslami”, 2007).²¹

²¹ -İbtesam El-Atiyat Ürdün Üniversitesi’nde sosyoloji eğitimi aldıktan sonra Freie Universität Berlin’de “Ürdün’deki Kadın Hareketleri” üzerine çalışmalar yaptı. UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) ve UNFEM (Birleşmiş Milletler Kalkınma Kadın Fonu) projelerinde görev aldı. Fulbright burslusu olarak ABD Wisconsin Üniversitesi’nde “Kadın ve İslam” üzerine dersler veren el Atiyat, Ürdün’de Birleşmiş Milletler Üniversitesi’nde ders vermektedir.

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) Wisconsin Üniversitesi'nde "Kadın ve İslam" üzerine dersler veren el Atiyat²², İslam dünyasının yıllarca Batı'nın terimleriyle konuştuğunu, bu yüzden feminist hareketlerin gelişmediğini belirtir ve İslami feminizmi şöyle gerekçelendirir:

Doğu ülkelerinde feminist hareketler terminolojisini hep Batı'dan aldı. Bu yüzden hiçbir zaman içinde bulunduğu kültüre uyum sağlayamadı ve güçsüz kaldı. Doğu'daki feministler Batı'daki akranları ile aynı idealleri paylaşıyorlar da yanlış metot yüzünden dertlerini anlatamadılar. İslami feminizm buna reaksiyon olarak doğdu.(...) Batı, dinin kadınlar üzerinde bir baskı aracı olduğunu düşünüyor. Bu yüzden feminizmde dinin yeri yok. Ama biz İslami feministlere göre İslam doğru yorumlandığında kadınlar için bir özgürleşme kaynağı. Kuran'da kadının hakları korunmuş, biz Kuran'dan yola çıkarak haklarımızı arıyoruz. ("Yatakta Eşitlik İslami", 2007)

İslami feminizm, birincil İslami kaynakların kadınların lehine okunması ve yorumlanması anlamında kullanılmakta olsa da teorisyenler tanım lamalarda hem fikir olamamıştır. Müslüman araştırmacılar İslami feminizmi, bir kimlik olarak kullanıldığında "Müslüman feminist" kavramı ile tanımlamanın gerekliliğine işaret etmişlerdir. "İslami feminizm" terimi, feminist araştırmalarda ya da ilahiyatta analitik bir kavram olarak veya bir söylem olarak kullanıldığı zaman daha uygun olacağını düşünmüşlerdir. Hristiyan ve Yahudi feminizmlerinin feminist hareketler içerisinde daha uzun ve daha kurumsallaşmış yerlerinin bulunmasına karşılık, bu haliyle Müslüman feminizmi göreceli olarak yeni, hala değişim halinde olan, tanımsız, daha tartışmalı ve daha politize olmuş bir eğilim olarak görülmektedir (Tohidı, 2002: 282).

İslam düşünürleri, akademisyenler, İslami yazarlar, İslam kelimesinin feminizmle birlikte kullanılmasına karşı çıkmışlardır. Margot Badran, bunun karşısında olan bir araştırmacıdır. Badran, hiçbir hareketin önce tanımlanıp, daha sonra başlamadığına dikkat çekerek, "bazı hareketler taraftarları tarafından, bazı hareketler de başkaları tarafından tanımlanır; İslamcı feminist hareket de başkaları

²² - <http://arsiv.aksam.com.tr/haberprn.asp?a=75137,12&tarikh=06.05.2007> (Erişim Tarihi:03-10-2011)

tarafından tanımlanmış bir harekettir” der. Özetle Badran, artık daha tekil bir feminizm değil farklılıklara daha açık hatta daha muhalif bir feminizm tanımı yapmak gerekliliğine inanmaktadır (Yılmaz, 2011: 109). Heinrich Boll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği’nin Ulrike Dufner ve Semahat Sevim ile 2007’de gerçekleştirdiği “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları” başlıklı atölye çalışmaları sırasında “İslami Feminist” tanımlamasına bazı katılımcıların karşı çıkışı ile karşılaşmıştır. Dufner ve Sevim (2007) katılımcıların, “İslamcılık kavramının bittiğini; İslamcıların var olan tüm mekanizmaların dini kurallar ile şekillenmesi gerektiğine inandıkları için laik düzene karşı çıktıklarını” belirtmişlerdir. Ayrıca, “dindarların sistemle bir sorunu olmadığını; dolayısıyla ”İslamcı feministler” yerine “dindar feministler” adlandırmasının daha doğru olacaktır” ifadesini kullanmışlar ve bu karar olarak kabul görmüştür (s. 51).

Bu terim yeni de olsa, kadınların (başka dinlerde olduğu gibi) İslamiyeti yorumlamaları, yeni değildir. Örneğin, Mısır tarihinde önemli bir kişilik olan Labiba Ahmad, milliyetçilikle İslamcılığı bağdaştırmaya çalışırken, İslam’ın feminist bir yorumunu kullanmış, İslamiyet’ten taşınması gerektiğini savunmuştur. Ona göre İslamî inanç sistemi, gerçekte kadın haklarını yüceltmektedir. İran’da İslam devrimi sonrası kadın hareketleri üzerine yazan Afsaneh Najmabadi’ye göre de bu öznelik, radikal bir dönüşüme işaret ettiğini ve kadınlara yeni bir alan açtığını, çünkü İranlı kadınlar tefsir işine kalkışarak mollaların merkezî konumlarını ciddi biçimde sarstıklarını düşünmektedir (Bora, 2000: 65).

2005 ve 2006 yıllarında Barcelona’da düzenlenen Uluslararası İslami Feminizm Kongreleri, hem tefsir çalışmalarının hem de Müslüman ülke pratiklerinin tartışıldığı zeminler olmuştur. Bu kongrelerin ikincisinin sonuç metninde, “İslami feminizm, “İslami yasa” olduğu söylenen bu düzenlemelerin onları uygulayanlar tarafından söylendiği gibi “Allahın yarası” olmadığını altı çizilmiştir. Ayrıca, “yüzlerce yıl önce, kadınların erkeklerin malı olarak görüldüğü ve dinsel söylemlerin tamamen erkeklerin elinde olduğu toplumlarda insanlar tarafından yaratılmış yasalar olduğunu belirtir” ifadesi yer almıştır (Bora, 2008: 66).

Merçil’e (2007) göre, “Türkiye’de İslamcı kadın yazarlar, yazılarını 60’lı yılların ikinci yarısından itibaren yazarak kamusal alanda var olmaya başlamışlarsa da, İslam ve feminizm kelimelerinin yan yana ilk defa 80’li yılların sonu 90’lı

yıllarının başında” kullanılmıştır (s. 107). 1987 yılında İslamcı kadın yazarlar ilk defa, Zaman Gazetesinde İslamcı yazar olarak kabul edilen Ali Bulaç’ın yazısına, feministleri müdafaa ederek karşı çıkmışlardır (Merçil, 2007: 107). 1990 yılına gelindiğinde ise Türkiye’de İslam ve feminizm kelimelerinin bir arada kullanıldığı ilk örnek, haftalık haber dergisi Nokta’nın 20 Aralık 1987’de yayımladığı ‘Türbanlı feministler’ dosyası olmuştur (Özkan, 2005: 64).

İslamcı kadın yazarlar söylemlerinde referans olarak, Kur’an, hadis ve içtihatları kullanırken ve kadın-erkek bir bütünün parçası olduğu ve birbirlerini tamamladıkları noktasından hareket etmişlerdir. Yazlarında ise daha çok başörtülü kadının kamusal alanı nasıl kullanacağı veya paylaşacağı ana sorunsal olarak irdelenmiştir (Özkan, 2005: 64). 60’lı yıllarda başlayan kente göç dalgası ve siyasal sistemdeki değişikliklerle dindar insanların kız çocuklarını okula göndermeye başlamalarıyla üniversitelerde başörtülü öğrenciler görünür hale gelmiş ve kamusal alan paylaşımı sorunu gündeme gelmiştir (Şişman, 2000: 120). Başörtüsü yasaklarının yaygın biçimde uygulandığı 80’lerin başından 90’lara kadar dönemde “mücadele” amaçlı tartışmalar yapılmış, mağduriyet, mazlumluk, dışlanma, ötekileştirilme kavramlar üzerinden konular işlenmiştir (Özkan, 2005: 64).

1980’li yılların ikinci yarısında kamusal alanda eşitlik talep eden kadın tartışmalarında feminist söylemler kullanılmamıştır. İlk zamanlar İslamcı erkek yazarlar başta olmak üzere İslamcı kadın yazarlar da feminist kelimesinin İslam’la yan yana kullanılmasına karşı çıkmışlardır (Merçil, 2007: 107). Mualla Gülnaz, “Nisvan-ı İslam” adlı yazısında bu durumu “Müslüman kadınlar bir yandan başörtüsü yasağında somutlaşan modern baskılarla, bir yandan geleneksel erkek egemenliği ile mücadele ediyorlar” ifadeleri ile dile getirmiştir (Gülnaz, 2000: 102). İslamcı kadın yazarlardan Sevim Asımgil, “Dilara” adlı kitabında feminizmi, “İslam toplumunun gerçekleri ile bağdaşmayan ve hangi sebeplerle ithal edildiği belli olmayan düşünce akımı” olarak adlandırmıştır (Merçil, 2007: 108). Bu söylemler bize sorunun ne kadar girift olduğuna işaret etmektedir.

Son yıllarda klasik feminizmin dinle kurduğu bağlantı şekli değişime uğramıştır. Yeni oluşan bu yaklaşım, din, ataerkil ve kadını ezen eski düzene işaret etmektedir. Son dönem feminizm aslında dinle doğrudan çatışmakla birlikte, dinin özüne değinmeden, Hıristiyanlığın tarihi süreçte kazandığı yorumları ve kurumları

hedef alır. Erdoğan (2001), işte bu ikinci yaklaşımın, “Müslüman kadınların da feminizmle ilişki kurmasına imkân tanıyacağını” savunmaktadır. Böylece “doğrudan Kuranla/vahiyle çatışmaya girmekten uzak durarak, dinin tarihi süreç içinde ataerkil bir yorum kazandığını, Hz. Peygamberin hadislerinin de zaman zaman sorgulandığı bir hesaplaşma içine girme olanağı sağlamıştır” yorumunu yapmaktadır (s. 10). Bu düşünce ile Müslüman kadının toplumdaki görünürlüğü sorgulanmış ve bugüne gelene kadar geçen süreçte kadının kamusal alandan dışlandığı sonucunu çıkararak feminizme tarihsel bir dayanak oluşturulmuştur. Böylece bugün Müslüman feministler, feminist mücadeleye meşruiyet sağlamaya çalışmaktadırlar.

Erdoğan (2001), “dini referans almayan Batılı feminist yaklaşımların bugün sosyal ve düşünsel bir krize soktuğunu” belirtmiştir. Bu durumun, “İslam’ın kadın hakları bağlamında içerdiği imkânların yeni bir açılım için fırsat sayılması bile söz konusu olabileceği” yazısında altını çizmektedir (s. 11). Erdoğan (2001), Nilüfer Göle’den bu yaklaşımla ilgili yorumunu şu sözleri ile aktarmıştır:

Batının formatladığı feminizmle bir yere varılamaz, “örtü”nün ve modernitenin kadınları açmaza sokmuştur. Feminizmde ve seküler dışılıkta “ulaşılabilir olmak özgürlüktür” ve bu durum kadının kaldıramayacağı ağırlıkta bir yükür Mahremi ifade eden başörtüsünü kadın için ağır bir çıkmaz ve yükür (s. 11).

Böyle bir etkileşim sürecinde, farklı bir dünya görüşünden beslenen ve farklı toplumsal, tarihi pratiklerden doğan feminizmin Müslüman kadını kendi dinine, tarihine ve toplumuna yabancılaştıran bir işlev yüklemektedir. Erdoğan (2001), bu gelişmeler, “çatışma eksenine oturan bir dünya görüşü, İslam tarihinde gerek toplumlar gerekse cinsler bağlamında “öteki” olanla ve farklılıklarla birlikte yaşama deneyimini göremiyor” eleştirisini yapmaktadır (s. 11). Bu tartışmaların yazılı ve görsel medyada çokça kullanılması gündemde fazlasıyla yer almasına neden olmuştur. 1998 yılında Hizbullah örgütü tarafından kaçırılarak öldürülen Konca Kuriş, yaygın medyada “İslamcı feminist” olarak sunulmuştu. Kuriş, İslam’ın yeniden ve kadınlar tarafından yorumlanması gerektiğini savunuyordu (Bora, 2008: 66).

Bu gelişmelerle birlikte muhafazakâr yazarların bir kısmı feminist yaklaşımlara daha yumuşak bakış açısı oluşturarak duruma farklı perspektif geliştirme çabasına girmişlerdir. Kadının “mağduriyet”, “mazlumluk”, “dışlanma”,

“ötekileştirme” gibi konular üzerinden tartışmalar sıkça yapılmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar özellikle, Cihan Aktaş, Yıldız Ramazanoğlu, Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, Nazife Şişman ve Mualla Gülnaz gibi yazarlar tarafından yapılmıştır (Özkan, 2005: 66). Özkan (2005) kitabında, Mualla Gülnaz’ın, “feminist birikimden yararlanmada bir beis görmediğini, ancak Müslüman kadın kendine, tarihe, geleneğe ve pratiğe kendi gözleri ile bakması gerektiğini” söylemiştir (s. 65).

Yıldız Ramazanoğlu, “feminist argüman geliştirilmiş olsa da, Müslüman kadın kimlik oluşumu dinin ilkelerine göre şekillenmeli ve kendisi ile birlikte İslam dininin önünü açmalı” der (Özkan, 2005: 66). İslamcı kadın yazarlar, cinsler arası eşitlik yerine denklik ilkesini savunmuşlardır. Kadın haklarının İslam dini ile ortaya çıktığını, Müslüman kadının batılı kadın gibi ezilip, sömürülmediğini ve bu yüzden feminizme ihtiyaçları olmadığına işaret etmişlerdir (Merçil, 2007: 108, 109). Merçil (2007), “Cinsiyetli olmak” kitabında İslamcı kadın yazarların söyleminin, “kadın bedeninin metalaştırılması, medyada sömürülmesi, kadına şiddet gibi konularla feminist söyleme yakınlaştıklarını ve cinsel özgürlük, boşanma, doğum kontrolü ve kürtaj gibi konularda feminist söylemden uzaklaştıklarını” yazmıştır (s. 111).

90’lardan sonraki tartışmalarda, kamusal alanda dönüşerek değil kamusal alanı dönüştürerek var olma gibi kamusal alan tasavvurları ön plana çıkarılmıştır. Bunlarla birlikte çalışan kadınların evdeki yükü, geleneksel rolleri tartışılmaya başlamıştır (Özkan, 2005: 66). Başörtülü kadınların, modern söylemin baskısı ile ötekinin bakışını içselleştirdiğini, kamusal alandan dışlanmışlık, küme gibi algılanmak, nesne olarak işaretlenerek nesneleştirilmek, düşük statüde görülmek ve yabancılaşmanın getirdiği olumsuz sonuçlar gibi konular üzerinden tartışılmaya başlanmıştır. Bu durum başörtülünün kendini yanlış bir biçimde ispatlamak sürecine girdiği yaklaşımı gelişmiş ve başka bir tartışma alanını oluşturmuştur (Özkan, 2005: 67; Barbarosoğlu, 2006: 136; Şişman, 2006: 154, 158).

Birçok İslami kadın yazarı başörtüsünün kadın hakları gibi konjonktürel zemine oturtulmasına karşı çıkmışlardır. Kadının kamusal alana çıkışının sebeplerini, genç kuşağın bireyselleşmesi, dinin gerekleri ve Cumhuriyetin kazanımları ile şekillendirilmelerinin önemli etkenler olarak görmüşlerdir (Özkan, 2005: 68). Barbarosoğlu’nun 1996 yılında İmam Hatip Lise’li (İHL) genç kızlar üzerinde yaptığı alan araştırmasının sonucuna göre, kızlar “anneleri gibi olmak

istemediklerini” belirtmişler ve böylece yukarıdaki tespiti bir bakıma doğrulamışlardır (Barbarosoğlu, 2006: 174).

Bu süreçte başörtülülere anlamak için birçok araştırma yapılmıştır. Özkan (2005) kitabında, “Prof. Nilüfer Göle’nin, “Modern Mahrem” adlı çalışması ile başörtülülerin İslam’ı dönüştürdüğünü, modernleştirdiğini belirtmiştir. Daha sonraki çalışmasında da başörtülü kadınların normalleşme sürecine girdiklerini ve bunun olumlu bir gelişme olduğunu” ifade etmiştir (s. 70). Aynur İlyasoğlu ve Elisabeth Özdalga araştırmalarında Göle’nin tespitlerine yakın sonuçlara ulaşmış, başörtülülerinin İslamcı kesimi modernleştireceğinin altını çizmiştir (Özkan, 2005: 70).

Ayşe Sektanber, Fatmagül Berktaş, Ruşen Çakır, Nigar Bulut, Ayşe Kadioğlu ve Nazife Şişman gibi araştırmacılar başörtülülere anlamak için önemli çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalarda konunun ele alınışı, irdelenişi ve sorun tespitinde önemli sonuçlar elde etmişler ve bir hayli olumlu ilerleme kaydedilmiştir. Bu çalışmalara başörtülü entelektüellerin itirazları olmuştur. Başörtülülerin “gözlem nesne”si haline getirilmesi, “öteki”leştirilmek, kümeleştirilmek, bireyselleştirmek, ataerkil yapıyı onaylamak, marjinalleştirilmek, işaretlenmek, geri çağdışı, düşük statüde görülmek ve başörtüsünden ibaret görülmek gibi temel konular üzerinde itirazlar yoğunlaşmıştır (Özkan, 2005: 71).

Fadime Özkan (2005), “Yemenimde Hare Var” kitabında başörtülüye Kemalist/laik çizgide olanların, “karşıt olma tavrının” nedenlerini yapılan araştırmalar çerçevesinde şöyle sıralar:

- Başörtüsünün Batı medeniyetiyle bütünleşmenin göstergesinin örtüsüz kadın olarak kodlanmasına aykırılık teşkil ettiği ve Osmanlı İslam mirasının yani Müslümanlığın geri dönüşünün yahut “esaretin” simgesi olarak görüldüğü için.
- Cumhuriyetin devrimlerine karşı hissedilen derin şükran duygusu kendilerinde güçlü bir görev anlayışına dönüştüğü için.
- Devletle aynı ideolojiyi paylaşmanın kendilerine sağladığı ayrıcalıklı konumun, eğitilmiş fakat örtülü kadınların varlığı ve kamusal alana girişiyle yitirilmesinden korkulduğu için.
- Başörtüsü zihinlerde düşük bir statüyü ve ikinci sınıflığı temsil ettiği için.
- Bilgi, düşünce, iş ve hizmet üretmek amacıyla eğitim almak, kamusal alanda başörtüsü ile var olmak isteyen başörtülü kadınların/genç kızların tavır ve tutumları, modern eğitim sisteminin kadınları eğiterek çağdaşlaştıracığı ve çağdışı görüntülerden arındıracağı tezi

üzerine kurulu Cumhuriyetin kadın projesini boşa çıkardığı ve fakat farklı bir yorumla yeniden ürettiği için.

-Başörtüsünün öncelikle ontolojik bir duruşun simgesi olduğunu anlamadıkları, anlamak ve kabul etmek istemedikleri için. (s. 74)

12 Eylül 1980'den sonra üniversitelerde başörtüsü yasağı, 1990 yılının başlarına kadar şiddetli bir şekilde yaşanmıştır. Başörtülüler kısmen de olsa üniversitelerdeki baskının azalması ile eğitimlerine devam etmiş ve aktif siyasetin içinde birçok engellemeleriyle de olsa yer almaya başlamışlardır (Özkan, 2005: 28, 29). Başörtülü ve eğitilmiş kadınlar, 1989 -1999 yılları arasında 3 genel, 2 yerel ve pek çok ara seçim deneyimini Refah Partisi Hanımlar Komisyonunda yaşamışlardır. 2 Mayıs 1999'da örtülü bir kadın olan Merve Safa Kavakçıyı TBMM'ye girmiştir. Fazilet Partisi (FP), aynı yıl, listelerini, 37 belediye meclis üyeliğinin ve 3 milletvekilliğinin kadın üyelerinden seçilecek şekilde düzenlemiştir (Eraslan, 2000: 214).

Fazilet Partisi'nin 22.06.2001 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından "laiklik karşıtı fiillerin odağı olduğu gerekçesiyle" kapatılmasının sebeplerinden biri başörtülü bir milletvekilini aday göstermesi olmuştur. Merve Kavakçı, halk tarafından seçilmiş, ancak başörtülü olduğu için milletvekilliği yemini etmesi fiilen engellenerek TBMM Genel Kurul Salonu'ndan çıkartılmış, akabinde de milletvekilliği düşürülmüştür. Bu uygulama sonrası diğer siyasi partiler de başörtülü bir kadını herhangi bir siyasi kademedede buldurmaya cesaret edememiştir.

Avrupa'nın pek çok ülkesinde benzer durumlar Türkiye'de ise rejim tehdidi algısıyla konu sorun mecrasından çıkıp, çözümsüzlüğe doğru ilerlemiş ve tıkanmışlık duruma gelmiştir. Buna en iyi örnek, Belçika'da genel meclis üyeliğine başörtülü bir kadının seçilip, çalışıyor olmasıdır ("Seçmenlerim Bana Bu Halimle Oy Verdi", 2006).²³ Bu seçim sonrasında Danimarka'da meclis kürsüsünden başörtülü olunabileceği ifade edilmiştir ("Danimarka'da Meclis Başörtüsüne Onay", 2008).²⁴ İspanya'da da örtülü bir kadın milletvekili seçilmiştir. Bugünün Türkiye'sinde bu

²³ -<http://yenisafak.com.tr/Dunya/?t=07.12.2006&i=17873> Erişim Tarihi: (05-10-2011)

²⁴ - <http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=675293> Erişim Tarihi: (05-10-2011)

durum hala aşılamamıştır. Başörtülü kadınların sorunu bugün üniversitelerde kısmen aşılmıştır. Ama muhafazakâr kadının (başörtülü kadının) kamusal alanda olamamasının önündeki kadına ait diğer sorunlarla birlikte başörtüsü de büyük bir engel olarak karşılarında durmaktadır.

Bora (2008), Ortadoğu toplumlarında yüz yılı aşkın bir süredir özgürleşme mücadelesi veren kadınların, batılı kadınların modernleşme ya da sömürgeci kurtuluş ya da “özüne dönüş”, geleneğinden farklılığına işaret eder. Bora’ya göre, “Başkalarının yaşamışlıkları ile geleceklerini oluşturmak yerine kendilerine ait hikâyelerini yazabilmeleri, bugünün ve yarının şekillendirilmesinde son derece önemliliğine” işaret etmektedir. “Ancak bunu yapabildiklerinde birbirlerini anlayabilirler ancak o zaman hikâyenin kahramanı, öznesi haline gelebilirler” demektedir (s. 67).

İKİNCİ BÖLÜM

ADALET VE KALKINMA PARTİSİ ORGANİZASYONUNDA KADIN

2. ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

2. 1. AK PARTİ'NİN KURULUŞU

1990'larla güçlenen siyasal-İslami hareket 28 Şubat süreci ile beraber dönüşümden geçmiş, bu süreçte yaşanan ayrışım, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) kuruluş sürecini başlatmıştır.

Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde, Abdullah Gül, İdris Naim Şahin, Bülent Arınç gibi önde gelen isimlerle birlikte, 14 Ağustos 2001 tarihinde AK Parti kurulmuştur. Çok kısa zamanda genel seçimlere giren parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinde en yüksek oranda oyu alarak (geçerli oyların %34,63'ü), Abdullah Gül başkanlığında 58. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurmuştur. Ercins'in (2007), Çarkoğlu'ndan aktardığına göre, "2002 seçimleri Türkiye'de siyasi bir deprem olarak algılanabilir. Bunun nedeni 2002 seçimlerinde seçmen davranışındaki temel değişimlerdir. AK Parti'nin ani yükselişi, ülkedeki merkez siyasi tutumun, seçimlerdeki yok oluşunun bir adımı olarak görülmektedir" demektedir (s. 35). Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan almış olduğu siyaset nedeniyle, kabine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) yer alamamış, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) de desteklediği bir Anayasa değişikliği ile bu engel aşılmıştır ("Muhtar Bile Olamayacak", 1998).²⁵ Bu gelişmenin akabinde, Recep Tayyip Erdoğan, 8 Mart 2003 tarihinde Siirt'te yapılan yenileme seçimlerinde milletvekili seçilerek Meclis'e girebilmiştir. Abdullah Gül başkanlığındaki 58. Cumhuriyet Hükümeti'nin 11 Mart 2003 tarihindeki istifasının ardından dönemin Cumhurbaşkanı

²⁵ -<http://www.radikal.com.tr/1998/09/24/politika/muh.html> (Erişim Tarihi: 18-11-2011)

Ahmet Necdet Sezer'den hükümeti kurma görevini alan Recep Tayyip Erdoğan'a vermiştir. 15 Mart 2003 tarihinde 59. Cumhuriyet Hükümetini kurulmuştur (Erlar, 2007: 129).

2004 yılında yapılan yerel seçimlerde, İl Genel Meclisi seçim sonuçlarına göre yüzde 41.67'lik oyla birinci parti olan AK Parti, belediyeler bazındaki sonuçlara göre 1.950 belediye kazanmıştır. 15 Büyükşehir Belediyesi'nden 11'ini de kazanan AK Parti, Ege ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı il belediyeleri hariç tüm Türkiye'de başarılı olmuştur (www.akparti.org.tr).

2007 yılında gerçekleşen genel seçimler; daha öncesinde meydana gelen cumhurbaşkanlığı seçimi ve 27 Nisan Bildirisi gibi tartışmalarının gölgesinde girmiştir. AK Parti, aldığı %46.58'lik oy oranı ile Türkiye tarihinde hükümette ve iktidarda olarak girdiği seçimlerde oy oranını arttıran birkaç partiden biri olmuştur. Türkiye'nin 81 ilinin, Tunceli hariç 80'inden milletvekili çıkarmıştır (www.akparti.org.tr). Ercins (2007), makalesinde, seçmen oy davranışı etkileyen unsurlardan birisinin de “güvenlik isteği” olduğunu belirtmiştir. Güvenlik isteği kişileri “istikrar arayışına” itmektedir. “Düşük ama düzenli bir gelire sahip kişiler, mevcut siyasal iktidarın devamı yönünde oy kullanmaktadır. Bu tür seçmen grupları, gelirini artıracak, daha iyi koşullar sağlayabilecek partilere seçimlerde pek itibar etmemektedir” (s. 35). Bu durum 2007 genel seçimlerinde, AK Parti'nin oy oranlarını artırmasının sebeplerinden biri olarak görülmüştür.

2007 yılı Türkiye ve AK Parti için iç siyaset, dış politika ve ekonomi alanında kritik bir yıl olmuştur. Türkiye'nin 2007 yılındaki en önemli konusu Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve bu seçim diğer tüm konuları da etkilemiş ve şekillendirmiştir. AK Parti tarafından Cumhurbaşkanı aday olarak, Abdullah Gül gösterilmiştir. CHP, cumhurbaşkanlığı seçiminin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş ve mahkemenin seçimi iptal etmesi üzerine erken seçime gidilme kararı alınmıştır (“CHP Anayasa Mahkemesi'ne Başvuru Yaptı”, 2007).²⁶ AK Parti kutuplaşan bir zeminde girdiği 22 Temmuz Genel Seçimleri'nde de seçmen oylarının

²⁶

<http://arama.hurriyet.com.tr/arama.aspx?t=%22anayasa+mahkemesi%22&a=&s=&d=2007&p=1&r=>
(Erişim Tarihi: 18-11-2011)

%46,7'sini alarak, bir kez daha oylarını arttırarak çıkmış ve Recep Tayyip Erdoğan, hükümeti kurma görevini almıştır.

22 Temmuz Seçimleri'ne göre TBMM' ye giren üçüncü parti ve ikinci güçlü muhalefet partisi konumunda olan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), CHP'nin aksine Cumhurbaşkanlığı seçimlerini boykot etmek amacıyla genel kurula gelmeme fikrini benimsememiştir. Böylelikle tekrar aday gösterilen Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, 28 Ağustos 2007'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı olmuştur. Tezin kapsamının dışına çıkılmaması amacı ile metin içinde AK Parti iktidar dönemlerinde yaşanan siyasi olaylar ve parti hiyerarşik yapılanması detaylı olarak yer verilmemiştir. Yalnız bu konularla ilgili detaylı bilgi edinmek isteyenler olabileceği düşünülerek Ek-1'de bu konulara değinilmiştir. Ek-1'de Cumhurbaşkanlığı seçim süreci, AK Parti'nin kadın, aile ve çocuk konularındaki faaliyetleri, AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının Faaliyetleri anlatılmaktadır.

AK Parti, bu yaşanan gelişmelerin hemen ardından 2009 yerel seçimlerine girmiştir. Bu seçimlerde, 15.513.554 seçmenin oyunu alarak yüzde 38,8 ile oy oranını düşürse de Türkiye genelinde birinci parti konumunu korumuştur. AK Parti bu sonuca göre, İstanbul ve Ankara dâhil 10 büyükşehir belediyesi ile beraber toplamda da 1442 belediye kazanmıştır. (www.akparti.org.tr). 2011 genel seçimlerinde ise neredeyse %50 oranında ve yaklaşık 21 buçuk milyon oy alarak 326 milletvekili çıkarmıştır. Kuruluş tarihinden itibaren girmiş olduğu dört seçimde de birinci parti olarak çıkan ve ayrıca Türkiye siyasi tarihinde girdiği üç seçimde de oyunu yükselterek iktidarda kalmayı başaran ilk partidir (www.akparti.org.tr).

AK Parti on yıllık iktidarı sürecinde beş adet seçim gerçekleştirmiş ve birçoğunu oy oranlarını arttırarak sonuçlandırmıştır. Neredeyse her iki yılda bir girdiği seçim atmosferi AK Parti'nin kendisini yenilemesi ve tazelenmesini sağlamıştır. Nitekim daha önce de belirtildiği gibi AK Parti, 3 Kasım 2002 genel seçimlerde %34.29 ile 10,848,704 oy alarak 363 milletvekili çıkarmıştır. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde %46.58 ile 16.327.291 oy alarak 341 milletvekili çıkarmıştır. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde %49.83 ile 21.399.082 oy alarak 327 milletvekili çıkarmıştır. 2004 yerel seçimlerinde %42.18 ile 13.448.18 oy alarak 1783 belediye

başkanlığı kazanmıştır. 2009 yerel seçimlerinde %38.17 ile 15.675.17 oy alarak 1500 belediye başkanlığını kazanmıştır.

2. 2. AK PARTİ'NİN SİYASİ YELPAZEDEKİ YERİ

14 Ağustos 2001 tarihinde Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulan AK Parti kendisini “muhafazakâr demokrat” kimliğe ve siyasi vizyona sahip bir kitle partisi olarak tanımlamaktadır. AK Parti'nin kurucu kadrosu, Refah Parti'sinden kopup gelen ve siyasi tecrübesi “Milli Görüş” çizgisi temel olan kişilerden oluşmaktadır. Bülent Arınç, Ali Coşkun, Vecdi Gönül, Cemil Çiçek gibi, milliyetçi muhafazakâr kesimlerden siyasetçileri de bünyesinde barındırmaktadır (Erler, 2009: 130).

AK Parti 2002 seçimlerinde yeni bir oluşum hareketi olarak kurulmuş ve kendisini “yenilikçi”, “merkez sağ” ve “Muhafazakâr demokrat” olarak tanımlamıştır. Mehmet Altan, “Milli Görüş'ten Muhafazakâr Demokrasi'ye başlıklı yazısında; “Milli Görüş” ile “Muhafazakâr demokratlık” arasındaki farkın, Batı değerlerine bütünüyle yüz çevirmenin esas olmadığı ve her zaman dini içeriği ağır basan “muhafazakârlık” vurgusu kadar olmasa da “demokrasi” kavramının da devreye girmesi olduğunu” ifade etmiştir (Milli Görüş'ten Muhafazakâr Demokrasi'ye, 2011).²⁷

Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi danışmanlarından Yalçın Akdoğan “AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi” isimli kitabında muhafazakâr demokratiği “geleneği dışlamayan bir modernlik, yereli kabul eden bir evrensellik, köktenci olmayan bir değişim vurgusu” ile açıklamaya çalışmıştır. Tüm partililer söylemlerinde partinin statükocu bir çizgide olmadığını, “katılımcı”, “çoğulcu”, “çok kültürlü” bir toplum lehine talepleriyle “değişimden yana” olduğunu vurgulamışlardır (Doğanay, ty: 70). AK Parti kurucularının, birçok milletvekili ve yönetimindeki

²⁷ - <http://www.habertimes.com/milli-gorusten-muhafazak%C3%A2r-demokrasiye---makale,146.html> (Erişim Tarihi:17-12-2011)

siyasilerin “Milli Görüş” çizgisinden koparak siyasi hayata başlamaları ve icraatlarda bulunmalarında, halkın tamamında değilse bile belli bir kesiminin hafızasında oluşan-oluşturulan bir takım olumsuz kanaatlerin etkili olduğu görülmüştür (Akdoğan, 2010: 83).

AK Parti, kendini statükocu değil yeniliğe açık modern muhafazakâr ve kültürel ve siyasal açıdan milliyetçi muhafazakâr olarak tanımlamaktadır. Bunlarla birlikte ekonomik açıdan serbest piyasa ekonomisi ile liberalizmi savunan ve geleneklere, toplumsal alanda dine, demokrasiye ve Batı’ya dönüklüğe vurgular yaparak politikalar üretmektedir. AK Parti’ye göre din önemli olmakla birlikte, din üzerinden siyaset yapmak, din adına dışlayıcı bir siyaset yürütmek ve dini araçsallaştırmak doğru değildir. Onun yerine dini değerlerin toplumsal fonksiyonları kabul edilmeli ve dini siyasal değil toplumsal alana çekmelidir (Erlor, 2009: 131). Bu çabaların hepsi “Mili Görüş Gömleğinden” kurtulma çabası olarak toplumun belli bir kesiminde bu şekilde algılanmıştır.

Muhafazakârlık kavramı ülkemizde ise daha çok değişime karşı direnç gösteren gericilik kavramıyla özdeş tutulmuş olup, muhafazakârlar gelişmenin önünde bir engel olarak görülmüştür. Oysa muhafazakârlık, değişime karşı olmayıp, değişimin geleneksel kurumları ve değerleri yok etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte muhafazakârlık ani ve kökten değişimden yana değildir.

2. 3. AK PARTİ’NİN YAPILANMASI

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan Ak Parti, 81 ilin, 786 ilçe ve 3200 beldede, ana kademe, kadın kolları, gençlik kolları ve mahalle teşkilatlanmalarını tamamlamıştır. Bu teşkilatlanmayı bir kurum mantığı içinde yönetebilen bir siyasi partidir. Teşkilatlanma, ana kademe, kadın kolları ve gençlik kolları olmak üzere üç ana bölümden oluşur.

AK Parti Genel Merkez Ana Kademe Teşkilatlanma yapısı; Genel Başkan, Başkanlıklar, MYK (Merkez Yürütme Kurulu) ve MKYK (Merkez Karar Yönetim Kurulu), MDK (Merkez Disiplin Kurulu) ve DHK’ den (Genel Merkez Parti İçi

Demokrasi Hakem Kurulu) oluşur.²⁸ AK Parti Genel Merkez Ana Kademe Teşkilatlanma yapısı Tablo 11’da gösterilmiştir.

Tablo 11: AK Parti Genel Merkez Ana Kademe Teşkilatlanma Yapısı

AK PARTİ GENEL MERKEZ TEŞKİLAT YAPISI
Genel Başkan
Başkanlıklar (MYK Üyeleri)
Siyasi ve Hukuki İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Teşkilat Başkan Genel Başkan Yardımcılığı
Seçim İşleri Genel Başkan Yardımcılığı
Tanıtım ve Medya Genel Başkan Yardımcılığı
Dış İlişkiler Genel Başkan Yardımcılığı
Sosyal İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Yerel Yönetimler Genel Başkan Yardımcılığı
Ekonomi İşleri Genel Başkan Yardımcılığı
Halkla İlişkiler Genel Başkan Yardımcılığı
Mali ve İdari İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Ar-Ge Genel Başkan Yardımcılığı
Genel Sekreterlik
TBMM Grup Başkan Vekilleri
Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı
Genel Merkez Gençlik Kolları Başkanlığı
MKYK (50 Üyeden oluşur)
MDK (11 Üyeden oluşur)
DHK (3 Üyeden oluşur)

Kaynak: www.akparti.org.tr.

²⁸ - Genel Başkan; Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve genel başkanın altında 12 başkan yardımcılığından oluşan MYK yürütme işlevini gerçekleştirir. MYK’ da başkanlıklar, Siyasi Hukuki İşler, Teşkilat, Seçim İşleri, Tanıtım ve Medya, Dış İlişkiler, Sosyal İşler, Yerel Yönetimler, Ar-Ge, Genel Sekreterlik, beş adet TBMM Grup Başkan Vekilleri, Genel Merkez Kadın Kolları ve Genel Merkez Gençlik Kolları Başkanlığından oluşmaktadır. MYK, yirmi kişiden oluşup, yalnızca üçü kadındır. Sosyal İşler Genel Başkan yardımcısı, TBMM Grup Başkan Vekili ve Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı olmak üzere üç kadın yer almaktadır. MKYK, ise 50 kişiden oluşmaktadır. MKYK üyelerinin 16’i kadın ve bu sayının 8’si başörtülüdür. Bu kurul, çoğunlukla kurucu üyeler, milletvekilleri ve parti teşkilatından yükselerek gelen partililerden oluşmaktadır. MKYK, kararların alındığı kuruldur; MYK ise bu kararların uygulayıcısı konumundadır. MDK ise 11 üyeden oluşmaktadır. Bu üyenin biri başörtülü, üçü kadındır. DHK, üç üyeden oluşur. Kurucu 66 üyenin 13’ü kadın ve 6’sı başörtülüdür. 81 il, ilçe ve beldelerde bu yapılanma oluşturulmuş ve halen işletilmektedir.

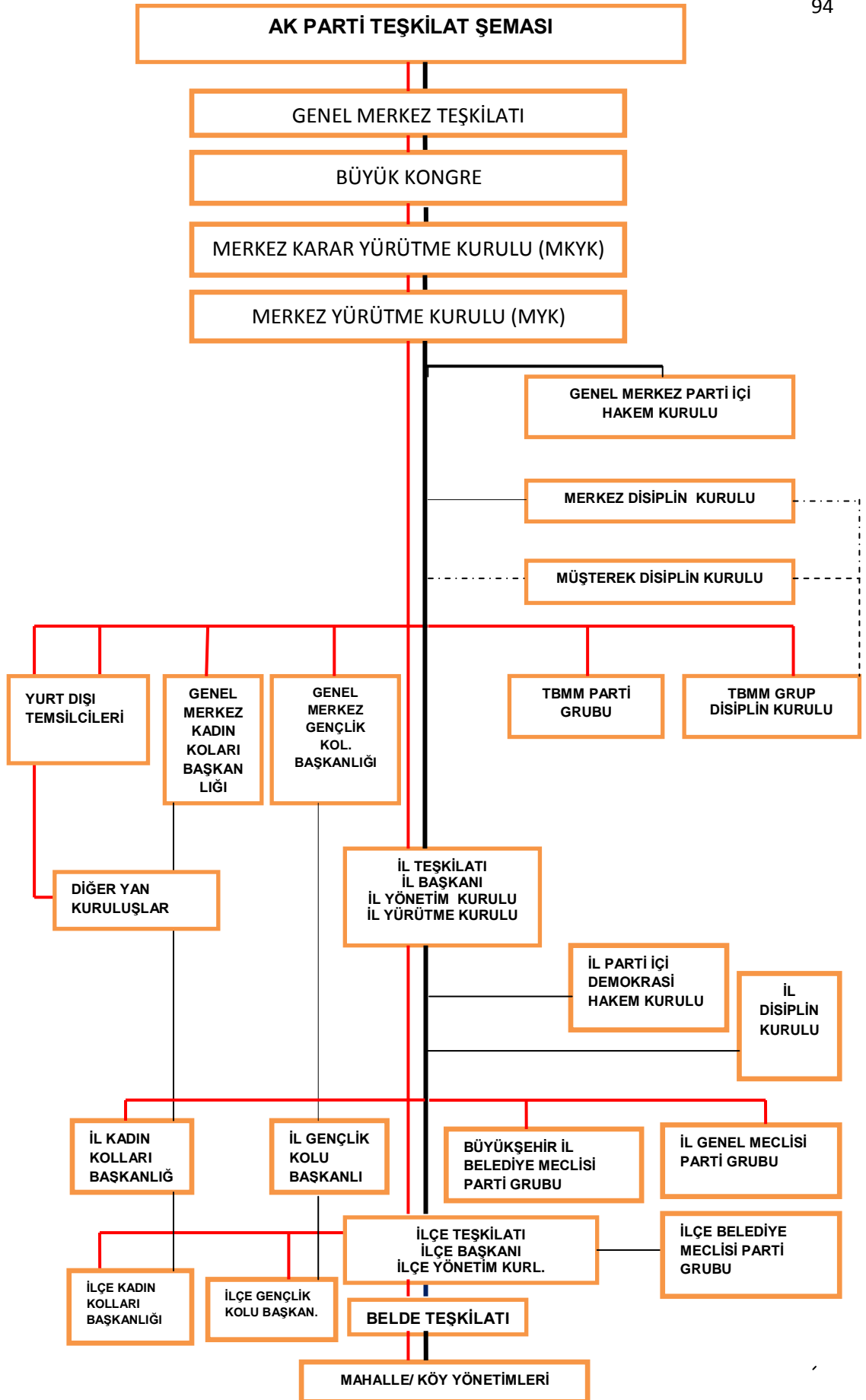
Tablo 12 bize AK Parti Genel Merkez Ana Kademe yapılanması içinde yer alan kadın siyasetçilerin oranlarını göstermektedir.

Tablo 12: Adalet ve Kalkınma Partisi Ana Kademe Teşkilatlanma Yapısında Kadın Oranları

UNVAN / KURUL	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN %
MERKEZ YÜRÜTME KURULU(MYK)	20	3	15.0
MERKEZ KARAR YÜRÜTME KURULU(MKYK)	51	16	31.4
MERKEZ DİSİPLİN KURULU(MDK)	11	3	27.27
AK PARTİ KURUCU ÜYELERİ	66	13	19.7

Kaynak: www.akparti.org.tr ,Yönetim, 07-01-2012

Teşkilat çalışmalarından olan ve her ay düzenli olarak, Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı genel merkezde gerçekleştirilmektedir. Bu toplantıya, 81 ilin belediye başkanları, ana kademe başkanları, kadın kolları başkanları ve gençlik kolları başkanları, milletvekilleri, bakanlar ve genel merkez kadın ve gençlik kolları katılmaktadır. Bizzat Genel Başkan ve Başbakan'ın yönettiği bu toplantıda, teşkilatların sorunlarını birinci ağızdan öğrenmek amacıyla, gündeme göre eğitim, bilgilendirme yapılarak, teşkilatların kaynaşmasını sağlamak hedeflenir. 81 il teşkilatında benzer toplantılar düzenlenir ve her ay düzenli Danışma Meclisleri yapılarak teşkilat sorunları çözülmeye çalışılır. AK Parti Teşkilat Şeması, AK Parti Teşkilat Başkanlığı'ndan alınmış, sadeleştirilerek aşağıya aktarılmıştır:

2. 4. AK PARTİ' DE KADIN KOLLARI

2. 4. 1. Teşkilat yapısı

AK Parti Kadın Kolları 19 Şubat 2003'de Selma Aliye Kavaf'ın önderliğinde Başbakan'dan yetki alarak, yirmi günlük çalışma ile Genel Merkez Ana Kademenin yapısına benzer bir yapılanma ile kurulmuştur. Buna göre, 50 kişilik Merkez Karar Yönetim Kurulu (MKYK) ile 12 kişiden oluşan Merkez Yürütme Kurulu (MYK) oluşturulmuştur. Kısa zamanda 81 ilde, 843 ilçede ve beldelerin yüzde ellisinde Kadın Kolları örgütlenmesi hayata geçirilmiştir.

2007 genel seçimlerinde Selma Aliye Kavaf, milletvekili olmak için genel başkanlıktan istifa edince Gaziantep Milletvekili Fatma Şahin AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı olmuştur.²⁹ 2011 genel seçimlerinde AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı Gaziantep Milletvekili Fatma Şahin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı görevine getirilince, eski Kültür Bakanı ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Başkanı Güldal Akşit görevi devralmıştır.³⁰ AK Parti Kadın Kolları Teşkilatı, 2.052.543 kayıtlı kadın üye ile halen dünyanın en büyük siyasi kadın örgütüdür. Teşkilat, 81 il, 900 ilçe ve nüfusu 5000 üzerindeki tüm beldelerde delege seçimi ile göreve gelmekte ve yapılanmaktadır. Kadın kolları, tüm çalışma organlarında, birebir partinin ana kademe örgütlenme modeliyle çalışmalarını sürdürmektedir (AK Parti, 2011).

Genel Merkez Kadın Kolları; bir başkan, 12 kişilik yürütme kurulu ve 50 kişilik yönetim kurulundan oluşmaktadır. Başkan ve kurullar siyasi partiler kanunu gereği 3 yılda bir kongreyle seçilir. Merkez Yürütme Kurulu (MYK), on iki birim başkan yardımcılığı ve iki komisyondan oluşmaktadır.³¹ AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları teşkilat yapılanması tablo 13'de gösterilmiştir.

²⁹ - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/arsiv.asp?page=24> (Erişim Tarihi:18-11-2011)

³⁰ - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/arsiv.asp?page=2> (Erişim Tarihi:18-11-2011)

³¹ - MYK; Siyasi Hukuki İşlerden Sorumlu Genel Başkan yardımcılığı, Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan yardımcılığı, Seçim İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Tanıtım ve Medyadan

Tablo 13: AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Teşkilat Yapılanması

AK PARTİ GENEL MERKEZ KADIN KOLLARITEŞKİLAT YAPISI
Genel Başkan
Başkanlıklar (MYK Üyeleri)
Siyasi ve Hukuki İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Teşkilat Başkan Genel Başkan Yardımcılığı
Seçim İşleri Genel Başkan Yardımcılığı
Tanıtım ve Medya Genel Başkan Yardımcılığı
Dış İlişkiler Genel Başkan Yardımcılığı
Sosyal İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Yerel Yönetimler Genel Başkan Yardımcılığı
Ekonomi İşleri Genel Başkan Yardımcılığı
Halkla İlişkiler Genel Başkan Yardımcılığı
Mali ve İdari İşler Genel Başkan Yardımcılığı
Ar-Ge Genel Başkan Yardımcılığı
Genel Sekreterlik
Projelerden Sorumlu Komisyon Başkanlığı
STK ve Aileden Sorumlu Komisyon Başkanlığı
MKYK (50 Üyeden oluşur)

Kaynak: www.akparti.org.tr

AK Parti’de kadın kolları, teşkilat şeması içerisinde yardımcı, yan kol olarak belirtilmiş ve çalışmalarını iki ana başlıkta toplamıştır:

-Köy, belde, ilçe, il ve genel merkez teşkilatı şeklinde örgütlenmek, örgütün kurumsallaşmasını sağlamak, performansını arttırmak, denetlemek, yönlendirmek.

-Ulusal ve uluslararası proje etkinlikler aracılığı ile kadının sosyal, siyasal, ekonomik katılımının artırılması ve bu alanda farkındalık yaratılması (AK Parti, 2011: 1).

Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Dış İşlerden Sorumlu Genel Başkan yardımcılığı, Sosyal İşlerden Sorumlu Genel Başkan yardımcılığı, Yerel Yönetimlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Ekonomik İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Halkla İlişkilerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Mali ve İdari İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Ar-Ge’den Sorumlu Genel Başkan Yardımcılığı, Genel Sekreterlik ve Aile ve STK’dan sorumlu, Projeden sorumlu komisyonlardan oluşmaktadır.

Kadın kolları, kendileriyle ilgili her türlü faaliyet, toplantı, karar ve gündemi bağlı oldukları ana kademeye bildirip, onların onayıyla hareket etmek durumundadır. AK Parti tüzüğüne göre her ilin Kadın Kolları Başkanı, İl Başkanlığı Yönetim Kurulu ve Yürütme Kurulu'nun da doğal üyesi olarak oy hakkı olmasa da söz hakkına sahip olduğu bir yapı içerisinde faaliyet göstermekteydi. 2009'daki büyük kongre sonrasında Başbakanın talimatları ile kadın kollarının güçlü kılınması için bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda Siyasi Partiler Kanununun el verdiği ölçüde parti tüzüğünde yer alan "...kadın kolları oy kullanmaksızın..." ibaresi çıkarılarak tüm İl Başkanlığı Yönetim Kurulu'nda kadın kolları daha güçlü bir konuma getirilmiştir.³²

AK Parti Tüzüğü'nün 86. Maddesinde "Kadın Kolları Kademe Başkan ve Üyelerinin Yetki ve Görevleri"ne ilişkin hükümler yer almaktadır. Çadır (2011), söz konusu maddeye göre;

- Kadın kolları kademe başkan, yönetim ve yürütme kurulları, Parti'nin o yerde kurulu teşkilat kademe organlarının yetkilerini, "kendileri açısından" aynen kullanırlar.
- Bu kolların kurulu oldukları yerde Parti'nin temsili, Parti teşkilat kademe yönetim kurulu başkanına aittir.
- Kadın kolları, Parti'nin o yerde kurulu teşkilat kademesine 'bağlı, uyumlu ve eşgüdüm' içinde çalışırlar.
- Dış yazışmaları, Parti Yönetim Kademesi aracılığıyla yaparlar.
- Kadın kolu başkanları görevli oldukları yerdeki teşkilat kademesi yönetimi ve yürütme kurullarının doğal üyesidirler ve toplantılara katılır, müzakerelere iştirak ederler. (s. 61, 62)

AK Parti il, ilçe ve belde Kadın Kolları başkanları ile düzenli olarak her hafta yürütmesi ile toplantılar gerçekleştirirler. İl ve ilçelerde kadın kolları mahallelerde, mahalle temsilcileri aracılığıyla örgütlenmiştir. Parti teşkilatlanmasında en alt kademe mahalle temsilciliğidir. Her mahallede ve her mahallenin sokağında olmak üzere mahalle temsilcileri seçilir. Bunlar, tüzük gereği mahalledeki kişi sayısı ve alınan oy ile bir hesaplama yapılarak delegeler ve delege sayıları belirlenir, kongre sürecinde oy kullanma hakkı kazanarak parti yönetiminde söz sahibi olurlar. Mahalle

³² - <http://www.akparti.org.tr/site/akparti/parti-tuzugu> (Erişim Tarihi: 18-11-2011)

temsilcisinin kendine ait bir sokağı ve belirlenen ev veya apartmanları vardır. Buralarda oturanlarla komşuluk ilişkisi çerçevesinde görüşülür, doğum, düğün, ölüm, asker uğurlaması gibi özel günler takip edilerek mahalleli ile sıkı diyaloglar oluşturulur. Bu çalışmanın sonucunda seçimden seçime oy istemeye gelen bir parti olmadıklarını kanıtlamak amaçlanır. Bunlardan başka mahalle temsilcileri evlere giderek partiye yeni üyeler kazandırmak için “tarama” yapar”, ev toplantıları düzenleyerek ihtiyaç sahiplerinin sorunlarını üst kademelere aktarır, aynı zamanda partinin icraatlarını halka anlatmakta çok önemli bir role sahiptir (Çıtak ve Tür, ty: 261).

2. 4. 2. AK Parti Kadın Kollarının Misyonu ve Vizyonu

Türkiye’deki siyasal partiler söylemlerinde, kadınların siyasetin içinde aktif şekilde görev almaları ve karar verme mekanizmalarında olmaları gerektiğini dile getirmektedirler. Uygulamada kayda değer bir çaba sarf etmedikleri siyasetteki kadın oranlarına bakıldığında açıkça görülmektedir. Türk (2010), toplumun ve siyasal yapının yansımalarının, siyasi partiler ve kadın kollarının olduğuna dikkat çekmekte ve şöyle yazmaktadır.

Bir ülkenin siyasal sistemi, siyasi partileri, partilerin içyapıları, o ülkenin toplumsal yapısını anlamak açısından önem taşımaktadır. Çünkü çağdaş, demokratik toplumlarda başa gelen parti veya partiler çoğunluğun oylarından oluşmaktadır. Bu yüzde, bir ülkenin siyasal yapısı, toplumsal yapısının yansımasıdır denilebilir. Siyasi partilerin kadınlara ve kadın sorunlarına olan yaklaşımları, partilerin niteliklerini ortaya çıkarması bakımından da önem taşımaktadır. (s. 6)

Türk siyasi tarihinde siyasette ve siyasal yaşamda kadını daha aktif kılmak, karar verme mekanizmalarında kadın varlığını arttırarak temsil sorununa çözüm bulma amaçlı siyasal faaliyetler arasında kadın kolları örgütlenmeleri yer alır. Örneğin, Refah Parti’si döneminde kurulan “Hanımlar Komisyonu”, daha çok partiye oy kazandıran ve kadınları eğiten bir kurum gibi çalışmıştır (Narin, 2008: 28).

Sibel Eraslan, köşe yazısında, Başbakan Tayyip Erdoğan'ın girişimiyle, 1989'dan itibaren mütedeyyin kadının siyasette mobilize olduğunu ve bunun tecrübe edildiğini yazmış ve "89'dan bugüne, kadın desteğinin, muhafazakâr kesim için ne denli önemli bir kavşak olduğunu, siyaseten tecrübe edildiğini" belirtmiştir ("Ev'den Meclis'e Cephe'den Sürgün'e Kadınlar...", 2011).³³

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları tarafından belirlenen misyona göre kadın kollarının kuruluş ve faaliyet amaçlarını Çadır (2011), çalışmasında üç başlık altında toplamıştır. Bunlar:

- Kadının siyasal ve sosyal yaşamdaki yerini ve etkinliğini arttırmak, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkesi içinde çağdaş ve muhafazakâr demokratik çözümler üretmek,
 - Türk kadınının ilkeli, dinamik ve gelişme potansiyeli yüksek nitelikleri ile ufkunu açacak siyasal perspektifle sıkıntılarını gidermek, modern siyasal sistem içerisinde sorun çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmek,
 - Türk kadınının uluslar arası standartlara uygun olarak siyasette ve kamusal alanda daha fazla yer alabilmesi için gerekli yeni ve özgün eğitim hizmetleri ile desteklenmesini sağlamaktır.
- (s. 61)

AK Parti Kadın Kolları misyonunu "Kadınların siyasal katılımının arttırılması" na öncelik vermiştir. Narin (2008) çalışmasında AK Parti Kadın Kollarının vizyonunu da şöyle ifade etmektedir:

Kadınların kamusal ve siyasal yasama aktif ve nitelikli katılımlarının özendirilmesi, kadınlarla ilgili sivil toplum kuruluşları ile işbirliği alanlarının geliştirilmesi, kadınlara karşı her türlü şiddet ve ayrımcılığın engellenmesi, bu yönde Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Engellenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile getirilen ilkelerin eksiksiz uygulanması, kadınların okuryazarlık oranının yükseltilmesi, kadın ve çocuk sağlığı hizmetlerinin çağdaş ülkelerdeki düzeye çıkarılması, kadının ev içi emeğinin hak ettiği şekilde değerlendirilmesi ve kadınların istihdam oranının yükseltilmesi' konuları yer almaktadır. (s. 30)

AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının kadının siyasette varlığının artması için ne kadar etkili olduğunu ölçebilmek zordur. Bununla beraber, AK Parti Genel

³³ - <http://www.tumkoseyazilari.com/yazar/sibel-eraslan/30-12-2011-kadinlar-neyi-degistirmek-istiyor.html> (Erişim Tarihi: 08-01-2012)

Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2007 genel seçimlerinde yaptığı çağrı, Parti'nin konuyla ilgili yaklaşımını gözler önüne sermektedir. Her ilden bir kadın milletvekili çağrısında bulunan Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan, AK Parti teşkilatına kadın aday sayısını arttırma yönünde çağrıda bulunmuştur. 2007 genel seçimlerinde toplam aday adayı sayısı 3.895'tir. Bunun 454'ü kadındır. Kadın sayısı %11,66 olarak hesaplanmıştır.

29 Mart 2009 Yerel seçimlerinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın desteğiyle, Belediye Meclis Üyeliği ve İl Genel Meclis Üyeliği listelerinde de her üç isimden birinin kadın olması yönünde gayret gösterilmiştir. 2009 yerel seçim sürecinde, 1659 kadın, aday listelerine girmiştir. AK Parti'den 667 kadın Belediye Meclisi, 56 kadın İl Genel Meclisi olmak üzere toplamda 723 kadın meclis üyesi yerel karar alma mekanizmalarında yer almayı başarmıştır. İlk defa Erzurum'undan bir kadın (Selcan Karagöl), İl Genel Meclisi Başkanı olarak seçilmiştir.

12 Haziran 2011 genel seçimde, toplam aday adayı sayısı 5.707 dir. Bunun 915' kadındır. Kadın oranı % 16 olarak hesaplanmıştır. 2011 genel seçimlerinde AK Parti çıkardığı 46 kadın milletvekili ile toplamda seçilen kadın milletvekilleri içinde, % 57,69'luk oranı yakalamıştır. Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı Fatma Şahin, AK Parti'nin ustalık döneminde kadınlar için önemli bir siyaset okulu olduğunu ve seçilen kadın milletvekillerinin 22'sinin kadın kolları teşkilatı ve 9'nun ise partinin çeşitli kademelerinde teşkilat siyaseti yapan kadınlardan meydana geldiğini verdiği demeçte ifade etmiştir.³⁴ Antalya, Elazığ, Bursa, İzmir, Ankara ve Eskişehir il Kadın Kolları Başkanları, Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyesi Mine Lök Beyaz ile AK Parti Diyarbakır'da ilk kez kadın milletvekili çıkarmıştır.

AK Parti örgüt yapılanması içinde kadın sayısını ve buna bağlı etkinliğinin arttırılması için Başbakanın yayınladığı genelgeyle, “yönetimler oluşturulurken %25 kadının yönetimlerde yer alması” talimatı verilmiş ve uygulanmıştır. Kadın kollarının yan kuruluş olması itibarı ile bütçesinin olamaması sorunu aşmak için, başbakan yayınladığı bir genelge ile il ana kademe bütçesinin %30'u kadın kollarının kullanımına verilmesi sağlanmıştır (AK Parti, 2011).

³⁴ - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/haber.asp?id=1570> (Erişim Tarihi:18-11-2011)

AK parti Genel Merkez Kadın Kolları, kadının siyasi katılım düzeyini arttırma ile ilgili uluslararası örgütlerin toplantı, eğitim ve deneyim paylaşımını içeren çalışmalara katılmaktadır. Teşkilatına uluslararası deneyime ulaşma imkânı tanıyan eğitim çalışmaları organize edilmektedir. Bu örgütler arasında, Uluslararası Cumhuriyetçiler Enstitüsü (International Republican Institute- IRI) ve Kadın Dernekleri Ağı (Women's Democracy Network-WDN)'ni sayabiliriz. Bu örgütler, üyesi olduğu 15 ülke kadınlarına eğitim ve deneyim paylaşımını programları gerçekleştirerek, kadının siyasete katılımını artırma, yöneltme ve cesaretlendirmek amaçlanmaktadır.³⁵

1992 yılından beri ABD'de kadın seçmenlerin politikaya atılması ve senatoya girmesi için profesyonel olarak çalışan ve sivil toplum kuruluşu olan 31 Ekim 2011, Emily's List, AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının MYK toplantısına katılma talebinde bulunmuştur. AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının ve 81 ildeki teşkilat çalışmaları hakkında bilgi almak için Kadın Kolları'nın toplantısına katılmıştır.³⁶ Bunun dışında AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları olarak, Kıbrıs, Suriye, Fas, Tunus, Yemen ve Çin gibi ülkelerinden gelen talepler doğrultusunda ülkelerin siyasi parti kadın kollarına eğitimler verilmiştir.

2. 5. AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ

Birçok toplumun hafızasına siyaset yapma eyleminin “erkek işi” olarak yerleşmesi ve “bu siyasi arenada kadının yeri yok” mesajının dayatılması bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Bir başka gerçek ise bugünün siyasi arenasının büyük ölçüde erkeklerin koyduğu kurallarla çalışmakta ve işlemekte olduğudur. Kadınların

³⁵ - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/haber.asp?id=1595> (Erişim Tarihi: 09-12-2011)

³⁶ **EMILY'S List** 92 yılından beri ABD'de kadın seçmenlerin politikaya atılması ve senatoya girmesi için profesyonel olarak çalışan bir sivil toplum kuruluşudur. Son olarak 2007 seçimlerinde Hillary Clinton'un seçim kampanyasını gerçekleştirmiştir. ABD'de seçim yapılması farklı işlediği için adayların bireysel olarak seçim kampanyası gerçekleştirmesi gerekmektedir. EMILY'S List kadın politikacıları 32 milyon dolarlık bütçesiyle ve propagandalarıyla 92'den beri senatoya ve aktif olarak siyasete sokma çalışmaları yürütmektedir.

<http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/haber.asp?id=1596> (Erişim Tarihi: 09-12-2011)

siyaseti meslek olarak görmemeleri ve kadının ev içi rolleri, erkeğe göre daha fazla donanımlı olmalarının beklenmesi ve daha çok çaba sergilemelerinin gerekmesi kadını bu yola girmekten alıkoyan engellerden birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerin, bu sorunları kadınların önüne set olarak çekebilmektedir.

Bu kadarla da bitmeyen sorun ve engellerin yanında bir de kadının siyaset yapmasında çok önemli bir unsur olan maddi güç ve siyasette kadın dayanışmasının zayıf olmasıdır. Narin'in (2008) yaptığı araştırmada, aktif siyaset yapan kadınların çoğuna göre siyasette "kadın kadının kurdudur;" diğer bir deyişle erkeğin kadını engellemesinden çok kimi durumlarda kadınların kadınları engellemesi söz konusudur (Narin, 2008: 14).

Tüm bu engelleri şöyle ya da böyle aşabilen birkaç kadın mecliste yer almayı başarabilmektedir. AK Parti 24. Dönem kadın milletvekilleri; Fatoş Gürkan, Fatma Salman Kotan, İlknur İnceöz, Tülay Selamoğlu, Ülker Güzel, Nurdan Şanlı, Gökçen Özdoğan, Semiha Öyüş, Tülay Babuşçu, Canan Candemir Çelik, Tülin Erkal Kara, Nurcan Dalbudak, Mine Lök Beyaz, Sermin Balık, Fazilet Dağcı Çıglık, Ülker Can, Fatma Şahin, Derya Bakbak, Mihrimah Belma Satır, Alev Dedegil, Nimet Çubukçu, Ayşe Nur Bahçekapılı, Türkan Dağoğlu, Sevim Savaşer, Halide İncekara, Tülay Kaynarca, Gülay Dalyan, İlknur Denizli, Nesrin Ulema, Sevde Bayazıt Kaçar, Gülşen Orhan, Safiye Seymenoğlu, Dilek Yüksel, Özlem Yemişçi, Zeynep Armağan Uslu, Nursuna Memecan, Tülay Bakır, Ayşenur İslam, Çiğdem Münevver Ökten, Gönül Bekin Şahkulubey, Öznur Çalık, Ayşe Türkmenoğlu, Gülay Samancı, Azize Sibel Gönül, Pelin Gündeş Bakır, Oya Eronat' tır.³⁷

³⁷ - http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.liste (Erişim Tarihi: 01-01-2012)

22. Dönem AK Parti Kadın Milletvekilleri; Fatma Şahin, Nimet Çubukçu, Güldal Akşit, Halide İncekara, F.S.Nükhet Hotar Göksel, Ayhan Zeynep Tekin, Reyhan Balandı, Remziye Öztoprak, Gülseren Topuzlu, Zeynep Karahan Uslu, İnci Gülser Özdemir, Serpil Yıldız, Semiha Öyüş'tür.³⁷

23. Dönem AK Parti Kadın Milletvekilleri; Fatoş Gürkan, Fatma Salman Kotan, İlknur İnceöz, Askın Asan, Zeynep Dağı, Ayşe Akbaş, Canan Candemir Çelik, Selma Aliye Kavaf, Fazilet Dağcı Çıglık, Özlem Müftüoğlu, Fatma Şahin, Güldal Akşit, Ayşe Nur Bahçekapılı, Nimet Çubukçu, Alev Dedegil, Halide İncekara, Canan Kalsın, Mesude Nursuna Memecan, Özlem Piltanoğlu Türköne, Edibe Sözen, F.S.Nükhet Hotar Göksel, Azize Sibel Gönül, Ayşe Türkmenoğlu, Öznur Çalık, Gönül Bekin Şahkulubey, Birnur Şahinoğlu, Çağla Aktemur Özyavuz, Dilek Yüksel, Safiye Seymenoğlu, Gülşen Orhan'dır.³⁷

AK Parti'nin erkek milletvekillerinin eğitim durumlarına bakıldığında, kadınlarla hemen hemen aynı seviyede oldukları görülmektedir. 2002'de meclise giren AK Partili erkek vekillerin 12'si profesör olmak üzere toplamda "yüksek lisans ve üzeri" eğitim seviyesine sahip olanlar yüzde 26,5'tir, 2007'de 30'u profesör olmak üzere yine bu sayı toplamda yüzde 31,5'e yükselmiştir (Arslan, 2007: 13). Ancak erkek vekillerde ilkokul mezunları da bulunmaktadır ve 2002'de 11, 2007'de ise 3 ilkokul mezunu vekil vardır. Lise mezunları ise 2002'de yüzde 8,8, 2007'de 8,1'dir. AK Partili erkek vekillerin büyük çoğunluğu da üniversite mezunudur; 2002'de yüzde 56, 2007'de ise yüzde 55'tir. Geri kalan vekiller ise, Enstitü ve Ön Lisans mezunu olduklarını belirtmişlerdir (Narin, 2008: 15).

AK Parti'nin 2002'de meclise giren kadın vekillerinin yüzde 7,7'si "Lise", yüzde 76,9'u "Lisans", yüzde 7,7'si "Yüksek lisans" ve yüzde 7,7'si "Doktora" mezunudur. 2007 seçimlerinde ise hiç lise mezununa yer verilmezken ve "Lisans" mezunu oranı yüzde 66,7'ye gerilerken, "yüksek lisans" yüzde 23,3, "Doktora" ise yüzde 10 oranına yükselmiştir (Narin, 2008: 15). 24. Dönem Milletvekillerinin eğitim durumları ise şöyledir: 488'i üniversite, 23'ü lise, 3'ü ilköğretim mezunudur. Milletvekillerinin ağırlıklı olarak hukuk, eğitim fakültesi, tıp fakültesi, iktisadi ve idari bilimler fakültesi, mühendislik fakültelerinden mezun oldukları görülmektedir. 2011 Genel seçimler sonucunda mecliste görev yapmaya hak kazanan 107 hukukçu, 71 mühendis, 37 doktor ve 10 gazeteci yer almaktadır. 24. Dönem 327 AK Parti milletvekilinden, 190'ı lisans, 70'i lisansüstü, 54'ü doktora, 9'u lise ve 3'ü ise ortaokul mezundur (Türkiye Bülteni, 2011: 27).

24. Dönemde, AK Parti'den 317, CHP'den 125, MHP'den ise 46 üniversite mezunu milletvekili parlamentoda görev yapmaktadır ("Milletvekillerin Eğitim Düzeyleri Yüksek", 2001).³⁸ Meclise giren kadın ve erkeklerin yaş ortalamalarına ve mesleki durumlarına baktığımızda; 2002, 2007 ve 2011'de meclise giren AK Partili kadın ve erkek vekillerin yüzde 100'ü meslek sahibi olduğunu görürüz. 24. Dönem AK Partili 46 bayan milletvekilinin %19,6'sı avukat, %13.04 'ü idari ve iktisadi

³⁸ -<http://haber.mynet.com/milletvekillerinin-egitim-duzeyi-yukse-591099-politika/>(Erişim Tarihi: 18-11-2011)

bilimci ve mühendisler, %10,9'u eczacı ve mimarlar, % 6,5'i öğretim üyesi, %4.35'i doktor ve yöneticiler yer almaktadır. %2,2'i ise; yayıncı, çevirmen, tekstil teknikeri, gazeteci, arkeolog, yapımcı, İngilizce öğretmeni ve sigortacı gibi mesleklerde çalışmaktadırlar.³⁹

AK Partili kadın milletvekillerinin yaş ortalamasına bakıldığında 2002 seçimlerinde 45, 2007 de 42 ve 2011'de ise yaş ortalaması 48'dir. En genç AK Partili bayan milletvekili 32 yaşında, en yaşlı olanı ise 67 yaşındadır. AK Partili 4 kadın milletvekili 45 yaşında, 4 kadın milletvekili 42 yaşındadır. 46 kadın milletvekilinin %8,7 'si 45 ve 42 yaşlarında, %6,5 'i 41-46, yaşlarında mecliste görev yapmaktadırlar.⁴⁰ Bu yaş ortalamaları kadınların eğitim ve iş tecrübelerini tamamladıkları ve çocuklarının yetişkin seviyesine ulaştıkları çağlardır.

Erkeklerde yaş ortalamasının, biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. 2002'de erkekler için yaş ortalaması 53 iken 2007 ve 2011'de yaş ortalaması 51 olmuştur. Bu yaş ortalamaları erkek vekillerin, mesleki kaygılardan arındıkları çağlar olarak nitelendirilebilir. 24.Dönem Meclis'inde en çok 1965 ve 1964 doğumlular yer almakta ve bu 1965 ve 1964 doğumlular 28'er kişiden oluşmaktadır (Türkiye Bülteni, 2011: 27). TBMM'nin en yaşlı üyesi CHP İstanbul Milletvekili Oktay Ekşi 79, en genç üyesi AK Parti İstanbul Milletvekili Muhammet Bilal Macit 27 yaşındadır. Yeni dönemde AK Parti'li milletvekillerinin yaş ortalaması 49, CHP'li milletvekillerinin 53, MHP'li milletvekillerinin 54 olarak gerçekleşmiştir ("Milletvekillerinin Yaş ortalaması", 2011).⁴¹

AK Partili kadın milletvekillerinin erkeklere kıyasla daha düşük oranlarda evli ve çocuklu olduğunu görüyoruz. Tablo 14'de görüldüğü gibi, 2002'de meclise giren AK Partili kadın milletvekillerinin yüzde 86,4'ü evli, yüzde 76,9'u çocuk sahibi iken 2007'de yüzde 80'nin evli, yüzde 76,6'sının ise çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır. 2011'de bu oranlarda fazla bir fark görünmemektedir. AK Parti'nin

³⁹ - http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6336 (Erişim Tarihi: 01-01-2012)

⁴⁰ - http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.bilgi?p_donem=24&p_sicil=6336 (Erişim Tarihi: 01-01-2012)

⁴¹ - <http://www.haberajans.com/milletvekillerinin-yas-ortalamasi-51-haberi-617142.html> (Erişim Tarihi: 01-01-2012)

erkek milletvekillerinin medeni durumuna baktığımızda 2002’de meclise giren milletvekillerinin yüzde 99’nun, 2007’de ise yüzde 98’nin evli ve ortalama üç çocuk sahibi olduklarını görüyoruz.

Tablo 14: AK Parti Kadın Milletvekillerinin Sosyal Durumları

AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ	ORTALAM A YAŞ	EĞİTİM %					MEDENİ HAL %		ÇOCUĞU OLANLA R %
		LİSE	ÖN LİSANS	LİSAN S	Y. LİSAN S	DOKTOR A	EVLİ	BEKÂR	
22.DÖNEM AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ	45	7.7	0.0	76.9	7.7	7.7	86.4	13.6	76.9
23.DÖNEM AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ	42	0.0	0.0	66.7	23.3	10.0	80.0	20.0	76.6
24.DÖNEM AK PARTİ KADIN MİLLETVEKİLLERİ	48	0.0	6.5	81.0	6.5	13.04	91.3	8.7	91.3

Kaynak: Türkiye Bülteni - www.tbmm.gov.tr.

Erkeklere ait bir alanda var olma sanatı olarak tanımlayabileceğimiz, “kadının siyasi karar alma mekanizmalarında var olma” çabası aşılması çok fazla unsuru içermektedir. Bu alana talip olma cesaretini gösterebilen kadın; çok iyi bir eğitim, çok iyi bir meslek, çok güçlü bir aile sahibi olmak durumunda kalmaktadır. Ayrıca, çok genç olmamak, çok iyi derecede dil bilmek, çok iyi bir anne ve eş olmak gibi özellikler içermek zorundadır. Siyasette olmak isteyen kadın erkek egemen zihniyetin dayattığı bu unsurların birkaçına değil birçoğuna sahip olması gerekmektedir. Bunların yanında rakibeleri olan diğer kadınlarla mücadele etmeleri gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI

3. 1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

3. 1. 1. Araştırmanın Amacı

19.yüzyıl oy hakkı mücadelesi ile başlayan “kadın hakları hareketi” kadının ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal yaşam alanlarında yer almasını sağlamak üzere gelişmiştir. 1960’lı yıllarda Batı ülkelerinde başlayan feminist hareketler, kadın için her toplumda ortak olan yazgıya dikkat çekmiştir. İkinci dalga kadın hareketi gelişen “kadın kurtuluşu hareketi” söylemi ile “dişi bir kamusal” yaşam oluşturmayı amaçlayan çizgide ilerlemiştir (Çaha, 2004: 202).

Kadının zorlu ve uzun yıllar alan “eşitlik” mücadelesi, oy kullanmak çerçevesinde olan “pasif siyasal katılım” düzeyinde kalmıştır. Bu sorun neredeyse tüm dünyada geçerliliğini korumuştur. Gelişmiş demokrasilere sahip birçok ülkede bile kadının siyasal temsili eşit olarak gerçekleştirilememiştir (Koray, 1992: 199). İskandinav ülkeleri, kadının, siyasal yaşamda ve karar verme/alma süreçlerinde eşit olarak temsili sorununu çözen nadir ülkeler arasındadır. Birleşmiş Milletler ve Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU) yayınladığı listede Ruanda, Andora, Güney Afrika ve Küba gibi daha az gelişmiş ülkeler kota uygulaması ile kadının siyasette ve karar mekanizmalarında eşit temsili oluşturmayı başardıkları görülmüştür. Böylece listenin ilk sıralarında yer almışlardır. Türkiye ise bu sıralamada %14,2 oranı ile Şili’nin altında 83. ci sırada yer almaktadır.⁴²

Yerel siyasette kadının durumu dünyada daha iyi olmakla beraber Türkiye’deki katılım oldukça düşüktür. Yerel yönetimlerde kadın oranlarına ilişkin istatistiklerde 68 ülke içinde Türkiye 62. yani sondan altıncı sırada yer alıyor.

⁴²- <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> -Erişim Tarihi:(10-10-2011

Türkiye’de halen görev yapan 18 kadın belediye başkanı bulunuyor ve kadın belediye başkanı oranlarına ilişkin istatistiklere baktığımızda Türkiye 57 ülke içinde 54. sırada yer aldığını görüyoruz (Çağlar, 2011: 68). Dünyada parlamentodaki kadın temsili oranıyla yerel meclislerde görev alan kadın oranları kıyaslandığında kadınların yerel siyasette daha aktif rol oynadığı ortaya çıkıyor.

Dünya’nın pek çok ülkesinin ve Türk toplumunun kadına bakışı ve kadını ikincil konuma yerleştirmesi pek farklı değildir. Atatürk devrimleriyle Türk kadınının belediye seçimlerine seçmen ve aday olarak katılmalarını sağlayan “Belediye Kanunu” 3 Nisan 1930’da kabul edilmiştir. Bu kanunla kadınlar belediye seçimlerinde seçmen ve aday olma hakkını elde etmişlerdir. 26 Ekim 1933’te Köy Kanunu değişikliğiyle de kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçme hakları verilmiştir. 5 Aralık 1934’te milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını erkeklerle eşit bir biçimde elde etmiştir. Bu yasal düzenlemelerle Türk kadını önemli siyasal kazanımlar elde etmiş ancak tek başına bu yasal düzenlemeler, kadının ulusal ve yerel siyasal katılımını erkeklerle eşit düzeye ulaştıramamıştır.

Nüfusun yarısını oluşturan kadınlar yasal olarak eşit olsalar da kadınların siyasette, siyasal partilerde, hükümette ve politik liderler arasında temsilleri oldukça sınırlıdır. Kadının özel alanın dışında kamusal alanda erkeğe göre daha az yer alabilmesi; siyasi ilgi eksikliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, gelir düzeyinin düşüklüğü, yasalardaki ayrımcı hükümler, ailevi sorumluluklar, ayrımcı cinsel yargılar, cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi, patriyarki ve siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramaktan kaynaklanmaktadır (Çağlar, 2011: 59). Kadının aday olarak siyasette yer alma cesaretini, isteğini ve kararlılığını arttırmak için sivil toplum örgütlerinin bu sürece katkısı tartışmasıdır. 1980 sonrası Türkiye’de feminist hareketler kadının sorunlarını görünür kılmakta başarılı olmuşsa da son yıllarda sorunlara yaklaşımı kadının temsili noktasında arttırmada daha etkin ve yapıcı bir rol oynamaktadır.

Siyasi partiler son yıllarda kadın politikalarında değişiklik yapmışlar ama parlamentoya ve yerel yönetime daha çok kadını taşımakta etkili politikalar üretip uygulamamıştır. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikacılara bakış ve değerlendirme biçimleri bu durumun somut

göstergeleridir. Siyasi parti örgütlenmelerinde kadın üyelere karar verme mekanizmalarında yer tanınmamakta kadınlar ancak içinde bulunmuş oldukları partiye ya kaynak sağlamak için ya da özellikle seçim dönemlerinde hemcinslerine daha kolayca ulaşabilecekleri düşünülerek görevlendirilmektedir. Kısaca kadınlar üst konumlara sahip 'erkek' yöneticiler tarafından çizilen sınırlar içinde hareket etmek durumunda bırakılmaktadırlar (Altındal, 2009: 357, 358).

Kadının karşılaştığı tüm bu sorunlar kadını aktif siyasette ve karar verme mekanizmalarında yer alma mücadelesine girmekte kararsız ve isteksiz kılmaktadır. 2011 genel seçimlerinde 79 kadın milletvekili meclise girerek oranı %14'e yükseltmiştir. AK Parti'den 46 kadın milletvekili yukarıda kısaca anlatılan sorunları aşarak meclise girebilmiş ve küçük bir kısmı karar mekanizmalarında görev almayı başarmışlardır.

Kadının aktif siyasete katılımını etkileyen bir başka unsurda rol model eksikliğidir. Bu süreçte TBMM'de, yerel yönetimlerde ve parti yönetimlerinde az da olsa yer alan kadın siyasetçilerin başarısı bu anlamda çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Belirtilen bu hususlar çerçevesinde bu tezi çıkış noktalarından birisi de bu rol model eksikliğidir. Bu amaçla; kadın milletvekillerinin aday olma kararını alma ve seçilme süreçlerini; bu süreçlerde karşılaştıkları sorunları, kolaylıkları ve kendilerine ait siyaseten etkili olan olumlu ve olumsuz durumları incelemek ve çıkarımları yapmak, diğer kadınlarımız için önemli bir deneyim paylaşımı olacaktır diye düşünülmüştür.

AK Parti yönetiminde, mecliste yani karar alma noktasında yer alan kadınların eğitim düzeyleri, kişisel özellikleri, aile yapıları, onları erkek egemen yapıda siyaset yapmaya iten nedenleri, birçok kadın aday geçerek seçilmelerindeki farklılıkları ve bu süreçte yaptıkları siyasetin biçimini incelemek bu yolda ilerlemek isteyen diğer kadınlara kılavuz olabilecektir.

Tekeli'nin 1980 öncesine ilişkin (1935-1973) araştırması Milet Meclisine ve belediye meclislerine giren 69 kadını incelemiş ve vekil olan kadınların iyi eğitilmiş ve birkaç yabancı dil bilen ve belediye meclislerine giren kadınların ise lise ve enstitü düzeyinde eğitime sahip olduklarını tespit etmiştir. Benzer biçimde Koray, Arat'ın yaptığı araştırmadan aktardığına göre, parlamentoya seçilen kadınların seçkin

özellikler taşıdığı ve kadınların eğitim ve meslekleri açısından erkeklerle benzer bulgular içerdiğini anlaşılmıştır (Koray, 1992: 214, 215).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde seçilen kadınların büyük ölçüde sosyo-ekonomik boyutta incelendiği görülmüştür. Bu çalışmada bir kısım görüşmecilerin AK Parti kadın kollarından (teşkilattan) yükselerek gelen, yerelde ve mecliste ayrıca parti organlarının temsil noktasında yer alan kadınlar incelenmiştir. Bununla birlikte bu aşamalardan geçmeden vekil olan ve mecliste temsil noktasında görev alan kadınlar da incelenmiştir.

AK Parti yönetiminde veya mecliste yani karar alma noktalarında yer alan kadınlar ve kadın milletvekilleri siyasette nasıl etkin olmuşlardır? Bu süreçte ne tür sorunlarla karşılaşmışlar, sorunlarla nasıl baş etmişler ve hangi yöntem ve stratejileri kullanmışlardır? Siyasete daha aktif katılımlarında hangi etmenler etkin olmuştur?

Pek çok kadın, aday olarak siyasette yer alma cesaretini gösterememekte ve bu cesareti gösterebilen az sayıda kadın siyasette yer almaktadır. Bu süreçte var olmayı başaran kadınların, özellikleri nelerdir? Siyasette var olmayı nasıl başarıyorlar? Eğitim, aile, eş desteği, gelir düzeyi, siyasi tecrübesi, erkek siyaset tarzını yapabilmesi/yapamaması (akılcı düşünebilen, bireysel çıkarlarını hesaplayabilen, iktidar kullanarak yönetebilen), kişilik özellikleri ve yaş gibi sebeplerin etkisi nedir?

AK Partinin, üç dönemdir iktidar olması, aktif ve etkili bir kadın kollarına sahip olarak görünmesi ve kadının siyasete hazırlanmasında ciddi çalışmaları olması itibarı ile seçilmiştir. Mecliste komisyon başkanlıklarında ve parti yönetiminde sınırlıda olsa da kadının temsiline olanak tanımaktadır. Bun nedenle araştırmada aktif siyasette yer alan, parti içi ve mecliste temsil noktalarında yer almayı başaran kadınlar ve kadın milletvekilleri incelenmiştir.

3. 1. 2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmanın araştırmanın evreni, 24. Dönemde AK Parti'nin, Meclise taşıdığı kadın milletvekilleri ve AK Parti yönetimindeki kadınlardan oluşmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguları tüm kadın milletvekillerine ve siyasi parti

yönetimindeki kadınlara genellemek amacı gütmemektedir. Araştırmada elde edilen veriler, görüşme yapılan katılımcıların bakış açısıyla sınırlıdır. Yıldırım ve Şimşek'in (2008) aktardığı gibi, nitel araştırmanın amacı; belirli bir evren hakkında genellemeler yapmak değil, evrende var olduğu düşünülen çeşitlilik zenginlik, farklılık ve aykırılıkları tespit edip bunları çalışmaya dâhil etmek suretiyle konunun derinlemesine incelenmesi ve konunun farklı boyutlarını ortaya koyan nispeten bütüncül bir resim elde edilmesidir (s. 107).

Araştırmacılar bulduklar verileri geniş evrene genellemek isterler ancak bu yaklaşım araştırma sonuçlarının genellenebilir olmasını engellediği gibi emek, zaman ve para kaybına da neden olmaktadır. Bu çalışmanın nitel bir araştırma olması nedeniyle temsili örneklem yoluna gidilmemiştir. Nitel araştırmalarda kullanılan "amaçlı örnekleme yöntemleri"nden olan "kolay ulaşılabilir durum örnekleme" (convenience sampling) kullanılarak, yarı-yapılandırılmış soru formlarıyla alanda; siyasette, parti teşkilatında, yerelde ve mecliste karar alma ve temsil noktasında aktif ve etkin görev alan kadın milletvekilleri ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. "Kolay ulaşılabilir durum örnekleme" (convenience sampling) kolaylıkla ulaşılabilen örneklem seçmesi ile oluşur; araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması en önemli özelliğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 113).

Bu araştırmada ise siyasette var olan on altı kadın, örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem olarak seçilenler, bakan, bakan danışmanı, milletvekilleri, meclis komisyon başkanı ve üyeleri, belediye başkanı, meclis üyesi ve il genel meclisi üyesidir. Ayrıca bunlarla birlikte genel merkez ana kademedeki MKYK üyeleri ve genel merkez kadın kolları başkan yardımcıları yer almıştır.

3. 1. 3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel veri toplama tekniği kullanılarak yarı yapılandırılmış soru formlarıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Nitel yöntemlerden olan mülakat tekniği en sık kullanılan bir yöntemlerden biri olmasının en önemli nedenlerini Yıldırım ve Şimşek (2008) şöyle belirtir: "Görüşme, insanın bakış

açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada oldukça güçlü bir yöntemdir” (s. 40).

Derinlemesine mülakat tekniğinde olduğu gibi, mülakatlarda açık uçlu sorular sorularak mülakatlar sırasında daha fazla veriye ulaşılması amaçlanmıştır. Derinlemesine mülakat tekniğiyle gerçekleştirilen görüşmelerin verileri, betimsel bir yaklaşımla çözümlenecektir. Yıldırım ve Şimşek (2008), bu yöntem üç yol ile yapıldığını ama biri diğerinin yerine geçememekte ve birbirlerinden tamamen bağımsız olmadan kullanılamayacağına dikkat çekmiştir. “Araştırmacı, basitten karmaşığa doğru bir yönelim izleyen yaklaşımlardan bir veya ikisini kullanabilir” demiştir (s. 221). Verilerin betimsel bir analiz yöntemiyle aktarılmasının nedeni, bazı temalar ve temalar arası ilişkilerin belirlenip, veri analizini daha da ileri bir noktaya taşıyarak okuyucuya daha doyurucu bilgiler sunmaktır. Bu tezde betimsel bir yaklaşımla veriler sınıflandırılmış, yorumlamacı bir yaklaşımla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. 2. ARAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLMESİ

Mülakatlarda sorulacak olan sorular, tezin daha ilk bölümü yazılmaya başlanması ile birlikte şekillenmeye ve ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda çalışmanın literatür taraması kısmı bittiğinde, 12 ana soru ve bu sorulara bağlı yaklaşık 30 alt soru ile, 40 civarında soru elde edilmiştir ve bu sorulara Ek-2’de yer verilmiştir. Bu sorular, derinlemesine mülakat yönteminin ilkeleri doğrultusunda sorulmuş, cevaplar görüşmecilerin zamanlarının çok kısıtlı olması ve verdikleri cevaplara göre gereksiz tekrar olmaması için özenle dinlenip, zaman en iyi şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Böylelikle görüşmeciler yaklaşık 30 ana soru cevaplamışlardır. Her bir ana soruyu yanıtlarken diğer alt sorulara da yanıt verdikleri için yaklaşık 30 soru yanıtlamışlardır. Yarı yapılandırılmış soru formu hazırlanırken, mülakat sırasında faydalanmak üzere bazı sorulara sondalar ilave edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2008) göre, alternatif ifade yani sonda hazırlamanın amacı, “görüşülen bireyi belli bir düşünceye yönlendirmek değil, aksine bireyin görüşlerine ulaşmak

için farklı yollar denemektir” demektedir (s. 132, 133). Mülakat yapılacak kişiler belirlenirken bu konuda en çok kimlerin bilgi ve deneyim sahibi olabileceği sorusu gündeme gelmiştir. Bir Kısım görüşmeci, AK Parti yönetiminde ve TBMM’de karar noktalarında görevi olan ve buralarda en fazla kalabilen ve teşkilatlardan gelerek karar noktalarına yükselen kadın görüşmecilerin isimleri belirlenmiştir. Görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesi çok titiz bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Mülakat yapılacak kişiler belirlendikten sonra en büyük zorluk randevu almak ve görüşme zamanını planlamak olmuştur.

Görüşmeler için randevu talepleri tüm katılımcılar tarafından olumlu karşılanmış olup, tamamı böyle bir çalışmanın yapılması ve kendi görüşlerine başvurulmasından son derece memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer görüşmecilerden randevu alımında bizzat yardımları ve yönlendirmeleri olmuştur. Görüşmeler daha çok sohbet ortamında yapılmıştır ve sorulan sorular sorgulayıcı, yargılayıcı bir tarzda değil bilgi vermeye davet eder nitelikte sorulmuştur. Yıldırım ve Şimşek’in (2008) de belirttikleri gibi “sohbet tarzı görüşme yoluyla elde edilen verileri birleştirmek, düzenlemek ve analiz etmek zordur” (s. 122). Mülakat kayıtlarının bilgisayara aktarılması ve analiz edilmesi konusunda zorluklar yaşanmasına rağmen mülakatlarda verilen cevaplar, konunun farklı boyutlarını yansıtır nitelikte olmuştur. Yapılan mülakatların tamamında katılımcılardan izin alınarak görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşmecilerin birçoğu “daha başka destek aldınız mı?” sorusuna direk yanıt vermekten kaçınmakla beraber dolaylı olsa da cevaplandırmışlardır. İlk görüşme 14 Ekim 2011’de ve son görüşme ise 1 Kasım 2011’de gerçekleştirilmiştir.

3. 3. MÜLAKAT YAPILAN KATILIMCILARIN GÖREV VE ÜNVANLARI

Yukarıda da açıklandığı üzere, AK Parti yönetiminin karar noktalarında yer alan kadın siyasetçilerle mülakat yapılmıştır. Bunlar; AK Parti Genel Merkez Ana Kademe MKYK üyesi dört kişi, bir MDK üyesi, bir bakan ve bakan siyasi danışmanı ve aynı zamanda Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyesi, ilçe belediye başkanı, Genel Merkez Kadın Kolları Koordinatörü, İl Kadın Kolları Başkanlığından gelen üç

milletvekili, kurucu üyelikten gelen iki milletvekili, Genel Merkez Gençlik Kollarından yükselen Ana Kademe MKYK üyesi, Genel Merkez Kadın Kollarından yükselen Ana Kademe MKYK iki üyesi, TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Başkanı görüşmeci profilimizi oluşturmaktadır. Ayrıca planlandığı halde, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı Güldal Akşit ile annesinin vefatı nedeni ile mülakatımız gerçekleştirilememiştir. Aşağıdaki tablo 15, 16 ve 17’de mülakat yapılanların adları, unvanları, kurumları ve görevleri, sosyal durumları ve STK çalışmaları tablo haline dönüştürülmüştür. Bu tablolar çözümlemelerden önce ön bilginin oluşmasında, yorumlamaları ve atıfları anlamlandırmada etkili olacağını ve kolaylık sağlayacağını düşündüğümüz için oluşturulmuştur. Görüşmecilerin künyelerine detaylı olarak EK-3’te yer verilmiştir.

Tablo 15: Görüşmecilerin Sosyal Durumları

GÖRÜŞMECİLERİN SOSYAL DURUMLARI				
İSİMLER	DOĞUM TARİHİ	EVLİ	ÇOCUK SAYISI	BEKAR
Alev DEDEGİL	1958			•
Asuman ERDOĞAN	1980	•	2	
Ayşe BÖHÜRLER	1963	•	3	
Ayşe GÜNEY	1957			•
Ayşe KEŞİR	1967	•	3	
Azize Sibel GÖNÜL	1966	•	2	
Fatma ŞAHİN	1966	•	2	
Gülnur HAYRAN	1965	•	1	
Halide İNCEKARA	1959	•	3	
İlknur DENİZLİ	1964	•	2	
Lale ERSOY	1971	•	2	
Merita YILDIZ	1978	•	1	
Necla HATTABOĞLU	1953	•	4	
Nurdan ŞANLI	1954	•	1	
Serap YAŞAR	1965	•	2	
Sermin BALIK	1972	•	2	

Tablo 16: Görüşmecilerin Eğitim Meslek ve Görevleri

İSİMLER	MESLEĞİ - EĞİTİMİ	DAHA ÖNCEKİ GÖREVLERİ	ŞİMDİKİ GÖREVİ-2011
Alev DEDEGİL	Yönetici; Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü Mezunu	AK Parti İl Kurucu Üyesi Milletvekili TBMM Dilekçe Kom. Başkanı	Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Üyesi
Asuman ERDOĞAN	Öğretmen; İngilizce Öğretmenliği	AK parti Genel Merkez Gençlik Kolları MKYK Üyesi	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyesi
Ayşe BÖHÜRLER	Televizyon Programcısı; Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Fakültesi Mezunu	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyesi	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyesi
Ayşe GÜNEY	Eczacı; Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Mezunu	Serbest Eczacı	AK Parti, Eskişehir, Mahmudiye Belediye Başkanı
Ayşe KEŞİR	Gazeteci; Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Fakültesi Mezunu	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyesi	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyesi- Aile Sosyal Politikalar Bakan Siyasi Danışmanı
Azize Sibel GÖNÜL	Mimar; Mimarlık Fakültesi mezunu	Kocaeli Kurucu Üye; İl Kadın Kolları Başkanı; Ana Kademe Genel Sekreteri; 23. Dönem Milletvekili	24. Dönem Milletvekili, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Başkanı
Fatma ŞAHİN	Mühendis; Mühendislik Fakültesi Kimya Mühendisi	Milletvekili; AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı
Gülnur HAYRAN	Sağlıkçı; Mesleğinde Doktora Yaptı	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK Üyesi	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Avrupa Birliği Proje Koordinatörü
Halide İNCEKARA	Yönetici; İktisat Fakültesi Mezunu; İşletme Yüksek Lisansı Yaptı	22. 23. 24. Dönem Milletvekili; Meclis Araştırma Komisyon Başkanlığı	Milletvekili – TBMM Türkiye-AB KPK Üyesi
İlknur DENİZLİ	Gıda Mühendisi; Mühendislik Fakültesi Mezunu	İSİAD Derneği Başkanı	24. Dönem Milletvekili; TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Kom. Kâtipliği
Lale ERSOY	Siyasetçi; Mesleğinde Doktora Yaptı	AK parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK Üyesi	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyesi; Genel Merkez Ana Kademe Siyasi Hukuki İşler Başkan Yardımcısı
Merita YILDIZ	Siyaset Bilimci; Siyasal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Mezunu	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MKYK Üyesi	Ankara İl Genel Meclis Üyesi; Avrupa Konseyinde Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türkiye Temsilcisi
Necla HATTABOĞLU	HAK-YAD Vakfı Yöneticisi	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MKYK Üyesi	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyesi
Nurdan ŞANLI	İktisatçı; İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi Mezunu	Ankara İl Kadın Kol. Başkanlığı; AK Parti Genel Merkez Kadın Kol. MYK üyesi; Ana Kademe Bask. Yardımcılığı	24. Dönem Milletvekili; Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Üyesi
Serap YAŞAR	Avukat; Hukuk Fakültesi Mezunu	AK Parti Ana Kademe MKYK Üyeliği; Ana Kademe MDK Üyesi	AK Parti Ana Kademe MDK Üyesi
Sermin BALIK	İşletmeci; Meslek Yüksekokulu Mezunu	İl Kadın Kolları Başkanı	24. Dönem Milletvekili

Tablo 17: Görüşmecilerin Görev Aldıkları STK'lar

GÖRÜŞMECİLERİN AKTİF GÖREV ALDIKLARI STK'LAR	
İSİMLER	STK
Alev DEDEGİL	İTO (İstanbul Ticaret Odası)
Asuman ERDOĞAN	Eğitim- Birsen (aktif olmadan)
Ayşe BÖHÜRLER	Avrasya Bir Vakfı vd.
Ayşe GÜNEY	At Yetiştirme Derneği; Aile Koruma Birliği
Ayşe KEŞİR	Başkent Kadın Platformu; Gökkuşluğu Platformu
Azize Sibel GÖNÜL	Mimarlar Odası
Fatma ŞAHİN	Kimya Mühendisleri Odası- Tekstil Sendikası Odası
Gülnur HAYRAN	Halk Sağlığını Koruma Derneği; Türk Hemşireler Derneği.
Halide İNCEKARA	Gökkuşluğu Platformu; Çalışan Kadınları Destekleme Derneği; Avrasya Bir Vakfı
İlknur DENİZLİ	İSİAD (İzmir Sanayici ve İş Adamları Derneği)
Lale ERSOY	Başkent Kadın Platformu (Kısa süreli)
Merita YILDIZ	HAK- İŞ(İşçi Sendikaları Konfederasyonu); Kızılay
Necla HATTABOĞLU	HAK-YAD (Hanımlar Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı - Diyarbakır)
Nurdan ŞANLI	---
Serap YAŞAR	Mazlum-Der; Türk Edebiyat Vakfı; Uluslararası AF Örgütü; UNICEF((Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu).
Sermin BALIK	Huzurevi; Çocuk Esirgeme Kurumu; Aile Koruma Birliği

3. 4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Yukarıda unvanları ve görevleri belirtilen katılımcılarla yapılan görüşmelerde, AK Parti organizasyonunda kadın siyasetçilerin karar alma süreçlerinde karşılaştıkları kolaylıklar ve zorluklar geniş soru yelpazesi ile masaya yatırılmış ve katılımcılar süreçlerle ilgili görüşlerini beyan etmişlerdir. Ancak bu kısımda, görüşmeler sonucunda elde edilen tüm bulgulara seçme yapılmaksızın yer vermekten ziyade, karar alma sürecinin aşamaları ile ilgili olan ve öne çıkan başlıklar çerçevesinde yer verilecektir.

Kadının, aktif siyasette karar alma süreçlerinde var olması sırasında karşılaştığı zorluklarla nasıl baş ettiği; yükselişini kolaylaştıran etkenler, sorun çözme ve başarı anlayışları ile ilgili öne çıkan konular aşağıdadır:

- Çocuklukta aile ile kurulan bağ ve ailenin çocuklarına yaklaşım ve tutumları.
- Eğitim, STK faaliyetleri, çalışma hayatı ve bunlara bağlı tecrübeler.
- Aktif siyaset sürecinde karşılaşılan zorluklar ve kolaylıklar; tecrübelerin aktarımı ve önerilenler.

Yıldırım ve Şimşek'in (2008) belirttikleri üzere nitel araştırmalarda, "araştırmacı bilgi toplama sürecinin doğal bir parçasıdır ve onun incelenen konuyla ilgili düşünceleri büyük önem taşır" demektedirler (s. 238). Nitel araştırmalar, yorumsamacı bir sosyal bilim geleneğinin uzantısı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle bu kısımda katılımcıların görüşlerine yer verilirken bazı yorumlamalarda bulunulacaktır. Mülakatlarda elde edilen veriler, yukarıda da belirtildiği gibi betimsel analiz tekniğiyle aktarılacaktır. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre, betimsel analizlerde, "bireylerin görüşleri okuyucuya çarpıcı bir şekilde, doğrudan alıntılarla yer verilir. Elde edilen veriler sistematik bir şekilde betimlenerek yorumlanır ve neden sonuç ilişkileri kurularak bazı sonuçlara ulaşılır. Araştırma verileri arasında kurulacak bağlantılar ve değerlendirmeler, araştırmacının yorumlarının boyutlarını göstermektedir" (s. 224). Araştırmanın verilerini aktarırken, belirli bir konuda benzer ve farklı görüşlere yer verilerek, aynı konuya neden farklı yaklaşımların sergilendiği noktasında değerlendirmeler yapılacaktır. Bununla birlikte verilen cevaplar ile kişinin konumu arasındaki bağlantı değerlendirilecektir. Yukarıda verilen başlıklar, izleyen bölümlerde sırasıyla ele alınacaktır.

3. 4. 1. Görüşmecilerin Aile ve Çocuklukları

Tezin ilk bölümünde, bireylerin siyasal katılma ölçütleri arasında ilgi, önemseme, bilgi ve eylem unsurlarının yer aldığından bahsetmiştik. (Kışlalı, 2000: 221, 223). Çeşitli araştırmalarda ise çocuğun ana ve baba ile kurduğu iletişimin ve buna bağlı olarak geliştirdiği karakterinin aile ile başladığı ve şekil aldığını vurgulamıştık. Alkan (1979) kitabında yapılan bir araştırmada siyasallaşma sürecinde annenin egemen olduğu ailelerde yetiştirilen kız çocuklarında siyasal konulara ve haberlere erkek çocuklarına göre daha fazla ilgi gösterdiklerinin saptandığını yazmıştır (s. 126).

Bu tespitlerden yola çıkarak karar mekanizmalarında var olmayı başarmış kadınların çocukluk yılları ve aileleri ile ilgili sorularla konunun bu boyutları anlaşılmasına çalışılmıştır. Siyasete ilk defa ne ile veya nasıl ilgi duymaya başladıkları, ailelerinde siyasi meselelerin konuşulup konuşulmadığı tartışma ortamlarının oluşup oluşmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır.

İstanbul milletvekili Halide İncekara, diğerlerinden farklı bir ilgi düzeyinden bahsetmiş ve hayatın her alanında yanlış giden, olumsuzluklara sebep olan durumlara itiraz ederek veya düzeltme yaparak ilgi düzeyinden söz ederken şu ifadeleri kullanmıştır.

Siyasete ilgi duymadım. Ben ilgi duymadım. Siyaset bana ilgi duydu. Yani net bir ifadeyle ben siyaset yapmak için hiçbir eylemde, müracaatta bulunmadım. Ama ortaokul, lise yıllarımda hayata müdahale etmeye başladım. Sınıfımda şikâyet ettiğim, okulumda şikâyet ettiğim, etrafımda kendi bedenime, kafama uymayan şeylere uymak zorunda olmadığımı söyleyerek itirazlarım başladı. İtirazlarım daha sonra şeye dönüştü etrafta onay ya da onaylamamaya dönüştü. Taraftarlarımın sayısını arttırmaya dönüştü. Ben yani lisede ciddi bir şekilde hayata müdahale edecek davranışlar yapmaya başladım. Lise sondan itibaren yani Türkiye'nin bence kadın sivil toplumuna yön veren hareketlerden birisi olan Gülisen Hanımlar ile çalıştım. Ve orada başlayan sivil toplum hareket hayatım, bu arada ufacık bir kitabım var bu gönüllü çalışmalarımı aktardığım, oradan da Türkiye'nin sorunlarına müdahil olmaya başladım.

Burada önemli bir diğer nokta da görüşmecinin, erkek egemen toplumun tercih ettiği kadın tipi olan “boyun eğen, itaatkâr olan” kadın tiplemesine hiç

uymayan ve hatta tepki düzeyinde sorgulayan ve itiraz eden bir kadın resmi çizmesidir. Akay (1994) kitabında bu durumu şu sözleri ile ifade eder. “Yaratıcı kadın karşısında, denetleyici erkek olarak, iktidarlı kalabilmek; bunun için de kadına, ikinci sınıf insana dönüştüren bir rol vermektedir...” (s. 13). Bu ifadeler, kadının her an ve her zamanda kontrol edilebilir duruma getirmek, buda toplumda eşitsiz paylaşım ile eğitim, sağlık, kamusal alanda erkeklerle eşit düzeyde yer almasını engelleyerek, kadını pasifize edecek tüm unsurların işletilmesi ile mümkün olacağını anlatmaktadır. Bunlar gerçekleştiğinde kadın itiraz edemeyecek veya hakkını arayamayacaktır.

Asuman Erdoğan, yüksek öğretim döneminde apolitik olduğunu ama başörtüsü yasağı üniversitelerde uygulanmaya başladığında kendisi başörtülü olmadığı halde yaşanan haksızlıkların ve hukuksuzlukların siyasete ilgi duymasına neden olduğunu belirtmiştir.

Merita Yıldız ise, diğerlerine göre oldukça farklı bir nedene işaret ederek “totaliter yönetim (komünist yönetim) şekli”nden bahsetmiştir. Görüşmecilerin yaşlarına bakıldığında genellikle 28 Şubatın veya yoğun öğrenci olaylarının üniversite yıllarına denk geldiği görülmektedir. Böyle bir dönemde geleceklerini inşa eden gençlerin bu durumdan etkilenip, bir şeyler yapmak isteğinin artması durumunun bir tepkisellik ve sorumluluk bilinci içinde gelişmiş olması muhtemel gözükmektedir. Bu mülakatların geneline bakınca verilen cevaplarda açık veya örtük olarak görülebilmektedir. Tablo18, incelendiğinde “ülke yönetim şartları” bölümünü 11 görüşmeci, ilgi düzeylerini ortaya çıkaran durum olarak görmüş ve ilgilerinin oluşmasına etken olarak göstermişlerdir.

Tablo 18: Görüşmecilerin Siyasete İlk Ne Zaman, Nasıl ve Ne İle İlgili Duydukları

SİYASETE NE ZAMAN, NASIL VE NE İLE İLGİLİ DUYULDUĞU													
İSİMLER	ÜLKE YÖNETİM ŞARTLARI				AİLE		R. TAYYİP ERDOĞAN BAŞBAKAN			EĞİTİM		AK PARTİ	STK
	KÖTÜ YÖNETİM	28 SUBAT	DARBE	ÖĞRENCİ OLAYLARI	AKTİF	İLGİLİ	BELD. BAŞK.	LİDER ÖZELLİK	HİZMETLER	YÜK. ÖĞRT.	SOS. BİLİM.		
Alev DEDEGİL										•	•		
Asuman ERDOĞAN	•									•			
Ayşe BÖHÜRLER				•		•							
Ayşe GÜNEY				•			•	•					
Ayşe KEŞİR				•		•							
Azize Sibel GÖNÜL	•		•	•						•		•	
Fatma ŞAHİN	•						•	•					
Gülnur HAYRAN	•		•										
Halide İNCEKARA				•									•
İlknur DENİZLİ						•				•			•
Lale ERSOY										•	•		
Merita YILDIZ	•												
Necla HATTABOĞLU			•			•	•						
Nurdan ŞANLI								•				•	
Serap YAŞAR	•	•	•	•									•
Sermin BALIK							•	•				•	

Alkan (1979), toplumsal değişimlerin kişilerin toplumsallaşma süreçlerinin kökten etkileyebildiğini ve bunların; “savaş ve savaş sonrası dönemler, devrim ve darbeler, suikastlar, büyük kıtlık, afet, enflasyon işsizlik, anarşi ortamları olduğunu” ifade etmiştir (s. 137). Ancak bu değişimlerin büyüklüğü ve şiddeti ne olursa olsun herkesin aynı ölçüde etkilenmediğini de belirtmiştir.

Görüldüğü üzere on bir görüşmeci yaşanan toplumsal sorunların ilgi düzeylerini arttırdığını söylemişlerdir. Yalnız Ayşe Güney, bu yaşanan olumsuz toplumsal olayların kendisini siyasetten uzak tuttuğunu belirtmiştir. Alkan’ın kitabından belirttiği durum burada da benzer şekilde oluştuğu görülmektedir. Ayşe Güney, öğrenci olaylarının siyasetten uzak durmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Güney’e göre, AK Partinin iktidara gelip ideolojik değil sadece hizmet anlayışı ile politika üretmesi onun siyasete ilgisini arttırmış ve aynı zamanda da aktif siyasete başlama nedeni olmuştur. AK Parti’den nasıl etkilendiğini; “Siyaset bu muydu acaba diye düşünmeye başladım” cümleleri ile ifade etmiştir.

Azize Sibel Gönül, gençlik yıllarına denk gelen dönemde Tansu Çiller’in Başbakanlığı ve o yıllarda eşinin meclis üyesi olması ile birlikte siyasete ilgi duymaya başladığını ifade etmiştir.

Alev Dedegil ve Lale Ersoy sosyal bilimler ve bu kapsamda aldıkları yüksek eğitim ile siyasete ilgi düzeylerinin ve isteklerinin arttırdığını ve siyasete yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Alev Dedegil, babasının sürekli olarak kendisine , “benim kızım sefir olacak” dediğini aktarmıştır. Bu sözü de ilgi duyma nedeninin ailevi boyutuna işaret etmiştir. Benzer şekilde Halide İncekara da annesinin ninni söylerken kullandığı cümleye işaret etmiştir.

Ninni söylerken de annem devlet adamı olsun diye ninni söylemiş arkadaşları da dalga geçermiş. Sanki oğlan sallıyorsun ayağında gibi. O da dermiş ki “oğlanı sallayan olur da kızı sallayan olmaz mı?” dermiş. Tabi bahsettiği 1960 yıllarından bahsediyoruz.

Ayşe Böhürler ise, öğrenci olaylarına vurgu yaparak, bu durumun ailesinin politik olmasına neden olduğunu ve bu şekilde aile içinde bu konuyla ilgili siyasi okuma ortamları ve bu “okumalar” üzerinden “tartışma sohbetlerinin” oluştuğunu ve kendisinin bu ortam içinde büyüdüğünü anlatmıştır. Aynı zamanda üniversite yıllarında da benzer şekilde devam ettiğini belirtmiştir. Necla Hattaboğlu, aynı ilgi

nedenlerini belirttikten sonra bunlara ilave olarak, çocukluktan gelen siyasi meselelere bir ilgisi olduğundan bahsetmiştir. Ailesinde, 1960 İhtilali ve oluşturduğu psikolojinin, “gazete ve siyasi okumaların” çokça yapılmasına neden olduğunu, o yıllarda 11 yaşlarında bir çocuk olduğunu belirterek etkilendiğini vurgulamıştır. Ayşe Keşir siyasete ilgisini yukarıdaki görüşmecilerin açıklamalarına paralel bir cevap vererek şöyle anlatmıştır:

Babam çocukluğumdan beri kendimi bildiğimden beri benle konuşan biriydi. İmamdı; çok aydın bir adamdı. Hem yaptığı işi çok severek, peygamber mesleği olarak yapardı ve bir o kadar da dünyaya ait bir adamdı. Halkla ilişkileri çok iyiydi ve kendimi bildim bileli okuduğu gazete al şunu oku derdi ve tartışırdık akabinde. Ve bu konuşmaları biz dünyaya ait hizmet üretme, hizmeti tartışma noktasında ilk konuşmalarım, ilk hocam babam oldu benim.

İlknur Denizli de yedi-sekiz yaşlarında siyasete ilgi duymaya başladığını belirttikten sonra bunu babasının iyi bir sivil toplumcu olmasına bağlamıştır. Tüm toplantılara babası ile katıldığını, aile ortamlarında sık sık konuşma ve tartışmalar yapıldığını ifade etmiştir. Bunların yanında diğer önemli bir nokta olarak okuma ortamlarının hep ailesi tarafından oluşturulduğunu anlatıp şu şekilde ilişkilendirerek, mülakatı sırasında açıklamıştır:

Annem, babam çok konuşurdu. Çok okuyan insanlar, bu çok önemli. Bir devlet memuru baba, ev hanımı bir annedir. Öyle çok yüksek eğitimleri yok; biri lise, biri ilkokul mezunu ama bizim evde her zaman okunurdu. Pazar parasından arttırılıp dergi alınan, okunan bir evden geliyorum. Bu önemli bir şey diye düşünüyorum. Başka şeylerden feragat edilebilir ama o hafta bana çocuk dergisi alınacaksa okunması gereken bir evden geliyorum. Onun için okunan, çok farklı yorumlanan, dünyaya çok farklı perspektiften bakılan bir evden geliyorum. Onun için hep sorgulayan biriydim ben. Bana hep sorgula diye öğretildi.

Yukarıda görüşmecilerin açıklamalarından da anlaşılacağı gibi, genellikle ailenin, çocuğun erken dönemlerinde önemli bir role sahip ve ileri yaşamında alacağı kararlarda yönlendirici olduğu görülmektedir. Erken toplumsallaşma sürecinde ailenin önemine değinen Alkan’ın (1992), aktardığına göre, ailenin çocuğun kişisel gelişimindeki etkisini şöyledir:

Bireyin ilk eğitimi aileden kaynaklanır. Kişinin en bağımlı, en güçsüz etkilere açık olduğu dönemde; çevresini ve kaynaklarını aile denetler. Bilinçaltı kişiliğimizin gelişmesinde, kişilik yönelimlerinin ve savunma mekanizmalarının oluşmasında aile en önemli rollerden birini oynar. (s. 55, 56)

Tablo 19’da görüldüğü üzere, Ayşe Böhürler, Ayşe Keşir, Necla Hattaboğlu ve İlknur Denizli ilgi duymalarını aile içinde okuma-tartışma ortamlarının olmasına bağlarken yaşlarını altını çizerek belirtmişlerdir. Belirttikleri bu yaşlar ilköğretim çağına denk gelen yedi ile on bir arasındadır. Bu yaşları Alkan (1992) kitabında çocuğun ailesinde uzaklaşıp, okul ve arkadaş çevresi içinde var olduğu ve bundan dolayı ailenin etkisinin azaldığı yaş dönemleri olduğunu belirtir. Kısaca, çocuk aileden okul ve arkadaş çevresi sayesinde uzaklaşır ve ailenin zaman içinde etkisi azalır. Alkan (1992), bu durumu Hyman’ın yaptığı bir araştırma çerçevesinde şu şekilde açıklamaktadır:

ABD’de, siyasal parti seçiminde ailenin önemli etkisi olduğu; diğer, ise, ideoloji ve genel değerler söz konusu olunca, ailenin, okul ve arkadaşlık gruplarından daha etkili olduğudur. Ancak, arkadaşın etkisi zamanla artmaktadır. (s. 59, 60)

Tezin kuramsal çerçevesinde de ayrıntılı olarak ailenin siyasal toplumsallaşma sürecindeki etkisine yer verilmiştir. Hakikaten de aile ve aile ortamları çocuğun siyasal toplumsallaşma sürecinde genellikle önemli bir etken olarak yer almaktadır.

Tablo 19: Görüşmecilerin Ailelerinde Okuma ve Tartışma Ortamı

AİLE ORTAMINDA KİTAP VE BENZERİ OKUMA - TARTIŞMA ORTAMI		
İSİMLER	OLANLAR	OLMAYANLAR
Alev DEDEGİL		
Asuman ERDOĞAN		
Ayşe BÖHÜRLER	•	
Ayşe GÜNEY		•
Ayşe KEŞİR	•	
Azize Sibel GÖNÜL		
Fatma ŞAHİN		
Gülnur HAYRAN		
Halide İNCEKARA		
İlknur DENİZLİ	•	
Lale ERSOY		
Merita YILDIZ		
Necla HATTABOĞLU	•	
Nurdan ŞANLI		
Serap YAŞAR		
Sermin BALIK		

Bu tespitlerin ışığında görüşmecilere aile ortamlarını ve bu ortamlarda siyasi meselelere yakınlık ve uzaklıklarını öğrenmek amaçlı sorular sorarak ölçmeye çalıştık. Bu soru; çocukken ailenizde siyasi konuların konuşulup konuşulmadığı, yani siyasi ilginin aile ortamında varlığını anlamak üzere sorulmuştur. Genel olarak görüşmecilerin ailelerinde siyasi meselelerin konuşulup, tartışıldığı verilen cevaplardan çok net ortaya çıkmaktadır. Tablo 20’de görüldüğü gibi, siyasi konuşmaları 14 görüşmecinin babası, 10 görüşmecinin ise annesi yapmış, yalnız bir görüşmecinin anne ve babalarının bu konuşmalara katılmadıkları anlaşılmıştır.

Asuman Erdoğan ve Ayşe Güney babalarının siyasi meseleleri konuşmadıklarını; bunu da memur olmalarına bağladıklarını belirtmişlerdir. Ama bu ailelerde yakın akraba kadınların ablaların ve annelerinin siyasetle yakından ilgili oldukları, siyasi meseleleri konuşup eleştirdikleri veya onayladıkları cevaplarında görülmüştür. Ayşe Keşir’in babası aktif olarak konuşup, kızını dâhil ettiği halde annesi bu konuşmalara hiç katılmamıştır.

Merita Yıldız ve Ayşe Böhürler'in, anneleri bu konuşmalara dâhil olmamışlardır. Ama kendilerinin kız olmaları nedeniyle bu konuşmaların dışında bırakılmadıklarını, özellikle dâhil edildiklerini vurgulayarak belirtmişlerdir. Ayşe Böhürler, ailesinde tarihin çok sevildiği, konuşulduğunu ve üniversitede okuyan ağabeyleri olduğu için çok erkekli bir ortamda büyüdüğünü belirtmiştir. Bunu doğal sonucu olarak ağabeyleri ve arkadaş gruplarının oluşturduğu politik bu ev ortamında tartışma-konuşmaların yoğun bir şekilde yapıldığını ifade etmiştir. Tarih ilgisinin ve sevgisinin, siyasi gündemi çok iyi takip etmesinin asıl temelini bu ortamda atıldığına işaret etmiştir.

Serap Yaşar, ilk önce kadınların pek bu konuşmalara katılmadığını söylese de, daha sonraki ifadelerinde "Menderes'in yargılanma süreci" ile yaşanan trajik durumdan dolayı ananesinin ve diğer ailedeki hanımların bu konuları rahatlıkla konuşup, tartıştıklarını belirtmiştir.

İlknur Denizli, ailesinde özgür ve sorgulayan bir ortamda siyasi konuşmaların gerçekleştiğini belirtmiştir. Evliliğinde ise, eşinin siyaset eğitimi almış olması ve eşinin ailesinin siyasetle ilgili olması önemli bir rol oynamıştır. Zira bunun, bazı bildiklerinde ve bakış açısında değişime neden olduğunu belirtmiştir.

Türkiye'nin o yıllarda içinde bulunduğu siyasi atmosfer kaos ve kargaşa nedeniyle, ailelerin gündeminde siyasi konuların öncelikli yer aldığı ve birçoğunda da ideolojik boyutta tartışma ortamlarının oluştuğu, görüşmecilerin açıklamalarından veya o dönemi yaşayanlardan anlaşılmaktadır. Hemen hemen tüm ailelerde politik ortamların oluşmasına, akraba ve yakın çevre ile politik sürtüşmeler sonucu ayrılıkların, küskünlüklerin meydana geldiği görülmüştür. Fatma Şahin, Gülnur Hayran, Merita Yıldız, Lale Ersoy özellikle ve açıkça bu durumu dile getirmişlerdir. Diğer görüşmeciler ise daha dolaylı ifade etmişlerdir. Bu durum Ülkenin içinde bulunduğu siyasi kutuplaşmanın, aile içine kadar yayıldığı ve etkili olduğunu görülmektedir.

Tablo 20 incelendiğinde, AK Parti karar alma noktalarında olan bu görüşmecilerin ailelerinin, siyasal tartışmalara katıldığı siyasete ilgili ve duyarlı oldukları görülmektedir.

Tablo 20:Görüşmecilerin Çocukken Ailelerinde Siyasi Konuları Konuşma-Tartışma Ortamı

ÇOCUKLUKTA AİLE İÇİNDE SİYASİ MESELELERİ KONUŞMA DURUMU												
İSİMLER	BABANIN KATILIMI			YAKIN AKRABA ERKEKLERİN KATILIMI			ANNENİN KATILIMI			YAKIN AKRABA KADINLARIN KATILIMI		
	EVET	HAYIR	DİNLEYİCİ	AĞABEY	AMCA	DİĞER	EVET	HAYIR	DİNLEYİCİ	ABLA	ANNEANNE	YENGE
Alev DEDEGİL	•						•				•	
Asuman ERDOĞAN		•						•		•		
Ayşe BÖHÜRLER	•			•				•	•			
Ayşe GÜNEY		•					•					
Ayşe KEŞİR	•							•				
Azize Sibel GÖNÜL	•						•				•	
Fatma ŞAHİN	•				•				•			
Gülnur HAYRAN	•			•	•		•					
Halide İNCEKARA	•						•					
İlknur DENİZLİ	•						•					
Lale ERSOY	•				•		•					•
Merita YILDIZ	•							•	•			
Necla HATTABOĞLU	•						•					
Nurdan ŞANLI	•						•					
Serap YAŞAR	•				•		•				•	
Sermin BALIK	•						•					

3. 4. 2. Görüşmecilerin Ailelerinde Aktif Siyasetle İlgilenenler

Siyasal toplumsallaşma sürecinde önemli bir etken olan ailenin, çocuğun üzerinde siyasal eğilim, davranış benzerliği ve değerler konusunda çok etkili olduğunu ispatlayan sayısız araştırma ve yapıt bulunmaktadır. Küçük yaşlarda, anne ve babayı, her şeyi yapmaya kadir bir güç olarak gören çocuk, bu alışkanlığını ileri yaşlarda da sürdürmektedir. Yapılan araştırmalar, kadının siyasetle ilgilenmesinde ailenin ve eşinin etkili olduğu tespit edilmiştir (Koray, 1992: 215). Bu anlamda görüşmecilerin ailelerinde, siyasetle aktif olarak ilgilenenlerin olup olmadığını, kadının aktif siyasette temsil edilmesi ve karar süreçlerinde var olmaları açısından önemli olabileceği düşünülerek bu soru sorulmuştur.

Tablo 21’de görüldüğü üzere, Halide İncekara ve İlknur Denizli, babalarının iyi bir dernekçi ve STK’ cı olduğuna işaret ederek, kendilerini bu toplantılara muhakkak babalarının götürdüğünü ve ilk deneyimlerini buralarda kazandıklarını belirtmişlerdir. Fatma Şahin, eşinin aktif olmayan siyasetle ilgilendiğini, STK çalışması olduğu ve bir partinin çok kısa süreli de olsa gençlik kollarında çalıştığını belirtmiştir.

Tablo 21: Görüşmeci Ailelerinde STK Faaliyetlerine Katılma

AİLESİNDE AKTİF STK FAALİYETLERİNE KATILANLAR		
İSİMLER	KATILANLAR	KATILMAYANLAR
Alev DEDEGİL		•
Asuman ERDOĞAN		•
Ayşe BÖHÜRLER		•
Ayşe GÜNEY		•
Ayşe KEŞİR		•
Azize Sibel GÖNÜL		•
Fatma ŞAHİN	EŞİ	
Gülnur HAYRAN		•
Halide İNCEKARA	BABA	
İlknur DENİZLİ	BABA	
Lale ERSOY		•
Merita YILDIZ		•
Necla HATTABOĞLU		•
Nurdan ŞANLI		•
Serap YAŞAR		•
Sermin BALIK	ANNE	

16 görüşmecinin 7'sinin ailesinde siyasetle aktif veya pasif ilgilenen hiç olmamıştır. İki görüşmeci, Azize Sibel Gönül ve Sermin Balık'ın eşleri ise, meclis üyeliği ve il başkanlığı yapmışlardır. Tablo 22'de görüşmecilerin siyasetle ilgilenen akrabaları yer almaktadır.

Asuman Erdoğan, ablasının üniversite yıllarında öğrenci hareketi biçiminde eylemlere katılarak siyasetle ilgilendiğini ve Merita Yıldız ise teyzesinin ve dedesinin aktif siyaset yaptığını söylemiştir. Teyzesi meclis üyesi, dedesi ise kraliyet ailesinin güvenlik komutanlığı görevini yapmışlar. Azize Sibel Gönül'ün, dedesi ise, Cumhuriyetin kuruluşunda Erzurum Kongresi' nde Divan Kâtipliği ve Trabzon, Vakıfkebir ilçe delegesi olarak siyaset yapmıştır.

Tablo 22: Görüşmecilerin Ailelerinde Siyasi Parti Faaliyetlerine Katılma

İSİMLER	AİLEDE AKTİF SİYASETLE İLGİLENENLER						İLGİLEN MEYENLER
	ANNE	ABLA	TEYZE	AMCA	EŞ	DEDE	
Alev DEDEGİL							•
Asuman ERDOĞAN		•					
Ayşe BÖHÜRLER							•
Ayşe GÜNEY		•					
Ayşe KEŞİR							•
Azize Sibel GÖNÜL					•	•	
Fatma ŞAHİN					•		
Gülnur HAYRAN	•						
Halide İNCEKARA							•
İlknur DENİZLİ					•		
Lale ERSOY							•
Merita YILDIZ			•			•	
Necla HATTABOĞLU							•
Nurdan ŞANLI							•
Serap YAŞAR				•			
Sermin BALIK					•		

Gülnur Hayran ise ağabeyi ve dedesinin siyasette aktif karar alma noktalarında olmadıklarını belirtmiştir. Böyle olduğu halde yaşadıkları çevredeki insanlar, siyasi bir karar alacakları zaman babasına danışarak ve onaylarını alarak hareket ettiklerini ifade etmiştir. Böyle bir siyaset etme biçiminin bireysel katılımın bir çeşidi olan, “bireyin oy verdiği, siyasi partinin oy alması ve seçimi kazanması

için, propaganda ve kanaat önderliği yapmak” olduğunu bilmekteyiz (Tekin, 2009: 8). Bu tespit Gülnur Hayran’ın ailesinin siyasi katılım biçimini bize açıklamaktadır.

3. 4. 3. Görüşmecilerin Örnek Aldığı Siyasetçiler

Görüşmeciler, Dünya siyasi liderlerinden olan kadın siyasi olarak Margaret Thatcher ve Türk siyasi liderlerinden ise Turgut Özal’dan en çok etkilendikleri liderler olarak bahsetmişlerdir. 9 Görüşmeci Özal, 4 görüşmeci ise Thatcher demıştır. Tablo 23 incelendiğinde bu dini şahsiyetlerin, Hz. Muhammed, Hz. Ömer’in, Veysel Karani ve Ömer Bin Abdülaziz olduğunu görülmektedir.

Tablo 23: Görüşmecilerin Örnek Aldıkları Dini Şahsiyetler

İSİMLER	HZ. MUHAMMED(AS)	HZ. ÖMER	VEYSEL KARANI	ÖMER BİN ABDÜLAZİZ
Alev DEDEGİL				
Asuman ERDOĞAN				
Ayşe BÖHÜRLER	•			•
Ayşe GÜNEY				
Ayşe KEŞİR				
Azize Sibel GÖNÜL				
Fatma ŞAHİN				
Gülnur HAYRAN				
Halide İNCEKARA		•	•	
İlknur DENİZLİ				
Lale ERSOY				
Merita YILDIZ				
Necla HATTABOĞLU				
Nurdan ŞANLI				
Serap YAŞAR				
Sermin BALIK				

Halide İncekara dini liderleri örnek aldığını söylemiştir. Bu dini şahsiyetlerin hayatlarını defalarca okuduğunu ifade etmiş ve onları “hayatıma damga vuran liderler” olarak tanımlamıştır. Bugünkü hayatının ismi ile bağlantısını ise şöyle anlatmıştır:

İsmimin Halide olmasıyla Halide Edip' in şöyle bir alakası var. Annemin arzusudur. Yani bir kızım olsun Halide Edip gibi olsun. Sultan Ahmet meydanlarındaki konuşmalardan benim kızım da yapsın. Adımın Halide olmasının nedeni budur. Ninni söylerken de annem devlet adamı olsun diye ninni söylemiş arkadaşları da dalga geçermiş. Sanki oğlan sallıyorsun ayağında gibi. O da dermiş ki 'oğlanı sallayan olur da kızını sallayan olmaz mı?' dermiş. Tabii bahsettiği 1960 yıllarından bahsediyoruz.

Tablo 24'de baktığımızda, görüşmecilerin örnek aldıkları kadın liderlerden iki isim üzerine odaklandıklarını görülmektedir. Kadın lider sayısı hem dünyada hem de Türkiye'de nerdeyse yok denecek kadar az olması nedeniyle böyle bir sonuç çıkması muhtemel olduğu söylenebilir. Böyle olmasına rağmen 4 görüşmeci Margaret Thatcher'i, 2 görüşmeci ise Tansu Çilleri örnek aldıklarını ifade etmişlerdir. Yakın Türkiye siyasetinde önemli bir şahsiyet olan Halide Edip Adıvar ise sadece bir görüşmecinin örnek aldığı bir lider olmuştur. Onun da kendine ait bir takım özellikler içermesi etkin olmuştur.

Ayşe Böhürler, Margaret Thatcher'ın kişiliğinden çok etkilendiğini belirttiikten sonra tarihte Yavuz Sultan Selim'i önemli siyasi kişilik olarak örnek vermiştir. Diğerlerini şöyle ifade etmiştir.

Bizim tarihimiz içinde de Atatürk ilginç bir politik kimliktir. Ama onun öncesinde bir Enver Paşa, İttihatın diğer paşaları, Abdülhamit, yakın tarihimizde çok karakterin yeri var. Elbette bunda İslam tarihinin de yeri var. Peygamber Efendimiz de önemli bir siyasi liderdir. Onu da görmek gerekir. Ama İslam tarihi içinde Ömer Bin Abdülaziz'i çok severim. Çok özel bulurum tarihi yapıcılar içinde. Veya hepimizin bildiği Nizam-ül Mülk, yani tarihin içinde farklılık yaratmış isimlerin hepsi siyasi kimlik olarak okuyorum. Ama modern dünyada, modern zamanlarda tarihin çok gelişigüzel kendiliğinden oluşmadığını ve biraz kurgusal olduğunu düşünen birisiyim.

Necla Hattaboğlu, ilkokul yıllarında Kennedy'nin hayatını anlatan bir kitap okuduğunu ve yine aynı yıllarda Menderes'in yargılanma süreci ve darbe ile ilgili dönemi anlatan kitapları çok okuduğunu ve etkilendiğini belirtmiştir. Ayrıca radyodan seçim konuşmalarını çok severek ve ilgiyle dinlemek için okul programlarına bile katılmadığını sözleri ile vurgulamıştır. O dönemde yaşanan toplumsal olayların ilgisini arttırdığını belirtmiştir. Bunu şu sözleri ile anlatmıştır:

65'ten sonra tabi ilkokul, ortaokul ayrıydı. Ben kız enstitüsü okudum. O yıllarda daha bir ilgili izlerdim. Seçim dönemi yaklaştığında radyolarda seçim konuşmacılarının saatleri belirlenirdi. Bir gün hocam şey söyledi, okuldan çıktıktan sonra şöyle şöyle yapsak dedi. Hocam, ben gidip dinleyeceğim demiştim. Seçim konuşmalarını Allahahallah dedi, sen ne anlıyorsun? Ne yapacaksın? Seviyorum dinlemeyi, seviyorum o konuşmaları. O yıllar buydu. Sanırım anlattığım çerçevede ilgim artmıştı.

Tablo 24: Görüşmecilerin Uluslararası Siyaset Dünyasında Örnek Aldıkları Kişiler

DÜNYA SİYASETİNDE ÖRNEK ALINAN SİYASETÇİLER					
İSİMLER	M. THATCHER	R. REAGAN	CLINTON	İZZETBEGOVİÇ	KENNEDY
Alev DEDEGİL					
Asuman ERDOĞAN					
Ayşe BÖHÜRLER	•				
Ayşe GÜNEY					
Ayşe KEŞİR					
Azize Sibel GÖNÜL					
Fatma ŞAHİN	•				
Gülnur HAYRAN					
Halide İNCEKARA					
İlknur DENİZLİ			•		
Lale ERSOY	•				
Merita YILDIZ	•	•			
Necla HATTABOĞLU					•
Nurdan Şanlı					
Serap YAŞAR				•	
Sermin BALIK					

Tablo 25'ten anlaşılacağı gibi, Türkiye siyasi tarihinde dönüm noktaları oluşturan, güçlü lider özelliklerine sahip siyasi liderler örnek alınmış olduğu görülmektedir. Nurdan şanlı, Sermin Balık, Merita Yıldız ve Ayşe Güney, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kişiliğinden ve yaptığı çalışmaların ve hizmetlerin samimiyetinden dolayı etkilendikleri ve örnek aldıkları siyasetçiler arasında göstermişlerdir. Nurdan Şanlı şu sözleri ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın liderlik özelliklerinden bahsetmiştir.

Şunu açık söyleyebilirim, aktif siyasete AK Partiyle başladı, sizin lideriniz Recep Tayyip Erdoğan diyebilirler ama çok geriye baktığımızda R.T.Erdoğan gibi bir lider siyaset tarihimize göremiyorsunuz. Diğer siyasi partilerde işte hitabı iyidir, dürüsttür, şu yönü bu

yönü iyidir, diyebileceğimiz liderler oldu tabi. Ama buların bütünün, tamamını bir liderde bulabildiğiniz ve görebileceğimiz lider Recep Tayyip Erdoğan'dır. Ama onun evveliyatında da Turgut Özal, ülkemizin önünü açan, çağdaşlığa gidişin yolunu açan onun döneminde açıldığını düşünüyorum. Dünya lideri olarak da az önce dediğim gibi tüm lider özelliklerini kendini toplayan pat diye aklıma gelen yok. Demek ki böyle bir lider yok.

Necla Hattaboğlu ise şunları söylemiştir:

Yani onu nasıl açayım Sezer Hanım. Şimdi başta Sayın Başbakanımızın teveccühü, onun bizlere verdiği manevi destek. Burada ki aidiyet duygumuzu pekiştirmiştir. Böyle bir dünya liderinin ekibinde olmak, hakikaten, gerçekten söylüyorum, bize sonsuz mutluluk veriyordur. Eğer bu hizmet halkasında zerre kadar bir katkımız varsa bu bize bahtiyarlıktır.

Yapılan araştırmalar çerçevesinde ailelerin bu ilginin oluşmasında etkin rol oynadığı söylenebilir. Bu durum araştırmacılar tarafından birçok boyutuyla incelemek faydalı olabilir. Çünkü bu tercihleri yaparken bilinçaltı nerede ve nasıl saf dışı kalıyor veya kalmıyor henüz çok net bir Şekilde açıklanamamaktadır. Bu durum ileride araştırmalara konusu olabilecek gözükmektedir.

Toplumsal yaşanmışlıklar (kargaşa, savaş, iç savaş vb.), toplumun her bireyinde aynı tarz etkiyi yaratmasa da bu durumu içselleştirip ileri yaşlarda ki bu travmalar yaşamlarının Şekil almasında etkin rol oynayabildiği araştırmalarla tespit edilmiştir. 1980’li yıllarının siyasetinde ne çıkan isim Turgut zal’dır. Dünya siyasi liderlerine bakıldığında ise, Amerika birleşik Devletleri Başkanı Ronald Reagan ve İngiltere başkanı Margaret Thatcher ne çıktığı görülmektedir. zen (2011), Turgut zal, bu dünya liderlerinin önderliğini ettiği dünya kapitalizminin, neo-liberal dönüşümünü ve “yeni sağ” oluşumunun temsilcisi olarak nitelendirmektedir (s. 121). Turgut zal söylemleri ekonomik ve siyasi istikrar üzerine yapılandırmış ve 80’li yıllara gelene kadar yaşanan terör ve ekonomik buhranlar geniş halk kitlesince benimsenmiş ve iktidarda uzun dönemler kalmasına neden olmuştur. Bunun yanında toplumun her katmanını kapsayacak Şekilde popülist söylem geliştirerek, birbirleriyle bir araya gelemeyecek grupları birleştirmeyi başarmıştır. Bu grupları zen (2011), “neo-liberal uygulamalardan hoşnut, ulusal ve uluslararası sermaye grupları, asayiş ve huzur isteyen geniş halk kitleleri, darbe karşıtı gruplar, ekonomik gelişme bekleyen dar gelimli gruplar, milliyetçi muhafazakâr gruplar değişim bekleyen, isteyen çok farklı siyasi eğilimleri olanlar olarak sıralamaktadır” (s. 131). Anavatan Partisi’nin ve Turgut zal’ın “kalkınma” ve “huzur” söylemi benimsemesi iktidara taşımış ve bununla birlikte halk üzerindeki etkisini görüşmecilerin verdiği cevaplarda da açıkça görülmektedir.

3. 4. 4. Görüşmecilerin Siyasete Aktif Olarak Başlamaları

Görüşmeciler, üç ana kategori altında bu soruya cevap vermişlerdir. Tablo 26'da görüleceği üzere ilki, ülke koşulları kategorisi altında; öğrenci olayları, 28 Şubat süreci, başörtüsü yasağı ve hukuksuzluk ve haksızlık yer almıştır. Bu süreçleri, en çok bir şeyleri değiştirme ya da düzene artık dur demek için karar noktalarında etkin olmak düşüncesi ile aktif siyasete başlama nedeni ve itici güç olarak nitelendirmişlerdir. Nitekim araştırmacılar, eğitilmiş bireylerin toplumda yaşadıkları zorluklar karşısında mücadele etme eğilimi içine girdiklerini ve bu süreçlerin tutum ve davranışlarında değişiklik oluşturduğunu vurgularlar (Alkan, 1979: 119, 139).

Ayşe Böhürler, işi gereği toplumsal sorunlarla ilgili yaptığı çalışmaların, yaşanan olumsuzlukları tespit etmede ve çözüm yollarının neler olduğu ile ilgili bir birikim sahibi olmasına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Böylelikle “bir çözüm bulma umudu” olarak tanımladığı, parti kurulum sürecinde aktif rol alma teklifinin Başbakan tarafından gelmesinin karar verme sürecinde en son nokta olduğunu ifade etmiştir. Davetle başlayan karar verme sürecinde kendisini “muhalif birisiyim, gazeteciyim” olarak tanımlaması ve bir siyasi parti için bu durumun nasıl karşılanacağına işaret ederek daveti üstünde tekrar düşünülmesi gerektiğini karşı tarafa iletmiştir. Buna karşılık, AK Parti için “muhalifetin bir bereket unsuru olacağı” cevabı ile 6 kişi ile parti kurulum çalışmalarını yürütmüş ve 6 kişi içinden kurucu üye olmayı başarabildiğini ifade etmiştir.

Serap Yaşar, 28 Şubat sürecine ve başörtüsü yasağına vurgu yaparak, toplumsal olarak yaşanan sorunların çözüm yolu ve değişim için çözüm noktası olarak AK Parti'yi görmesinin aktif siyaset yapma kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iyi bir eğitim almış olması ve bu bilgi ve birikiminin sorumluluk ve paylaşma duygusu ile çözüm noktasında kendinin sorumlu olduğuna inanmış olduğunu, inisiyatif alması gerektiği bilinci ile bu sürece başladığını ifade etmiştir. Fatma Şahin'in Türkiye'de yaşanan olumsuzlukların artık bir şeyler yapılması gerektiği noktasına getirdiği vurgusu, yukarıda belirttiğimiz duruma işaret etmekte ve iki görüşmecinin karar alma noktalarıyla birleşmektedir.

Merita Yıldız, aldığı siyaset eğitimine değinerek, yine Türkiye'de yaşanan yasakların ve hukuksuzlukların ve özellikle başörtüsü yasağının bu kararda etkili

olduğunu söylemiştir. Kendisinin başörtülü bir kişi olmadığını da belirtmiştir. Bunlarla birlikte, AK Parti Genel Merkez MKYK üyeliğinden sonra 2009 Yerel seçimleri ile birlikte İl Genel Meclis Üyesi olması ile aktif siyasete başladığını belirtmiş ve “siyaset yerelde başlar” demiştir.

Halide İncekara, sorunun cevabını kişiliği ile ilişkilendirerek, yaşamının hemen her döneminde yapılan her türlü yanlış ve hukuksuzluklara itiraz ettiğini söylemiştir. Lise yıllarından örnek vererek durumu şöyle anlatmıştır:

Dersleri şey yapıyorlar erteliyorlar imtihanları, biz çalışıyoruz geliyoruz onlar erteliyorlar. Bunlarda böyle kuvvetli fraksiyonlar o grupları olan şeyler kişiler. Ya benim moralim bozuldu, ya bu adaletsizlik. Ben çalışıyorum bir kere adaletsizlik, iki bu keyfiydi, itiraz ettim. Bana dediler ki ya ne yapıyorsun senin itiraz ettiğin o adamlar kelli fellî bunlar işte solcular sağcılar neyse bu insanlar ne yapıyorsun dediklerinde ya hayır ben hukukumu koruyorum çünkü ben çalışıp geliyorum ve onlar durmadan iptal ettiriyorlar. Sınıfta söyledim. Tabi, bir hocamız vardı baktı baktı onlara koca koca cüsseli çocuklar bana baktı cılız bir şey, seçim yapalım o zaman dedi. Sınıfa soralım dedi. Ben ilk seçmeyi orada gördüm. Hemen kalktım ben bir konuşma yaptım arkadaşlar bir konuşma yaptı ve ben bir oyla kazandım. Ve imtihan yapıldı. İlk zaferimdir bu benim.

Halide İncekara bu tutumunun bir kişilik ve fitrat olduğunu ve bu kararları almada aktif rol oynadığını önemle vurgulamıştır. Gülnur Hayran, toplumda yaşanan haksızlıklara işaret etse de başka bir boyutuna da gönderme yapmıştır:

Ben her şeyin kader kısmet olduğuna inanırım. 99 seçimlerinde MHP'nin DYP'nin olduğu, meclise kadın vekillerin girdiği. Daha önce şöyle bir şey vardı. Meclise girecek kadınlarda bizim sınıfımızdan değildi. Daha üst ulaşamazdı ve biz oraları hiç hedeflemedik. Ama 99'da şöyle bir şey oldu. Bizim gibi insanlardan bayan vekiller çıktı. Bunu televizyonlardan izledim ben. Mesela bir tanesi, Antalya milletvekili Nesrin Hanımdı ve örtülüydü. Meclise başını açarak girdi.

Türk siyasi tarihinde genelde Parlamente'ya giren kadın siyasetçiler elitist bir profil çizmişlerdir. Bu durum diğer kadınların seçilme çitalarını çok yükseltmesine ve ulaşamaz bir nokta olarak görmelerine sebep olmuştur. Bu durum görüşmecinin ön yargılardan kurtulması bakımından önemli bir noktadır.

Toplumsal bilincin bir başka boyuttaki etkisi sadece söylem bazında kalmamaktadır. Bu, daha ileri noktada yani karar alıcı konumunda olmayı gerektiren

unsuru içinde barındırmaktadır. Konuya bu boyutu ile yaklaşan yukarıdaki görüşmecilerden başka, Ayşe Keşir ve İlknur Denizli de benzer noktalara vurgu yapmıştır. Ayşe Keşir, 28 Şubat süreci ve Başbakanın Belediye Başkanlığı dönemine vurgu yapmış, on altı yaşlarında STK çalışmaların başlamasına, aktif siyasete başlamasında önemli bir etken olarak görmüştür.

İlknur Denizli de benzer noktalara temas ederek, durumu kendisinin STK' larda etkin ve liderlik konumunda çalışmasına bağlamıştır. Buna bağlı olarak da kendi tabiri ile “masanın diğer tarafında olmak” gerektiğine ve bu şekilde çözümün bir parçası olabileceğine inancı aktif siyaset kararını almada etkin neden olarak göstermiştir.

Görüşmecilerin cevaplarına göre öne çıkan bulgular arasında Başbakanın kişisel özellikleri, belediye başkanlığı dönemi ve Başbakan tarafından siyasete davet edilmeleri ve AK Parti'nin hizmet başarısı da bulunmaktadır. Burada önemli olan nokta, Başbakanın kişiliğinde davet, yüreklendirme, motive etme ve onura etme olmasının görüşmecileri ikna konusunda etkili olduğu görülmüştür. Erkeklerin bile siyasete kuşkuyla baktığı bir dönemde kadının siyaset yapması birazda kadın açısından zor ve uzak bir hayal ve tehlikeli bir durumdu. Serap Yaşar, Ayşe Böhürler, Halide İncekara parti kurulurken siyasete kuşku ile bakmışlar ve tedirgin olarak bu sürece dâhil olmuşlardır. AK Parti kurulduktan sonra ve seçimlerin hemen akabinde Başbakan'ın yaptığı çalışmalar siyasete ve AK Partiye güven oluşturmuş ve diğer görüşmeciler bu yıllarda aktif siyaset yapma düşüncesi içine girmiş ve isteklerini gözden geçirmeye başlamışlar ve bugüne kadar gelebilecek kararlar alıp uygulamışlardır.

Toros (2011), Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın dindar, duygusal ve sınırlı bir yapıya sahip olduğunu ve bu kişisel özellikleri ile “halk adamı” çizgisine birleştirmeye çalıştığını kitabında ifade etmiştir (s. 182). Görüşmecilerin örnek aldıkları ve etkilendiklerini söyledikleri liderler, Adnan Menderes, Turgut Özal ve Tayyip Erdoğan'dır. Menderes, toprak zengini bir aileden gelen ve siyasi alanda cesur kararlar alabilen, zeki enerjik girişimci özellikleri ön plana çıkan bir liderdir. Özal ve Erdoğan ise taşra kökenli, muhafazakâr ve dindar aileden gelen, cesur ekonomik gelişmelere adım atan ve iktisatta liberal tutumu benimseyen bir lider profili çizmektedirler (Toros, 2011: 195). AK Parti'nin siyasi yelpazedeki yerini

“muhafazakâr demokrat” olarak tanımladığını literatür araştırması bölümünde bahsetmiştik. Bu çizginin, görüşmecilerin bu siyasi lider ve parti benimsemelerinin nedenlerinden biri olması muhtemel gözölmektedir. Nitekim bu anlamda lider özelliklerine bakıldığında benzerlikler göze çarpmaktadır.

Tablo 26: Görüşmecilerin Siyasete Aktif Olarak Başlamalarında Öne Çıkan Etkenler

SİYASETE AKTİF OLARAK BAŞLAMADA ETKENLER														
İSİMLER	ÜLKE KOŞULLARI					BAŞBAKAN RECEP TAYYİP ERDOĞAN				AK PARTİ TEŞKİLATI		TOPLUMSAL BİLİNÇ		STK
	BAŞ ÖRTÜSÜ	HUKUK SUZLUK HAKSIZLIK	ÖĞRC. OLAY LARI	28 ŞUBAT	KÖTÜ YÖNE TİM	BELD. BAŞK KADIN LARLA ÇALIŞMASI	DAVETİ	HİZMET BAŞARISI	BAŞ BAKANIN ŞAHSI	KADIN KOL, BAŞK.-- ÇALIŞMALARI	TEŞ KİLAT ÇALIŞ MALARI	SORUM LULUK BİLİNCİ	ÜRET MEK FAYDALI OLMAK	
Alev DEDEGİL		•			•	•	•		•					
Asuman ERDOĞAN										•	•			
Ayşe BÖHÜRLER					•		•					•		
Ayşe GÜNEY								•						
Ayşe KEŞİR	•			•		•						•		•
Azize Sibel GÖNÜL							•						•	
Fatma ŞAHİN	•	•	•	•	•							•		
Gülnur HAYRAN		•												
Halide İNCEKARA		•										•		
İlknur DENİZLİ												•	•	•
Lale ERSOY						•			•		•			
Merita YILDIZ	•	•						•						
Necla HATTABOĞLU		•			•	•								
Nurdan ŞANLI									•				•	
Serap YAŞAR	•			•			•					•		
Sermin BALIK							•			•	•	•	•	

3. 4. 5. Görüşmecilerin Siyasi Kariyerleri

Görüşmecilerin bazıları, bu soru üzerinde biraz düşündükten sonra cevap vermişlerdir. Bazıları da ek sorularla ne demek veya ne öğrenmek istediğimizi anlamaya çalışmışlardır. Yani biraz tereddütlü bir yaklaşım göstermişlerdir. Tablo 27’de, genellikle “parti çalışmaları”, “Başbakan” ve “Başbakanın kişisel özellikleri” başlıkları altında cevaplandırılmıştır.

Parti çalışmaları ana başlığı altında olan, “teşkilat çalışmaları” etkeni ise 9 görüşmecenin verdiği yanıttır. Asuman Erdoğan, teşkilat çalışmalarında yaptığı başarılı “eğitim münazara” larını siyasi kariyerinde dönüm noktası olarak nitelendirmiştir. Ayşe Güney ise kendisinin değil de AK Parti teşkilatının çalışma biçimi, dayanışma ruhu ve uyumunun onu etkilediğini belirtmekte; partinin ve Başbakanın hizmet etme anlayışı ve başarısını siyasi hayatında dönüm noktası olarak nitelendirmektedir.

Halide İncekara, STK çalışmalarında aktif çalışmış olması ve başarılı bir iş kadını olmasının siyasi kariyerinde 1999 yılında meclis üyesi olmasının da bugünkü başarısının da sebepleri olarak göstermiştir. Altını önemle çizdiği bir nokta, ilk siyasi teklif geldiğinde o yıllarda “muhafazakâr kesimin kadınlarının siyasal hayata pozitif bakmadıklarını” belirtirken kendisi gibi çok fazla sayıda bu işe talip olan olamadığına işaret etmektedir. Bu önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de o yıllarda sadece kadının siyasi hayata bakışı olumsuz değildi; genel olarak toplumun negatif bir bakışı vardı. Bu durum AK Parti iktidarı ile siyasi hayata talip olan,(aday adayları olan) erkek ve kadın sayısına bakınca çok açık görülmektedir. Halide İncekara, yukarıdaki hususların altını çizdikten sonra kadının siyasette var olması için gerekli şartları şöyle sıralamıştır:

Özellikle kadınsanız; meşhur bir aileye sahip olmak, zengin bir aileye ait olmak, silsilede bir siyaset halkası olmak bir kere çok önemlidir. Ben bunların hiç birisine sahip değilim. Ne annem ne babam ne kocam çok meşhur değiller. Ama ben başarılı bir kadımm.

Kendisinin bu şartların hiç birine sahip olmadığını belirtmiş, iş ayırımı yapmadan her türlü işe talip olmasının başarısındaki önemine dikkat çekmiştir.

Görüşmecilerden Lale Ersoy, bu soruda öğrenmek istediğimiz şeyi en açık olarak ifade edendir. Siyasi kariyerinde dönüm noktası olarak, önceki siyasi yaşamındaki başarılı çalışmalarını ve 1 Mart tezkeresinin önemini uzun uzun anlattıktan sonra açıkça siyasi kişilerden destek aldığını söylemiştir. Ama bu desteğin başarılı çalışmalarının sonucu olduğunu da altını çizerek vurgulamıştır.

Fatma Şahin, 1 Mart Tezkeresinin önemine dikkat çektikten sonra kapatılma sürecinde başörtüsü ile ilgili verdiği beyanatın siyasi hayatında dönüm noktası olduğunu belirtmiştir. Serap Yaşar, parti kuruluşunda başörtülü olduğu için kurucu üye olmasından dolayı, Anayasa Mahkemesinin Yargılama sürecini siyasi hayatının dönüm noktası olarak addetmiştir. Daha önce bir hukukçu olarak savunan olduğunu ve hiç diğer tarafta yargılanan olmadığını ve bu durumun onda bıraktığı izlenimleri dile getirmiştir.

Tablo 27: Görüşmecilerin Siyasi Kariyerleri Boyunca Dönüm Noktası Olarak Değerlendirdikleri Olaylar

SİYASETTEKİ DÖNÜM NOKTALARI																
İSİMLER	ÜLKE	KOŞULLARI			BAŞBAKAN R.TAYYİP ERDOĞAN			AK PARTİ TEŞKİLATI		KİŞİSEL ÖZELLİKLER						STK
		28 SUBAT VE YARGI SÜRECİ	1 MART TEZKERESİ	PARTİ KAPATMA SÜRECİ	DAVET	DESTEK	HİZMET ANLAYIŞI	BAŞARI	TEŞKİLAT ÇALIŞMASI	BAŞARILI PROJELER ÜRETMEK	BAŞARILI İŞ KADINI	EĞİTİM	MUHALİF GÖRÜŞ SUNMASI	ÖNCEKİ SİYASİ TECRÜBESİ	HİTAP GÜCÜ	
Alev DEDEGİL					•	•			•	•						
Asuman ERDOĞAN								•	•							
Ayşe BÖHÜRLER										•		•				
Ayşe GÜNEY						•			•							
Ayşe KEŞİR								•	•							
Azize Sibel GÖNÜL					•				•							
Fatma ŞAHİN		•	•													
Gülnur HAYRAN									•							
Halide İNCEKARA					•	•		•			•				•	
İlknur DENİZLİ					•	•									•	
Lale ERSOY		•				•				•			•			
Merita YILDIZ								•		•		•				
Necla HATTABOĞLU															•	
Nurdan Şanlı								•	•	•						
Serap YAŞAR	•														•	
Sermin BALIK									•							

3. 4. 6. Görüşmecilerin Diğer Siyasi Parti Faaliyetleri ve STK Çalışmalar

3. 4. 6. 1. Görüşmecilerin Diğer Siyasi Parti Faaliyetleri

Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu AK Parti'ye üye olmadan önce diğer siyasi partilerin faaliyetlerinde yer almadıklarını ifade etmişlerdir. Tablo 28'e baktığımızda sadece, Halide İncekara ve Lale Ersoy daha önce aktif siyasetle ilgilendiklerini görebiliriz.

Halide İncekara, Refah Parti'sinin meclis üyesi, Lale Ersoy ise Refah Parti'si döneminde Ankara İl Hanım Kolları Faaliyetlerinde aktif olarak çalışmışlardır. Fatma Şahin, Erbakan Hoca'nın "Adil Düzen" sloganından etkilendiğini ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Belediye Başkanlığı döneminde eşi ile birlikte resmi üye olmadan partinin siyasi faaliyetlerine katıldıklarını ifade etmiştir. Necla Hattaboğlu ise, adını belirtmediği bir partide kadınlara eğitim alanında çalışma yaptığını, ama resmen üye olmadan, dışarıdan destek olduğunu söylemiştir. Bu katılımcıların dışında kalan diğer görüşmeciler siyasete ilk defa AK Parti ile başladıklarını altını çizerek ifade etmişlerdir.

Halide İncekara, bu siyasi çalışmalarında ailesi veya eşinin ailesi ile ilgili bir sorun yaşayıp yaşamadığı sorulduğunda "hiç yaşamadım" cevabını vermiştir. Evlilik arifesinde eşi ile bu konular için konuştuğunu ve "mehir" olarak siyasi yaşamın gerekleri olan geç saatlere kadar çalışmak, seyahatler gibi kadının ev içi rolleri ile ilgili durumlarda sorunları yaşamamak için talep ettiğini söylemiştir. Esas sorunun "mahalle baskısı" olarak nitelendirdiği, eşinin diğer erkeklerden veya kadınlarla maruz kaldığı yorumlar ve esprilerin olduğunu ifade etmiştir. Bu zorluğu eşi ile bir çeşit rehabilite süreci olarak tanımlamış, karşılaşacağı sorunları anlatarak ve onunla konuşarak aşmış olduğunu söylemiştir.

Beraber çalıştığı siyasi erkeklerle karşılaştığı sorunlar için "çekilen zorluğun her erkeğin de olduğu gibi listelere yazılırken rakiplerin tavrı ve tarzlarıdır" demiştir. Erkeklerin yaşadığı zorluktan farklı bir zorluk yaşamadığını ifade etmiştir. Bu zorlukları yenmek için, iş yaşamındaki tecrübelerin etkili olduğunu ve erkekler için

bir önyargıya sahip olmadığından sorunları kolaylıkla çözdüğünü anlatmıştır. Bunu anlatırken şu ifadeleri kullanmıştır:

Şöyle önyargısız yaklaştığım her yeri aştım bir kere. Yani erkek ön yargım yok bende mesela. Erkektir beni anlamaz ön yargım yok bende. Benden daha güçlüdür beni anlamaz ön yargım yok bende. Bir de kaybetme korkusunu yaşamadığınız zaman çok kuvvetlisiniz zaten. Ben kaybetmenin çilesiyle hiç davranmadım hayatım boyunca.

Lale Ersoy, bu siyasi çalışması sırasında ailesi ile hiçbir zorluk yaşamadığını, daha çok fiilen var olmayan bir yapı içinde çalıştıkları için diğer erkek siyasetçilerle sorun yaşadığını ifade etmişlerdir. Fiilen var olan, ama ne parası, ne oy hakkı, ne de söz hakkı olmayan faaliyetin sıkıntılarını, başarılı lider olarak tanımladığı başkanları ile çözdüğünü anlatmıştır. Birlikte çalıştığı kadınlarla hiçbir zorluk yaşamadığını, onların ne kadar fedakâr ve imkânsızlıklar içinde çalıştıklarını uzun uzun anlatmıştır. Geç saatlere kadar süren toplantılar ve seyahatler olmadığı için ve geliri olduğundan harcamalar konusunda fazla zorluk yaşamadığını ifade etmiştir. Ayrıca birlikte çalıştıkları erkeklerin kadın siyasetçilere karşı çok tutucu bir yaklaşım içinde olduklarını ifade etmiştir.

Tablo 28: Görüşmecilerin AK Parti'ye Üye Olmadan Önce Diğer Siyasi Partilerin Faaliyetlerine Katılma Durumları

AK PARTİ YE ÜYE OLMADAN ÖNCE DİĞER SİYASİ PARTİ FAALİYETLERİNDE YER ALMA		
İSİMLER	YER ALAN	YER ALMAYAN
Alev DEDEGİL		•
Asuman ERDOĞAN		•
Ayşe BÖHÜRLER		•
Ayşe GÜNEY		•
Ayşe KEŞİR		•
Azize Sibel GÖNÜL		•
Fatma ŞAHİN	•	
Gülnur HAYRAN		•
Halide İNCEKARA	•	
İlknur DENİZLİ		•
Lale ERSOY	•	•
Merita YILDIZ		•
Necla HATTABOĞLU	•	
Nurdan ŞANLI		•
Serap YAŞAR		•
Sermin BALIK		•

Bilindiği üzere gelişmiş ülkelerin, modern toplumların ölçütlerinden biri de kadının siyasal katılım oranlarıdır. Türkiye’de ve Dünyada yasal boyutta kadının kazandığı siyasi haklar istenilen düzeyde ve aktif olarak kullanılamamıştır (Alkan, 1979: 128). 16 görüşmecinin sadece 4’ünün aktif siyasetle ilgilenmiş olması, Türk siyasetindeki kadının durumunu çok iyi bir şekilde göz önüne sermektedir. Bu durum birçok etkene bağlı olmakla beraber, erkek egemen bir toplumda yaşamak ve o dönemlerde siyasete ve siyasetçiye güvenin yok olması gibi unsurlarla açıklanabilir.

3. 4. 6. 2. Görüşmecilerin STK Faaliyet Süreçleri

Nurdan Şanlı dışında, tüm görüşmecilerin STK faaliyetlerinde aktif yer aldıkları, Tablo 29’da yer almaktadır. Yalnız, Lale Ersoy, Asuman Erdoğan ve Fatma Şahin çok kısa süreli STK çalışmalarında bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu tecrübelerinin siyasi kariyerlerinde çok büyük bir öneme sahip olduklarını açıklamalarında belirtmişlerdir. Bilindiği üzere, birçok araştırma kadın politikacıların çoğu, politika konusundaki ilk eğitimlerini bu kadın kuruluşlarında yapmışlardır (Say, 1998: 146).

Tablo 29: Görüşmecilerden STK Faaliyetlerine Katılanlar

STK FAALİYETLERİNE KATILIM			
İSİMLER	KATILANLAR	KISA SÜRELİ KATILANLAR	KATILMAYANLAR
Alev DEDEGİL	•		
Asuman ERDOĞAN	•	•	
Ayşe BÖHÜRLER	•		
Ayşe GÜNEY	•		
Ayşe KEŞİR	•		
Azize Sibel GÖNÜL	•		
Fatma ŞAHİN	•	•	
Gülnur HAYRAN	•		
Halide İNCEKARA	•		
İlknur DENİZLİ	•		
Lale ERSOY	•	•	
Merita YILDIZ	•		
Necla HATTABOĞLU	•		
Nurdan ŞANLI			•
Serap YAŞAR	•		
Sermin BALIK	•		

STK çalışmaları sürecinde eşleri veya aileleri ile ne gibi zorluklarla karşılaştıkları ve bunlar nasıl yendiklerini sorduğumuzda, görüşmecilerin çoğu ailelerinin önce rızalarını alıp yola o şekilde çıktıklarını ifade etmiştir. Tablo 30'a baktığımızda görüşmecilerin büyük çoğunluğunun aile içi rolleri ile ilgili zorluklar yaşadıklarını görürüz. STK faaliyetlerine aktif olarak katılan Merita Yıldız, çocuğu olana kadar bir zorluk yaşamadığını belirtmiştir. Ama çocuk doğduktan sonra eşi ve eşinin ailesinden çocuğa yeterince zaman ayırmamasından dolayı bir baskı ve sıkıntı yaşadığını ve bunu hala yaşadığını ama bunu çalışmalarını planlayarak, uygun bir dille konuşarak eşini ikna etmeye çalışarak aşmaya çalıştığını, bu durumu akrabalarının da, artık işinin bir parçası olarak görmeğe başladıklarını ifade etmiştir.

Tablo 30: STK Faaliyetleri Sırasında Aile İle Yaşanan Zorluklar

STK FAALİYETİNDE AİLE İLE YAŞANAN ZORLUKLAR				
İSİMLER	VAKİT AYIRMAK			EŞİNİN AİLESİNİN BASKISI
	ÇOCUK	EŞ	EV İÇİ ROLLER	
Alev DEDEGİL				
Asuman ERDOĞAN			•	
Ayşe BÖHÜRLER			•	
Ayşe GÜNEY				
Ayşe KEŞİR	•		•	
Azize Sibel GÖNÜL	•		•	
Fatma ŞAHİN			•	
Gülnur HAYRAN	•		•	
Halide İNCEKARA				
İlknur DENİZLİ	•	•	•	
Lale ERSOY				
Merita YILDIZ	•	•	•	•
Necla HATTABOĞLU			•	
Nurdan ŞANLI				
Serap YAŞAR	•		•	
Sermin BALIK			•	

Ayşe Böhürler, işinin çok yoğun bir tempoya sahip olduğunu ve aynı zamanda da STK çalışmalarının çok aktif olduğunu ve bundan dolayı klasik bir ev kadını rolünü tam olarak yerine getiremediğini belirtmiştir. Bu durumda doğal olarak, “aktif bir kimliğin her zaman düzgün bir evliliğin yolunda gitmesini engellediğini” ifade etmiştir. Tablo 31’de yer aldığı gibi, bu zorlukları fedakârlıklar

yaparak veya çoğu zaman iki tarafında hiç problem yapmadan her şeyin olduğu gibi bırakması yolunu seçtiklerini söylemiştir.

Serap Yaşar, ailesinin 28 Şubat sürecinde yaşananlardan kaynaklanan bir tedirginlik yaşadığını ama daha sonra kendisine duyulan güven duygusu ile destek olduklarını açıklamıştır. İşin niteliğinden dolayı kaynaklanan zorlukların var olduğunu ama eşinin çalıştığı STK' ların faaliyetlerine duyduğu hassasiyetinden dolayı bir sorun yaşamadığını, ancak aileye zaman ayırmada yaşanan zorlukları da şöyle çözdüğünü anlatmıştır:

Zaten oturup da sorunu altında kalınacak bir şey olarak görmem. Bir işi bir insan yapıyorsa eğer velev ki o işi yüz kere çalışırım. Bir dünya üzerinde o iş yapılabilirse o bir kere de yapar ve ben de o işi on kere de yaparım. Eğer buna inanmışsam doğruluğuna ve bu yapılabilir bir işse ben de yaparım yani. Hayır, kelimesinden, ya da ne yapalım diye sorunlarla oturup cebelleşmem. Küçük küçük sorunu bir ucundan çözmeye çalışırım. Hukukçu kimliğimde de sorunu çözüm odaklı düşünerek sonuçta çözerim yani.

İlknur Denizli, STK çalışmalarının en aktif döneminde ikinci çocuğuna hamile kalıp, doğurduğunu ve bu süreci eşlerin birbirine uyumu ve desteği ile ve kendisinin özveri göstermesi ile aştığını şöyle anlatmıştır:

Evet, ikinci çocuğuma hamile kaldım ve çocuk sahibi oldum. 2002 yılıydı, başkanlığımdan üç yıl önce İSİAD başkan yardımcılığında görevimi yürütürken. İşte sanayiciliğe, hizmet sektöründen sanayiye girmişim, konfederasyon yönetimine girmişim yani pek çok aktif işi yaparken ikinci kez anne oldum. Ben iki yıl çocuğumu emzirdim. Ben mühendislikten mezunum ve bana matematiği sorarlar ve ben dedim ki hiçbir şeyin annenin çocuğunu emzirirken matematiğin kullanıldığı yer yoktur. Göğsünüzden sütü sağlıyorsunuz, biberona koyuyorsunuz, uçakla bir yere gidiyor, geliyorsunuz ve aklınızda şu var. Süt yetecek mi? Hele bu ilk altı ay acil gitmeniz gelmeniz gereken bir şeyse çocuğunuza su bile veremiyorsunuz ve bundan daha büyük bir matematik hesabı tanımam diyorum. Sürekli gece kaç (cc.) hesabı yapıyorsunuz. Ve rüyalarım girerdi, yetecek mi yetmeyecek mi diye? Sonuçta aileniz ve devam ettirmeniz gereken düzen var. Ama burada tabi eşlerin birbirlerine uyumu ve desteklerinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu erkek de olsanız, kadın da olsanız çok ciddi bir özveri istiyor. Evde kalan için o kadar aktif yaşamayan için ciddi bir özveri istiyor.

Tablo 31: STK Faaliyetleri Sırasında Aile İle Yaşanan Zorlukları Aşma Yolları

STK FAALİYETLERİNDE AİLE İLE YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI							
İSİMLER	PLANLAMA YAPMA	ÖZVERİLİ OLMA	ISRARCI OLMA	ZAMANA BIRAKMA	KONUŞARAK ANLATMA	AİLENİN VE EŞİN RIZASINI ALMAK	ÇÖZÜM ODAKLI OLMAK
Alev DEDEGİL							
Asuman ERDOĞAN	•						
Ayşe BÖHÜRLER			•				
Ayşe GÜNEY							
Ayşe KEŞİR				•			
Azize Sibel GÖNÜL	•					•	
Fatma ŞAHİN							
Gülnur HAYRAN		•				•	
Halide İNCEKARA					•	•	
İlknur DENİZLİ	•	•					
Lale ERSOY						•	
Merita YILDIZ	•				•		
Necla HATTABOĞLU	•						
Nurdan ŞANLI							
Serap YAŞAR							•
Sermin BALIK	•	•				•	

Gülnur Hayran, eşi ve ailesi ile bir zorluk yaşamadığını ama kızını emzirirken sıkıntı olduğunu ancak planlama ile sorunu aştığını anlatmıştır. Halide İncekara, eş ve annelik görevleri bakımından ailesinden destek almış ama bunu evlilik öncesi eşi ile konuşarak sorunu en baştan nasıl bir yöntemle çözdüğünü şöyle anlatmıştır:

Çünkü benim evlilikteki mihrim eşimle buydu. Hizmetti. Herkes altın, mücevher isterken ben eşimden hizmet ettiğim ve çalıştığım süre içinde bana nerdesin, niye geç kaldın diye sormayacaksınız.

Ayrıca bu süreçte Halide İncekara, tablo 32’de yer aldığı üzere, kadının aile içi rollerinin çok zorluklarla yürüdüğünü ve bunların yanına başarılı bir kadının eşi olmakla ilgili kocaların “mahalle baskısı” olarak nitelendirilen yeni tabirle mobbinge mücadele etmek zorunda kaldıklarını önemle işaret etmiştir:

Mahalle baskısı, eşinin şey durumu sosyal durumu eğer güçlü kişiliği yoksa toplum içinde, eşinizin, yani kadın erkeğinin oturmuş kendini ispat etmiş konumu yoksa çok zor. Bozulur yuvalar yani. Bırakın milletvekili olmasını mahalle muhtarı olsa bile statüsü bozulan adam fitraten mahalle baskısı neticesinde şey olur kaldıramaz yani.

Aynı zamanda eşinin ailesinden (kayınvalidesi) bir zorlukla karşılaştığını ve bunu zamana bırakarak ve umursamayarak aştığını ifade etmiştir.

Tablo 32: Görüşmecilerin STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinin Yaşadığı Zorluklar

STK FAALİYETLERİNDE AİLENİN YAŞADIĞI ZORLUKLAR		
İSİMLER	EŞİN AİLE VE ARKADAŞ ÇEVRESİ BASKISI	EŞİN İŞ ÇEVRESİ BASKISI
Alev DEDEGİL		
Asuman ERDOĞAN		
Ayşe BÖHÜRLER		
Ayşe GÜNEY		
Ayşe KEŞİR		
Azize Sibel GÖNÜL		
Fatma ŞAHİN		
Gülnur HAYRAN		
Halide İNCEKARA	Mahalle Baskısı	Mahalle Baskısı
İlknur DENİZLİ		
Lale ERSOY		
Merita YILDIZ		
Necla HATTABOĞLU		
Nurdan ŞANLI		
Serap YAŞAR		
Sermin BALIK		

Lale Ersoy ve Ayşe Güney, Azize Sibel Gönül, Fatma Şahin, Ayşe Keşir, Asuman Erdoğan STK çalışmalarında zorluk yaşamadıklarını ve ailelerinin rızasını alarak bu çalışmalara başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu şekilde yola çıktığında yaşanan sorunlara kolaylıkla çözüm bulunabildiğini belirtmişlerdir. Sorun yaşamayan görüşmeciler, ailelerin başta tereddüt duyduklarını ama karşılıklı rıza alınarak çıkılan yolda karşılaşılan sorunların kolaylıkla çözümlendiğini anlatmışlardır. Tablo 33'te tüm görüşmecilerin ailelerinden destek aldıkları görülmektedir.

Tablo 33: Görüşmecilerden STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinden Destek Alanlar

STK FAALİYETLERİNDE AİLE DESTEĞİ ALAN - ALAMAYAN					
İSİMLER	DESTEK ALINAN			BAŞTA TEREDDÜTLE YAKLAŞAN	DESTEK ALAMAYAN
	EŞ	YAKIN AKRABA	DOĞDUĞU AİLE		
Alev DEDEGİL		•	•		
Asuman ERDOĞAN	•	•	•		
Ayşe BÖHÜRLER	•	•	•	•	
Ayşe GÜNEY		•	•		
Ayşe KEŞİR	•	•	•	•	
Azize Sibel GÖNÜL	•	•	•		
Fatma ŞAHİN	•	•	•		
Gülnur HAYRAN	•	•	•		
Halide İNCEKARA	•	•	•		
İlknur DENİZLİ	•	•	•		
Lale ERSOY		•	•		
Merita YILDIZ	•	•	•		
Necla HATTABOĞLU	•	•	•		
Nurdan ŞANLI					
Serap YAŞAR	•	•	•	•	
Sermin BALIK	•	•	•		

Alev Dedegil, İTO çalışmalarında, ailevi hiçbir zorluk yaşamadığını ama Türkiye'nin o dönemdeki kargaşa ortamına bağlı iş boyutunda zorluklarla karşılaştığını ifade etmiştir. Türkiye'de hukukun işlemediği, kontrolsüz, kayıt ekonomisinin olmadığı bir dönemde ticaretle uğraşmanın verdiği zorluklardan bahsetmiştir.

Necla Hattaboğlu, Vakıf çalışmalarında istisnalar hariç herkesten saygı gördüğünü ve teşvik edildiğini söylemiştir. Sermin Balık, annesinin STK çalışmaları olması nedeniyle de destek almış ve bu çalışmalarını anne yadigarı olarak gördüğünü ifade etmiştir.

Görüşmeciler, tablo 34'te görüldüğü üzere, ailelerinden aldıkları destekleri anlatırken manevi destekler olarak tanımlamışlardır. Manevi destekleri; yaptıkları çalışmaları onaylamaları, sevgi ve hoşgörü ile yaklaşımları, karşılaştıkları zorluklarda yardımcı ve kolaylaştırıcı olmaları gibi unsurlarla açıklamışlardır.

Tablo 34: Görüşmecilerin STK Faaliyetleri Sırasında Ailelerinden Aldıkları Destekler

STK FAALİYETLERİNDE AİLEDEN ALINAN DESTEKLER				
İSİMLER	FEDAKÂRLIK GÖSTERMELERİ	MADDİ DESTEK	MANEVİ DESTEK	GURUR DUYMAK
Alev DEDEGİL	•		•	
Asuman ERDOĞAN			•	
Ayşe BÖHÜRLER	•		•	
Ayşe GÜNEY			•	•
Ayşe KEŞİR			•	
Azize Sibel GÖNÜL			•	
Fatma ŞAHİN				•
Gülnur HAYRAN	•	•	•	
Halide İNCEKARA	•		•	
İlknur DENİZLİ	•		•	
Lale ERSOY			•	•
Merita YILDIZ	•		•	•
Necla HATTABOĞLU	•	•	•	•
Nurdan ŞANLI				
Serap YAŞAR			•	•
Sermin BALIK	•		•	•

STK Faaliyetleri sırasında, Gülnur Hayran, yaşadığı en büyük sorunun ise iş çevresi ile mobbing olduğu; bu sorunu da kriz yönetme ve geçirme teknikleri ile aştığını anlatmıştır. Ayrıca yaşanan zorlukların insanları geliştirdiğine inandığını, Hobbes'un “zorlukların insanları geliştirdiği” sözlerine atıfta bulunarak açıklamıştır. Merita Yıldız, çalıştığı STK'larda “dışlanma” ile karşılaştığını ve bunun nedenini ise haksızlığa izin vermemesi, siyasi görüşü ve buna bağlı önerilerine muhafazakârlıkla eşleştirilerek karşı durulması olarak anlatmıştır. Bu duruma örnek olarak, çalıştığı kurumda önerdiği kişilerin başörtülü olması sebebiyle, “bu bizden değil” yaklaşımı gösterdiklerini söylemiştir. Bu durum tablo 35'te görülmektedir.

Tablo 35: STK Çalışmaları Sırasında İş Çevresi İle Yaşanan Zorluklar

STK FAALİYETLERİNDE İŞ ÇEVRESİ İLE YAŞANAN ZORLUKLAR			
İSİMLER	SİYASİ GÖRÜŞÜ NEDENİ İLE	HAKSIZLIKLARA KARŞI OLUŞU İLE	MOBBİNG
Alev DEDEGİL			
Asuman ERDOĞAN			
Ayşe BÖHÜRLER			
Ayşe GÜNEY			
Ayşe KEŞİR			
Azize Sibel GÖNÜL			
Fatma ŞAHİN			
Gülnur HAYRAN			•
Halide İNCEKARA			
İlknur DENİZ			
Lale ERSOY			
Merita YILDIZ	•	•	
Necla HATTABOĞLU			
Nurdan ŞANLI			
Serap YAŞAR			
Sermin BALIK			

Türk toplumu büyük ölçüde, kadınlı ilgili ataerkil veya erkek egemen bir toplum yapısına ve kalıplaşmış ön yargılarla kaplı bir bakış açısına sahiptir. Böyle bir toplumda kadının ailesinden veya eşinden ayrı seyahat etmesi, karşı cinsle geç vakitlere kadar süren toplantı gibi faaliyetlere katılması hele “muhafazakâr” anlayışla birleşince kadınlar açısından oldukça zor ve sorunlu bir durum oluşturmaktadır. AK Parti yönetimindeki siyaset yapan kadınlar, siyasetin gereği böyle toplantı ve seyahatleri gerçekleştirmek durumdadır. Bu durumlarda karşılaştıkları sorunların varlığı ve varsa bunları aşma yolları bu tezin ana konularını oluşturduğundan bununla ilgili sorular görüşmecilere sorulmuştur.

Lale Ersoy ve Asuman Erdoğan, çok kısa süreli bulunduğu bu çalışmalar sırasında böyle bir zorlukla karşılaşmadıklarını ve kendi gelirleri ile harcamalarını yaptıklarını söylemişlerdir. Ayşe Güney, Fatma Şahin, Necla Hattaboğlu, Sermin Balık, bu konularda hiç sorun yaşamadıklarını anlatmışlardır.

Merita Yıldız, çocuğunun küçük olması nedeniyle ona vakit ayırma konusunda eşi ve eşinin ailesi ile çocuğun ihmal edilme korkusu ile sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Kendisi nitelikli zaman geçirmenin önemini vurgulayarak, eşi ile

konusarak ikna yolunu seçtiğini anlatmıştır. Harcamalar konusunda ise kendi geliri olduğundan zorluk yaşamadığını ifade etmiştir.

Halide İncekara, evlenmeden önce eşi ile bu konuda konuşup anlayış göstermesini istemiş ve harcamaları kendi geliri ile karşıladığını söylemiştir. Ayşe Böhürler, bu konularda yaşadığı sorunları fedakârlık yaparak aştığını ve bu fedakârlığı bazen kendisinin bazen de eşi ve çocuklarının yaptığını veya iki tarafın da hiçbir şey yapmayarak meselenin o şekilde bırakıldığını anlatmıştır. Harcamaları kendi geliri ile karşıladığını ve cömert bir kişiliğe sahip olduğunu da altını çizerek anlatmıştır.

Serap Yaşar, eşi ile bu çalışmalarda fikir birliği olduğundan çocuklarının küçük olduğu dönemlerde yaşanan zamanla ilgili sorunları çözüm odaklı düşünerek çözdüğünü ve kendi gelirin olması nedeniyle, harcamalarla bir sıkıntısını olmadığını ifade etmiştir.

İlknur Denizli ise ikinci çocuğunu doğurduğu ve emzirdiği dönemde İSİAD Başkanı olduğunu ve iyi bir planlama, eşinin uyumlu olması ve özveri ile bu dönemin zorluklarını aştığını söylemiştir. Kendi gelirini olmasının böyle bir zorluğun oluşumunu engellediğini ifade etmiştir.

Gülnur Hayran kızının küçük olmasından dolayı zorluk yaşadığını ve fedakârlık yaparak sorunu aştığını ve harcamalarda ise kendi gelirin olmasının sorun oluşturmadığını anlatmıştır.

Alev Dedegil, bekâr olmanın avantajından bahsederek, sorun yaşamadığını; harcamalarda ise kendi geliri ile sorunu aştığını ve kadınların siyaset yapması için mutlaka gelirin olması gerektiğini anlatmıştır. Bu konudaki hassasiyetini anlatırken, teşkilattaki çoğu kadının düşük gelirli olduğunu ve onlara bu konuda kendisinin ve diğer siyasetçi arkadaşlarının yardımları ile destek olduklarını uzun uzun anlatmıştır.

Tablo 36, bize görüşmecilerin hepsinin kendi gelirlerine sahip olduklarını ve meslek sahibi olduklarını açıkça göstermektedir. Literatür taraması yapılan bölümde yer aldığı gibi, meclise giren kadın ve erkeklerin yaş ortalamalarına ve mesleki durumlarına baktığımızda; AK Partili kadın ve erkek vekillerin yüzde 100'ünün meslek sahibi olduğunu görürüz.

Tablo 36: STK Çalışmaları Sırasında Toplantı, Seyahat ve Harcamalarla İlgili Yaşanan Zorluklar ve Aşma Yolları

STK FAALİYETLERİNDE TOPLANTI - SEYAHAT VE HARCAMALARDA YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI						
İSİMLER	TOPLANTI-SEYAHAT				HARCAMALAR	
	ÖZVERİLİ OLMA FEDAKÂR OLMA	PLANLAMA YAPMA	ÇÖZÜM ODAKLI OLMA	KONUŞARAK İKNA ETME	KENDİ GELİRİ İLE	EŞİNİN VEYA DİĞERLERİN GELİRİ İLE
Alev DEDEGİL					•	
Asuman ERDOĞAN					•	
Ayşe BÖHÜRLER	•				•	
Ayşe GÜNEY					•	
Ayşe KEŞİR		•			•	
Azize Sibel GÖNÜL		•			•	
Fatma ŞAHİN					•	
Gülnur HAYRAN	•				•	
Halide İNCEKARA				•	•	
İlknur DENİZLİ	•	•			•	
Lale ERSOY					•	
Merita YILDIZ				•	•	
Necla HATTABOĞLU					•	•
Nurdan ŞANLI						
Serap YAŞAR			•		•	
Sermin BALIK					•	•

3.4.6.3. Görüşmecilerin, STK Çalışmalarında Birlikte Çalıştıkları

Erkek ve Kadınlarla Yaşanan Zorluklar

Gönüllülük esasına dayanan STK çalışmaları Keyman'ın (2009) bahsettiği gibi, insanlar arası bir dayanışma yaratıp, bazı sorunları mikro düzeyde çözmesini sağlamakta, hem de insan ilişkilerinde güveni arttırmaktadır (s. 2, 3). Biz bu anlamda görüşmecilerin bu çalışmaları yaparken birlikte üretme aşamasında karşılaştıkları zorlukları ve çözüm yollarını öğrenmek gerektiğini düşündük. Çünkü benzer işleyişe siyasi karar süreçlerine yükselmeye karşılaşıldığını bilmekteyiz. Benzerlikleri,

farklılıkları ve çözüm yöntemlerini irdelemenin sorunun tespiti açısından önem arz ettiği düşünülmektedir.

Tablo 37 görüşmecilerin kadınlarla yaşadıkları zorlukların neler olduğunu göstermektedir. Fatma Şahin işinin gereği doğal olarak meslek odasında çalıştığını ve kadına dair egemen olan bakışla ilgili zorluklar yaşadığını ifade etmiştir:

Sonra da orda iki kadın mühendis vardı, ben üçüncü kadın mühendis olarak girdim. Orda da aynı mücadele, yani çaycı kadın, kadından mühendis olmaz diye erkeklere veriyordu çayı bize vermiyordu. Yani o değişim, teknik bir kadronun içerisinde bir kadın ya işçi, ya temizlikçi kadın görmüş. Yüz tane erkeğe mühendislik yapıyorsun. Yani o değişimi de orda yaşadık. Hayatımın her anına bakıyorum, korkunç bir mücadele.

Gülnur Hayran, STK çalışmalarında başkanlık mücadeleniz yoksa zorluğun da olmadığını altını çizerek, beklentisiz çalışılınca herkesin memnun olduğunu ifade etmiştir. Kendisin başkanlık gibi kademelere gelmek için niyetinin olmadığını deklare ederek sıkıntı yaşamadığını söylemiştir. STK çalışmalarında erkeklerden çok destek aldığını ama kadınlarla tam tersi bir durumla karşılaştığını belirtmiştir. STK' arın maddi sıkıntılarını söyledikten sonra, kadınlarla yaşadığı sorunları şu şekilde özetlemiştir:

Kadınlarla yaşarken çok zorluk yaşadım. Şimdi o derneklerin öz kaynak sıkıntısı var. Sayısal olarak o derneklerin çalışanları az. İki üç kişi bu işleri götürür... Kadının kadınla çalışması gördüğüm, siyasette de gördüğüm şey var “Tek olayım, evin prensesi olayım.” Evin tek güzel kızı benim” psikolojisi, algısı. Çok acımasız, kadın kadına çok acımasız. Yakınındaki sivil toplumda, siyasette, üniversite içinde yakınındaki kadın çok acımasız. Dışarıdaki olabilir, onu tehdit algılamıyor.

Tablo 37: Görüşmecilerin STK Çalışmaları Sırasında Birlikte Çalıştıkları Kadımlarla Yaşadıkları Zorluklar

STK FAALİYETLERİNDE BİRLİKTE ÇALIŞILAN KADINLARLA YAŞANAN ZORLUKLAR		
İSİMLER	ANA KRALİÇE SENDROMU	KADINOLMAK
Alev DEDEGİL		
Asuman ERDOĞAN		
Ayşe BÖHÜRLER		
Ayşe GÜNEY		
Ayşe KEŞİR		
Azize Sibel GÖNÜL		
Fatma ŞAHİN		•
Gülnur HAYRAN	•	•
Halide İNCEKARA		
İlknur DENİZLİ		
Lale ERSOY		
Merita YILDIZ		
Necla HATTABOĞLU		
Nurdan ŞANLI		
Serap YAŞAR		
Sermin BALIK		

Gülnur Hayran'ın ifade ettiği durum literatür taraması bölümünde bahsettiğimiz “Ana kraliçe sendromu” ile bir benzerlik göstermektedir. Bilindiği üzere “Ana kraliçe sendromu”, “kadının kadını çekememe, ben buralara gelebildiysem o da gelebilir tutumunu veya sadece kendisinin olması, tek olma arzusu ile gerçekleştirilen tutumları içermektedir (Örücü ve Kılıç, 2007: 119).

Tablo 38’de görüşmecilerin STK çalışmaları sırasında yaşadıkları sorunlar arasında genellikle erkeğin kadına bakış açısı ve kadının tecrübe eksikliği ile ilgili problemler olduğu görülmektedir. Merita Yıldız, birçok önemli STK’ da örneğin Hak-İş ve Kızılay’da çalışmıştır. Bu çalışmaları öncesi veya sonrasında AK Parti Genel Merkez kadın Kolları MKYK üyelik çalışmalarını yürütmüştür. İşte bu süreçte kendisinin belirttiği gibi, siyasi görüşünün bu çalışması ile birlikte deşifre olması çalıştığı arkadaşları tarafından sıkıntı yaşamasına sebep olmuş. Bunu şu cümleleri ile anlatmıştır:

Yuh! Sen nasıl oluyor da AK Partiye gönül veriyorsun. Artık kendi düşüncen kalmamıştır gibi tepkilerle karşılaştığım oluyor. Bende kendi düşüncelerimle hareket ettiğimi söylüyorum. Hiç kimsenin etkisi altında kalmadığımı söylüyorum... Diğer çalıştığım sivil toplum örgütlerinde de farklı görüşlerle karşılaştım. Benim düşüncelerimin karşısında alınan kararlar olmuştur. Ben onlara sürekli itiraz etmişimdir. Dolayısıyla dışlandığım zamanlar olmuştur. Benim üstüm olan insanlardan tepki alacağımı bildiğim halde bildiğimi söylemişimdir. Dışlanmamın_sebebi, daha çok siyasi görüşlerle ilgiliydi ve başkalarına yapılan haksızlıklarla ilgiliydi. Benim önerdiğim kişiyi muhafazakâr olabilir diye almamak gibi. Başörtülü veya bizden biri değildir vs.

Bununla birlikte, CHP’de üye olan ve STK’ daki birçok arkadaşının da karşı çıktığı konularda yanında olduklarını ve bunların üst düzey görevleri olan erkekler olduğunu da altını çizerek anlatmıştır. Ayşe Böhürler ise daha farklı bir cevap vermiştir. STK çalışmaları sırasında ilk olarak maddi sıkıntının varlığından bahsettikten sonra, “camia olarak örgütlü bir çalışmaya o dönemde yakın olunmadığını” belirtmiştir. Kendisinin hayır kurumları aracılığıyla örgütlenen STK yapılanmasına karşı çıktığını, daha yenilikçi bir yaklaşım oluşturmak istediğini söylemiştir. Geleneksel yaklaşımla, yeniliklere karşı bir duruş sorunu yaşadığını ve çatışmacı bir ortamı oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu çatışma ortamının, önerilen konuların kapsamı, zihniyet ve yaklaşım gibi şeylerle ilgili olduğunu anlatmıştır. Karşılaştığı bu sorunları inatçı ve ısrarcı kişiliği ile çözümlendiğini söylemiştir.

Serap Yaşar, işin gereğinden kaynaklanan zorluklar olduğunu ve iş yaşamında olduğundan cinsiyetini ön plana çıkartmadan çalıştığını belirtmiştir. Alev Dedegil, İTO’nun işi gereği doğal üyesi olduğunu belirttikten sonra yaşadığı sıkıntıyı o dönemde Türkiye’nin içinde olduğu ekonomik- sosyal duruma bağlı yaşananları anlatmıştır. Dürüst ve kanuna, kurala göre ticaret yapamamanın zorluklarını uzun anlatmıştır.

Necla Hattaboğlu, kendine ait vakıf çalışmalarında samimi ve dost olan arkadaşları ile bu günlere geldiğini söylemiştir. Ama birlikte çalışılan kişilerle yüzeysel olarak dost görünüp, hizmet amaçlı değil görüntüde olmak isteyenlerle karşılaştığını, bunların kalıcı olamadıklarını ifade etmiştir.

Tablo 38: STK Çalışmalarında Birlikte Çalışılan Erkeklerle Yaşanan Zorluklar

STK FAALİYETLERİNDE BİRLİKTE ÇALIŞILAN ERKEKLERLE YAŞANAN ZORLUKLAR									
İSİMLER	İŞİN GEREĞİ	KADIN OLMAK	SİYASİ GÖRÜŞÜ	SAMİMİYETSİZ OLMALARI	GELENEKSEL BAKIŞ AÇISI	HAKSIZLIKLARA HAYIR DEMESİ	ÖRGÜTLÜ ÇALIŞMA TECRÜBESİ OLMAMASI	ERKELERİN DÜNYASINDA YER EDİNME	ZORLUK YAŞAMAYAN GÖRÜŞMECİLER
Alev DEDEGİL									•
Asuman ERDOĞAN									
Ayşe BÖHÜRLER					•		•		
Ayşe GÜNEY									•
Ayşe KEŞİR									
Azize Sibel GÖNÜL	•								
Fatma ŞAHİN		•							
Gülnur HAYRAN									•
Halide İNCEKARA								•	
İlknur DENİZLİ		•							
Lale ERSOY					•				
Merita YILDIZ			•			•			
Necla HATTABOĞLU				•					
Nurdan ŞANLI									
Serap YAŞAR	•								
Sermin BALIK		•							

Görüşmeciler erkeklerle yaşadıkları sorunların çözümünde, “çok çalışma, ısrarcı olma, mücadele etme ve çözüm odaklı düşünme” gibi yöntemler kullandıkları tablo 39’da görülmektedir. Halide İncekara ise, bu soruyu, yaşadığı sorunların zorluk veya zor olmadığını herkesin ne yaşadığına onun da onu yaşadığını belirterek yanıtlamış, sonra şu açıklamayı yapmıştır:

Nedir, herkes ne yaşıyorsa ben de onu yaşıyorum ama bu benim için geçicidir. Nedir mesela erkeklerin dünyasında yer edinmeye çalışıyorsun. Durmadan karşıdakilerin kanaatleri ve zanlarını gidermek ile ilgili bir kaygın oluyor. Avrasya Bir Vakfına gittiğimde herkes erkekti orada hiç kadın yok. Dedim ki bir bayan arkadaşım daha gelmezse çalışmam. Bu aslında inceden bir zorluk ama güçlü bir kadımsın ben. Yani onu da aşıyorum. Sonra dedim ki yanında karısı ve kızıyla gelmeyen benimle aynı masada oturamaz dedim. Bunu da aştım ben. Ya ben bunları aştığım için bana zor gelmiyor. Ha aşamasaydım belki bunlar bana zor gelebilirdi.

Bu durumu zor olarak tanımlamasa da mücadele yolu olarak çok ama çok çalışmak gerektiğini söylemiştir. Böyle olunca erkeğin zaten çalışmak istediği kişi olduğunu anlatmıştır.

Tablo 39: STK Çalışmaları Sırasında Birlikte Çalışılan Erkeklerle Yaşanan Zorlukları Aşma Yolları

STK FAALİYETLERİNDE BİRLİKTE ÇALIŞILAN ERKEKLERLE YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI						
İSİMLER	İŞ TECRÜBESİ VE DONANIMI İLE	İNATÇI VE İSRARCI OLMA İLE	ÇOK ÇALIŞMA	MÜCADELE ETMEYİ BİME İLE	ÇÖZÜM ODAKLI DÜŞÜNME İLE	CİNSİYETNİ ÖNE ÇIKARTMADAN ÇALIŞMA
Alev DEDEGİL						
Asuman ERDOĞAN						
Ayşe BÖHÜRLER		•			•	
Ayşe GÜNEY						
Ayşe KEŞİR	•					
Azize Sibel GÖNÜL				•		
Fatma ŞAHİN	•					
Gülnur HAYRAN						
Halide İNCEKARA			•			
İlknur DENİZLİ	•					•
Lale ERSOY					•	
Merita YILDIZ						
Necla HATTABOĞLU						
Nurdan ŞANLI						
Serap YAŞAR	•					•
Sermin BALIK						

Azize Sibel Gönül ise, karşılaştığı sorunların işin gereğinden kaynaklandığını ve her işin zor tarafı olabileceği gibi her işin de bir hazzı olduğunu söylemiştir. Bu anlamda zorluklarla mücadele edebilmeyi bilmek gerektiğini ifade etmiştir.

Tablo 40’da yer aldığı gibi, Ayşe Keşir de Azize Sibel Gönül’ün verdiği cevaplar çerçevesinde “başkalarından destek aldınız mı” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

Şu var, ben kişisel olarak çok güçlü bir ailenin çocuğu değilim. Ailem memur bir ailedir. Tabi bu konuda refere eden insanlar oldu ama hep işimden dolayı, bu işi iyi yapar diye. Bu bizim kızımız diyerek refere yapmadı açıkçası. Öyle bir destek hayatımda olmadı hiçbir zaman. Ama hep şu oldu, bu işi Ayşe iyi yapar. Bu işi iyi yapınca, başka bir iş çıkınca yine Ayşe iyi yapar noktasında. Hani yaptığım işi takdir edenler oldu, Allah için, ne diyorsam kabul edildi. Bu hep işimize güvenle ilgili bir şeydi.

İlknur Denizli, İSİAD’ın ilk kadın başkanı olduğunu ve ilkleri yaşamının verdiği zorluğa dikkat çekerek, bunu donanım ve başarı ile aştığını ifade etmiştir. Çalıştığı ortamda tek kadın olmanın verdiği sıkıntıyı doğru yapılan işlerle aştığını ve artık gerek siz ve gerek diğerlerinin cinsiyetlerinin görünmez hale gelebildiğini anlatmıştır. Aldığını desteği sorduğumuzda şöyle cevap vermiştir:

Çünkü ben bir sivil toplum örgütüne üye oldum, yönetim kademelerinde görev almaya başladım. Yönetim kurulu üyesi oldum. Başkan yardımcısı oldum ve geldiğim nokta itibarı ile beş ya da altı yıl sonra artık yüzde doksan yedisi erkek olan organizasyon bizi en iyi siz temsil edersiniz dediler. Orada bir rekabet olmadı. Toplumsal mutabakatla orada İzmir Sanayici İş Adamları Derneğini en iyi siz temsil edersiniz diye bir seçim yaşandı ve ben başkan oldum.

Tablo 40: STK Çalışmaları Sırasında Diğer Kişilerden Alınan Destekler

STK FAALİYETLERİNDE ALINAN DİĞER DESTEKLER			
İSİMLER	BİRLİKTE ÇALIŞILANLARDAN		BİRLİKTE ÇALIŞILAN ERKEKLERDEN
	GÖSTERİLEN BAŞARI İLE	OLUŞANGÜVEN İLE	
Alev DEDEGİL			
Asuman ERDOĞAN			
Ayşe BÖHÜRLER			
Ayşe GÜNEY			
Ayşe KEŞİR	•	•	
Azize Sibel GÖNÜL	•	•	
Fatma ŞAHİN			
Gülnur HAYRAN			•
Halide İNCEKARA			
İlknur DENİZLİ	•	•	
Lale ERSOY			
Merita YILDIZ		•	
Necla HATTABOĞLU			
Nurdan ŞANLI			
Serap YAŞAR			
Sermin BALIK			

3. 4. 7. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Süreçleri

Görüşmecilerin çoğu siyasete başlangıç noktalarının partinin kurulma sürecinde kendilerine gelen davet ile başladığını ve daha sonra partinin çeşitli kademelerinde yer alarak yönetimde veya karar alma noktalarına yükseldiklerini ifade etmişlerdir. Bu veriler bir araya getirilerek tablo 41 oluşturulmuştur.

Alev Dedegil, Ayşe Böhürler, Serap Yaşar, Necla Hattaboğlu, Halide İncekara, Lale Ersoy, partinin kurulma aşamasında davet edilerek, siyasete en üst noktalardan başlamışlardır. Gülnur Hayran Ayşe Keşir yine üst noktalarından biri olan AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının kuruluşundan itibaren bugüne kadar orada çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir.

Azize Sibel Gönül ve Sermin Balık teşkilatta başlayıp İl Kadın Kolları Başkanlığı yaptıktan sonra meclise girmeyi başarmışlardır. Nurdan Şanlı'da benzer şekilde meclise girmişse de Sermin Balık ve Azize Sibel Gönül'e göre daha yavaş ilerleyerek teşkilatın diğer kademelerinde çalıştıktan sonra milletvekili

olabilmişlerdir. Merita Yıldız, Ayşe Güney ise daha sonraki yıllarda diğerleri gibi parti çalışmalarına üst noktalardan başlamıştır. İlkur Denizli içlerinde en yeni partili olarak Haziran 2011 Genel Seçimlerinde Meclise 24. Dönem İzmir Milletvekili olarak yine diğerleri gibi siyasete üst kademelerden başlamıştır.

Fatma Şahin de teşkilatta başlayıp partinin kurulması ile milletvekili olmuştur ama teşkilatın diğer kademelerinde de çalışarak yükselişini devam ettirmiştir.

Merita Yıldız siyasete üst noktalardan başlamanın dezavantajlarını yerel yönetim seçimleri çalışmasında halkla birlikte olduğunda anlamış ve bunun sakıncalarına açıklamalarında yer vermiştir. 2009 Yerel yönetim Seçim çalışmalarında ayrıca Arnavut Kökenli Türk olması ile ilgili bir ötekileştirme ile karşılaşmıştır:

Ben Arnavut Türklerindim ve daha sonra Türk vatandaşı olduğum için. Yerel seçimlerde bu durumumla ilgili seçim çalışmalarında tepkiler aldım. Türkiye’de doğmadığım için ve Türk olmak için vatandaş olduğumu düşündüler. İyi bir vatandaş olmak için Türkiye’de doğmaya gerek yok diye düşünüyorum. Dünyaya gelirken kimse bize nerde dünyaya gelmek istersin diye sormadı. Ama ben burada yaşıyorum ve bu ülkeye hizmet ediyorum ve bu ülkenin ekmeğini yiyorum. Dolayısıyla Arnavutluk’ta doğmuş olabilirim ama ben kendimi Türk olarak hissediyorum. Gerçekten de bu ülke için kanımı vermeye her zaman hazırım.

Halide İncekara, kendisine Başbakan tarafından bizzat gelen daveti çok zor kabul ettiğini ve “siyaset beni başkaları tarafından değerlendirilen bir ortama sokacaktı” diyerek itirazını açıklamıştır. Necla Hattaboğlu, “siyaset, toplumla iç içe, hitabet gücü olan, sosyal yönü güçlü insanı arar” diyerek siyasete üst noktadan başlama nedenini açıklamıştır.

Gülnur Hayran Eskişehir 22. Dönem Milletvekili adaylığı sürecinden sonra listeye girememenin verdiği hayal kırıklığı ile AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarında çalışmaya başladığını anlatmıştır. Alev Dedegil, Başbakanın siyasete daveti sırasında yaşadığı anı anlatarak siyasi kariyerinde ne kadar etkili olduğunu şöyle anlatır:

Sayın Başbakanla tanışıp, bir masada sohbet etme anı. Çok güzel bir lafı vardı, sayın başbakanın. Dinledi, dinledi, tabi çok olgun bir insan başbakan, gülüyor, şey ediyor. “O zaman buyurun dedi”. Yani, madem çok biliyorsun o zaman buyurun dedi. Sonra da “Bize bildiklerinizi öğretin, bilmediklerinizi de öğrenirsiniz” dedi. Çok güzel bir davetti. Çok güzel

davetti, bize bildiklerinizi öğretin, bilmediklerinizi de öğrenirsiniz. Çok güzel bir laftı. Yani bir insanı siyasete davet ederken hiçbir şey vaat etmeden, hiçbir makam, mevki, hiçbir gelecek göstermeden bu kadar anlamlı davet cümlesi kurması tabi beni çok etkilemişti. İşte gel İstanbul'da şu olursun, bu olursun hiç böyle bir şey yok yani. Biz hiçbir zaman Sayın Başbakanla böyle bir şey konuşmadık. Hiç, gel çalış, eyvallah.

Fatma Şahin, yaşadıklarının yazılanı oynamak olduğunu söyleyerek siyasi kariyer sürecini açıklamaya çalışmıştır. Benzer cevabı Sermin Balık ve Ayşe Güney de vererek yaşadıklarının nasip olduğunu “ Yaradan bir yol çiziyor sizde o yolda yürüyorsunuz” diyerek ifade etmiştir.

Tablo 41: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Süreçleri

İSİMLER	AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNDE İZLENEN SEYİR
Alev DEDEGİL	Davet ile İstanbul il kuruculuğu ve üç dönem İstanbul Milletvekili
Asuman ERDOĞAN	AK Parti Genel Merkez Gençlik Kolları, Genel Merkez Ana Kademe MKYK üyeliği
Ayşe BÖHÜRLER	Davet ile kurucu üyelik ve Ana Kademe MKYK üyeliği
Ayşe GÜNEY	Belediye Başkanlığı teklifi, İlçe Belediye Başkanı
Ayşe KEŞİR	İstanbul İl kurucu üyeliği, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyeliği, Bakan siyasi danışmanlığı
Azize Sibel GÖNÜL	Davet ile il kurucu yönetim üyeliği, il kadın kolları başkanlığı ve iki dönem Kocaeli Milletvekilliği
Fatma ŞAHİN	Gaziantep Milletvekilliği(üç dönem), AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı, Bakan
Gülnur HAYRAN	Eskişehir Milletvekilli adaylığı, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK ve MKYK üyeliği,
Halide İNCEKARA	Davet ile üç dönem İstanbul Milletvekilliği
İlknur DENİZLİ	İSİAD Başkanlığı, İzmir Milletvekilliği
Lale ERSOY	Davet ile AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyeliği, Ana Kademe MKYK üyeliği, Genel Merkez Ana Kademe Başkan Yardımcılığı
Merita YILDIZ	AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MKYK üyeliği, İl Genel Meclisi Üyeliği,
Necla HATTABOĞLU	Davet ile İl kurucu üyeliği, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MKYK üyeliği, Ana Kademe MKYK üyeliği
Nurdan ŞANLI	Ankara İl kadın Kolları Başkanlığı, AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK, Genel Merkez Ana Kademe Başkan Yardımcılığı, Ankara Milletvekilliği
Serap YAŞAR	Davet ile kurucu üye, Genel Merkez Ana Kademe MKYK, MDK üyeliği
Sermin BALIK	Elazığ İl Kadın Kolları Başkanlığı, Elazığ Milletvekilliği

3.4.7.1. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile ve İş Çevrelerinde Yaşanan Zorluklar

Tezin önceki bölümlerinde de ifade edildiği gibi, Merita Yıldız, AK Parti’de siyasete en üst kademelerden sayılan Genel Merkez Kadın Kolları ile başladığını, yerel seçim çalışmalarında bunun sakıncalarını çok iyi anladığını ifade etmiştir. Aynı tespiti, Asuman Erdoğan’da yapmış “siyasete keşke illerde teşkilatla başlasaydım” demiştir.

Görüşmeciler aileleri ile yaşadıkları sorunlar daha çok, ev içi rolleri ve buna bağlı eş ve eşinin ailesinin tutumlar şeklinde zorluklar olarak sıralamışlardır. Tablo 42’de görüleceği üzere bir başka yaşanan sorun ise arkadaş ve akraba çevrelerinden kadının siyasetçi olması ile önyargılı yaklaşımlardır. Bunların yanında AK Parti’nin siyasi görüşüne katılmayanlar tarafından iş yaşamlarında ki arkadaşları ve akrabaları ile yaşadıkları sorunlardan da bahsetmişlerdir.

Merita Yıldız, etnik kökeni ile ilgili sorun yaşadığını, “iyi bir vatandaş olmak için Türkiye’de doğmaya gerek yok; dünyaya gelirken kimseye sorulmuyor” diyerek “ötekileştirmeye” vurgu yapmıştır. Bu süreçte eşi ile çocuk olana kadar zorluk yaşamadığını ama çocuk küçük olduğu için eşi ve kayınvalidesinin yakınma ve serzenişte bulunduğunu ifade etmiştir. Aynı durumu Gülnur Hayran’da da görmekteyiz. Hayran, görümcelerine ve kayınvalidesine göre de oğlunun, kardeşinin ihmal edildiğini ve kendilerinin bir su bile istemeye kıyamadıkları oğullarının, ezildiğini düşündüklerini belirtmiştir. Başka bir şekli ile benzer durumu Halide İncekara da vurgulamıştır. Kayınvalidesi, kendisini milletvekili olmasını hazmedemediğini, “kendi oğlunun neden olmadığını” sorguladığını ifade etmiştir. Bundan başka akrabalarının “Halide oldu biz niye olmayalım” gibi bir yaklaşımla siyasete amaçsız bir şekilde girme çabalarının olduğunu ve kıskançlık tavrı ile karşılaştığını söylemiştir. Bu zorlukları nasıl aştınız sorusuna ise “umursamayarak” diyerek cevap vermiştir.

Halide İncekara, milletvekili olunca eşinin iş, arkadaş ve aile çevresi ile karşılaşabileceğini öngördüğü alaycı tavırların etkisini azaltmak için eşi ile uzun bir rehabilite dönemi geçirdiğini şöyle anlatmıştır:

Kocama evdeki bulaşıkları yıkadın mı, evde yemekleri yaptın mı? Bak espri olsun diye. Yani çok uzun bir süreç ben eşimle bir rehabilite dönemi yaşadım karşılıklı konuşarak, bak şimdi sana ne diyecekler, bak şimdi sana hangi espriyi diyecekler. Çünkü hayatın içinde yaşayan insanlar biz, sırça köşklere yaşamıyoruz. Eşim çıkıyor nihayetinde kafeye gidiyor. Çıkıyor okuluna gidiyor. Çıkıyor komşusuna gidiyor. Hayatın içinde yaşarken bilinmeyen hayatın içinden birini bulduğunda herkes bir dalıp espri yapmak istiyor. Bu arada kırıyor mu döküyor mu ne yapıyor onun hiç farkında değil. Ben uzun bir süre eşimle hep bir konuşma yaptım. Bak bunu soracaklar bunu niye sorarlar, bunu sorarken aslında şuur altında ne var, aslında adam kendi karısı da milletvekili olsa da bayılır ama bu hayatta olma şansı olmadığı için bulabildiği ilk adamı tırmalayacak ve bu da sensin. Benzer cümlelerle adamı sürekli soktaki şeylere hazırladım. Çok zor bir süreç yani. Bakın mesela bu programlar olur adam gider önde oturur. Adamın yanına karısı oturur. Kadın oturur yanına kocası oturamaz. Bizim kocalarımız hep o arkalarda kalır bizim eşlerimiz. Ve zor bir süreç yaşarlar maalesef.

Çalışmamızın literatür taraması kısmında toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde Türk erkeklerinin, hem cinslerinin ve diğer kişilerin baskısı sonucunda ataerkil erkek davranış modellerini terk etmede ve değiştirmede sıkıntı yaşadığını anlatmıştık. Bu anlamda bu rolleri az da olsa değiştirme eğilimde olan erkekler çeşitli tanımlamalarla (kılıbık, light erkek gibi) karşılaşmakta, dışlanmakta ve erkeklik iktidarları çerçevesinde sorgulanmaktadır. Bu da değişim yanlısı erkeklerin baskı altında kalmasına sebep olmaktadır. Bu baskı erkeklerin üstlerinde gerginlik oluşturarak aile içi çatışmaların yaşanmasına yol açabilmektedir. Toplumsal değişimlerle birlikte toplumsal rol değişimleri de oluşmakta ve her değişim ve dönüşüm de doğal olarak sancılı bir süreç içermektedir. Bu değişim ve dönüşüm için medya ve kitle iletişim araçları ve sivil toplum örgütlerinin etkisi çok önem arz etmektedir. Nitekim "Biz Erkek Değiliz İnisiyatifi", BEDİ, erkeklerin oluşturduğu bir örgüt olup "erkek olmayı ezmeyi, sömürmeyi, yok saymayı kendinde hak gören ve adına erkeklik denen bu tahakküm sistemini ayakta tutan birer çivi olmayı reddediyoruz" sloganı ile erkelik olarak adlandırılan birçok davranışın yanlışlığına dikkat çekerek toplumda farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadırlar.⁴³

Halide İncekara, benzer durumu kızı ile de yaşamış; kızının "herkes annemi soruyor, kimse bana Gökçe nasılsın demiyor" sözleri ile ilginin annede

⁴³ - <http://bizerkekdegilizinsiyatifi.blogspot.com/> (Erişim Tarihi:22-12-2011)

toplanmasının çocuk için problem oluşturduğunu ifade etmiştir. İnsanlar, herkesin böyle bir noktaya gelmesinin çok zor olduğunu bile bile özellikle rahatsız edici ve olumsuz bir tavırla yaklaştıklarını anlatmıştır.

Bununla birlikte İlknur Denizli, kızının bu durumu kolay kabullenmediğini, arkadaşları ile annesinin pozisyonunu daha yeni yeni paylaşmaya başladığını ve işi dolayısıyla annesi ile az zaman geçirirken şimdiki durumda annesiyle çok daha az birlikte olmaktan rahatsız olduğunun, görünür olmasının sorumluluk getireceği endişesi içinde olduğunu anlatmıştır. İlknur Denizli, AK Parti'den aday olduğu için arkadaş çevresinden tepki almıştır. Arkadaşları şaşkınlıkla yaklaşmışlardır. Benzer durumdan Alev Dedegil de bahsederek, birçok akrabasının AK Parti milletvekili adayı olduğundan, hala küskünlüklerinin devam ettiğini anlatmıştır. Aynı süreci Ayşe Güney'de yaşadığını ve akrabalarının bazılarının tepkisi ile bazılarının ise desteği ile karşılaştığını söylemiştir. Merita Yıldız da birlikte çalıştığı arkadaşlarının AK parti çalışmaları ile ilgili “nasıl olur senin gibi birisi AK Parti’li olur” diyerek aşağılayıcı bir tavır içinde olduklarını anlatmıştır.

Halide İncekara, aile ile yaşadığı zorlukların olup olmadığı sorusuna, eşin güçlü bir kişiliği yoksa ve kendini ispat edecek konuma sahip değilse karşılaşacağı mahalle baskısı sonucunda yuvaların bozulacağını altını çizerek anlatmıştır. Kadının milletvekili olmasını bırakın mahalle muhtarı olsa bile erkeğin fitraten “mahalle baskısı” neticesinde böyle bir durumu kaldıramayacağını ifade etmiştir. Kendisinin böyle bir zorlukla karşılaşmadığını anlatarak siyasetin kadın için çok zorlu bir yol olduğunu söylemiştir.

Ayşe Böhürler, siyasetin çok erkekli bir ortam olduğunu ve medya dünyasındaki iş tecrübesi ile fazla sorun yaşamadığını ama parti içinde bulunan katı muhafazakâr grup ile zorluklar yaşadığını söylemiştir. Kısaca siyaseti algılamakla ilgili de bir sorun yaşadığını şöyle anlatmıştır:

Siyaseti algılamak biraz zaman alıyor, öğreniyorsunuz. Ona da bir öğrenme süreci veriyorsunuz. Mesela siyasetin rutinlerinden çok sıkılmışımdır sonuçta uzun olan sonucu olmayan toplantılar yani bir iş yürümeyen mevzular ama onlarda siyaset rutini içinde bir mana ifade ediyor aslında. Yani bunu da zamanla fark ediyorsunuz. Yani her şey bir fayda olsun, bir şey üresin mantığını da gütmüyor siyaset. O bir siyaset ritüelinin oluşmasında bazen önemli bir adım oluyor.

Çocuklarının partinin kuruluş sürecinde çok küçük olduklarını ve o yıllarda biraz ihmal edildiğini ve büyüme çağında bazı sorunların yaşandığını anlatmıştır. Ailesi ilk başlarda siyasete girmesini işine mani olabileceği ve yıpranabileceği kaygısı ile karşı çıksalar da bir süre sonra ister istemez destek olduklarını ifade etmiştir. Bu destekler içinde ailesinden çok kız arkadaşlarının önemli destekler verdiklerini anlatmıştır. Bu yaşadığı sorunları bir şekilde çözüldüğünü ve çözülmediğinde de o şekilde bırakarak yolunuza devam ediyorsunuz diyerek sözlerine şöyle devam etmiştir:

Yani yapıyorsunuz, bir bireysiniz hayat çizginiz var o çizgide bir şey yapıyorsunuz beğenen de oluyor beğenmeyende oluyor. Yani şu, önemli olan sizin bir şey yapmaya karar vermeniz ve bu kararınızı içselleştirmeniz. Ve bir hedefiniz varsa bir şey yapmak istiyorsunuz. Hani etrafta kim ne diyorsa baktığınız anda hiçbir şey yapamazınız yani ona kalırsa gazeteciliğe başladığımda, televizyona da başladığımda da o kadar çok insan itiraz etmişti ki yani hani ben onları dinleseydim ben hiçbir şey yapamazdım.

Burada ki mesaj çok önemli gözükmektedir; zira aldığınız kararların arkasında durmak ve sonuna kadar mücadele etmek bu yolda ki başarı için gerekli gözükmektedir.

Tablo 42’de yer aldığı gibi görüşmecilerin yaşadığı diğer sorunlar ise iş, arkadaş ve akraba çevrelerindeki kişilerden AK Parti siyasi görüşü paylaşmayanlarla ilgilidir. Serap Yaşar, ailesi ile bir sorun yaşamadığı kendisinin kadın kimliği ile barışık olduğu için sonuç odaklı düşünerek ve eşinin ciddi boyutta destekleri ile zorlukları aştığını ifade etmiştir. Bununla birlikte parti kuruculuğu sürecinde eşinin akademisyenlikte doçentliğini alma ile ilgili bir zorluk yaşadığını şu şekilde anlatmıştır:

Şöyle bir şey oldu. Ben parti kurucusu olduğum zaman da eşim doçentlik başvurusunu henüz yapmıştı. Genç bir akademisyendi ve bu nedenle çok fazla dedikodu üretildi. O gün gazetelere bakarsanız, Tayyib’in Merve’leri, işte muhtar bile olamaz gibi. Yani partimiz ve genel başkanımızla yazılıp çizilenler ve AK Partini kurucusu olmak pek muteber değildi, üniversite camiasında, yargı camiasında. Bu zorluğu sonuna kadar yaşadım, yani bir şey yaparsınız size bir güçlük çıkarılır ve katlanırsınız. Ama en yakınına çocuğunuza, ananıza, babanıza ve kardeşinize yansiyorsa buna iki kere üzülürsünüz. Hem onun adına, hem kendi adınıza. Fazlasıyla yaşadım, artı Star Gazetesi beni manşete çekti. Mazlumder’de avukatlık yapmışım, Ak Partide kuruculu yapıyorum, başörtülüymü diye dava açtım bilmem bir şeyler.

Neysel üniversitede dedikodu üretildi. Eşim son dönemde gördüğümüz en nitelikli doçent adayı diye doçentliğini aldı. Ben şuna inandım; yaptığım şeyin doğruluğuna inancım, tabi herkesin bir hesabı(Cenabı Allah'ın)var. Ne yaparsanız yapın doğruysa yaptığımız sizi koruyor, bir şekilde.

Benzer durumu Gülnur Hayran aile içi rolleri ile sorun yaşayıp yaşamadığı sorusuna, hem kendi hem de eşinin işi ile yaşadığını zorlukla bağlantı kurarak şöyle anlatmıştır:

Zorluk yaşadım ama eşim işten atıldığı için. Eşim evde çocuğun ve evin işlerini organize eden olunca vakit problem olmadı. Bir de benim bir şekilde iş bulmam gerekiyordu, daha gençtim, akademisyen olarak şeyin başındaydım. Bu alanla bir iş bulurum ve ailemizi geçindiririm diye bilinçaltında vardı.

Tablo 42: AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile- Eş- Akrabalarla Yaşanan Zorluklar

AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNDE AİLE-EŞ-AKRABALAR İLE YAŞANAN ZORLUKLAR					
İSİMLER	EŞ- ÇOCUKLAR (ZAMAN AYIRMA- TOPLUMSAL BAKIŞ AÇISI)		EŞ VE KENDİ İŞ ÇEVRESİNDE SİYASİ GÖRÜŞÜ İLE	AKRABALAR İLE VE SİYASİ GÖRÜŞÜ NEDENİ İLE	ARKADAŞLARI İLE SİYASİ GÖRÜŞÜ NEDENİ İLE
	EV İÇİ ROLLER İLE	POÜLER OLMASI İLE	İŞİ KAYBETME		
Alev DEDEGİL				•	
Asuman ERDOĞAN	•				
Ayşe BÖHÜRLER	•				
Ayşe GÜNEY				•	
Ayşe KEŞİR	•				
Azize Sibel GÖNÜL					
Fatma ŞAHİN					
Gülnur HAYRAN	•		•		•
Halide İNCEKARA		Kızı		Kayınvalide	
İlknur DENİZLİ	•	Kızı			•
Lale ERSOY					
Merita YILDIZ	•			Kayınvalide	•
Necla HATTABOĞLU	•				
Nurdan ŞANLI	•				
Serap YAŞAR	•		•		
Sermin BALIK					

Lale Ersoy, bu süreci en az sorunla tamamlayan görüşmecimizdir. Eşi ve ailesinin çok büyük desteği ve kendisini çok çalışması ile bu zorlukları aştığını anlatmıştır.

Azize Sibel Gönül, Fatma Şahin, Necla Hattaboğlu, Asuman Erdoğan, Sermin Balık, Nurdan Şanlı ve Ayşe Güney en başta ailelerinin rızalarını alarak bu yola girdikleri için zorluklarla karşılaşmadıklarını ve olası sorunlarla ise planlama ile üstesinden geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu süreçte ailelerinden takdir aldıkları, onur ve gurur duyduklarını söylemişlerdir. Tablo 43 bize siyasi kariyer sürecinde görüşmecilerin hemen hepsinin ailelerinin desteklenirini aldıklarını göstermektedir.

Tablo 43: AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aile Desteği Alanlar ve Almayanlar

AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNDE AİLE DESTEK ALAN - ALMAYAN							
İSİMLER	KENDİ AİLESİ (ANNE - BABA KARDEŞLER)		EŞİ ÇOCUKLARI		AKRABALARI		AİLENİNİN BAŞTA TEMKİNLİ YAKLAŞIMI
	ALAN	ALMAYAN	ALAN	ALMAYAN	ALAN	ALMAYAN	
Alev DEDEGİL	•		BEKAR			•	
Asuman ERDOĞAN	•		•		•		
Ayşe BÖHÜRLER	•		•				•
Ayşe GÜNEY	•		BEKAR		BAZILARININ		•
Ayşe KEŞİR	•		•		•		•
Azize Sibel GÖNÜL	•		•		•		
Fatma ŞAHİN	•		•		•		
Gülnur HAYRAN	•		•				
Halide İNCEKARA	•		•		•		
İlknur DENİZLİ	•		•		•		
Lale ERSOY	•		•		•		•
Merita YILDIZ	•		•		•		
Necla HATTABOĞLU	•		•		•		
Nurdan ŞANLI	•		•		•		
Serap YAŞAR	•		•		•		
Sermin BALIK	•		•		•		•

Görüşmeciler sorduğumuz diğer bir soruda siyasetin gereği olan toplantı ve seyahatlerde yaşadıkları sorunlardı. Oluşturduğumuz tablo 44'de görüleceği üzere ailelerine ve ev içi rollerine zaman ayırmada karşılaştıkları sorunlardan bahsetmişlerdir. Tablo 45'e baktığımızda ise çözüm olarak zaman planlaması, akraba ve eş desteği ile başardıklarını görmekteyiz. Siyasi çalışmalarında, Merita Yıldız, kendi ailesinin çok destek olduğunu ve böyle bir Başbakanla birlikte çalıştığı için gurur duyduklarını söylemiştir. Ayrıca eşi ve kayınvalidesi çocuk olana kadar desteklemiş ama çocuğun ihmal edileceği endişe ile zaman zaman zorlukla

karşılaştığını ama böyle bir çalışma içinde olmasından dolayı da gurur duyduklarını da tekrar etmiştir. Bu sorunları planlama yaparak, eşi ile konuşarak ikna etme yolu ve kendi gelirini olmasıyla da harcamalarını karşılayarak aştığını anlatmıştır.

Ayşe Keşir bu süreçte kızının çok küçük olması sebebiyle sıkıntı yaşadığını; bunu da STK çalışmalarında edindiği tecrübelerle aştığını anlatmıştır. Ayşe Keşir, kızının küçük olması nedeniyle zamanlama konusunda sıkıntı yaşadığını ve bunu planlamayla aştığını; “siyasetin ona ilk faturasının küçük kızını kreşte büyütme” olduğunu üzülerek ifade etmiştir.

Tablo 44: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Toplantı - Seyahatlerde Yaşadıkları Zorluklar

AK PARTİ SÜRECİNDE TOPLANTI-SEYAHATLERDE YAŞANAN ZORLUKLAR					
İSİMLER	ÇOCUKLARA ZAMAN AYIRMA	EV İÇİ ROLERE ZAMAN AYIRMA	YORGUNLUK	EŞ VE EŞİN AİLESİNİN BASKISI	
				ZAMAN AYIRMA	EŞİ-ÇOCUĞU İHMAL ETME
Alev DEDEGİL					
Asuman ERDOĞAN	•				
Ayşe BÖHÜRLER	•	•			
Ayşe GÜNEY					
Ayşe KEŞİR	•				
Azize Sibel GÖNÜL					
Fatma ŞAHİN					
Gülnur HAYRAN	•	•		•	•
Halide İNCEKARA					
İlknur DENİZLİ	•	•			
Lale ERSOY					
Merita YILDIZ	•			•	•
Necla HATTABOĞLU		•	•		
Nurdan ŞANLI	•	•			
Serap YAŞAR	•	•			
Sermin BALIK					

Tablo 45: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Toplantı-Seyahatlerde Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları

AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNDE TOPLANTI-SEYAHATLERDE YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI								
İSİMLER	İLK BAŞTA AİLE-EŞ ONAY-DESTEK ALMA	AKRABA DESTEĞİ ALMA	ARKADAŞ DESTEĞİ ALMA	BEKÂR OLMA	KARALI OLMA-İÇSELLEŞTİRME	PLANLAMA YAPMA	ÇOK ÇALIŞMA	İŞ-STK TECRÜBESİ OLMASI
Alev DEDEGİL				•				
Asuman ERDOĞAN						•		•
Ayşe BÖHÜRLER			•	•	•			•
Ayşe GÜNEY								•
Ayşe KEŞİR								•
Azize Sibel GÖNÜL	•					•		
Fatma ŞAHİN	•					•		•
Gülnur HAYRAN	•							
Halide İNCEKARA	•						•	
İlknur DENİZLİ	•					•	•	
Lale ERSOY						•	•	
Merita YILDIZ					•	•		
Necla HATTABOĞLU	•							
Nurdan ŞANLI						•	•	
Serap YAŞAR	•	KIZ KARDEŞ				•		•
Sermin BALIK								

Neredeyse tüm görüşmeciler siyasette gereken harcamaları kendi gelirleri ile karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Kadın siyasetçilerin sosyal durumlarını incelediğimizde görülen hemen hepsisinin bir meslek ve iyi bir gelire sahibi oldukları görülmektedir. Tablo 46'da yer aldığı üzere Ayşe Keşir harcamalar konusunda siyaset yapmanın aileye veya kişiye artı bir masraf oluşturduğunu ve belli bir gelire sahip değilseniz siyaset yapmanın çok zor olduğunu altını çizmiştir.

Tablo 46: AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Görüşmecilerin Harcamalarla ilgili Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları

AK PARTİ SÜRECİNDE HARCAMALAR İLE YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI		
İSİMLER	KENDİ GELİRİ İLE	KENDİ VE EŞİNİN GELİRİ İLE
Alev DEDEGİL	•	
Asuman ERDOĞAN		•
Ayşe BÖHÜRLER	•	
Ayşe GÜNEY	•	
Ayşe KEŞİR	•	
Azize Sibel GÖNÜL	•	
Fatma ŞAHİN	•	
Gülnur HAYRAN		•
Halide İNCEKARA	•	
İlknur DENİZLİ	•	
Lale ERSOY	•	
Merita YILDIZ	•	
Necla HATTABOĞLU	•	
Nurdan ŞANLI		•
Serap YAŞAR	•	
Sermin BALIK		•

3. 4. 7. 2. Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Aldığı Destekler

Tablo 47’de görüşmecilerin aldığı destekler olarak 7’si yol açıcı ve gösterilen başarı ile elde edilen destekler ve siyasete başlamadan önce gösterdikleri başarıları etken olarak belirtmişlerdir. Bu soruyu net ve açık bir şekilde cevaplayan görüşmeciler Merita Yıldız, Ayşe Güney, Sermin Balık, Ayşe Keşir, Sermin Balık ve Fatma Şahin’dir ve bu destekleri yol açıcı olarak nitelendirmektedirler. Lale Ersoy, içlerinde bu soruya açık ve net bir şekilde “evet”, cevabı ile “siyaset desteksiz olmaz, ama ana unsur destek değildir” diyerek yanıtlamıştır ve destek olanların isimlerini bir bir söylemiştir.

Merita Yıldız, siyasi çalışmalarını sırasında birlikte çalıştığı başkanları ile beraber hareket etmek, takım oluşturabilmek ve söylem birliği oluşturmak gerektiğini belirtmiştir. Bunun için de katıldığı toplantılara danışarak ve destek alarak katılmanın onu güçlendireceğini söylemiştir. Bugünkü başarısının arkasında;

yerel seçimler ve Avrupa Konseyi görevlerine ulaşması başkanlarının bizzat desteği olduğunu ve kendisi için yol açıcı desteklerinin olduğunu belirtmiştir.

Ayşe Güney, Mahmudiye'nin ileri gelenleri, yaşlıları ve ilçe başkanı ağabeyi ile Genel Merkez Kadın Kollarından başkanların bizzat destek verdiğini ifade ettikten sonra şunları söylemiştir:

Beni Genel Merkeze kadın kollarına görüşmeye çağırdılar ama ben gitmedim. Sanki bir rüya âlemi gibi öyle bir hayat geçirdim ben o üç ayı. Ben siyasette nasip kısmet var; ona çok inanıyorum. Mücadele ediyorsun, doğru insan olacaksın ama her şey nasip kismete dayanıyor.

Asuman Erdoğan bir cümle ile kimlerin desteklediğini tek tek isim vererek cevaplamıştır. Ayşe Keşir, çalışmalarının sonucunda birlikte çalıştığı kişilerin onu daha iyi tanıdığı ve bu şekilde güven oluşturduğunu söylemiş ve siyasi kariyerinde böyle yol aldığını ifade etmiştir.

Serap Yaşar, Başbakan'ın kendisini bizzat tanıdığını ve güzel dostluklar edinip tanımanın da bu süreçte yapıcı özelliği olduğunu ifade etmiştir. Siyasi çalışmalarında kariyer planlaması yapmadığını, onu mutsuz eden hırs ve hedef beklentisine girmeden süreci doğal akışına bırakarak kariyerinin geliştiğini anlatmıştır.

Halide İncekara, siyasi kariyeri ve hayatındaki diğer alanlarında hep tercih edilen, tavsiye edilen ve birilerinin aracı olduğunu, bunun da tüm yaşamında başarılı bir anne, eş ve iş kadını olmasının önemli bir nedeni olduğunu ifade etmiştir. Siyasette kadının var olması için “meşhur, zengin ve silsilede siyasi halkası olan; annesi, babası veya kocasını meşhur olması gerektiğini” belirttikten sonra kendisinde hiç birisinin olmadığını sadece başarılı bir iş kadını olması ile bu başarıyı yakaladığını anlatmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın ısrarları sonucunda siyasi kariyerine başlamış ve bu alanda “gövdesini koyarak” çalışma azmi ve başarısı ile üç dönem milletvekilliği çalışmalarını yürüttüğünü ifade etmiştir. Siyasi kariyerinin başında muhafazakâr kadınların siyasete ilgisizliğinin kendisini yarışa önde başlamasına ve tercih edilir konuma getirdiğini söylemiştir. Bu başarısının altında yatan sebepleri ayrıca şu şekilde sıralamıştır:

Geliyor bana diyor ki efendim sizin gibi olmak için ne yapmak lazım? Benim gibi anan baban olması lazım benim gibi kocan olması lazım, benim gibi hayatından vazgeçmen lazım ki olabilesin. ATV 'de (Bir Türk Televizyon Kanalı) program yaptılar 2 gün, işte milletvekili oldunuz aa, tebrik ederiz AK Partinin 13 kadın milletvekili Allah'ım yarabbi, kimse yere göğe sığdıramıyor. Herkes tebrik ediyor televizyonda bastım kahkahayı. Dedim ki en sonunda insanlar bir şey oldukları için tebrik edilmezler. Bir şey yaptıkları için tebrik edilirler. Sizin beni 5 sene sonra tebrik etmeniz gerekiyor. Şimdi değil ki. Şimdi bana aptal aptal baktılar. Milletvekili olmuşsun tebrikler, ne bu? Milletvekilliğini yapabilmesinin tebrikler haline gelmesi lazım.

Gülnur Hayran, siyasi kariyerinde siyasetin aktif alanı ile destek alamadığını ama yaptığı çalışmalarını manevi olarak desteklendiğini ve on yıldır hala Genel Merkez Kadın Kollarında çalışıyor olmasının böyle bir desteğin var olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir. Sermin Balık, manevi destek olarak nitelendirdiği Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlarının destek verdiğini, İl Kadın Kolları başkanlığı sırasında yaptığı çalışmalarda aldığı hayır duaları ile manevi bir destek oluştuğunu söylemiştir.

Ayşe Böhürler'e benzer notalara işaret ederek siyasi kariyerinde ilerleme nedenlerini sıralamıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ının daveti ile siyasi kariyerinin başladığını söylemiştir. Kendisinin partinin çalışmalarına muhalif yaklaşım sergilemesi partililer tarafından desteklere dönüşüp bugüne gelmesine etken olduğunu şu şekilde anlatmıştır:

Yani partinin kuruluş sürecinde sosyal politikalarını yazan ekiplerde yer aldım. Tabi o ilk siyasi deneyimlerde bir şeye itiraz etmek, eleştirmek başka onu yapıcı bir öneriye, fikre dönüştürmek başka. Bunu zamanla görüyorsunuz ve öğreniyorsunuz. Siyasetin içinde çok fazla eleştirilecek şey olabilir ama onun bütünü doğru bir şeyi ortaya çıkarabiliyor. Yanlışlar olabiliyor ama meseleye bir bütün olarak bakabilmeli, küçük küçük detaylarda boğulmak yerine. Tabi zamanla siyasetin içinde bunları öğreniyorsunuz. Ama tabi muhalefetime durduramadığım kendime engel olamadığım tavırlar, çıkışlar olmuştur. Ama bu, bu parti içinde her zaman bir doğruyu söyleyen birileri de var bunlar da söylenmeli olarak algılanmıştır sayın başbakan tarafından da.

Azize Sibel Gönül, siyasi kariyerinin bir Bakan tarafından gelen teklifle siyasete başladığını ve ilerleyen süreçte ise teşkilat çalışmalarında gösterdiği çalışma

başarısı ve kararlılığı ile oluşan destekler aldığını ifade etmiştir. Siyasi kariyeri, il teşkilatının ismi üzerinde mutabık kalmasıyla da desteklendiğini anlatmıştır.

Fatma Şahin, birebir Recep Tayyip Erdoğan'la çalışmış olmasının yol açıcı olduğunu söylemiş ve şu şekilde açıklamıştır:

Yani direk bir kişi değil, birebir çalışmada benim gayretimi görüp; ya bir hak hukuksa bu bunun hakkı denen. En büyük şey başbakanımızla birebir çalışmak. Yoksa insanlara sağına soluna kalsa ben çok fazla hesap yapıldığını görüyorum. Başbakanımızın adalet duygusu önemli bir duygu. Birde birebir çalıştığımız zaman kimin ne olduğunu görüyor. Ben arkadaşlarımın birebir çalışacağı alanları hazırlamayı uygun buldum. Çünkü ben dediğim için değil onun gözlemlemesi önemli. Birçok arkadaşımızı çok iyi tanıtmaya fırsatı vermeye çalıştım. Bu da çok kullanılan bir yöntem değil. Ben doğru olduğunu düşünüyorum. Adaletlilik, çünkü gönüllükte adalet çok önemli bir şey. Adaletli çalışmak çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Necla Hattaboğlu, Başbakan'ın daveti ile başladığını ve parti büyüklerinin onun gıyabında desteklediğini söylemiş ve birlikte çalıştığı kendi ilindeki vekillerin destek olmadığını anlatmıştır.

İlknur Denizli, siyaset yapma teklifinin olması ile başlayan siyasi kariyeri; STK çalışmaları sırasında objektif söylemleri ile kamuoyunda oluşan güven sonucunda siyasi kariyeri ile destek aldığını söylemiştir.

Alev Dedegil, Başbakan'ın daveti ile Başbakanın çalışma sitili kendi çalışma sitili ile bağdaşması ve parti için katma değer oluşturabileceğinin ve çalıştığı teşkilattaki arkadaşlarının bunu görmesi ile oluşan bir destek siyasi kariyerinde etkili olduğunu anlatmıştır.

Nurdan Şanlı ise tüm siyasi hayatında hırslara kapılmadan doğru ve dürüst çalışmaları sayesinde oluşan destek sayesinde ilerlediğini ifade ettikten sonra şunları eklemiştir:

Ama ben şu an milletvekili isem ve teşkilatın çok farklı alanlarında yer almışsam, ben bunu siyasette ilk adım attığım zamandan itibaren yaptığım çalışmalara bağlıyorum. Çok özveri ile koşuşturdum, çok mütevazı bir siyaset izledim. Siyasetteki tüm arkadaşlarım bunu söylüyor ve bu da beni çok mutlu ediyor. Siyasette hangi makam gelirsiniz gelin bu mütevazılığı korumanız lazım. Lakin şunu anladım ki bütün yaptıklarımızın söylenmesi gerekiyor. Tabi ki bunun dozunu da çok iyi ayarlamak gerekiyor. Ben halk arasında bir tabir vardır. Ben buralara “tırnaklarımla geldim.”

Tablo 47: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Kişilerden Aldıkları Destekler

AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNDE KİŞİLERDEN ALINAN DESTEKLER								
İSİMLER	R.T.ERDOĞAN'IN DAVETİ		TEŞKİLAT ÇALIŞMALARINDA ALINAN		YOLAÇICI DESTEK İLE	DUYGUSAL DESTEKLER	TEKLİFLE ALINAN DESTEK İLE	SOSYAL ÇEVRE SİNDEN ALDIĞI DESTEK İLE
	SIYASET ÖNCESİ BAŞARI İLE	SIYASİ ÇALIŞMA BAŞARISI İLE	GÖSTERİLEN BAŞARI VEYA OLUŞAN GÜVEN	MÜCADELE İLE				
Alev DEDEGİL	•	•	•					
Asuman ERDOĞAN					•			
Ayşe BÖHÜRLER	•	Muhafif bakış						
Ayşe GÜNEY					•		•	•
Ayşe KEŞİR			•		•			
Azize Sibel GÖNÜL			•		•		•	
Fatma ŞAHİN		•	•		•			
Gülnur HAYRAN			•			•		
Halide İNCEKARA	•	•						
İlknur DENİZLİ							•	
Lale ERSOY			•		•			
Merita YILDIZ					•			
Necla HATTABOĞLU	•							•
Nurdan ŞANLI				•				
Serap YAŞAR	•	Hırs olmadan						•
Sermin BALIK			•			•		

3. 4.7. 3. AK Parti Sürecinde Siyasetçilerle Yaşanan Zorluklar ve Aşma Yolları

Görüşmecilerin büyük çoğunluğu bu soruya kadın olmakla ilgili başlık altında yer alan tutumlar altında cevaplamıştır. Tablo 48’de yer aldığı üzere bu başlık altında, “kadın tanımama, siyaseti erkek işi olarak görme, yönetecekleri kadını tercih etme ve başarılı kadının anlayamama gibi seçeneklerden oluşmuştur. Çoğunluk olarak belirttikleri diğer sorun ise “muhafazakâr erkek bakış açısı” ile yaşadıklarıdır.

Tezin önceki bölümlerinde ifade edildiği gibi, Merita Yıldız, 2009 Yerel Seçim çalışmalarında etnik kökeni ile ilgili bir tepki yaşadığını; “Türk olmak için

vatandaş olduğunu” düşündüklerini ve nerede, nasıl doğacağımıza bizim karar vermediğimizi altını çizerek belirtmiştir. Bu sorunu işini doğru yaparak ve onlara kendisini tanımaları için zaman tanıyarak aştığını anlatmıştır. Gümüş’e (2006) göre, “sistem kuramları açısından sürekli “biz”, “onlar” (dost- düşman) ayrımını oluşturmakta ve bu da şiddeti ve çatışmayı beslemektedir. İnsanın tanımlama dolayısıyla sınır oluşturma ihtiyacı içinde olduğunu ve bunun en kolay şeklinin kategorize etmekten geçtiğini ve böylece çatışma ve şiddetin, öncelikle kategorize edici kavramlar arasında oluştuğunu” belirtmektedir (s. 52). Sosyal bilimciler, daha çok algı-biliş ve etkileşim süreçlerine öncelik vererek, kültür ve diğer öğrenilmiş davranış biçimleri ile kuşaklar arası aktarımla bireylerin zihninde ön yargı, kalıp yargı, biz-onlar (ötekileştirme), adlandırma, ve yerli-göçmen-yabancı, zenci-beyaz gibi kategoriler üretildiğini ortaya koymaktadır (Gümüş, 2006: 53).

Gülnur Hayran, kendi ili Eskişehir’de Başbakan’ın, “kadınların önünü açıcılığı ile kadınlara yetki ve önem vermesi” tavrı sebebiyle, kadının, erkek siyasetçilerce en yakın rakip olarak algılandığını ve erkeklerin sürekli ön kesici tavırlarla siyaset yaptıklarını ifade etmiştir. Bu süreci, bu tür tavırlara takılmadan bildiği yoldan ilerlemeye devam ettiğini söylemiştir.

İlknur Denizli, AK Parti’nin çok büyük bir organizasyon olduğunu ve sadece İzmir İlinde otuz ilçe olduğunu ve bu teşkilatlarda çalışanları veya mecliste diğer arkadaşları tanımanın, birebir ilişki kurmanın çok olanaklı olmadığını ifade etmiştir. STK’ lar daha küçük organizasyon olduğu için birebir ilişki geliştirebileceği ve bu sayede herkesin bir birbirine “sen yürü, sen yaptır” dediği bir mantıkla çalışıldığını ve bunun gerekli olduğunu anlatmıştır. Bu zorluğu, oluşturacağı söylemlerle ve gerçekleştireceği faaliyetler ile yola devam etmeyi planladığını söylemiştir.

Halide İncekara, erkek siyasetçilerle “iktidar ve güç mücadelesi” dışında bir şey yaşamadığını ifade ettikten sonra şunları söylemiştir:

Ya ben bir kere rakiplerim erkek de olsa kadın da olsa onlardan çok zeki idim. Zeki ve başarılı bir insanın anlaşılama gibi bir problemi var. Bunu erkeklerde de yaşadım kadınlarda da yaşadım. Özellikle erkekler çok güçlük çektiler önceleri dediğim gibi meşhur bir aileden değilsin, meşhur bir soyadın yok kimdir bu? Herhalde kenarda köşede tutular, acıdılar, getirdiler muamelesini gördüğüm çok zaman olmuştur benim. Hani zavallı, garip kimdir bu? Diye biraz sohbet ettikten sonra da gözü fal taşı gibi açılmıştır. Muhafazakâr kesim başarılı kadına çok alışkın değil. Kendi başarılı kadınlarını çok üretememiştir

muhafazakâr kesim. Üretmediği içinde başka tarlalarda üretilenleri alıp alıp getiren toprağına dikmeyi yeğlemiştir. Kendininkini durmadan öteleyip başka tarladakileri alıp öyle yapmıştır yani muhafazakâr kesim. Onun için yani ben bir sürü Halide olduğuna adım gibi eminim yani belki birazcık özgüven sıkıntısı olduğu için bugün sağda solda görünür değiller.

Yapılan araştırmalar muhafazakâr kesim kadının siyaset yapma biçimi, erkeklerle yan yana olmayan, kadın kadına yapılan ve daha çok seçim zamanları partiye oy ve para toplama gibi faaliyetlerle yapılan kadın kolları şeklinde gerçekleştirdiğini göstermektedir (Güneş-Ayata, 1993: 303). Ayşe Keşir, Halide İncekara'nın işaret ettiği noktayı bir başka biçimde şöyle anlatarak, ekipçilik mantığının altını çizmiştir:

Erkeklerin zihninde siyasetçi kadın fikri bana göre benim kızım, benim eşim, benim gelinim, benim baldızım ve ben dediğimde bana göre siyasi eğilimi olacak, yanımda olacak diye ekipçilik. Kendi ekipçilik anlayışı dışında bir kadını yetkinlik bir ekipçilik anlayışı oluşmamış. Yerel seçimlerde meclis üyeliklerini oluşturuyoruz. İlçe başkanımız altı yedi yıldır kadın kolları başkanı orda biz istiyoruz meclis üyesi olsun. Adam hayır diyor, atıyorum; verdiği isime bakıyorum, kendi iş yerindeki sekreterin ablası mesela. Niye kadın dediniz kadını koydum. Bu da benim sözümünden çıkmayacak kadın algısı. Bu çok sık karşılaştığımız bir durum.

Bu durum Güneş-Ayata (1993), “Kadın Bakış Açısından Kadın” adlı kitabında, “büyükşehirlerde mahalli politika faaliyetinde bulunan kadınların büyük çoğunluğunun ailesindeki erkekler, (kocaları) adına onlara yardımcı olmak adına siyaset yaptıklarını” anlatır (s. 305, 306). Bu kadınların, temel güdüleri erkeklerini korumak ve kendilerinin yükselmelerinin yolu erkeklerinin başarı ile onun kazanacağı saygınlık gibi kendisi değil kocasının karısı olmaktır.

Ayşe Güney, kadın aday olmasından dolayı erkeklerle zorluk yaşamış ve bu süreçte kararlı bir duruş sergileyerek, takılmadan yolunda ilerlemiş olduğunu ve sonunda da başarıyı yakaladığını ifade etmiştir. Üşür'ün (1998) belirttiği gibi, kadının siyasete aktif katılımının önündeki en önemli engellerden biri, siyasetin “erkek işi” olarak algısı”dır (s. 547). Ayşe Güney ve diğer görüşmecilerin erkek siyasetçilerle karşılaştıkları sorunların altındaki nedenler genellikle bu bakış açısından kaynaklanmaktadır.

Azize Sibel Gönül ise, bu sorunun göreceli olduğunu ve kendisinin bir zorluk yaşamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

Bana bir zorluk gelmedi. Ama bu biraz kendi tabiatım ile ilgili olabilir. Eğer ki neticeye ulaşmak, bir şey ortaya koymak istiyorsanız çok fazla detaylara takılmadan yolunuza devam ederseniz ve empati yapabilirsiniz çok zorluk olmuyor. Ama zor olan yerleri illaki var. Her işte olduğu gibi.

Aslında verdiği cevapta, yaşanan sıkıntıların varlığı sezilmektedir. Ama bunu doğal karşılamak gerektiğini belirttiğini veya açıkça konuşmak istemediğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Güneş-Ayata (1998), siyasette bağımsız kadınlar olarak nitelendirdiği kocalarından bağımsız siyaset yapan kadınların söylediklerine dikkat çekmiştir. Aday oldukları pozisyona gelen çok az sayıda kadının siyasetçilerin belirttiklerine göre, “erkeklerin yardımcı olduklarını veya engel olmadıklarını ve destek olduklarını” ve diğer taraftan kaybeden kadınların ise “kadın olmalarından dolayı en büyük engelle karşılaştıklarını” söylediklerini belirtmiştir (s. 308).

Fatma Şahin de benzer sorunları yaşadığını ve bununla siyasete ilk başladığı yıllarda daha çok karşılaştığını anlatmıştır. Gaziantep milletvekili listeleri oluşturulurken diğer erkek ve kadın siyasetçiler, Başbakan’a “Antep kadın milletvekilini kaldıramaz, yazacaksanız seçilemeyecek bir yerden yazın” diye telkinde bulunduğunu ama Başbakan’ın sağduyulu olması ve kadının siyasette var olmasının gerekliliğine inandığının bir göstergesi olarak beşinci olan sırasının yedinci sıraya düşerek listeye girdiğini anlatmıştır. Bu yaşanan olaylar bize, kadınların siyasal alana katılımlarının erkek egemenliğinde kontrol edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Aslında günümüz siyasetçilerin birçoğu kadını siyasete aktif katılımı ile ilgili şartların en kısa zamanda oluşturulması gerektiğini dile getirmektedirler (Arı, 1998: 547).

Asuman Erdoğan, Halide İncekara gibi “anlaşılammaktan” yakınmış, kendisinin çok genç ve siyasi tecrübesinin az olması nedeniyle fazla heyecanlı ve aktif davrandığını bunun da zorluklar oluşturduğunu söylemiştir. Lale Ersoy, Hobbes’un sözüne vurgu yaparak, “insan insanın kurdudur” sözü ile cevap vermiştir. Siyasi kariyerinde susarak, konuşmayarak ve siyasilerin tecrübelerinden yararlanarak yolunda ilerlediğini anlatmıştır. Ayşe Böhürler daha genel bir cevapla, “parti kurulduğundan itibaren o saygı ortamını hep koruduklarını” söylemişse de, parti

içinde bulunan katı muhafazakâr kesimin yeniliklere ve değişime karşı duruşları ile yaşadığı sorunlara da değinmiştir.

Necla Hattaboğlu, hem STK çalışmalarında hem de siyasi kariyer sürecinde bir kısım siyasi arkadaşları ile zorluk yaşadığını ifade etmiştir. Kendilerince, başarılı olanı rakip görme ve egoları ile hareket ederek başarıyı veya başarılı olanı hazmedememe tavrı ile sık sık karşılaştığını anlatmıştır. Bu durumun hem kadınlarda hem de erkeklerde mevcut olduğunun da altını çizmiştir.

Sermin Balık, Elazığ gibi bir ilde ve bölgede siyaset yapmasının dezavantajlarına işaret ettikten sonra, doğal olarak oradaki erkek ve kadın siyasetçilerin siyaseti “erkek işi” olarak algıladıklarını ve bununla ilgili sıkıntılar yaşadığını ifade etmiştir. Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu bölgeleri, daha çok “erkek egemen kültürle” yoğrulup orada yaşayanlarca içselleştirilmiş olduğu görülmektedir.

Nurdan Şanlı, benzer yanıtla “kadın olmakla” ve siyasetin “erkek işi” olarak algılanmasıyla ilgili zorlukların yaşandığını ifade etmiştir. Ayrıca yavaş yavaş bu algının kırılmaya başladığını henüz bu mücadelenin başında olduğumuzu söylemiştir. Bu zorluğu doğru, dürüst ve çok çalışarak aştığını ifade etmiştir.

Alev Dedegil, siyasi kariyerinde İstanbul İl Teşkilat çalışmalarında partide var olan katı bir muhafazakâr kesimin yenilikçi bakış açısına karşı oluşları ile bir zorluk yaşadığını ama beraber çalıştığı İl Ana Kademe ve İl Kadın Kolları Başkanlarının arkasında olmaları ve dik duruşları ile bu zorlukları aştığını ifade etmiştir.

Serap Yaşar, siyaseti gereği rekabetin olması gerektiğini yalnız bunun mutedil ve yıkıcı olmadan başarıyı arttırıcı olacak şekilde yapılması ve bunu doğal bir işleyiş içinde gerçekleştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Burada ince bir noktaya işaret ederek, “hırslara kapılmadan” yapılan rekabet yapma tarzını anlatmıştır.

Tablo 49’da ise yaşadıkları bu sorunları nasıl aştıklarını yer almaktadır. Öne çıkan başlıklar, “işini doğru yapma, çok çalışma, zaman tanıma ve takılmadan ilerlemek” dir.

Ayşe Keşir ve Halide İncekara, muhafazakâr erkeğin kadınla çalıştıkça zihninde, kadına ait resmin değiştiğini kadına ait önyargılardan zamanla uzaklaştıklarını ifade etmiştir. Burada kadının yapabileceğinin sadece çalışmak olduğunu ve erkeğin başarıyı getiren her şeyi sorgulamadan kabul ettiğini ve iktidar için bunun gerekli olduğunu belirtmiştir. Ayşe Keşir onlara zaman tanıyarak çalışmaları sayesinde önyargılardan kurtulduklarını ve güven duymaya başladıklarını anlatmıştır.

Halide İncekara, iş hayatındaki tecrübelerinin katkısının önemine dikkat çektikten sonra kendisinin erkek güçlüdür, beni anlamaz diye bir önyargısının olmadığını anlatmış ve şu sözleri ile devam etmiştir:

Yani erkek ön yargım yok bende mesela. Erkektir beni anlamaz ön yargım yok bende. Benden daha güçlüdür beni anlamaz ön yargım yok bende. Bir de kaybetme korkusunu yaşamadığımız zaman çok kuvvetlisiniz zaten. Ben kaybetmenin çilesiyle hiç davranmadım hayatım boyunca.

Gerçekten de toplumdaki hemen herkesin birbirleri ile ilgili önyargıları var ve bunlarla davranışlarımızı farkında olmadan çoğunlukla düzenlemekteyiz.

Toplumlarda ve toplumumuzda kadına ait rollerin oluşum süreci incelenmiş ve toplumsallaşma ile bunların içselleştirildiğini kavramsal çerçevede altını çizerek defalarla bahsetmiştik. İçselleştirilen kadına ait rolleri toplumlarda oluşan atasözleri, deyimler ve kelimelere yüklenen anlamlarda görmekteyiz. TDK, “kadın” kelimesini ilk bilindik tanımlamasının hemen ardından ikinci tanım; “analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri olan” ve “hizmetçi bayan” dır (TDK, 2005: 1027). Görüldüğü üzere kadına ait görülen ve tabi kılınan işi ve işleri tanımlamada rahatlıkla kullanıldığı ve kültürel ve sosyal olarak oluşan rollerin açıklanması bu şekilde kolaylıkla yapılabilmektedir.

Nevin Güngör Ergan, “Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Aile ve Akrabalık Anlayışı” başlıklı yazısında, “1971-1981 yılları arasında yapılan Türkiye’de aile içi etkileşimi esas alan araştırmaların ortak” bulgusunun “erkeğe kıyasla kadının aile içi düşük statüsü üzerinde odaklaştığını” ve kadının en önemli statüsünün annelik olarak

görüldüğünü ifade etmiştir. Kadın-erkek statü farklılaşması, özellikle “karar verme süreçlerinde; tüketimde, genellikle maddî imkânlarda, çevre ile ilişkilerde ve hareket özgürlüğünde kendini göstermektedir.” Bulgular kadının eve bağlı, bağımlı konumunu yansıtmaktadır. Toplumumuzda yaygın olan “Erkek getirmeyi, kadın yettirmeyi bilmelidir”, “Anasız çocuk evde hordur; babasız çocuk çarşıda” gibi atasözleri, kadın ile erkek arasındaki işbölümüne işaret eder. Bu bakışaısından kadının yeri evidir, erkeğin görevi dışarıdadır.⁴⁴

Görüşmecilerin değindiği hemen hemen her noktanın altında yatan siyasetin doğal ortamının rekabet içerdiği ve bunu sonucunda iktidar ve güç savaşlarının en acımasız gerçekleştirildiği bir alan olduğudur. “İktidar yozlaştırır, mutlak iktidar mutlaka yozlaştırır” sözünü Selçuk (2011), yazısında Lord Acton’dan aktarmıştır. Siyasetin şatafatlı, gösterişli ve itibar konan her üst kademesi zayıf insan nefsinin kolayca hırslarını esiri olarak iktidarını kaybetmeme üzerine çoğunlukla bilinçli veya bilinçsiz eylemler çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Machiavelli, belki yüzlerce yıl önce bu duruma işaret etmiş olsa da insanlar, “amaca ulaşmak için her yol ve araç mubahtır” sözünü yönetenin, hırsların esiri olmanın normal ve doğal olarak bir durum olarak algılamış ve bunu yöntem olarak benimseyerek ve kullanarak bugüne başarılı bir şekilde taşımışlardır. Elbette kirlenen siyaseti ve siyasetçinin bu farkında olarak veya olmayarak bu ilkeler çerçevesinde davrandığını çok açık bir şekilde görmekteyiz (Selçuk, 2011: 112).

En erkeksi uğraşlarından biri olarak değerlendirilen siyasette, kadınların içselleştirdiği yargılar etkili olmaktadır. Bununla beraber, erkeklerin de bunun üzerinden tutum geliştirerek kadının siyasal katılımına destek vermede geri durdukları anlaşılmaktadır. Bu durum kadının siyasi katılımında göstereceği kararlılığı ve yaşama geçirme mücadelesinde sorunlar yaşatmakta ve çekimser davranmasına neden olmaktadır. İktidarı elinde bulunduran erkek anlayışı, siyaset yapmanın mekân, zaman ve şartlarını kendilerine göre oluşturmuştur (Çitci, 1998: 579).

⁴⁴ - <http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/14.php> (Erişim Tarihi: 23-12-2011)

Türkiye’de kamusal alanda, özel sektörde ve aktif siyasette kadının katılım oranlarının çok düşük olduğunu görüyoruz. Bunun, kuramsal çerçevede değinildiği üzere siyasal toplumsallaşma süreciyle ilgili olduğu ve ataerkil toplum yapısından kaynaklanmakta olduğu düşünülebilir. Toplumda çoğunlukla kabul gören erkek egemen değer yargıları nispeten düşük oranda ve vasıfta kadın istihdamına yol açmada etkili olmaktadır. Bu etkileri aşabilen nadir de olsa birkaç kadın çalıştığı işletmede yükselse de oralarda pek çok durumda kalıcı olmamaktadır. Genellikle kadınların hasımları erkekler olarak bilinse de yeni yeni fark edilmeye başlanan durum şudur ki; kadınlar, hemcinsleri tarafından maruz kaldıkları tutum ve yaklaşımlarla da mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.

Tezin ilk bölümünde yer verilen “ana kraliçe sendromu” nun AK Parti’nin karar alma süreçlerinde bulunmuş olan kadın siyasetçilerin karşılaştığı zorluklar arasında yer alabileceğini düşünerek görüşmecilere “birlikte çalıştıkları kadın siyasetçilerle yaşadıkları zorlukları” sorduk ve bu yanıtlar çerçevesinde tablo 50’i oluşturduk.

Merita Yıldız, kadınlarla karşılaştığı zorluklarla ilgili bu soruyu sadece erkeklerle yaşadığı sorunlardan bahsederek cevaplamıştır. Benzer bir durumda Azize Sibel Gönül, bir zorlukla karşılaşmadığını söylese de işin gereği yaşananlar olabileceğini, bunu güzellik içinde haz alarak yönetmek gerektiğini; neticeye ulaşmak istiyorsanız detaylara takılmadan yolunuzda ilerlemeniz gerektiğini belirtmiştir. Ayşe Böhürler, parti kurulduğundan itibaren saygı çerçevesi dâhilinde ortamı hep koruduklarını ifade ederek genel bir cevap vermekle yetinmiştir.

Asuman Erdoğan, çok fazla kadımla çalışmadığı için bir şey söyleyemeyeceğini ifade etmiştir. Ayrıca Fatma Şahin’in kadına yaklaşımını takdir ettiğini belirtmiş, kadının yanında yer almasının, ön açıcı olmasının önemine vurgu yaparak, bunun tüm kadınlar arasında yaygınlaşması gerektiğini anlatmıştır. Bu tespitlerin de gönlünden geçeni de ifade etmiş ve “kimse kimsenin kuyusunu kazmamalı, birbirimizi koruyup kollamalıyız” demiştir. Bunun olması için de işbirliği içinde hareket etmeli ve duygularımızdan arınarak siyaset yapmalıyız demiştir.

Fatma Şahin ise, Gaziantep’te ilk genel seçimler sırasında aday olduğunda İl Kadın Kolları Başkanı ve erkek siyasetçilerin tutumundan bahsederek bu soruyu

yanıtlamıştır. Fatma Şahin' e göre, temayülde iyi bir sıraya yükselmesi hem erkeklerin hem de kadınların tepkisini almış; Kadın Kolları Başkanı, aday olmamış ve Fatma Şahin'in olmasını da istememiş, erkeklerle birlikte hareket ederek, "Fatma Hanıma oy vermeyin" propagandası yürütülmüştür. Bu zorluğu iş odaklı düşünerek, çalışma ile aştığını sözlerine eklemiştir.

Ayşe Güney, Fatma Şahin'in yaşadığına benzer zorlukla karşılaştığını, kadın aday olduğu için erkeklerin tepkisini aldığını ve bu erkeklerin yanında yer alan kadınların muhalefeti ile karşılaştığını söylemiştir. Bu zorluğu ilçede eczacılık yaparken kişilerde oluşturduğu lider ve önder profili sayesinde çok büyük sıkıntılar yaşamadan geçirdiğini söylemiştir. Görüşmecilerin yaşadığı bu durumu, kadınların bizzat kendileri tarafından oluşturulan engeller grubunda "kraliçe arı sendromu" ile açıklamak mümkün gözükmemektedir. Öğüt (t.y), "kadın yöneticilerin zamanla iş ortamındaki davranışlarını değiştirerek erkek yöneticilerin davranış kalıplarına yaklaşması ve diğer kadın çalışanlara erkek yöneticilerinkine benzer tepkiler göstermesi" durumudur (s. 66).

Halide İncekara, kadınların siyaset yapmasının zorluklarına değindikten sonra "cam tavan sendromu" olarak adlandırılan duruma ve bu durumun özelliklerine değinerek bu zorlukların nasıl yaşandığını anlatmıştır:

Geldiğim nokta kadınların özellikle Türkiye için söylüyorum, siyaset dünyasındaki işi çok zor. Hayatları zıyanı zebil olur ben söyleyeyim, kesin olur. Bir kere siyaset çoğul yapılan bir şey, diğer insanlarla yaptığımız, 24 saat yaptığımız bir şey. Kadının diğer insan ilişkileri sınırlıdır. Hatta çoğunluğu kadınlarla sınırlıdır. Onun içinde de kıskananları, saldırganları da ayırt edersen daha da az bir kesim kalıyor. Sosyal çevresi azdır, doğal olarak azdır. Erkekler her akşam yemeğe giderler birlikte, hadi siz de gidin bakalım. Arkanızdan gelecek dedikoduları düşünün. Adamlar okey sofralarında birbirlerini referans ederler birbirlerine, yürütürler hadi siz de gidin bakalım, gidin yani nereye gideceksiniz? Hadi kadınlarla mı yürüyeceksiniz? Kadın sayısı az zaten, az olduğu için birbirinizin paçasından çekmek için elinden geleni yapıyor. Yürüeyebilen kadınlar da erkeğin paçasından tutarak yürüeyebilenlerdir çoğunlukla. Maalesef böyle. Çünkü iktidar ve karar verici olan yerde olan erkekler olduğu için. Bakın ben seçim işlerindeydim. Ben kadın olduğum için birkaç tane kadını aşağıdan yukarıya alabildim. Yürütebildim, ama bir sürü insanı referans ettim ama birkaç tanesi kalıyor ama bunların içinde birkaç tanesi vardır o bir taneydi. Bir seçim işlerine ikinci bir kadın alınmasını arzu etmem. İkincisi buradan yürümesini yani erkeklere, yani kadın olsa o

sayı artacak. E ne oldu şimdi bir tek kadın yok şimdi genel merkezde kadın kalmadı yönetim kademelerinde.

Görüşmecilerle genellikle siyasi kariyer sürecinde yaşadıkları güçlüklerin çok büyük bölümünü erkeklerin alanında erkeklerin dizayn ettiği şekilde yani onların koyduğu kurallar çerçevesinde oynamak zorunluluğunun olması, kadınların yükselişini olumsuz yönde etkilemektedir. Kendisi bu yarışı üç dönemdir kazanmasındaki etkenin STK çalışmalarında edindiği tecrübeler ve özgüveninin tam olması olduğunu anlatmıştır. Ayrıca kadını siyasette olmasının gerekmediğini şu şekilde anlatmıştır:

Herkes gitsin işine baksın. Çalışsın erkekler sefil olsunlar, sürünsünler. Sokaklarda seçim çalışması yapsınlar. Biz de sivil toplum çalışması yapalım. Ben o yüzden partinin şeyiyle ters düşerim hep, ee, şey ne diyorsunuz sivil toplumdan sivil kimlikten siyasal kimliğe bir söz, ben bunu ret ediyorum yani. Kesinlikle gidelim işimize başımıza bakalım Allah' ını seversen. Keyfimize ne diye bu erkeklerin ağız kokusunu çekeceğim de beni seçecek mi seçmeyecek mi diye beni yazacak mı yazmayacak mı diye bir ilişkiye gireyim ben. Aynı kahvede aynı masada oturup da çay içmeyeceğim adamların beni takdir etmesini bekliyorum.

Lale Ersoy, Hobbes'un meşhur sözünü kadınlar için uyarlayarak, "kadın kadının daha beter kurdudur" demiştir ve bu durumu Türkiye'de ve AK Parti'de üç-beşle çarpmak gerektiğini sözlerine eklemiştir.

Sermin Balık aynı zorluğa dikkat çekerek İl Kadın Kolları Başkanı iken sıkıntı olmadığını, milletvekili adayı olduğunda ise erkek ve kadın ayrımı ile karşılaştığını anlatmıştır. Teşkilat içi büyük bir savaş verdiğini bugün burada olmasının, bu savaşı kazanmasının göstergesi olduğunu savunmuştur. Sözlerine Lale Ersoy gibi "kadın kadının kurdudur" diyerek devam etmiştir. Erkek egemen kültürün kadın için istediği şeyi kadını kullanarak gerçekleştirdiğini ve bu şekilde kendilerine alan açtıklarını anlatmıştır. Bu zorluğu ileriye bakarak, zorluklara takılmadan sadece işini doğru yaparak aştığını söylemiştir.

Bu cevap yine "kraliçe arı sendromu" nun başka bir şekilde ifadesi gibi gözükmekte, ataerkil toplumların karşı karşıya kaldığı bir durumu anlatmaktadır. Tablo 51'de yer aldığı gibi Lale Ersoy, ağız dalaşına girmemenin siyasi kariyeri sürecinde edindiği tecrübelerden biri olduğunu söylemiş ve bu zorluğu aşmak için susmak ve konuşmamanın çok önemli olduğunu vurgulamıştır.

Tablo 50: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştıkları Kadın Siyasetçilerle Yaşadıkları Zorluklar ve Sebepleri

BİRLİKTE ÇALIŞILAN SİYASİ KADINLARLA YAŞANAN ZORLUKLAR -SEBEPLER											
İSİMLER	KADIN KADININ KURDUDUR	KADININ KADINA DESTEK OLMAMASI	KADIN SAYISININ AZ OLMASI	PARTİDE KATI MUHAFAZAKAR KADIN BAKIŞ AÇISI OLMASI	RAKİP GÖRME	KUYU KAZMA	HIRSİN ESİRİ OLMA	BAŞARIYI HAZMEDEMEME	ÇALIŞMALARI ENGELLEME	TAKIM ÇALIŞMASI YAPAMAMA	İLETİŞİM KURULAMAMA
Alev DEDEGİL				•	•				•		
Asuman ERDOĞAN						•		•			
Ayşe BÖHÜRLER											
Ayşe GÜNEY				•							
Ayşe KEŞİR										•	
Azize Sibel GÖNÜL											
Fatma ŞAHİN		•									
Gülnur HAYRAN		•			•						
Halide İNCEKARA		•	•								
İlknur DENİZLİ											•
Lale ERSOY	•										
Merita YILDIZ											
Necla HATTABOĞLU					•		•	•			
Nurdan ŞANLI					•		•				
Serap YAŞAR					•		•				
Sermin BALIK	•			•							

Tablo 51’de görüldüğü gibi, yoğunlukla verilen cevaplar, “doğrudan ayrılmadan işini yapma, işbirliği yapma, karşılaşılan zorluklarda takılmadan ilerleme, destek olma” dır. Ayşe Keşir, kadınların takım çalışma tecrübesizliği ve siyaset alanının erkeklerin egemenliğinde dizayn edilmiş olmasının getirdiği dezavantajlarından bahsetmiştir. Bu durumu siyaset arenasında yapılan futbol maçına benzetmiştir. Maçın son uzatma dakikalarına kadar maça devam etmenin gerekliliği üzerinden yani küsmeden, takılmadan, karalılıkla, takım ruhu ve akılcılıkla kadının bu oyunu oynamayı öğrenmesinin gerektiğini ve bunun için belli bir süre geçmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Necla Hattaboğlu, kadın ve erkeğin siyasi alanda benzer zorluklarla karşılaştığını ayırım yapamayacağını ifade etmiştir. Başarılı olunca, herkeste değilse bile egoların ön plana çıkarak, başarıyı hazmedememe gibi sorunlu bir durumla karşılaşıldığını anlatmıştır. Burada rekabetin oluşturduğu ortamda sadece kendi doğrularını göstererek ve nötr olmayı başararak bu zorlukları aştığını anlatmıştır.

İlknur Denizli, erkek siyasetçilerle yaşadığı benzer soruna işaret ederek, AK Parti’nin büyük bir organizasyon olduğunu ve birbirleri ile iletişim ve dostluk geliştirmede zorluk yaşandığını anlatmıştır. Bu zorluğu ise geliştirdiği söylem ve yaptıkları ile iletişimi güçlendirerek aşabileceğini söylemiştir.

Gülnur Hayran, kadının kadına karşı çok acımasız olduğunu ve hep tek olmak düşüncesi ile hareket ettiğini anlatmıştır. Kadının, kadına destek olmasının gerektiğini, “kadınlar kadınları bir yere taşır, kadınlar tek başına bir yere gidemezler” diyerek ifade etmiştir. Siyasi tecrübelerinin bunun böyle olduğunu gösterdiğini ve bu yöntemi uyguladığını söylemiştir. Ayşe Güney’e verdiği destek ve mücadeleyi örnek olarak anlatmıştır.

Alev Dedegil, Milli Görüş’ten gelen bazı kadınların teşkilat çalışmalarında yeniliğe açık olmamaları nedeniyle yapılmak istenen işleri engellemeye çalıştıklarını ve bu zorluğu birlikte çalıştığı İl Kadın Kolları Başkanı ve İl Ana Kademe Başkanın basiretli tutumu ile aştığını ifade etmiş ve görüşünü şu sözlerle açıklamıştır:

İlk kadın şurasını toplayıp da Selma Acuner’i çağırdığımda kıyamet koptu partide. Bu kadının burada ne işi var diye. Şimdi Fatma Şahin’ le çalışıyor, Sayın Bakanımızla çalışıyor. Bak nerden nereye diyor ya Başbakanımız. DYP’de Başkan Yardımcılığı yapmıştı. AB parite

yasalarında en iyisi, kadın konusunda da Allah için. Ben birinci kadın şurasına çağırdım, riski aldım. İstanbul kadın kolları kesinlikle asla gelemez dediler. Ana kademedan falan filan. Benim bir avantajım, İstanbul il başkanımıyla aram çok iyiydi. Hem Mehmet Müezzinoğlu ile hem de Ayfer Yaman ile. İkisi de muhteşemdi, böyle dik dururlar, hiç adam satmazlar. Hani burada evet deyip, orada genel merkezden bir telefon gelip de, “biz ona dedik de dinlemedi de” hiç öyle değıllerdir. “Hayır, biz birlikte karar verdik. Bu olacak.” Benim şansım böyle iki başkanla çalışıyor olmam oldu. Bir buçuk sene çalıştım her ikisi ile de. İyi ne getirirsem masaya hep takdirle, derhal yapılsın, ne ihtiyaç varsa şeklindeydi.

Nurdan Şanlı, kadınların bazılarının emek vermeden bir yerlere gelme çabasında olduklarını ve bunun siyasette çok da kullanılan bir yöntem olmadığını söylemiştir. Siyasette emek çok fazla dikkate alınmasa da çalıştığınızda, dürüst olduğunuzda ve bunu hedef koyarak gerçekleştirdiğinizde kimsenin engel olamadığını ifade etmiştir. Bu hedefe hırsların esiri olmadan emek vererek gidilmeli demiştir. Serap Yaşar, siyasetin doğası gereği, rekabet ortamı oluşturduğunu ve bu rekabetin hırslarla değil, meşru temellerle yapılan rekabetin motive edeceğini ve daha iyi şeyler için zemin oluşturacağını anlatmıştır. Bunu ilke edindiği için bir zorlukla karşılaşmadığını ifade etmiştir.

Görüşmecilerin büyük çoğunluğunu yaşadığı zorluklar, “Kraliçe arı” sendromu (Kadınların birbirlerini çekememeleri); tepe yönetimde görülen ‘tek kadın’ olmanın bir başarı ve ayrıcalık göstergesi olduğu inancı ve ben buradaysam kendi başarımdır, diğeri burada olamıyorsa kendisinin eksikliğidir gibi anlayış içinde edindiği tutumlardır.

Çitci (1998), “kadınların yaşamlarındaki şeffaf duvarlar ve tavanlardan kurtulmaları gerektiğini” söylemektedir. Bunun gerçekleşmesi için kadınların kendi sorunlarına sahip çıkmalı, bir araya gelmeli, bunu için söylem ve davranış birliği oluşturarak toplumda baskı uygulayacak, oluşturacak konuma gelmelidir (s. 582).

Tablo 51: Görüşmecilerin AK Parti Siyasi Kariyer Sürecinde Birlikte Çalıştıkları Kadın Siyasetçilerle Yaşadıkları Zorlukları Aşma Yolları

AK PARTİ SİYASİ KARIYER SÜRECİNNE BİRLİKTE ÇALIŞILAN SİYASİ KADINLARLA YAŞANAN ZORLUKLARI AŞMA YOLLARI													
İSİMLER	KADIN SIYASETTE DEĞİL STK'DA ÇALIŞMALI	SAYGI ÇERÇEVESİ KORUNMALI	TARTIŞ MAYA GİRMEME	İŞ HAYATINDA EDİNDİĞİ TECRÜBELE İLE	TAKILMADA NİLERLEME	İŞ ODAKLI DÜŞÜN ME	TAKIM ÇALIŞMASI ÖĞRENME	DOĞRUDAN AYRILMAM A-İŞİNİ DOĞRU YAPMA	NÖTR DURMA	İŞ BİRLİĞİ YAPABİLME	DESTEK OLMA	ÖZGÜVEN OLMALI	DOĞRU REKABET YAPMA
Alev DEDEGİL										•	•		
Asuman ERDOĞAN									•	•			
Ayşe BÖHÜRLER		•											
Ayşe GÜNEY				•									
Ayşe KEŞİR					•		•						
Azize Sibel GÖNÜL					•								
Fatma ŞAHİN						•							
Gülnur HAYRAN										•	•		
Halide İNCEKARA	•			•								•	
İlknur DENİZLİ													
Lale ERSOY			•										
Merita YILDIZ													
Necle HATTABOĞLU							•	•					
Nurdan ŞANLI							•						•
Serap YAŞAR													•
Sermin BALIK					•		•						

3. 4. 8. Görüşmecilerin Kadının Siyasette Aktif Olarak Var Olması

İçin Görüşleri

Türkiye’de yetki ve karar alma noktalarındaki kadın sayısında olumlu bir ilerleme gözlenirse de erkeklerle eşit düzeye yükselememiştir. Bugün mecliste ve parti yönetimindeki az sayıda yer alabilen kadının bu süreçte edindikleri izlenim ve yaşadıkları tecrübelerinin diğer kadınlar için yol açıcı, kolaylaştırıcı ve cesaret arttırıcı olabileceği üzerinden bu soru görüşmecilere sorulmuştur. Sorunun kaynağı ve çözümü ile bir hayli veri oluşturacağı düşünülmektedir.

Ayşe Böhürler, siyasetin hayır kurumlarında çalışmaya benzemediğini ve siyaset ortamının çok sert olduğunu anlatmıştır. Kadının, siyasetin görünürdeki yüzünün nazik ve saygılı olduğunu ama siyasetin alttaki, arkadaki yüzü çok sert olduğundan kadının yıprandığını söylemiştir. Kadının detaylara takılması ve dedikodulara önem vererek siyaset yapmasını, siyaset yapmayı güçleştiren etkenler olarak sıralamıştır. Bu durumun farkında olan erkeklerin kadını saf dışı bırakmak için bu yola sık sık başvurduğunu ve çok da başarılı olduklarını söylemiştir.

Ayşe Böhürler, kadına ait bazı özelliklerin siyasete katkıda bulunabileceğini, örneğin empati yapma, kolay algılama yetenekleri ile çözüm noktasında etkili olduklarını anlatmıştır. On yıllık siyasi deneyiminde, “söylediğiniz şeyin mantığı, kurgusu ve önerdiğiniz şey bir çerçeveye oturuyorsa kadın erkek ayrımı olmadan uygulanabildiğini” ama şartların eşit olmadığını belirtmiştir. Erkeklerle ait görülen bu oyunun, erkeğin koyduğu kurallarla oynandığı ve bunun değiştirilemediğini, AK Parti kuruluşunda yaşadığı bir olayla şöyle anlatmıştır:

AK Parti’de kurulduğu andan itibaren çok şey değiştirdik yani mesela bir program yazılırken CEDAW ile ilgili maddelerin girmesi için ben bire bir kavga ettiğimi biliyorum birçok yazıcı ile. Bana işte aile politikaları olarak benimsendi ben kadına ilişkin orada politikaları kurarken ‘Ayşe Hanım Partiyi kadın politikalarına odaklı hale getiremezsiniz’ diyen erkekler oldu sonuçta. Her şey için mücadele ediyorsunuz. Ama sonuçta fikriniz varsa ve bir enerjiniz varsa ve sağlam bir duruş sergiliyorsanız kalıyorsunuz ayakta. Nitekim önemli bir şey burada sağlam bir duruş doğrusu sergilemek. Ama ben böyle tabii duygusal nazenin bir iş değil işte böyle darıldım, ağladım, alındım, gücendim, küstüm yani siyasetin argümanları bunlar değil. Sert bir oyun yani rugby maçı gibi hatta normal bir maç gibi değil Amerikan futbolu gibi. Yani o tür şeylere tahammül edecekseniz siyasette var olacaksınız.

Kendisinin siyasetin kıyısında durduğunu ve bunun genel gözlem yapabilmek için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 52'ye baktığımızda kadının siyasette başarılı olması için gerekli görülen kişilik özelliklerine değinilmiştir. Ayşe Güney, kadının hayatının her alanında (yemek pişirirken, çocuğunu giydirirken vs.) farkında olmadan karar mekanizmalarında yer aldığını ve kendilerini çok iyi eğitirlerse bu konularla ilgili bir zorluk yaşamayacaklarını söylemiştir. Ayrıca siyaseti yapabilmek için kadının, toplum, insan sevgisi ve saygısının muhakkak olması gerektiğini ve bu yolda ilerlemek için özgüven ve kararlılık ile yürünmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Necla Hattaboğlu, kadın siyasetçinin muhakkak çok akıllı davranması ve gerektiğinde nötr davranmasını bilmesi gerektiğini şöyle anlatmıştır:

Çok akıllı davranması lazım bir. Zamanı geldiğinde nötr durmasını bilmeli. Hani bizim bir eski tabir vardır. "Her doğru her yerde söylenmez." Mutlaka doğru hareket etmeli, doğrunun yanında olmalı. Ama bazı durumlarda da susmasını bilmeli. "Söz gümüş ise sukut altın olur." "Konuşulması gereken yerde de söz altın olur." Sezer Hanım, onun dışında cesur olunmalı. Menfaatime helal gelecek düşüncesi ile değil, ben doğruları hayata geçirmek için mücadele veriyorum; Sezer Hanım. Yani ene(ben) arka planda bizim eski tabirle. Benim anladığım siyaset bu Sezer Hanım. Yaptığım da bu. Ben bu şekil yaşadım. Ben bu güne kadar böyle geldim.

Ayrıca, doğruları dile getirirken şahıslar üzerinden değil toplumsal zararlarını anlatarak ve kimsenin inisiyatifine girmeden bunca yıldır böyle bir siyaset yaptığını anlatmış ve bunu tavsiye etmiştir.

Tablo 52: Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması İçin Gerekliğini Düşündükleri Kişilik Özellikleri

SİYASETTE KADINI GÜÇLENDİREN ETKENLER						
İSİMLER	KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ					
	DOĞRU -- DÜRÜST OLMAK	KIRILMAMAK- KÜSMEMEK --- DUYGUSAL DAVRANMAMA K	CESUR OLMA -- ÖZGÜVENLİ OLMAK	HIRSLARIN ESİRİ OLMAMAK	SUSMAK -- NÖTR OLMAYI BİLMEK	TOPLUMA, İNSANA SEVGİ VE SAYGI DUYMAK
Alev DEDEGİL		•				
Asuman ERDOĞAN		•	•			
Ayşe BÖHÜRLER		•				
Ayşe GÜNEY			•			•
Ayşe KEŞİR						•
Azize Sibel GÖNÜL						
Fatma ŞAHİN		•				
Gülnur HAYRAN						
Halide İNCEKARA						
İlknur DENİZLİ						
Lale ERSOY						
Merita YILDIZ						
Necla HATTABOĞLU	•			•	•	
Nurdan ŞANLI						
Serap YAŞAR						
Sermin BALIK			•			

Tablo 53’te görüleceği üzere, Lale Ersoy, ekonomik özgürlüğün önemine vurgu yaparak, “kadının akli evde kalmamalı, çocuğuna bakılabilmeli” ancak o zaman siyaseti tam olarak yapabilir demiştir. Günümüzde, serbest avukatlar, eczacılar, mali müşavirler gibi mesleği gereği zaman ve parası olanların siyaset yaptıklarını ama bürokraside çok iyi yetişmiş kadınların var olduğunu, emekli olduktan sonra siyaseti düşünebildiklerini belirtmiştir.

Merita Yıldız, diğer kadın siyasetçilerden aldığı destekleri örnek göstermiştir. Bunu, diğer siyasetçi kadınlara uygulamamız gerektiğini, bunun onları motive ve teşvik edici olacağını ifade etmiştir. Kadının sorununa kadının sahip çıkması gerektiğinin önemini vurgularcasına siyasetin hep birlik-beraberlik içinde yapılmasını tavsiye etmiştir. Kadının kendisini geliştirmesi ve iyi bir eğitim alması

gerektiğini ama bunun tek başına yeterli olamayacağını, “pozitif ayrımcılık” yapılarak bu sürecin hızlı işleminin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Alev Dedegil, kadının öz güvenini artırıcı ve kendisini önemli hissettirecek şeyler yapılmalıdır demiştir. Bu süreçte proje aşamasında olan “mentörlük” sisteminin ve en kısa zamanda uygulanmaya başlanmasını gerekliliğini şu sözlerle anlatmıştır:

Şimdi yeni bir proje var ve mentörlük sistemi. Ben şimdi aldım. Burada 550 tane milletvekili var ve 550 tane genç insana mentörlük yapabilir. Bütün toplantılara katılacak, nasıl bir hayat yaşayacak. Vazgeçirmek için değil, geldiğinde ne yapacağını bil. Bir çok şey el yordamıyla yapılıyor.

Tablo 53: Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması Gerektiğini düşündükleri Dış Etkenler

SİYASETTE KADINI GÜÇLENDİREN ETKENLER				
İSİMLER	DİĞER (DIŞ) ETKENLER			GELİRİ OLMA
	MENTÖRLÜK SİSTEMİ	MEMURUN SİYASET YASAĞININ KALKMASI	İYİ EĞİTİM	
Alev DEDEGİL	•			
Asuman ERDOĞAN				
Ayşe BÖHÜRLER				
Ayşe GÜNEY			•	
Ayşe KEŞİR				
Azize Sibel GÖNÜL				
Fatma ŞAHİN				
Gülnur HAYRAN				
Halide İNCEKARA				
İlknur DENİZLİ				
Lale ERSOY		•		•
Merita YILDIZ			•	•
Necla HATTABOĞLU				
Nurdan ŞANLI				
Serap YAŞAR			•	
Sermin BALIK				

Tablo 54’te kadını güçlendiren tecrübeler yer verilmiştir. Bu çerçevede İlknur Denizli kadının tabandan gelmesi, nitelikli bir siyasi profil çizmesi gerektiğine inandığını ama illaki siyasi mecralardan gelmesi gerekmediğini belirtmiştir. Sivil

toplum örgütleri, dernek ve odaların geliştirdiğini ve görünür kıldığını söylemiş ve şöyle açıklamıştır.

Sivil toplum örgütlerinde komisyon çalışıyor, üyeler var, seçimler var, ortak bir akıl oluşturma çabası var, insanların becerilerinden faydalanmak var ve oradaki beceriniz çok önemlidir. Orada kentimize çok ciddi bir katkıda bulunabiliyorsunuz. Bu gruplarla çalıştığımızda küçücük bir çalışma yapıyorsunuz ama çok ciddi bir dönüşüm olabiliyor. Dediğim gibi bizim Türkiye’de ki problemimiz siyasete kadını katmak çok önemli ama öncelikle iş gücü piyasasına katmak ve sosyal hayatın içine katmak gerekir.

Serap Yaşar, ilk olarak istemek gerektiğini ve kadının bu kararında dik duruş sergileyerek kararlı bir şekilde talep etmesi gerektiğini belirtmiştir. Siyasi alanın sınırlı olduğunu ve buralarda yer alabilmek için fark yaratacak olmanın ön açıcı olacağını ve kadınının teşkilat, iş, meslek, STK gibi çalışmaları ile diğer kadınlara ve erkeklere göre bir katma değer veya fark oluşturması gerektiğini böylece bu alanlarda kolay ilerleyebileceğini ve kalıcı olabileceğini belirtmiştir. Kadınların siyasette olmalarının önemli olduğunu vurgulamış ve isterlerse bin tane yol ve yöntem bulacaklarını, zeki ve çözüm odaklı oldukları için bunun hiç zor olmayacağını belirtmiştir.

Halide İncekara, Türkiye şartlarında kadının siyaset yapmasının hala çok zor ve yıpratıcı olduğunu belirtmiştir, bunun gerekçelerini sıralamış ve bunların, kadının yönetici pozisyonlarına ulaşamamada literatürde bilinen “cam tavan Sendromu” nun unsurlarıyla örtüştüğü anlaşılmıştır. Kadınların, daha çok STK çalışmalarında olmaları gerektiği ve mecliste yer alan kadınların kadına ait sorunlarına katkılarının ufak tefek birkaç çalışmanın dışında olmadığı ve meclisteki kadınların varlığı ile bunların gerçekleşmediğini söylemiştir.

Tablo 54: Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması Gerektiğini Düşündükleri Tecrübeler

SİYASETTE KADINI GÜÇLENDİREN ETKENLER				
İSİMLER	TECRÜBELERİ			
	STK	İŞ	MESLEK	SİYASET-TEŞKİLAT
Alev DEDEGİL				
Asuman ERDOĞAN				
Ayşe BÖHÜRLER				
Ayşe GÜNEY				
Ayşe KEŞİR				
Azize Sibel GÖNÜL				
Fatma ŞAHİN				
Gülnur HAYRAN				
Halide İNCEKARA				
İlknur DENİZLİ	•	•	•	•
Lale ERSOY				
Merita YILDIZ				
Necla HATTABOĞLU				
Nurdan ŞANLI				
Serap YAŞAR	•	•	•	•
Sermin BALIK				

Tablo 55’te görüleceği üzere Fatma Şahin, kadının takım çalışması yapabilmesi gerektiğinin, duygusallığın dezavantaj olduğunun, akıl-duygu dengesinin siyasette kurulmasının önemli olduğunu vurgulamıştır. Bu denge kurulamazsa siyasette çok kolay hata yapıldığını ifade etmiş ve takılmadan ilerleyebilme gereğini şu sözleri ile açıklamıştır:

Olabilecek tehlikeyi iyi görüp ve yönetmek, iyi bir siyasetçi önündeki tehlikeyi görmesi gerekiyor. Fazla takılmamak gerekiyor. En çok sevdiğimiz bir ağabeyimizin söylediği gibi araba kullanmaya benziyor diyor. İşte sağına, soluna, dikiz aynasına bakıp önüne bakacaksın. Fazla arkaya takılırsan da önü alamıyorsun. Ama dikkatli bir şekilde sağını solunu kontrol edip öne gitmeye çalışıyorsun. Arkadan da ders alarak, ama arkaya da takılırsan da siyasette seni çok zayıflatıyor ve frene bastırıyor.

Ayşe Keşir, siyasette var olabilmek için mutlaka kararlı olmalı ve ülkeyi, toplumu ve insanı sevmeli demiştir. Kadın kollarında çalışmanın gönüllülük esasına dayandığını ve bu işi sevmeden yapmanın imkânsız olduğunu anlatmıştır. Siyasetin “gönül işi” olduğunun altını çizerek belirtmiştir.

Asuman Erdoğan, özgüven, cesur olmak, kırılmamak, duygusal davranmamak, birbirimizi koruyup kollamak, kuyumuzu kazmamak ve her şeyden önemlisi de erkeklerin yaptığı taktikleri kadınların da yapması gerektiğini altını çizerek ifade etmiştir. Ayrıca içsel olarak çözmemiz gereken sorunlara işaret ederek, erkek siyaset yapma biçimini kadınların da artık yapması gerektiğini vurgulamış ve kadın siyasetçilerin birbirleriyle siyaset yapma şekillerinin diğer kişilerce algılanışının çok çirkin olduğunu söylemiştir.

Sermin Balık, kadının kadına desteğinin gerekliliğine değinerek, özgüvenin yol açıcı olduğunu ve kendimize ait önyargılarımızdan kurtulursak her engeli aşabileceğimizi ve başarılı olabileceğimizi ifade etmiştir. Kararlı olmak gerektiğine, kadın olarak avantajlarla dünyaya geldiğimize, doğurganlık özelliğimize ve dinimizin annelere verdiği öneme işaret ederek “cennet anaların ayağı altındadır” sözünü hatırlatmıştır. Bu önemli özelliklerin kadına verilmesi, güçlü olmasının gereğidir demiştir.

Siyaset yapma biçimlerinde sıklıkla kullanılan, geçmişte ve bugün siyasete ve siyasetçiye olan güvensizliğin sebeplerinden sayılan; “adam yok etme”, “çamur at izi kalsın” ya da “adam satma” olarak tabir edilen gayri ahlaki yollara başvurulduğuna tezin literatür taraması kısmında değinilmiştir. Sermin Balık da, bir kadının yaşayabileceği en son ve en kötü şeyin “kadınlara leke vurmak” olduğunu ve bir kadının kırılma noktasının “namus”u olduğunu; bu tavrı benimseyenlerin (kadın-erkek) empati yapmalarını, kendi eş ve çocuklarını düşünerek tarzlarını belirlemeleri gerektiğini üzülenek belirtmiştir. Özellikle kadının kadına böyle bir şeyi hiç yapmaması gerektiğini altını çizerek belirtmiştir. Bu sorunu, eşi ve ailesinin ona sonuna kadar güven duymaları ve arkasında durmaları ile aştığını ama diğer bir önemli unsurun da kendine duyduğu “güven” duygusu olduğunu anlatmıştır.

Gülnur Hayran, on yıllık siyasi tecrübesi ile kendi jenerasyonunun karar alma süreçlerinde etkili olması ile fazla bir şey yapılamayacağını, liseye henüz başlamış genç kızların bu konuda aktif ve etkili olabileceklerini ve bunu onların gerçekleştirebileceklerini söylemiştir. Bu nesli, “grup içinde olabilen, takım oyununu bilen, konjonktürü okuyabilen, strateji geliştirebilen” genç kadınlar olarak yetiştirebilirsek olur ve ancak gelecek yıllarda bu gerçekleşebilir demiştir. Geçmişte ve yakın zamanda karar noktalarında kadınların olacağını ama bunların hep hamileri

ve referansları olacağını anlatmıştır. Bu kadınların, “çok konuşmayan, çok tehdit oluşturmayan, çok akıllı olmayan, rahat kontrol edilebilen” özellikte kadınlar olacağını belirtmiştir.

Alev Dedegil, kadınların siyasete taleplerinin olabilmesi ve buralarda mücadele azminin olabilmesi için ilk olarak sosyal hayatın içinde yer almaları gerektiğini ve daha sonra “rol modeller” ile siyasete sıcak bakmalarının sağlanmasının önemini anlatmıştır. Mecliste kadının siyasi hayata aktif katılımı ve fırsat eşitliği için bir takım komisyonların ve projelerini gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Kendimize benzetme ile insanları fonksiyonsuzlaştırıldığını, herkesin kendine göre özellikleri olduğunu bunu düşünerek kişilerin katacağı artılarla değerlendirmenin önemli olduğunu vurgulamıştır. Siyasi noktaların çıkarları için kullanılacak mevkiler algısının hala Türkiye’de değişmediğini ifade etmiş ve kayırmacılık devam etmektedir demiştir. Türk toplumu olarak çocuklarımızı yetiştirirken çok büyük yanlışlıklar içinde olduğumuzu şu sözleri ile anlatmıştır:

Şimdi Türkiye’de şöyle bir davranış biçimi var ve buna sosyolojik olarak uzun uzun bakmak gerekir. İnsanların talebi şu; diyorlar ki. “Herkes kırmızı ışıkta dursun, ben hariç”. Niye böyle yetiştiriyoruz. Sürekli affediliyoruz, insanlar çocuklarını çok affederek yetiştiriyor çok bağışlıyoruz. Alev Alatlı, Türk toplumu dışıdır. Babalar sadece para kazanmakla kendini sorumlu tutuyor. Annelere çocuk eğitimi ve yetiştirmeyi bırakıp, kendileri dahil olmuyorlar. Sürekli sokakta da işte de bağışlanmayı bekliyorlar. Mesela çok rahat eleştiremezsiniz, Türkleri. Suratlar, dudaklar hemen düşer, sana düşman düşman bakarlar. Kadını da erkeği de yetişkinlerden söz ediyorum. Yani bu iyi olmadı, yazıyı iyi okumadın. Mesela şurada şöyle vurgu yapsan dediğin anda hemen suratlar değişir. Ya sakın ol, çünkü hiç eleştiriye alışık değil. Çocukluktan beri prensesim, prensesim, göztünün üstünde kaşın var denmeyecek. Pufur, pufur dolaşır bizim çocuklar. Ama hayat sokağa çıkınca öyle değil işte. Ondan sonra paramparça kişilikler, düşman, düşman insanlar vs. Çok hızlı koşmak zorundasınız. Hızınızı azalttığınızda yolunuzdaki dikenleri hissedersiniz. Bunu başka yolu yoktur. Siyasette hızlı koşarsanız acı hissetmezsiniz. Ağlamak yok, bir başladınız mı ağlamaya herkes üstünüzden geçer gider.

Siyasetin rekabet ortamı olduğuna, kadının kadına ait sorunlara sahip çıkmasının ve takılmadan siyaset yapıp yolda ilerlemenin önemine değinmiştir. Meclisin kadın ve erkek milletvekili niteliğinin iyi olmadığını ama niteliksel özelliklerin hep kadında yer alması konusunda erkeklerce çok titiz bir ayırım içine

girildiğini söylemiştir. Ayrıca mecliste yer alan kadın siyasetçilere, kadına ait sorunların sadece onların meselesi gibi bir algıyla yaklaşıldığını ve tüm faturanın, sorumluluğun onlara yüklendiğini; bunun çok büyük bir yük olduğunu şöyle anlatmıştır:

Bu parlamentonun 550 milletvekiline ihtiyacı var. Bunun cinsiyetine niye bu kadar takılıyoruz, onu da anlamıyorum. Şimdi ben bir kadın milletvekili olarak, erkeklerle ilgili bütün hassasiyetimi bir kenara bırakmış olabilir miyim? Sonra kadın meselesi dediğimiz, çok sınırlı bir alanda yapacağınız icraattır. Şimdi sağlık politikaları yaparken, bir dakika erkeklere yok, kadınlara çok. Böyle bir şey yok zaten, yapamıyorsun. Milli politika herkese uyguluyorsun. Zaten bunu bu şekilde sınırlamak kadınlara da çok haksızlık. Neden, bu sefer kadın meselesinde kadın vekilleri gibi algılanıyor ve bütün fatura sende, bütün yük sende, bütün sorumluluk sende, toplumun bütün beklentisi sende. Sokakta bir kadın öldürülüyor, hiç kimse şu erkek vekilleri aramaz, gazeteler. Hep bizi ararlar, ne diyorsunuz? Ha ben öldürmedim, ne diyeceğim. Çok anlamsız, size lüzumsuz, adaletsiz sorumluluk veriyor. Bu hepimizin problemi ve erkekde öldürülüyorsa hepimizin problemi. Bir çocuğa tecavüz ediliyorsa da, ya da atom bombası atılıyorsa da hepimizin problemi veya çileklerimize kimyasal bilmem ne konuyorsa. Kadın olsa ne olacak, erkek olsa ne olacak. Hapishanelerde yatan kadın katillerin %70'i kadın. Buyurun gidelim, hepsiyle tek tek konuşalım, bununla ilgili bir rapor yayınlatalım.

Nurdan Şanlı, karar mekanizmalarında kadın sayısının az olduğunu ve bu sayının artması gerektiğini; mecliste kendilerine iyi bir rol model olarak sorumluluk düştüğünü anlatmıştır. Bundan dolayı çok çalışıp muhakkak başarılı olmaktan başka şanslarının olmadığını belirtmiştir.

Erkekler tarafından kadına uygulanan kriterlerin diğer erkeklere uygulanmamasını eleştirerek, mecliste yer alan kadın siyasetçilerin başarılı olmalarının önemine değinerek, bu başarının gelecekteki kadın siyasetçiler için ön açıcı olacağını belirtmiştir.

Azize Sibel Gönül, öncelikle kadınların bunu istemeleri, inanmaları ve sabretmeleri ve vazgeçmemeleri gerektiğinin altını çizerek anlatmıştır. İkinci olarak, kadının yerel yönetimlerde yer almalarının öneminden bahsetmiş ve kadınların yarının çocuklarını yetiştirenler olarak buralarda muhakkak olması gerektiğini vurgulamıştır.

Tablo 55: Görüşmecilerin Kadının Aktif Siyasette Var Olması İçin Siyaset Tarzlarına İlişkin Görüşleri

SİYASETTE KADINI GÜÇLENDİREN ETKENLER												
İSİMLER	SİYASET YAPMA BİÇİMİ - TARZI											
	TAKIM ÇALIŞMASINI BİLMEK	KARARLI OLMAK	AKIL- DUYGU DENGESİNİ KURMAK	GELECEK TEHLİKELERİ GÖRMEK	İŞBİRLİĞİ YAPMAK	KORUYUP KOLLAMAK --- DESTEK OLMAK	ÇOK ÇALIŞMAK	SABIRLI OLMAK	TAKILMADAN İLERLEMEK	İLKELİ SİYASET YAPMAK	STRATEJİST -- KONJONKTÜR OKUYAN	ROL MODEL OLMAK
Alev DEDEGİL						•			•			•
Asuman ERDOĞAN			•		•	•						
Ayşe BÖHÜRLER		•										
Ayşe GÜNEY						•						
Ayşe KEŞİR		•										
Azize Sibel GÖNÜL		•						•				
Fatma ŞAHİN	•		•	•					•			
Gülnur HAYRAN	•									•		
Halide İNCEKARA												
İlknur DENİZLİ												
Lale ERSOY												
Merita YILDIZ					•	•						
Necla HATTABOĞLU			•									
Nurdan ŞANLI								•				•
Serap YAŞAR		•										
Sermin BALIK		•				•			•	•	•	

3. 5. GENEL DEĞERLENDİRME

Derinlemesine mülakatların değerlendirilmesi sonucunda AK Parti yönetiminde ve Mecliste yer alan kadın siyasetçilerin görüşlerinin yer aldığı bu çalışmanın kadının karar süreçlerinde yer alması ve kadının siyasete eşit katılımı için çalışma yapmak isteyenler için umulan katkısı, onlara konuyla ilgili farklı görüşleri ve deneyimleri yansıtan bir kaynak oluşturmaktadır.

Kadının siyasette var olması, ya da var olamaması, yer alanların süreçte yaşadıkları zorluklar, varsa kolaylıklar, kendilerinin, ailelerinin ve çevrelerinin beklentileri, yaklaşımları gibi birçok konu yapılan mülakatlar neticesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda, siyasetin erkek egemen bir alan olduğu, kadının siyasi tecrübesinin yetersiz olduğu ve kadına karşı direnişin hala devam ettiği tespit edilmiştir. Bu algının değişmesi ve sorunun çözümü için kadın dayanışmasının hem toplumsal boyutta özellikle de (STK'ların desteği ile), hem de siyasette yer alan kadınlar arasında geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Kadının karar mekanizmalarında erkeklerin gerisinde kalmasında siyasal toplumsallaşma süreçlerinin, süre gelen erkek egemen baskının ve kadının içselleştirdiği kendine ait önyargılarının olmasının etkili olduğu gözlemlenmiştir. Nerdeyse tüm toplumlarda var olan kadınlara ait bu sorunun toplumsal, hukuksal ve zihinsel dönüşümlerle gelecek olumlu değişimlerin elde edileceği umulmaktadır. Görüşmecilerle yapılan mülakatlarda öne çıkan bulgular, sorunlar ve çözüm önerileri, tezin sonuç kısmında ele alınacaktır.

SONUÇ

Kadına ait sorunlar, dünyada, Türkiye’de ve diğer birçok toplumda benzer konuları içermekle beraber son yüzyılda kadının siyasi katılımı ve karar süreçlerinde varlığı-yokluğu üzerinde yoğunlaşmıştır. İskandinav Ülkeleri başta olmak üzere, Avrupa ve ABD’de kadının siyasi katılımında belli bir iyileşme henüz sağlanabilmiştir.

Fransız devriminden sonra Fransa ve diğer ülkelerde başlayan kadın hareketi kadını toplumdaki konumunu sorgulamasına ve hak arayışına itmiştir. Bu ilk olarak “siyasi haklar” üzerinden gerçekleştirilmiştir. Kadınların oy hakkı hareketi birinci dalga feminizm adı altında geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır (Heywood, 2007: 86).

Türkiye’deki kadın hareketi ise yakın zaman öncesine kadar zayıf kalmıştır. Osmanlı Döneminden başlayıp, Cumhuriyetin ilanı ile yasal boyutta elde edilen siyasi haklar birçok ülkeye kıyasla kadınlara seçme ve seçilme hakkı oldukça erken verilmiştir. Modernleşme ve demokratikleşmenin göstergesi olarak değerlendirilen kadının siyasi katılımı oldukça düşük bir oranda seyretmiştir.

Dünyada 1960’lardan sonra ortaya çıkan ikinci dalga feminist hareketin, Türkiye’de ancak 1980’lerden sonra etkisi görülmeye başlamıştır. İlk defa bu dönemde kadının, kadın olmaktan kaynaklanan sorunları olduğu, bunları aşabilmek için var olan siyasi ideolojilerden ayrı, bağımsız bir kadın hareketinin gerekliliği, toplumsal cinsiyete ilişkin varoluş problemleri, farklılıkların ve feminizmin toplumsal bir proje olarak tartışılmaya başlandığı görülmektedir (Arat, 1992: 79, 81).

1980 sonrası kadın hareketine göre, kadın ezilmişliğinden kurtulmak için ataerkil düzen ve devlet başta olmak üzere aile, hukuk, eğitim, sağlık, bilim gibi tüm baskı araçlarının sorgulanması ve yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. 1980’lerde kadın hareketi, Kemalist reformların yarattığı fırsatlardan kadınların yararlanmasıyla ortaya çıkmış ve 1980 sonrası yeni gelişmeye başlayan Müslüman kadın hareketini de kapsamıştır. Böylece sağ-sol ayrımına dayanmayan, kendi eksenini olan, kadınları politik, eleştirel düşünmeye sevk eden feminist akım, 1980’lerde kadın hareketinin yönünü belirlemiştir (Arat, 1992: 86).

1980'ler döneminde kadınlar yayıncılık faaliyetlerinde bulunmuş, kadın sorunlarıyla ilgili mitingler, protestolar, kampanyalar, sempozyumlar ve paneller düzenlemiş, kamuoyu ve baskı grubu oluşturmuştur. Bu sayede kadın hareketi, meşruluğu kabul gören bir hareket haline gelmeye başlamıştır. Ayrıca, kadınlara ait kayıtlı bir literatür, oluşturarak bu bilgileri gelecek nesillere aktarabilmek, kadınların geçmişini iyi tanıyabilmek ve görünmeyen kadını görünür kılmak amacıyla, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezleri kurulmuştur. Bu dönemde kadın hareketlerinin hızlanması ve inisiyatif yaratma çabaları, siyasi partilerin de dikkatinden kaçmamıştır (Tekeli, 1993: 35). Siyasi partiler de 1980-1990'lı yıllarda parti programlarında, söylemelerinde kadın meselesine ağırlık vermeye başlamış olsalar da, çözüme yönelik somut hedefler vermekten çok ataerkil bakış açısıyla mücadeleden kaçınarak soyut ifadelerle yetinerek o dönemi adeta geçiştirmişlerdir (Çaha, 2005: 587).

Kurulan kadın örgütlerinin sorunla mücadelede organize olması ile devlet kurumları bünyelerinde kadın komisyonları, danışma kurulları oluşturmaya başlamış ve Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu değişiklikleri gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 1986 yılında onayladığı, CEDAW, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, devletin kadına yönelik ayrımcılığın sona erdirilmesinden ve mevcut ayrımcılıklardan doğan zararların giderilmesinden sorumlu olduğunu açıklıkla ortaya koyan ve bu konuda ilk ve öncelikli yasal araçtır (Kökalan, 2002: 118). Bu dönemde yine, kadın platformları, dernek, vakıf ve kooperatifler kurularak partilerin, yerel yönetimlerin ve meslek örgütlerinin kadın meselesine duyarlılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında yapılan düzenlemeler de kadın haklarına ivme kazandırmıştır.

Bu süreçte organize olabilen kadın örgütleri aktif çalışan feministleri hem kamuoyu oluşturma hem de lobi yapma açısından eğitmiş, yetkinleştirmiştir. Feminist kadın hareketi, siyasi partilerde kadının taleplerini kabul ettirmede lobicilik faaliyetinde bulunmuş ve kısmi bir başarı elde etmiştir. Sol gelenekten gelen feministler sol siyasette kadına ait sorunlarda nispeten etkili olsalar da kadına ait sorunlarda diğer feminist hareketin içinde yer alanlarla bir araya gelmede zorluk yaşamışlardır (Ulrike, 2007: 60).

1990'lı yıllar Türkiye'sinde İslami kesimde kadın konusuna ciddi bir ilgi oluşmuştur. İslamcı yazarlar daha çok üniversiteli kızların başörtüsü yasağı üzerinden "Kadın ve Aile" gibi dergiler aracılığıyla geleneksel kadın rollerini sorgulamış ve feminist söylemler geliştirmişlerdir. Birçok araştırmacı muhafazakâr kadınların oluşturduğu kadın hareketini "yerli feminizm" olarak adlandırmış ve geleneksel muhafazakâr kadınların kamusal alanda var olma mücadelesi toplumsal ve kültürel modernleşmenin başarısı olarak kabul edilmiştir (Çaha, 2005: 587).

2000'li yıllara gelindiğinde, Ka.der, Pazartesi, Uçan Süpürge, Uçan Haberler gibi dergiler, küçük gruplar ve gençler tarafından feminist söylemlerini oluştururken; kadın konusu sadece feministlerin irdelediği bir konu olmaktan çıkmıştır. Televizyon, sinema, tiyatro, sanat dünyası kadın konularını farklı bakış açılarından irdelemekte ve çözüm arayışları sunmaya çalışmaktadırlar. Siyasi partilerin kadın konusuna ilgilerinin oldukça arttığı gözlemlenmektedir (Çaha, 2005: 587).

Son on yılın Türkiye'sinde kadına ait tartışılan, incelenen ve sorgulanan sorunlar; toplumun her alanına eşit katılımı, kadına karşı yapılan her türlü ayrımcılık (eğitim, sağlık, ücret), kadının istihdamı, kadına şiddet ve kadının siyasal yaşama katılımı konularında gerçekleşmiştir.

Toplam nüfusun %51'ni oluşturan kadının, siyasette temsil eksikliği, kadına ait sorunların TBMM'de tartışılmasında ve var olan yasal eksikliklerin dikkate alınmasında önemli olmuştur. Elbette yerel yönetimler kadına ait sorunları yerel boyutta görünür kılmakta ve kadını siyasete hazırlamada oldukça etkili siyasi karar noktaları olmaktadır. Fakat Türk kadını siyasi alan olarak sadece meclisi algılamakta ve yerel yönetimlere ilgisiz kalmaktadır.

Kadını siyasete hazırlayan diğer bir kurum da STK' lar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizdeki kadın örgütlenmesi daha çok dernekleşme üzerinden genişlemektedir. 1990'larda vakıflar, 2000'lerde de kooperatifler tüzel kişilikler olarak ortaya çıkmış olsalar bile, dernek örgütlenmesi esas olmaya devam etmektedir. Muhafazakâr kadın ve liberal kadınların büyük çoğunluğu hayır derneklerinde çalışmayı yeğlemiş ve bu kadının sosyalleşmesi, görünür olması, örgütlü çalışma kültürü becerisi kazanmasında önemli bir rol üstlenmiştir (Ulrike, 2007: 82).

Ataerkil yapı toplumlarında kadının her alanda eşit temsilini engelleyen unsurlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu yapı toplumsal cinsiyet kalıplarının oluşumunda, erkeği önceleyen kadını öteleyen bir etki ile kalıplaşmış davranış modellerinin toplumda yerleşmesini sağlamıştır. Böylelikle bu kalıplaşmış davranış modelleri nesiller aracılığı ile aktararak sürekliliğini ve etkinliğini devam ettirmiştir. Siyasal kültür de bu anlayışla şekillenmekte ve değişimin zor ve yavaş olmaktadır. Bu oluşan ve oluşturulan kültür aşılması zor olan bir mekanizma olarak kadınların ve toplumların önüne çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıpları ile mücadele amaçlı kurulan TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, “ulusal mekanizmada STK’lar ve devlet (hükümet) ayağının yanında eksik olan parlamento ayağının tamamlanması” anlamını taşıyan, 24 Mart 2009 tarihinde kurulmuştur (Faaliyet Raporu; 2010-2011).⁴⁵ Komisyonun görev ve yetkilerinden biri de; “kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmektir”.

Avrupa Birliği’nin “Karar Alma Mekanizmalarında Kadınlar” raporu, “Kamusal söylemde toplumsal cinsiyet kalıplarına karşı çıkışın görece zayıflığı, seçilmiş kadınların kendilerini algılama biçimleri üzerinde olumsuz bir etki yaratıyor” tespitinde bulunmuştur. Aslında bu rapor; kadınların üst düzey yönetici olmalarının önündeki engelleri ifade eden Cam Tavan’ı yaratan üç önemli unsurdan biri olan; kadının kendisine koyduğu engel olarak ifade edebileceğimiz faktördür. Bu faktör, ataerkil bir toplumda büyüyen ve sonrasında siyasal alanda aktif olmayı nadiren başaran kadınların, siyasetin eril bir alan olduğu mesajını içselleştirerek ‘iyi’ bir siyasetçi olmakla ‘iyi’ bir eş ve anne olmak arasında denge kurmak için kendilerini sürekli baskı altında tutuyor olmalarıdır (Ulrike, 2007: 20). İçselleştirilen bu durum kadının çalışma hayatında başarıyı ve performansı olumsuz etkileyen unsur olarak karşılıklarına çıkmaktadır.

⁴⁵ - <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/index.htm> (Erişim Tarihi: 09-12-2011)

Siyasette ve siyasal yaşamda kadını daha aktif kılmak için son yirmi yılda içinde gelişen siyasal faaliyetlerden biri de kadın kolları örgütlenmesi şeklinde kendini göstermiştir. Bu çaba ilk olarak 1989 yılında başlamış olmakla beraber, kadını seçim dönemlerinde oy toplama aracı olarak görerek gerçekleşmiştir. Altındal'a (2007) göre, 12 Eylül darbesi 1980'lerde siyasal partilerin kadın kolları aracılığıyla örgütlenmesini yasaklamış ve daha sonraları parti bünyesinde gönüllü olarak çalışan kadın komisyonları oluşturulmuştur. 23 Temmuz 1995'te 4121 sayılı yasa ile kadın ve gençlik kolları yasağının kaldırılmasından sonra kadın kolları tekrar faaliyete geçmiştir (s. 60). Bu gelişmelerden sonra ise siyasal partilerin kadın kolları, ataerkil yapının direnişi ile karşı karşıya kalmıştır.

Kadının siyasette ve karar mekanizmalarına ulaşmada ve oralarda tutunmalarında binlerce yılın oluşturduğu zihniyet ve yaklaşım, kendine yabancılaşması, eşitsiz ve ayrımcı yaklaşım engel oluşturmaktadır. Kadının kendine yabancılaşması, aile içi roller ve ekonomik sistemin zorlamaları bu yolu zorlu ve uzun kılmaktadır.

İşte bu çalışma, binlerce yıl ezilmişlik ve dışlanmaya maruz kalan kadının haklı arayışına küçük bir katkı olabileceği düşüncesiyle yola çıkmıştır. Belki de bu yola çıkışta en altta yatan nedenlerden biri de; siyasette amaca varmak için bütün yolların kullanılması gerektiğini söyleyen ve her yolu meşru gören Mahciavelli'nin önerdiği siyaset etme biçiminin yaygınlaştığı bir ortamda yaşamamızdır. Siyasetin kirli yanının ön plana çıkıp ve en acımasız bir şekilde icra edilmesidir. Ayrıca beklide en önemlisi “ siyasal alanın kadına ait değerlerle değişim ve dönüşümü” gerçekleştirme umudu ve inancını getirmektedir. Bu değişim ve umudun olabirliliğini güçlendiren ve destekleyen işaretlerden sayılabilecek olan; ABD'li gelecek bilimci Alvin Toffler'in, 40 yıl içinde kadınların görülmemiş bir biçimde yönetici konumlara geleceğini kitabında âdete müjdelemesidir.⁴⁶ Kadına karşı ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, siyasal alanda ve toplumun diğer kamusal alanlarında kadının görünmezliği ile ilgili dünyada ve Türkiye'de her şeye rağmen

⁴⁶ - <http://www.e-psikiyatri.com/psikiyatri-haberleri/KADINLAR-ICIN-MUTHIS-IDDIA/6772/>
(Erişim Tarihi: 16-12-2011)

belirgin bir farkındalık ve iyileşme sağlandığı görülmektedir. Bu da bize yapılan tüm bilimsel çalışmaların, STK ve diğer kadına dair toplumsal projelerin, yazılan dergi ve kitapların, görsel medyanın yaptığı programların etkili olduğunu göstermekte, bizi ve bu yola baş koyanları yüreklendirmektedir.

Çalışmamızın sonuç bölümünde; kadının siyasi alanda varlığı, etkinliği ve geleceği ile ilgili öngörülerini paylaşıp, tezin literatür taraması kısmında yer verdiğimiz bazı tespitler ile katılımcıların görüşlerinin yer aldığı üçüncü bölümdeki analizlerde elde edilen veriler ışığında, kadının siyasi katılımı ve karar mekanizmalarında var olmaları açısından buralarda karşılaştıkları zorluk ve kolaylıklar değerlendirilerek ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

Kadınların siyasette etkisini ve yerini arttırmak için çözülmesi gereken sorunlar, eksiklikler veya yetersizlikleri dört başlıkta toplayabiliriz:

- Siyasal toplumsallaşma sürecinin kadının siyasal katılımına etkisi,
- Yasal düzenleme yetersizlikleri ve giderilmesinin yolları,
- Siyaset yapma kültüründeki yetersizlikler, kötü yerleşik uygulamalar,
- Kadın hareketinin eksiklik ve sorunları giderme açısından yetersizlikleri.

Siyasal Toplumsallaşma Sürecinin Kadının Siyasal Katılımına Etkisi

Aziz (1992), toplumsallaşma sürecinin, bireyin toplumla bütünleşmesi, toplumdaki maddi ve manevi değerleri yaşamı boyunca alması ve bunun olgu haline getirilmesi sürecini içerir diye yazmıştır (s. 253). Türk toplumunda ataerkil bir yapı içine doğan kadın, doğumla başlayan sürecin her anında toplumun öğretileri çerçevesinde kimlikler ve anlayışlar oluşturur ve içselleştirir. Siyasal toplumsallaşma ajanlarından olan aile, okul ve arkadaş grupları bu süreçte oldukça etkilidir. Görüşmecilerin ailelerine dair anlatımları ise ailelerin genelde, siyasete katılımlarını olumlu etkilediğini göstermiştir. Ailenin eğitim düzeyi, ev ortamında siyasi konuşmalar, kitap- dergi okuma ortamlarının genellikle çocuğun siyasal katılımına etkisi olumlu olmaktadır. Görüşmeciler de bu yönde açıklamalarda bulunmuşlardır. Görüşmecilerin aileleri genelde siyasetle aktif olarak ilgilenmeseler de konuşup

tartışma ortamlarının hep var olduğu büyük çoğunluğunda görülmüştür. Bu sürecin onların siyasete ilgilerinin oluşmasında etkili olduğu var sayılabilir.

Cam tavan” ve “Ana Kraliçe Sendromu” olarak da görüşmecilerin işaret ettiği sorunlar arasındadır. Bu sorunlar kadının toplumsallaşma ajanlarına maruz kalarak ataerkil toplum yapısının öğretilerini içleştirmesi ile gelişmektedir. Bahsedilen bu sorunların çözümü ise en zor olanlarıdır. Genellikle kişinin basmakalıp yargılardan kurtulması özgüven, eğitim ve ailenin çocuğa tutumu ile yakından ilgili gözükmektedir. Görüşmeciler, karar mekanizmalarında kadının varlığını artırma ile ilgili soruya, bunun bu nesil kadınlar için çok zor olduğunu ve ancak yeni yetişen nesilde olumlu beklentilerin olabileceğini vurgulayarak yanıt vermişlerdir.

Kadınların siyasette ve karar mekanizmalarında yer almasında sadece siyaset kültürünün değil, toplumsal-kültürel değerlerin, sosyal kalıpların ve normların etkileri de önemli bir engel olabilmektedir. Görüşmecilerin siyasi kariyerleri sürecinde birlikte çalıştıkları kadın ve erkeklerle bu bağlamda zorluklar yaşadıkları ve bu zorlukları özgüven ve kararlılıkları ile aştıkları anlaşılmıştır.

Görüşmecilerin sosyal durumları incelendiğinde çoğunun üst düzey işlerde, STK görevlerinde ve teşkilat çalışmalarında bulunduğu görülür.

Yaşamın şekillenmesinde büyük ölçüde etkili olan siyasal toplumsallaşma süreçleri kadının siyasal katılımı ve erkeğin bu katılıma yaklaşımının olumlu etkilerinin olması için çok iyi analiz edilmeli ve kadın- erkeğin olumsuz tutumlarının oluşumunda etkili olan unsurlar tespit edilip, çözüm yolları araştırılmalıdır.

Ayrıca üst yönetimlere gelmiş kadınlara yönelik sosyolojik-ekonomik--kültürel araştırmalar yapıp kişilik yapıları ve bunun oluşumunda ki etkenler, iş hayatlarının, aile hayatlarını ne yönden etkilediği, rol çatışmalarını nasıl aştıkları araştırılmalıdır.

Yasal Düzenleme Yetersizlikleri ve Giderilmesi Yolları

Anayasadan kaynaklanan yetersizliklerden ilki geçici özel önlem yokluğudur. 2004'te yapılan Anayasa'nın 10.maddesi değişikliği ile getirilen devletin sorumluluğuna ilişkin ek ibare, CEDAW'ın 4'üncü maddesinde belirtilen anlamda "devletin geçici özel önlem alma ve uygulama yükümlülüğü" ne ilişkin ibareyi aslında karşılamaktadır. Ancak, "Türkiye'de kadınların geçici özel önlemlerin imtiyaz sayılamayacağına ve ihtiyaç olduğuna ilişkin doğrudan ve açık hükme ihtiyacı vardır" (Ulrike, 2007: 79).

Anayasadan kaynaklanan ikinci sorunumuz, memurların siyaset yasaklığı bulunmasıdır. Görüşmecilerimizin de belirttiği gibi nitelikli ve birikimli siyaset yapma özgüven ve isteğine sahip çoğu kadın bu yasak sebebiyle siyasetin hiçbir alanında bulunamamaktadır. Memurların dörtte birinin kadın olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadının siyasette aktifleştirilmesinin önünde engel teşkil ettiği daha iyi anlaşılmaktadır.

Diğer bir yasaktan bahsetmek gerekirse o da, "başörtülü" kadınların kamusal alanda yer alama önündeki engellerdir. Bu kısıtlanma ve yasaklanma hali yirmi beş yıllık geçmişe sahip olup, 2011 yılı itibariyle son birkaç aydır, üniversitelerde nispeten aşılmış gözükmemektedir. Kamusal ve siyasal alanda kadının siyasal temsil eksikliğini konuşup tartışırken "başörtülü kadın" açısından hiç böyle bir sorun yokmuş gibi bir tutum hüküm sürmekte ve konu toplumun gündemine gelememektedir. Böylece "başörtülü kadın" diğer hem cinslerine göre kendine ait sorunların yanında bu sorunuyla da mücadele etmekte ve kadının toplumda görünmezliği çok daha fazla pekişmekte, artmaktadır.

Seçim Kanunu'nun yetersizliği, kadınları siyasete teşvik eden, siyasette koruyan niteliklerle donatılmamış olması da bir sorundur. Kanun'da, aday listeleri ile ilgili hükümler son derece klasik hükümlerdir; fermuar sistemi ve kota gibi kadın adayların listelerde belirli bir oranda ve seçilebilir yerlerde yer almasını garanti eden geçici özel önlemler öngörülmemiştir. Kota sistemine eleştirel bakış toplumda, siyasi partilerde ve mülakatları yaptığımız bazı görüşmecilerin değindiği gibi erkek ve kadınlar arasında hâkimdir. Zira bu sistemin haksız rekabete yol açabileceği ve kadınların ciddi bir çaba göstermeden önemli makamlara kadar yükseleceği endişesi

söz konusudur. Kadının siyaset yapma becerisini kazanmadan siyasete eklenilebileceği ve az sayıda kadının nispeten olumsuz örnekler arasında yer alabileceği bu endişeler arasındadır. Görüşmecilerimizin bazıları bu uygulamalarının gerekliliğine işaret etmişlerse de, diğer görüşmeciler kota uygulamalarının sakıncalarından dolayı bu sistemin kadına ait sorunların çözümünde etkili olamayacağını ifade etmişlerdir.

Üçüncü olarak Siyasi Partiler Kanunu'nun problemlerini ele almak gerekir. Parti içi kadın kolları 1982 Anayasasında yer alamamış ama daha sonra yapılan değişikliklerle sisteme eklenmiştir. Kadın kollarının parti içinde yaptırım gücü olmaması siyasetin tecrübe edildiği alanlarda sıkışıp kalmasına neden olabilmektedir. AK Parti'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın kadının siyasi katılımına olan hassasiyeti ile aldığı çeşitli önlemlerle bu sorunun etkisinin azaltılması yoluna gidilmiştir.

Diğer bir sorun ise parlamentonun işleyişi ile ilgilidir. Görüşmecilerin de bahsettiği gibi kadına ait sorunların çözümü ile ilgili proje, komisyon ve Avrupa Birliği sürecinde katılmak zorunda kaldığımız uygulamaları zamanından önce yapılamamaktadır. Ulrike (2007), atölye çalışmalarında “tüm kamu teşkilat yasalarının cinsiyetçilik açısından ve cinsiyetler üzerindeki etkileri açısından bir analizi yapılarak dengeli ve eşitliği artırıcı bir hizmet yapısını geliştirmek için yapılması gerekenler belirlenmiş, uygulama da geliştirilmiş değildir” demiş ve sözlerine şunları eklemiştir:

Kamu kurum ve kuruluşlarında eşitlik komisyonları öngörülmediği gibi, ombud (halk denetçisi) sistemini oluşturacak yasa tasarısı içinde bir eşitlik ve cinsiyetçilikle mücadele ombudsmanı da öngörülmüş değildir. Yani iyi yönetim (good governance) geliştirilmek istenmekte, ama bunun cinsiyetçilikle ilişkisi kurulmamaktadır. Bu cinsiyetçiliğin ve zararlarının azaltılması, ortadan kaldırılmasına ana akımda (gender mainstreaming) yer vermemiş olmanın bir sonucu ve varlığının bir göstergesidir. (s. 80)

Bu görüşü destekler nitelikte KAGİDER'in 2008'de gerçekleştirdiği, Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Raporunda “Cinsiyet Eşitliği Ombudsmanı” oluşturulması önerilmiştir (s. 291). Görüşmecilerin de üstünde durduğu yasal boyuttaki eksikliklerin giderilmesi, sorunların tespiti ve çözümünde kadının elini kuvvetlendirecek bir unsur olarak görünmektedir.

Siyaset Yapma Kùltüründeki Yetersizlikler, Olumsuz Yerleşik Uygulamalar

Görüşmecilerin en fazla üstünde durdukları sorunlardan biri de siyasetin eril olması ve bunun siyasi kùltürü oluşturan en önemli unsur olmasıdır. Binlerce yıl siyaset arenasında yer alan erkekler siyaseti, doğal olarak kendi becerilerine göre şekillendirmiş; işleyişini, kurallarını, zamanlamasını, mekânını ve ilişkilerini kendi pencerelerinden şekillendirmiş ve düzenlemiştir. Bu durum görüşmecilerin de belirttiği gibi kadının en çok karşılaştığı, zorlandığı sorunu olmuştur.

Kadın siyasette olmak istediğinde, kadından, erkekte aranmayan kriterler ve özellikler beklenir. Kadında özellikle aranan, düzgün bir aile hayatının olması, çok iyi bir eğitim almış olması, güçlü bir aile veya eşi olması, ya da geliri yüksek işi olması gibi bu özellikler erkekte her zaman aranmaz. Ama kadının siyasette karar noktalarına yükselmesinde geçmesi gereken engeller olarak karşılarına çıkmaktadır. Yani kadının değerlendirme kriterleri erkekler için ön koşul olmayabilmektedir. Gerçekten de görüşmecilerimizin eğitim ve sosyo-ekonomik durumlarının çoğu erkek siyasetçiden daha üst noktada olduğu görülmektedir.

Mevcut siyaset kùltüründe siyaset yapma şartları kadının aile içi sorumlulukları ile örtüşmemektedir. Literatür taraması kısmında üstünde durulan kadına ait kabul gören ev içi işler kadının kamusal alana eşit katılımını olumsuz etkilemektedir. Tüm görüşmecilerin nerdeyse ortak düşüncesi olan kadının siyaset yaparken “aklının evde kalmaması gerekir” şeklinde tabir ettikleri sorunun çözümü siyaset yapılma şartlarının kadını da dikkate alarak yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Gerçekten çözümlenelerde çocukların, aile içi sorumlulukların kadın siyasetçilerin en çok zorlandıkları ve vicdani olarak kendilerini sorumlu tuttıkları konu olduğu gözlenmiştir. Mesela toplantı saatleri kadınların aile sorumluluklarını dikkate alarak düzenlenmemiştir. Parti binalarında kadınlar için ayrı bir tuvalet, parti çalışmaları ve toplantıları sırasında kadınlara kreş ya da etüt hizmeti veren bir destek düşünülmemiştir. Özellikle il, ilçe ve mahalle teşkilatlarında çalışan kadınlar, bu gibi nedenlerle parti binalarından içeri girmeyi bile istememekte, parti çalışmalarına katılma imkânı bulamamaktadır. AK Parti teşkilatlarının yapısal mevcut durumları incelendiğinde ve görüşmecilerin açıklamaları çerçevesinde teknik

alt yapı olarak da tanımlanabilecek bu sorunların büyük ölçüde aşılmakta olduğu görülmektedir.

Siyasetin rekabet içermesini kadınların erkeklerle bekli de aynı sorunla eşit konuma geldikleri tek nokta olarak kabul edebiliriz. Yalnız, erkeklerin siyasi tecrübe, siyaset yapma mantıkları ve iş birlikleri çerçevesinde bu sorunu çözme yöntemleri açısından yine kadını kullanmakta ve saf dışı bırakmaktadır. Siyaset yapma biçimi olarak “amaca ulaşmak için her yol ve araç mubahtır” yaklaşımının genel kabul gören ve uygulanan olduğu, siyasetin kirlenen yüzünde çok rahat gözükmektedir. Modern toplumların insanları bireyciliği rekabetle ve kısıcılıkla gerçek yüzünü göstermektedir. Oysa ki Levinas’ın belirttiği gibi, “ötekinin yüzü” öldürmeyi olanaksız kılandır. Selçuk (2010), öteki olana, farklı olana, aynı olmayana vurgu yaparak, gündelik dilde ve yaşamda pek popüler olan “empati yapma” kavramına gönderme yapmaktadır. Öteki olanı, can’a saygı çerçevesinde değerlendirmenin önemini belirterek, “ilişiklerde tâbi kılmanın tutsak edici iktidarından olabildiğince kaçınmalı” önerisinde bulunduktan sonra Mevlana’nın sözlerine atıfta bulunmaktadır:

“Nice insanlar gördüm üzerinde elbise yok / Nice elbiseler gördüm içinde insan yok” diyen Mevlana’nın sözlerini unutmamalıyız. Var olmak, insan gibi insan olmaya çabaladıkça anlamlıdır. **Kör hırs ise insanı tutsaklaştırandır.** İnsanlaşma, ömür boyu süren bir yolculuktur. “Öteki” ile olan ilişki; yasa, ahlak, siyaset öncesidir. Esas ihtiyaç, ideoloji ve siyaset değil; insanlık, iyilik ve etiktir. (s. 60)

Bu konuda kadın dayanışması ve siyasi kültür eksikliği kadının elini zayıflatan noktalardır. Bu sorunu aşan görüşmecilerimizin alt yapısını incelediğimizde geçmişlerinde aktif STK çalışmaları olduğunu rahatlıkla görürüz. O halde insani dayanışma, kadının siyasetteki yolunun da önünü açacak gibi görünmektedir.

Kadın Hareketinin Sorunları Giderme Açısından Yetersizlikleri

1990 sonrasında güçlenen kadın hareketleri, ülkemizde güçlenmiş ama yeterince yaygın olamamıştır. Örgütlenmenin yeniliği, örgütler arasındaki iletişim ve işbirliklerinin zayıf kalmasının önemli bir nedenidir. Ayrıca, kadın örgütleri arasında kadın olmak dışında bir bilinç, bir yaklaşım ortaklığının var olup olmadığı da sorgulanabilir durumdadır. Kadınların siyaset yapma tarzlarının yeterli düzeyde güçlü olmaması nedeniyle kadının siyasete eklemlenmesinde daha çok kişisel özellikleri ve başka ilişkileri ön plana çıkmaktadır. Nitekim Üşür (1997), partilerden özerk feminist örgütlenmelerin önemine ve gerekliliğine vurgu yaparak, “hedef, devlet ya da siyasal kurumlar değil doğrudan kadınların hayatlarıdır. Düzeni değiştirmek için kadınların kendi hayatlarını değiştirmeleri” gerekmektedir der (s. 47).

Türkiye’deki kadın hareketinin başarılı olması için öncelikle, bütün kadınları içine alabilecek, kapsayıcı ve bütüncül bir yapıda olup olmadığını irdelemek gerekmektedir ve Türkiye’deki kadınların %60-70’i başörtülü ve bu kadınlar açısından milletvekili seçilmek “düşünülmez” bile.

Kadın dayanışmasının güçlendirilmesi, bilinçlendirilmesi için gerekli alt yapı, eğitim ve başarılı örneklerle zemin oluşturmak önemli bir nokta olarak karşımızda durmaktadır. Bu konuda Ka.der’in (2008) çalışmasının raporuna göre birkaç öneride bulunabiliriz:

TBMM’de grubu olan siyasal partilerin seçilmiş kadın politikacılarını bir araya getiren bir "Kadın Milletvekilleri Ortak Çalışma Grubu" oluşturularak kadın sorunlarının çözümü için yasama süreçlerinde duyarlılık oluşturulması,

Parlamentoda kadın milletvekillerinin sadece eğitim, sağlık, sosyal politika ile ilgili komisyonlarda değil; finans, savunma, dış politika gibi 'stratejik' konularda çalışan komisyonlarda da etkin görev alması sağlanmalıdır.

Yerel idareler, siyasal partilerin yerel örgütleri, kamu kurumlarının yerel birimleri ve kadın örgütleri arasında, kadın sorunlarının çözümünü amaçlayan işbirliği olanaklarının geliştirilmesi teşvik edilmeli,

Yerel yönetimlerde yerel toplumsal cinsiyet eşitliği birimleri oluşturulmalıdır. (s. 122)

Kadınlara yönelik her türlü ayırimcılık sorununun çözümünde öncelikle sorunun içeriğini toplumsal boyutta anlama düzeyi geliştirilmeli, daha sonra çözüm için neyin yapılması gerektiğine karar verilmelidir. Demirbilek'in (2007) belirttiği gibi, "sonuçlara ulaşmak için birlikte hareket edilmedikçe ve siyasi eyleme girilmedikçe önemli bir adım atılması olanaksız gözükmektedir. Bu noktada, sosyolojik analiz ve sosyal eylem önem kazanmaktadır" (s. 25).

Kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için kadınların güçlendirilmelerinin gerekliliğinden doğan toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeler yapılmaktadır. Bu uygulama sayesinde bir miktar olumlu ilerleme kaydedilmiştir. Yapılan analizlerde erkek bakış açısı değişmedikçe yapılan düzenlemeler ve uygulamaların genellikle geçici iyileşmelerle sınırlı kaldığı ortaya çıkmıştır. Dünyada ve Türkiye'de kadına dair yapılan birçok çalışmaya erkeklerin dâhil edilemediği görülmüştür. Bu durum bize değişim için gerekli olan yasal boyut kadar önemli bir unsur olan zihinsel dönüşümün sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu anlamda Finlandiya ve Avusturya, erkek katılımını arttırmak amaçlı devlet bünyesinde birimler kurarak çalışmalara başlamıştır. Bu kapsamda her iki ülkede de toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşılması doğrultusunda yapılan en iyi uygulamanın erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi ile eğitilmeleri olduğu söylenebilir. Bu uygulamalar çerçevesinde benzer çalışmalar geliştirilerek Türkiye için uyarlanması oldukça yararlı olacaktır (Sayer, 2011: 123).

Yukarıda değindiğim eksiklikler içinde en başat olanını siyasal toplumsallaşma süreçleri olarak görmekteyim. Doğup içinde büyüdüğün toplumun öğretileri, aile, okul, arkadaş ve medya aracılığı ile pekiştirilip içselleştirilmektedir. Süreci olumlu etkilemek açısından bu ajanları değişim ve dönüşüm yönünde kullanmak en etkili yöntem olabilir. Genellikle toplumsal kültür, kalıplaşmış yargılar zihinsel dönüşümle değişmekte ve uzun bir süreç gerekmektedir ve bu aslında çok yönlü bir eğitimi kapsamaktadır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda siyasi karar mekanizmalarında (nadir olarak) yer alan kadınların derinlemesine siyasal toplumsallaşma evrelerinin analiz edilmelisi yararlı olacaktır. Bilindiği üzere yasal boyutta yapılan ve verilen haklar sadece kâğıt üzerinde kalmakta ve çoğu zaman uygulanabilir olmamaktadır. Elbette yukarıda değindiğim teknik ve yasal eksiklikler de iyileştirilmelidir. Bununla birlikte ana unsur olan başat sorun durdukça yapılan-

edilen yüzeysel ve geçici olarak kalacaktır. Tarihsel kökeni olan, nerdeyse tüm toplumlara ait olan kadına dair sorunlar girift ve köklü sorunlardır. Nihayet, cinsiyet ayrımcılığının sadece ayrımcılığa uğrayan gruba yönelik olmaktan çok toplumun bütününe yönelik bir sorun olduğu göz önünde bulundurularak mücadele edilmelidir.

Kadına ait olumlu olarak nitelendirdiğimiz, merhametli, paylaşımcı, sabırlı, özverili, vicdanlı ve sevgi dolu olmak ve birkaç işi birden düşünüp çözebilmek gibi güzel hasletlerle donanmış olmak sayesinde kirlenen siyaset ve siyasetçiler olumlu yönde değişebilir. Buradan yola çıkarak siyasette kadın sayının artmasının bozuk mekanizmaları düzeltmeye katkı sağlayacağı umulmaktadır.

KAYNAKÇA

AK Parti, (2011), “AK Parti İktidarında Kadın”, Ankara.

<http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/yayinlarvedokumanlar.asp> (Erişim Tarihi:19-11-2011)

AK Parti, (2011), “Genel Merkez Kadın Kolları”, Ankara.

<http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/yayinlarvedokumanlar.asp>(Erişim Tarihi:19-11-2011)

AK Parti'nin Yeni Zarfı. (2003, Aralık, 26). *Radikal*.

AK Parti'nin Kuruluş Öyküsü. (2011, Ağustos,13). *Sabah*.

AK Parti kapatılmasın çıktı. (2008, Temmuz,30). *Milliyet*.

AK-DER. (Temmuz, 2010). **Toplumsal Cinsiyet, Eşitlik ve Başörtüsü Yasakları**. İstanbul.

AKAL, B. C. (1994). **Siyasi İktidarın Cinsiyeti**. Ankara: İmge Kitabevi.

AKDOĞAN, Y. (2010). **Ak Parti, Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri**, İstanbul: Kitap Yayınları.

AKŞİT, E. E. (Eylül, 2008) “Osmanlı Feminizmi, Uluslararası Feminizm ve Doğu Kadınları” *Doğudan*, 7, 84-91.

ALKAN, A. (2004). “Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?” *Birikim Dergisi*,179.

ALKAN, T. (1979). **Siyasal Toplumsallaşma**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

ALTAN, C. (2011) “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*,12, 313-329.

ALTINDAL, A. (2011). **Türkiye’de Kadın (Marksist Bir Yaklaşım)**, İstanbul: Havass Yayınları.

ALTINDAL, Y.(Haziran 2009) “Erkeksi Siyasetin ‘Erk’siz Dublörleri” *Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Dergisi*,12,351-367.

ARAT, N. (Bahar, 1991), “1980’ler Türkiye’sinde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm’in Radikal Uzantısı”, *Toplum ve Bilim Dergisi*,53.

ARAT, N. (2010). **Feminizmin ABC'si**. İstanbul: Say Yayınları.

ARAT, Y. (1992). 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm'in Radikal Uzantısı. N. Arat (Der.) içinde **Türkiye'de Kadın Olgusu** (s.77-79-80-81-86-89). İstanbul: Say Yayınları.

ARI, M. (Kasım 1998). Erkek Egemen Mecliste Kadınlar. O. Çitci (Der.) içinde, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı** (s. 547). Ankara: TODAİ.

ARNHART, L. (2005). **Siyasi Düşünce Tarihi: Plato'dan Rawls'a**. Ankara: Adres Yayınları.

ARSLAN, A. (2007) "AKP iktidarının Sosyal Anatomisi: Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2,1-24.

AYDIN, K. ve ÖZBEK, V. (2004) "Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi", Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 144-167.

AZİZ, A. (1992). Kadın ve Yabancılaşma. N. Arat (Der.) içinde **Türkiye'de Kadın Olgusu** (s.253-255). İstanbul: Say Yayınları.

BALL, A. ve PETERS, G. (2006). **Çağdaş Siyaset ve Yönetim**. (Uzun, N. Çeviri.). İstanbul: Yayın Odası.

BARBAROSOĞLU, K. F. (2006). **İmaj ve Takva**. İstanbul: Timaş Yayınları.

BARBAROSOĞLU, K. F. (2006). **Şov ve Mahrem**. İstanbul: Timaş Yayınları.

BARRETT, M. (1995). **Günümüzde kadına Uygulanan Baskı; Marksist Feminist Çözümlemede Sorunlar**, İstanbul: Pencere Yayınları.

BAYKAN, A. ve BASKETT, Ö. B. (1999). **Nezihe Muhittin ve Türk Kadını(1931)**. İstanbul: İletişim Yayınları.

BEBEL, A. (1980). **Kadın ve Sosyalizm**. Ankara: Toplum Yayınevi.

BERKTAY, F. (2004), "Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum ve Demokrasi", Konferans Yazıları, 7.

BESLER, S. ve ORUÇ, İ. (2010), “Türkiye’de Ve Yazılı Basında Kadın” Yöneticiler, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1,17–38.

BORA, A. (2010), “Hatırlananlar ve Unutulanlar: İslam Coğrafyasında Modernleşme ve Kadın Hareketleri”, Bilig Dergisi,53, 51-66.

BORA, A. (2008), “Ortadoğu’da Kadın Hareketleri: Farklı Yollar, Farklı Stratejiler”, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 39,55-59.

BOSTANCI, N. (2009). **AK Parti Siyaset Akademisi(Ders Notları)**. Ankara: AK Parti.

ÇADIR, M. (2011). Kadının Siyasal Yaşama katılımında Siyasi Parti kadın Kollarının Rolü, (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler bağlamında, Ankara İli Örneği), Uzmanlık Tezi, TC. Başbakanlık KSGM, Ankara.

ÇAĞLAR, N. (2011), “Kadının Siyasal Katılımı ve Kota Uygulamaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 4,57-79.

ÇAHA, Ö. (2005). Feminizm. M. Türköne (Der.) içinde, **Siyaset** (s. 560-562-563-587). Ankara: Lotus Yayınları.

ÇAHA, Ö. (2004). **Açık Toplum Yazıları**. Ankara: Liberte Yayınları.

ÇAHA Ö. (1996). **Sivil Kadın, Türkiye’de Sivil Toplum ve Kadın**. Konya: Vadi Yayınları.

ÇAKIR, S. (1994). **Osmanlı Kadın Hareketi**. İstanbul: Metis Yayınları, 1994.

CHP Anayasa Mahkemesi’ne Başvuru Yaptı. (2007, Nisan 27). *Hürriyet*.

ÇITAK, Z. ve TÜR, Ö. (ty). “AK Parti ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakâr ve Türban”, Mülkiye Dergisi, 252, 259-279.

ÇİTÇİ, O. (1997). Son Söz Yerine. O. Çitci (Der.) içinde, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı** (s. 579). Ankara: TODAİ.

ÇSGB.(Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı),(2010), “AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni”, 53,1-39.

Danimarka'da Meclis Başörtüsüne Onay. (2008, Nisan, 09). *Zaman*.

DEMİR, Z. (1997). **Modern ve Postmodern Feminizm**. İstanbul: İz Yayıncılık.

DEMİRBİLEK, S. (2007), “Cinsiyet Ayrımcılığının Sosyolojik Açıdan İncelenmesi” *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 511, 12-27.

DİREK, Z. (2007). **Cinsiyetli Olmak, Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar**. İstanbul: YKY Yayıncılık.

DOĞANAY, Ü. (2011), “AKP'nin Demokrasi Söylemi ve Muhafazakârlık: Muhafazakâr Demokrasiye Eleştirel Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62, 65-88.

DONOVAN, J. (2010). **Feminist Teori**. (Bora, A. Ağduk, Gevrek, M. Sayılan. F. Çeviri.). İstanbul: İletişim Yayınları.

DUFNER, U. ve SEVİM, S. (2007), “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları”, (Susan, M. Önen, M. Yeğenoğlu, M. Çeviri), İstanbul: Sena Ofset.

DURAKBAŞA, A. (2007). **Halide Edib Türk Modernleşmesi ve Feminizm**. İstanbul: İletişim Yayınları.

DURSUN, D. (2010). **Siyaset Bilimi**. İstanbul: Beta Yayınları.

ECEVİT, Y. ve KARKINER, N. **Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi**. Eskişehir Anadolu Üniversitesi: Web-Ofset yayınları.

ERASLAN, S. (2000). Refahlı Kadın Tecrübesi. Y. Ramazanoğlu (Der.) İçinde, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü** (s. 214). İstanbul: Pınar Yayınları.

ERCİNS, G. (2007), “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı” *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2, 25-40.

ERDOĞAN, A. (2011). **Erkek Aklına Eklemlenen Feminizm**. İstanbul: DÜBAM Yayınları.

ERLER, Ö. (2007), “Yeni Muhafazakârlık, AK Parti Ve “Muhafazakâr ve Demokrat” Kimliği”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 10, 126-132.

ESER, B. TEKİN, N. DİNÇ, M. (ty), “Kadınların Siyasal Katılımını Araştırmaya Yönelik Bir Yöntem Olarak Kota”, SDÜ İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü, ty.

Ev’den Meclis’e Cephe’den Sürgün’e Kadınlar... (2011, Aralık 16). *Star*.

GÖKYAY, B. (1998). 60’lardan 90’lara Kadın Derneklerine Bakış. O. Çitci (Der.) içinde, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı** (s. 468). Ankara: TODAİ.

GÜÇBİLMEZ, K. B. (2005), “İktidar ve Kadın, İktidar Kavramının Kadın Araştırmaları Çerçevesinde yeniden Çözümlemesi”, Yüksek Lisans Çalışması, İstanbul Üniversitesi.

Gülnaz, M. (2000). Nisvan-ı İslam. Y. Ramazanoğlu (Der.) İçinde, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü** (s. 102). İstanbul: Pınar Yayınları.

GÜMÜŞ, A. (2006), “Şiddetin Nedenleri”, Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu, Çukurova Üniversitesi, 39-92.

GÜMÜŞOĞLU, F. (2007), “Yerel Yönetim Politikalarında Kadınların Temsilietine Bir Örnek: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Bülteni’nde Kadın Kimliği”, İstanbul, TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Yayını.

GÜNEŞ-AYATA, A. (1993). Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı. Ş. Tekeli (Der.) içinde, **Kadın Bakış Açısından Kadınlar** (s. 294-295-298). İstanbul: İletişim Yayınları.

HABLEMİTOĞLU, Ş. (2006). **Kadınlara Dair Birkaç Söz**. İstanbul: Bir Harf Yayınları.

Herkese Seçme Seçilme Hakkı. (2011, Eylül 26). *Milliyet*.

HEYWOOD, A. (2007). **Siyaset**. (Özipek, B. B.Çeviri.) Ankara: Adres Yayınları.

İkinci Kadın Vali Yalova’ya. (2011, Ağustos 17). *Ntvmsnbc ve Ajanslar*.

İRVAN, S. (2002). **Medya, Kültür, Siyaset**. Ankara: Alp Yayınları.

İŞLER, R. (2004), “**İktisatta Feminizm ve Türkiye Ekonomisinde Kadının Rolü**”, Yüksek Lisans Çalışması, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Kadın Yöneticiler Daha Başarılı Oluyor. (2004, Mayıs 23). *Sabah*.

KAGİDER, TÜSİAD. (2008). **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sonuçlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri**. İstanbul.

KAPANİ, M. (1998), “Politika Bilimine Giriş”, Ankara, 4.B.Bilgi Yayınevi, 40.

KARACA, A. (2007), “Kadın Yöneticilerde Kariyer Engelleri: Cam Tavan Sendromu Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Çalışması, Selçuk Üniversitesi, Konya.

KAVGACI, URAL H. (2006), “Küreselleşme Sürecinde Kadın”, Yüksek Lisans Çalışması, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

KAYA, G. (2010), “Kadın Derneklerinin Kadın Siyasal Yaşamına Etkisi”, KA-DER Örneği, Yayınlanmış Yüksek Lisans çalışması, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.

KEYMAN, F. (2004), “Sivil toplum, sivil toplum kuruluşları ve Türkiye”, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları, 4,1-20.

KIŞLALI, A. T. (2000). **Siyasal Sistemler**. Ankara: İmge Yayınları.

KIŞLALI, A. T. (2002). **Siyaset Bilimi**. Ankara: İmge Yayınları.

KORAY, M. (1991), “Günümüzde Yaklaşımlar Işığında Kadın ve Siyaset”, İstanbul, TÜSES, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.

KORAY, M. (1992). Kadın Siyaset Kota. N. Arat (Der.) içinde **Türkiye’de Kadın Olgusu** (s.199-214-215). İstanbul: Say Yayınları.

KORAY, M. (1991), “Çalışma Penceresinden Kadın Gerçekleri”, İstanbul, TÜSES, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.

KÖKALAN, F. (2002), “1980 Sonrası Türkiye’de Kadın çalışmaları”, Yüksek Lisans çalışması, Muğla Üniversitesi.

MERÇİL, İ. (2007). İslam ve Feminizm. Z. Direk (Der.) içinde, **Cinsiyetli Olmak, Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar** (s.107-108-109-111). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

MIZRAHI, R. ve ARACI, H. (2010), “Kadın Yöneticiler ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma” *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1, 149-156.

Milletvekillerin Eğitim Düzeyleri Yüksek. (2011, Eylül 09). *Mynet Haber*.

Milletvekillerinin Yaş ortalaması 51. (2011, Eylül 07). *Haberajans*.

Milli Görüş'ten Muhafazakâr Demokrasi'ye. (2011, Mart 01). *Star Gazetesi*.

Muhtar Bile Olamayacak. (1998, Eylül 24). *Radikal*.

NARİN, I. (2008), “Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Kadın Politikası”, Yüksek Lisans Çalışması, Kocaeli Üniversitesi.

ÖĞÜT, A. (2006), “Türkiye’de Kadın Girişimciliğin Ve Yöneticiliğin Önündeki Güçlükler: Cam Tavan Sendromu”, Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, 56-78.

ÖKTEN, Ş. (2009), “Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (The Journal of International Social Research Volume, Summer), 2 / 8, 303-312.

ÖRÜCÜ, E. KILIÇ, R. KILIÇ, T. (2007), “Cam Tavan Sendromu ve Kadınların Üst Düzey Yönetici Pozisyonuna Yükselmelerindeki Engelle: Balıkesir İli Örneği”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 2, 117-135.

ÖZEN, H. (2011). Turgut Özal. E. Toros (Der.) içinde, **Türkiye’de Siyasi liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılaştırmalar; Menderes, Demirel, Özal ve Erdoğan Örnekleri** (s. 121-131). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

ÖZGEN, Y. GÜL, A. (2009), “Sosyal ve eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren- Örneklem Sorunu”, (KKEFDI)OKKEF, 15, 394-422.

ÖZKALP, E. (2008). **Sosyolojiye Giriş**. Bursa: Ekin Yayınları.

ÖZKAN, F. (2005). **Yemenimde Hare Var**. İstanbul: Elest Yayınları.

ÖZVARIŞ, Ş. B. AKIN, A. (2008), “Üniversitelerin Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezleri “, Ankara: HÜKSAM.

RAMAZANOĞLU, Y. (2000). Yol Ayrımında İslamcı ve Feminist Kadınlar. Y. Ramazanoğlu (Der.) İçinde, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü** (s. 144). İstanbul: Pınar Yayınları.

ROSEN, M. WOLFF, J. (2006). **Siyasal Düşünce**. (Çalışkan, S. Çalışkan, H. Çeviri), Ankara: Dost Kitapevi.

SAE, (Stratejik Araştırmalar Enstitüsü), (2007), “ Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Siyasi Analiz”, İstanbul, Ocak,1-5.

SAVRAN, G. TURA, N. (1992). **Kadının Görünmeyen Emegi Maddeci Bir Feminizm Üzerine**. İstanbul: Kardelen Yayınları.

SAVRAN, A. G. (ty), “Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İkilikleri Aşan Bir Feminizme Doğru”, Praksis, 8, 255-306.

SAY, G. (1998). **Siyasal Değişimde Kadın Boyutu**. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.

SAYER, H. (2011), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Erkeklerin Katılımı”, Ankara, KSGM, Yayınlanmış Uzmanlık Tezi.

Seçmenlerim Bana Bu Halimle Oy Verdi. (2006, Aralık 07). *Yenişafak*.

SELÇUK, F. Ü. (2009), “ Özgürlük ve Kadın”, Ankara, Atılım Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Tartışma Metni, Atılım Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü E-Bülten, 14.

SELÇUK, F. Ü. (2010), “Akademisyenin İnsanlık Yolculuğu”, Ankara, İz Atılım Üniversitesi Dergisi, 10,1-80.

SELÇUK, F. Ü. (2011). Süleyman Demirel. E. Toros (Der.) içinde, **Türkiye’de Siyasi liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılaştırmalar, Menderes, Demirel; Özal ve Erdoğan Örnekleri** (s. 112). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

SENCER M. (1981). **Yönetim Bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

SEVİM, A. (2005). **Feminizm**. İstanbul: İnsan Yayınları.

SEVİNDİ, N. (2007). **Politikada Kadın Eli**. Alfa Yayınları.

SLYVİANE, A. (2008). **Cinsiyetler Siyaseti**. (Yerguz, İ. Çeviri.), Dost Kitabevi.

ŞAHİN, F. (2011), “Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri”, Ankara, Uzmanlık Çalışması, Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.

ŞAHİN, M. (2011), “Girişimcilik Bağlamında Eğitimin Sivilleşmesi ve Girişimcilik Örneği Olarak STK’ lar”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 30,121-132.

ŞİŞMAN, N. (2006). **Emanetten Mülke**. İstanbul. İz Yayıncılık.

ŞİŞMAN, N. (2000). Türkiye’de “Çağdaş” Kadınların “İslamcı” Kadın Algısı. Y. Ramazanoğlu (Der.) İçinde, **Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü** (s. 120). İstanbul: Pınar Yayınları.

TBMM, (Ekim 2010), “**Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu faaliyet Raporu**”, 23. Dönem, 5.Yasama Yılı, 8.

TDK,(Türk Dil Kurumu), (2005). **Büyük Türkçe Sözlük**. Ankara.

TEKELİ, Ş. (1993). **Kadın Bakış Açısından Kadınlar**. İstanbul: İletişim Yayınları.

TEKELİ, Ş. (1992). Bilimlerde Metodolojinin “Kadın Bakış Açısından” İrdelenmesi. N. Arat. (Der.) içinde **Türkiye’de Kadın Olgusu** (s.35-36). İstanbul: Say Yayınları.

TEKELİ, Ş. KORAY, M. (1991), “Devlet- Kadın- Siyaset”, İstanbul, TÜSES, Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.

TEKİN, N. (2009), “Ev Kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması”, Yüksek Lisans Çalışması, Süleyman Demirel Üniversitesi.

TOHIDI, N. (2004), "İslami Feminizm" Tehlikeler ve Ümit Vaat Eden Unsurları”, (TOKER, İ. Çeviri.) AÜİFD XLV, 1, 279-289.

TOPBAŞ, H. (2010), “ David Easton’un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 30,82-112.

TOPTANCI, C. H. (2008), “Küreselleşme Sürecinde Postfeminizm”, Yüksek Lisans Çalışması, Fırat Üniversitesi.

TOROS, E. (2011). E. Toros (Der.) içinde, **Türkiye’de Siyasi liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılaştırmalar; Menderes, Demirel, Özal ve Erdoğan Örnekleri** (s.182-195). Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.

TURAN, İ. (1986). **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**. İstanbul: Der Yayınları.

TÜRK, P. (2010), “Kadın ve Siyaset ilişkisi Üzerine Sosyolojik Bir araştırma; Bursa’da AKP ve CHP kadın Kolları, Yüksek Lisans Çalışması, Anadolu Üniversitesi.

TÜRKİYE BÜLTENİ, (2011), (AK Parti Tanıtım ve Medyadan Sorumlu Başkanlık), Türkiye Bülteni Dergisi, Star Medya Yayıncılık, Özel Sayı.

TÜRKMEN, B. (2007). Toplumsal Proje ve Kadınlık Deneyimi: İslamcı Kadın Tarafından Yeniden Tanımlanan Mahrem. Z. Direk (Der.) içinde, **Cinsiyetli Olmak, Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar** (s.132). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

TÜRKÖNE M. (2005). **Siyaset**. Ankara: Lotus Yayınları.

UNAT, A. N. (1992). Kadın Araştırmalarının Neden, Amaç ve Kapsamı. N. Arat (Der.) içinde **Türkiye’de Kadın Olgusu** (s.16-18-23). İstanbul: Say Yayınları.

UYSAL, SEZER, B. (1984), “Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi: İki Çimento Fabrikası Örneğinde Bir Deneme”, Ankara, TODAİ Yayınları, Sevinç Matbaası,

ÜNLÜ, S. (2000), “Türk Toplumunda Feminizm: Üniversiteli Gençler Üzerinde Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi; Ankara, Gazi Üniversitesi.

ÜŞÜR, SANCAR, Serpil, “**Otoriter Türk Modernleşmesinin Cinsiyet Rejimi**”, Doğu-Batı Dergisi, Kasım, 2004, Sayfa:1-15.

ÜŞÜR, SANCAR, S. (1997). Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı. O. Çitçi (Der.) içinde, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı** (s. 547). Ankara: TODAİ.

ÜŞÜR, SANCAR, S. (1997). **Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları**. Ankara: KSGM.

WALTERS, M. (2005). **Feminizm**. (Gür, H. Çeviri.). Ankara: Dost Yayınevi.

YARAMAN, A. (1997). Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili ve Basın Gündemi. O. Çitci (Der.) içinde, **20.Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı** (s.433). Ankara: TODAİ.

YARAMAN, A. (2001). **Resmi Tarihten Kadın Tarihine**. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Yatakta Eşitlik İslami Haktır. (2007, Mayıs 06). *Akşam*.

YEŞİLORMAN, M. (2006), “Siyasal Sosyalleşme Sürecinde Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Rolü”, *Bilgi Dergisi*, 36,1-46.

YILDIRIM, A. ŞİMŞEK, H. (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayınları.

YILMAZ, Z. (2011), “Badran ve İslam’da Feminizm,” *Fe Dergi* 1,108-109.

YÜCEKÖK, A. N. (1987). **Siyaset’in Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi)**. Ankara: A:Ü Sosyal Bilimler Fakültesi ve Basın –Yayın Yüksekokulu Basımevi.

ZEYBEKOĞLU, Ö. (2010), “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı”, *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3,1-14.

EK-1- ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

AK Parti'nin Kuruluşu

AK Parti, Refah partisinden koparak gelen bir parti olmanın verdiği bir önyargı ile sorgulanmış ve bu sorgulanma daha çok “milli görüş” çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu oluşturulan baskıya karşı durmak için partililerin ve Başbakanın basın-yayımda sıkça yer alan en belirgin cevabı "Milli görüş gömleğini çıkardık" cümlesi olmuştur. Ayrıca kendilerini “yenilikçi” olarak adlandırarak çeşitli söylemler oluşturmuşlardır (“AK Parti'nin Yeni Zarfı”, 2003).⁴⁷ Partinin, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile müttefiklik ilişkilerini koruma siyaseti ve AB üyeliği yönünde attığı adımlar, milliyetçi ve sol kesimlerce "ulusal çıkarlardan ödün verildiği" iddiasıyla eleştirilmiştir.⁴⁸ Partinin izlediği bu politikanın, bir anlamda da “Milli görüş gömleğini çıkardık” mesajına paralel olduğunu iddia etmek mümkündür.

2007 yılı Türkiye ve AK Parti için iç siyaset, dış politika ve ekonomi alanında kritik bir yıl olmuştur. Türkiye'nin 2007 yılındaki en önemli konusu Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve bu seçim diğer tüm konuları da etkilemiş ve şekillendirmiştir. Bu süreçte Cumhurbaşkanın, meclis üyelerinin dışından, siyasi partilerin uzlaştığı, devlet kurumlarının ve toplumun geniş bir kesiminin kabul gösterebileceği bir kişi olması yönünde gündemde yer almıştır. Böyle bir Cumhurbaşkanı'nın genel seçimler sonrası oluşacak yeni meclis ile çalışması da daha uyumlu olacağı savunulmuştur. Gösterilmesi muhtemel adaylar üzerinden gelişen tartışmalar, özellikle eşinin başörtülü olup olmaması gibi konular çerçevesinde sadece şekilleştiren ve basitleştiren yaklaşımlarla yapılmıştır. Diğer tartışma noktaları ise iktidar mensubu bir adayın Cumhurbaşkanı seçilmesi halinde olabileceklerinden yapılandırılmıştır. İleri sürülen görüşe göre, iktidar partisinin genel seçimlerde

⁴⁷ -<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=100157> (Erişim Tarihi: 18-11-2011)

⁴⁸ - <http://www.turksolu.org/32/kapak32.htm> (Erişim Tarihi: 18-11-2011)

yeniden tek başına iktidara gelmesi halinde Cumhurbaşkanının yasama, yürütme, yargı arasındaki dengeyi ve ahengi gözetmesi olasılığı azalacağı, daha da önemlisi Anayasanın temel ilkelerine ilişkin değişiklik olasılıkları önündeki önemli bir engel de kalkmış olacağı endişelerini içermiştir. Bazı kesimler de, Meclis dışından, geniş bir uzlaşma ile partiler üstü ve toplumun geniş kesimi tarafından kabul görebilecek bir Cumhurbaşkanı seçilmesinin gerekliliğini önermişlerdir (SAE-Stratejik Araştırmalar Enstitüsü), 2007: 1, 2).

27 Nisan 2007 yılında gece yarısı yayınlanan e-darbe olarak nitelenen bildiri ve meclise gelmemek suretiyle seçimlerin yapılmasını tıkayan CHP, ANAP ve DYP'nin (Doğru Yol Partisi) tutumu Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin kilitlenmesine neden olmuştur (Ercins, 2007: 36).

Görev süresi dolmak üzere olan Cumhurbaşkanı Sezer'in yerine gösterilebilecek adaylar içinde öne çıkan isim Başbakan Erdoğan olmuştur. Erdoğan'ın aday gösterilmesi ihtimali üzerine ve yayınlanan bildirimlerle birlikte Cumhurbaşkanlığı seçim süreci sertleşerek büyüyen, muhalefet ve bu muhalefetin organize ettiği 500 bin dolayında kalabalığın olduğu söylenen Tandoğan, Çağlayan, İzmir mitingleri, düzenlenmiştir. Atatürkçü Düşünce Derneği (ADD), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), İstanbul Barosu, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) gibi bazı kurum ve kuruluşlar tarafından "Cumhuriyet Mitingleri" düzenlenmiştir. 2007 yılının başlarında gerçekleştirilen bu mitinglerde ordu açıkça pankartlar ve söylemlerle darbeye davet edilmiştir. Türkiye gündeminde, bu mitinglerin ve bildirinin toplumda gerilimi arttırdığı ve halkı AK Parti tarafına çektiği yorumları yapılmıştır. Tüm gelişmelerden AK Parti tarafından Cumhurbaşkanı adayı olarak, Abdullah Gül gösterilmiştir. CHP, cumhurbaşkanlığı seçiminin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş ve mahkemenin seçimi iptal etmesi üzerine erken seçime gidilme kararı alınmıştır ("CHP Anayasa Mahkemesi'ne Başvuru Yaptı", 2007).⁴⁹

⁴⁹

<http://arama.hurriyet.com.tr/arama.aspx?t=%22anayasa+mahkemesi%22&a=&s=&d=2007&p=1&r=>
(Erişim Tarihi: 18-11-2011)

AK Parti kutuplaşan bir zeminde girdiği 22 Temmuz Genel Seçimleri'nde de seçmen oylarının %46,7'sini alarak, bir kez daha oylarını arttırarak çıkmış ve Recep Tayyip Erdoğan, hükümeti kurma görevini almıştır.

22 Temmuz Seçimleri'ne göre TBMM' ye giren üçüncü parti ve ikinci güçlü muhalefet partisi konumunda olan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), CHP'nin aksine Cumhurbaşkanlığı seçimlerini boykot etmek amacıyla genel kurula gelmeme fikrini benimsememiştir. Böylelikle tekrar aday gösterilen Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül, 28 Ağustos 2007'de Türkiye Cumhuriyeti'nin 11. Cumhurbaşkanı olmuştur.

AK Parti iktidarında yaşanan önemli siyasi gerilim noktalarından biri de başörtüsü yasağı ile ilgili olmuştur. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden sonra, üniversitelerde uygulanan başörtü yasağının kalkması için AK Parti MHP ile bir araya gelerek ilgili Anayasa maddesini değiştirmişlerse de çok geçmeden bu yasanın iptali için CHP Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. 14 Mart 2008 tarihinde Yargıtay Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya, "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin laikliğe aykırı eylemlerin odağı durumuna geldiği" iddiasıyla, Anayasa Mahkemesi'nde "Adalet ve Kalkınma Partisi'nin temelli kapatılması davasını açmıştır ("AK Parti'nin Kuruluş Öyküsü", 2011).⁵⁰

Başörtüsü yasağının üniversitelerden kalkması ile değiştirilen Anayasa maddesi AK Parti'ye açılan kapatma davasının en önemli maddesi olmuştur. Başsavcı bu iddiasıyla, Cumhurbaşkanı Gül ile Başbakan Erdoğan'ın da aralarında olduğu 71 kişinin, siyasetten 5 yıl uzaklaştırılmasını istemiştir. 30 Temmuz 2008'de açıklanan kararda, 10 üyenin 6'sı kapatılması yönünde, 4'ü hazine yardımının kesilmesi yönünde karar vermiştir. Tamamen kapatma kararının çıkmamasının sebebi ise, Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç'ın ret oyu vermesidir. Bu süreç partinin hazine gelirinin yarısının kesilmesi kararı alınması ile son bulmuştur. Haşim Kılıç, toplumda son aylarda türban ve kapatma davaları nedeniyle çok ciddi bir gerginlik yaşandığını belirttikten sonra kapatma davasının sonucu şu sözlerle açıklamıştır:

⁵⁰http://webtv.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/ak_partinin_kurulus_oykusu?tc=14&albumId=21522&page=12 (Erişim Tarihi: 15-02-2012)

Biz toplum olarak hangi kesimden, hangi düşünceden hangi inançtan olursa olsun bütün toplum katmanlarının birlikte yaşama çabasını ve şartlarını sağlamasını, bu şartların oluşmasını, bu şartların devam etmesi için elimizden gelen gayreti göstermemiz gerektiğine inanıyorum. Bu nedenle Türkiye'nin bundan sonraki gerek siyasal gerek sosyal hayatında bu gerginliği azaltma konusunda gerekli çabaların gösterileceğine inancımı da taşımak istiyorum (“AK Parti kapatılmasın çıktı”, 2008).⁵¹

AK Parti'nin Kadın, Aile Ve Çocuk Konularındaki Faaliyetleri

AK Parti kuruluşundan itibaren “Milli Görüş” çizgisinin devamı olmayıp “değişim”in partisi olduğunu vurgulamıştır. Partinin, kadın politikaları ve kadının değişimi için ne yaptığı ya da yapacağı ise kamuoyu tarafından yakından izlenmiştir.

AK Parti'nin hükümette kaldığı sürece kadınlarla ilgili gerçekleştirdiği yasalar ve projelere baktığımızda şunları görmekteyiz:

2003 yılında Aile Mahkemelerinin kurulması ve aile içi sorunların bu ihtisas mahkemelerinde, evli hâkimler tarafından görülmesine karar verilmiştir. Yine 2003 yılında çıkarılan İş Kanunu'nda iş yerlerinde taciz olaylarını suç kapsamına almak ve bu suçu işleyenleri cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır (AK Parti, 2011).

2004 yılında Anayasa'da “kadın-erkek eşitliğinde” devletin sorumluluğu tanınmış ve kadın-erkek eşitliği ilke olarak anayasaya girmiştir. TBMM'de, “Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu” kurulmuştur (AK Parti, 2011).

2010 yılında Anayasa'da yapılan değişiklikle, kadınlar, çocuklar, özürllüer, yaşlılar, şehitler, dul ve yetimler ile gazilerin haklarının korunması yönünde alınacak ilave tüm düzenlemelerin “eşitlik” ilkesine aykırı olmadığı anayasal güvence altına alınmıştır. Böylece kadınlar, çocuklar, özürllüer, yaşlılar, şehitler, dul ve yetimler ile gazilere pozitif ayrımcılık uygulanmasının önü açılmıştır (AK Parti, 2011).

⁵¹ <http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=972729> (Erişim Tarihi: 15-02-2012)

2003'te yapılan düzenleme ile iş hayatında ayrımcılığı önlemek üzere İş Kanunu'nda "eşit işe eşit ücret" ilkesi getirilmiştir. Yine bu düzenlemeyle, doğum ve emzirme süreleri arttırılmış, kadın girişimciliğini destekler verilmiş, kadın ve genç istihdamında sigorta primlerini devlet tarafından ödenmesi gibi sıralayabileceğimiz düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (AK Parti, 2011).

Kadınların şiddet görmelerini engellemek için, TBMM'de "Töre, namus cinayetleri araştırma komisyonu" kurulmuş ve emniyet, sağlık ve adalet personelleri ile askerlere "kadına yönelik şiddeti önlemek" amaçlı eğitimler verilmiştir. TCK' da yapılan değişiklikle töre ve namus gerekçesiyle işlenen suçlar, kişiye bağlı suçlar kapsamına alınmış, cezalar ağırlaştırılmıştır. Ayrıca şiddete uğrayan kadın ve çocuklara yönelik danışmanlık veren ALO 183 HATTI açılmıştır (AK Parti, 2011).

Eğitimde ise, "Haydi Kızlar Okula" kampanyası ile 350 bin çocuk okullu olmuş ve "Ana Kız Okuldayız" kampanyası ile 4 yılda 3 milyon kadının okuma-yazma öğrenmesi hedeflenen proje yönetilmektedir. "Anne, Baba, Çocuk Eğitimi Projesi" aile ile ilgili konferans, panel, kurs, ev ve köy ziyaretleri ile ailelere ulaşılmış ve "aile içi şiddet, aile planlaması, gençlerin kötü alışkanlıklardan korunması, töre, namus cinayetleri, kadına karşı şiddet ve çocuk istismarı" gibi konularında eğitimler verilmiştir. Yoksul ailelerin çocuklarına yardım yapılırken kız çocuklarına pozitif ayrımcılık yapılarak "şartlı nakit transferi" kız çocuklarına daha fazla primle annelere ödenmiştir (AK Parti, 2011).

Ayrıca ev hizmetlerinde çalışanlar sigorta kapsamına alınmıştır. El sanatları işlerini yapan kadınlara, isteğe bağlı sigorta primlerini ödeyebilme imkânı getirilmiştir. Sağlık yardımları kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan ailelerin 0-6 yaş arası çocuklarına, düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri şartı ile maddi yardımlar yapılmış ve yapılmaktadır. Ödemeler ise anneler adına açılan hesaplara yatırılmıştır. Doğumlarını hastanelerde gerçekleştirmeleri ve düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri şartı ile hamile kadınlara maddi yardımlarda bulunmaya başlanmıştır. "Sağlıkta dönüşüm programı" ile anne-bebek ölüm hızı 1998-2003 ile 2003-2008 yılları arasında 5 yıllık dönemde % 48 azalmış ve 2010 yılı hedefi ise 2009 yılında yakalanmıştır (AK Parti, 2011).

Bağımsız çalışan kadınlar için, bir ilk olan sigorta kapsamında, emzirme ödeneği, gebelik halinde 16 haftalık iş görmezlik ödeneği analık yardımı olarak

ödenmeye başlanmıştır. Kadınlara, iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle kazanma gücünün % 10 ve daha fazla kaybedildiğinin tespiti halinde, sürekli iş görmezlik geliri bağlanmıştır (AK Parti, 2011).

Çalışan kadınların vefatlarında hak sahibi eş, çocuk anne ve babasına ölüm aylığı bağlanmasına da başlanmıştır. Ölüm aylığı alan kız çocukları evlendiklerinde, aldıkları aylıkların iki yıllık tutarını ise bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak alabilmektedir (AK Parti, 2011).

Ayrıca AK Parti iktidarı döneminde, çocuk sahibi olamayan evli çiftler, genel sağlık sigortası kapsamında ücretsiz olarak tüp bebek tedavisinden yararlanma hakkına sahip olmuştur. Yoksulluğun sağlık hizmetlerine engel olmaması için ise, düzenli olarak doktora götürülmeleri şartıyla 0–6 yaş çocukları olan annelere şartlı nakit transferi desteği sağlanmıştır (AK Parti, 2011). Özürlü çocukları olan anneye 5 yıl erken emekliliğin yolu açılmıştır. Sigortalı kadına (iki çocuğa kadar), her bir çocuk çalışmadığı 2 yılı, dışarıdan ödeyerek emekli olma imkânı getirilmiştir (AK Parti, 2011).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yürütülen sosyal yardım ve proje desteklerinin % 70'inin kadınlara verilmesi sağlanmıştır. Şiddete uğrayan kadınlara hizmet vermek amacıyla, nüfusu 50.000 i geçen belediyelere sığınma evi açma zorunluluğu getirilmiştir (AK Parti, 2011).

AK Parti Türkiye'de ilk defa özürlüler kanununu 2005 yılında çıkarmıştır. Kanunla, özürlülerin eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal yaşam başta olmak üzere, hakları yasal güvence altına alınmıştır (AK Parti, 2011).

Sosyal güvencesi olsun ya da olmasın, ilk defa özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden tüm özürlülerin, tüm özel eğitim giderleri, devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır. 2004 yılından itibaren, özürlü öğrencilerin, okullarına sorunsuz ulaşmalarının sağlanması için ücretsiz taşıma uygulamasına başlanmıştır. Özürlünün evde bakılması halinde, bir net, bir kuruma yatılı yerleştirilmesi halinde ise iki net asgari ücret bakım ücreti ödenmesi yapılmaya başlanmıştır (AK Parti, 2011).

AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının Faaliyetleri

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları Türkiye’de “Kalite Yönetim Belgesi”ne sahip ilk ve tek siyasi kurumdur (2011 yılı itibarı ile). Amaçlarını gerçekleştirirken kadınlar arasında hiçbir şekilde din, dil, mezhep, etnik köken, ekonomik düzey ayırımı yapmayacağını belirten Kadın Kolları 12 Aralık 2003 tarihinde ISO 9001-2001 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi’ni almaya hak kazanmıştır. Bu belgeyi alma çabaları Kadın Kollarının kurumsallaşma çabasının göstergesidir.

AK Parti Genel Merkez Kadın Kollarının, dokuz yılda gerçekleştirdiği projeler; Yerel Yönetimler Konferansları, “Siyaset Kürsüsünde Ben de Varım” isimli hitabet yarışması, Uluslararası Dünya Kadınlar Günü Programları (yurt dışından yerel yönetim veya merkezi yönetim tecrübesi olan kadınlar davet edilerek, tecrübe paylaşımları sağlanmıştır.), teşkilat eğitim programları, teşkilat denetim ve eğitim toplantıları, İş’te Kadın Kongresi, atölye çalışmaları ve çalıştaylar olarak sıralanabilir.⁵² Bunların yanında kadına ait sorunlardan siyaset, istihdam, şiddet, eğitim, medya, doğu ve güneydoğuda kadının güçlendirilmesi, kadın sağlığı gibi konularla ilgili akademisyenler ve STK’larla birlikte çalıştaylar gerçekleştirilmektedir.

AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları, genel merkez binasında belli aralıklarla milletvekilleri ve eşlerine yönelik kaynaşma, paylaşım toplantıları ve programları düzenlemektedir. Bu etkinliklerin yanında kadın milletvekilleri ile bilgi akışını hızlandırmak ve aktifleştirmek için koordinasyon toplantıları düzenlemektedir. Gündeme ve ihtiyaca göre parti içinde görevli partililerden, milletvekillerinden, gazeteciler ve çeşitli akademisyenlerden bilgi ve görüş paylaşımları için toplantılar düzenlenir, MYK ve MKYK toplantılarına davet edilirler.⁵³

⁵² - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/index.asp> (Erişim Tarihi: 18-11-2011)

⁵³ - <http://kadinkollari.akparti.org.tr/turkce/yayinlarvedokumanlar.asp> (Erişim Tarihi: 19-11-2011)

EK-2- MÜLAKAT SORULARI

- 1..Siyasete ne zaman ilgi duymaya başladınız?
- 2..O Yıllarda siyaset dünyasında örnek aldığınız kişiler var mı?
- 3..Siyasete aktif olarak girmenizi hızlandıran bir olay anımsıyor musunuz?
4. Siyasi kariyeriniz boyunca dönüm noktası olarak değerlendirdiğiniz olaylar hangileri? (zamana yayarak soru tekrarlanabilir.)
5. Çocukken ailenizde siyasi konular konuşulur muydu?
 - Daha çok kimler konuşurdu?
6. Ailenizdeki, çevrenizdeki hanımlar bu konuşmalara katılıyorlar mıydı?
7. Ailenizde aktif olarak siyasetle ilgilenenler oldu mu?
8. Eşinizin ailede aktif olarak siyasetle ilgilenenler oldu mu?
- 9..AK Parti'ye üye olmadan önce diğer siyasi partilerin faaliyetlerinde yer aldınız mı? (cevap evet ise)
 - Bu faaliyetler sırasında ne gibi zorluklar karşılaştınız?
 - (Anne, baba, kardeş, eş, çocuk, akrabalar, komşular, iş arkadaşları, parti toplantıları, partideki erkekler, kadınlar, toplantı saatleri, seyahatler, ev gezileri, ev-iş yükü, harcamalar, ...)
 - Peki, bu zorlukları nasıl aştınız?
 - Bu süreçte size destek olan (başka) kişiler oldu mu?
 - Nasıl?
10. AK Parti'ye üye olmadan önce faal olduğunuz dernek, vakıf, meslek odası, sendika gibi kuruluşlar var mıydı? (cevap evetse)
 - Bu faaliyetler sırasında ne gibi zorluklar karşılaştınız?
 - (anne, baba, kardeş, eş, çocuk, akrabalar, komşular, iş arkadaşları, parti toplantıları, partideki erkekler, kadınlar, toplantı saatleri, seyahatler, ev gezileri, ev-iş yükü, harcamalar, ...)
 - Peki, bu zorlukları nasıl aştınız?
 - Bu süreçte size destek olan başka kişiler oldu mu?
 - Nasıl?

11. Peki, AK Parti'deki siyasi kariyeriniz nasıl bir seyir izledi?

- Bu faaliyetler sırasında ne gibi zorluklar karşılaştınız?

- (Anne, baba, kardeş, eş, çocuk, akrabalar, komşular, iş arkadaşları, parti toplantıları, partideki erkekler, kadınlar, toplantı saatleri, seyahatler, ev gezileri, ev-iş yükü, harcamalar, ...)

- Peki, bu zorlukları nasıl aştınız?

- Bu süreçte size destek olan başka kişiler oldu mu?

- Nasıl?

12. Tecrübenize ve gözlemlerinize dayanarak, sizce kadınların siyasette daha aktif olmaları için ne yapmak lâzımdır?

EK-3- MÜLAKAT YAPILAN GÖRÜŞMECİLERİN KÜNYELERİ

Bu kısımda görüşme yapılan kişiler tanıtılacaktır. Görüşmeye başlarken ilk olarak mülakat yapılan görüşmecileri tanımak ve onları rahatlatmak amacıyla kısaca kendilerini tanıtmaları ve karar alma noktasındaki görevleri sorulmuştur. Birkaç görüşmeciden sonra bu soru iptal edilmiştir. Görüşmecilerin bu soruya oldukça uzun ve teferruatlı cevap verme eğilimi göstermesi nedeniyle bu soru bir daha sorulmamıştır. Daha sonra kendilerinin onayı alınarak kısa öz geçmişleri çalışmaya aktarılmıştır.

Alev DEDEGİL: 1958'de İstanbul'da doğdu ve yönetici; Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü bitirdi. Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Bölümünde yüksek lisans öğrenimi devam etmektedir. Özel sektörde yönetim kurulu başkanlığı görevinde bulunmuştur. İstanbul Kadın Araştırmaları Merkezi (İKAM)'ın Kurucu Yönetim Kurulu Başkanlığını yaptı. Kadın, siyasal ve sosyal kimlik konularında 8 kitabı yayına hazırladı. AK Partinin kurulması ile siyasete başlamıştır. İstanbul İl Kadın Kolları Kurucu Yönetim Kurulu üyesidir. 23. Dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Başkanlığı ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu üyesi görevini gerçekleştirmiştir. Üç dönemdir AK Parti milletvekilliği yapan Dedegil, İngilizce bilmekte ve bekârdır.

Asuman ERDOĞAN: 1980, Ankara doğumlu. Boğaziçi Üniversitesi İngilizce öğretmenliği mezunu. Devlet ve özel okullarda öğretmenlik ve tercümanlık yaptı. 2008 AK Parti Gençlik Kollarında Eğitim Başkanlığı yaptı. Münazara yarışmaları, film ve tiyatro gösterimleri düzenlemiştir. 2010 yılından itibaren Ana Kademe MKYK üyeliği yapmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.

Ayşe BÖHÜRLER: 1963 Ürgüp doğumlu. İstanbul Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu mezunu. Çeşitli sivil toplum kuruluşları ve girişimlerinde aktif roller aldı. Yazı ve araştırmaları gazete ve dergilerde yayımlandı. 1992-1995 tarihleri arasında İzlenim dergisinde, daha sonra da Aksiyon dergisinde 'Aile ve Eğitim' bölümü editörlüğü görevini yürüttü. Kadın, çocuk, eğitim, belgesel

ve tartışma programlarının yapım-yönetiminde yer aldı. Hazırladığı ve sunduğu programlar pek çok ödül almış ve halen Kanal 7'de Eğitim Kültür programları yönetmeni olarak görev yapıyor. Halen haftalık olarak yayınlanan bir tartışma programı hazırlayıp sunmakta ve Yenişafak gazetesinde köşe yazıları yazmaktadır. Evli ve 3 çocuk annesidir.

Ayşe GÜNEY: 1957 Eskişehir, Mahmudiye doğumlu. Anadolu üniversitesi Eczalık Fakültesinden mezundur. Mahmudiye'de serbest eczacılık yapmıştır. 2009 yerel seçimleri ile birlikte Mahmudiye Belediye Başkanı olarak görevine devam etmektedir. Bekârdır.

Ayşe KEŞİR: 1967 Düzce doğumludur. İstanbul Üniversitesi. Basın Yayın Yüksek Okulu. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bölümünü bitirdi. Bir grup arkadaşıyla birlikte "Hanımeli" dergisini çıkarmıştır (1991-1992). "İp Ucu" isimli gençlik rehberi Avrasya Bir Vakfı yayınları arasında çıktı (1998). Çeşitli gazete ve dergilerde köşe yazıları yazan Keşir, halen "Cafe Siyaset" te yazmaktadır. "Aynadaki Yüz" isimli oyunuyla, TRT Radyolarından (2000) olmak üzere yazdığı oyun ve senaryoları ile çeşitli sivil toplum çalışmaları nedeniyle, ödül ve plaketler aldı. 1986 yılından itibaren çeşitli dernek, vakıf, girişim gruplarında üyelik ve yönetim kurulu üyeliği yaptı. Bu kuruluşlarda, eğitim, çalışan kadın, yoksulluk ve Türk Cumhuriyetleri üzerine çalışmalarda bulundu. Halen Avrasya Bir Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi, Başkent Kadın Platformu ve Basın Birliği üyesidir. AK Parti'de siyasete, İstanbul İl Kadın Kolları Kurucu Yönetim Kurulu üyeliği ile başlayan Ayşe Keşir, 8 Mayıs 2005 tarihinde I. Olağan Kongreden sonra, MKYK ve Genel Merkez Kadın Kolları Sosyal İşler Başkanlığı görevine getirildi. Halen Tanıtım ve Medya Başkan'ı olarak görev yapmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Siyasi danışmanıdır. Evli ve 3 kız çocuk annesidir.

Azize Sibel GÖNÜL: 12 Ağustos 1966'da İstanbul'da doğdu Mimar; İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesini bitirdi. Serbest mimar olarak çalıştı. Mimarlık Mühendislik İnşaat Limitet Şirketi'nin kurucu ortağı oldu. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Kocaeli Mimarlar Odası Genel Sekreteri olarak görev yaptı. 23. Dönemde Kocaeli Milletvekili seçildi. 2. Olağan Kongrede Genel Merkez

Kadın Kolları MKYK üyesi olarak seçildi ve Siyasi ve Hukuki İşler Başkanlığı görevini yürüttü. 24. Dönemde TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanlığına seçildi. İyi düzeyde İngilizce bilen Gönül, evli ve 2 çocuk annesidir.

Fatma ŞAHİN: 1966, Gaziantep doğumlu. İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya-Metalürji Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nü bitirdi. Özel sektörde İşletme Mühendisi ve İşletme Müdürü olarak çalıştı. 22. ve 23. Dönem Gaziantep Milletvekilidir. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Gaziantep'in ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinin "ilk kadın" milletvekilidir. Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Üyeliği yaptı. TBMM Töre ve Namus Cinayetleri ile Çocuklara Karşı Şiddeti Araştırma Komisyon Başkanlığı görevini yürüttü ve oluşturulan Meclis Soruşturma Komisyonunda ve Tuz Gölü Araştırma Komisyonunda çalıştı. AK Parti 2. Olağan Kongresinde Merkez Karar Yürütme Kuruluna seçildi. Genel Merkez Kadın Kolları Teşkilat Başkanlığı, Siyasi Hukuki İşler Başkanlığı yaptı ve daha sonra Genel Başkanlık görevini yürüttü. Fatma Şahin, Genel Merkez Kadın Kolları Başkanı olarak teşkilatta görev yapan 3000 kadını 2 ayda Ankara'ya Genel Merkeze getirmiş ve çeşitli konularda eğitim almalarını sağlamıştır. Eğitim verenler, ağırlıklı olarak AK Parti Genel Başkan Yardımcıları ve Bakanlardan oluşmuştur. AK Parti'de ilk uluslararası toplantıyı Fatma Şahin Başkanlığındaki Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı gerçekleştirmiştir. Her yıl olmak üzere toplam 3 uluslar arası toplantı gerçekleştirmiştir. Evli ve 2 çocuk annesidir.

Gülnur HAYRAN: 1965 Eskişehir doğumlu. Sağlıkçı; Sivas Cumhuriyet Üniversitesinden sonra yüksek lisans ve doktorasını Hacettepe ve Marmara Üniversitesinde tamamladı. 3 yıl Almanya'da ve 1 yıl İsviçre'de görev yaptıktan sonra 2002'de Eskişehir'den AK Parti Milletvekili adayı oldu. AK Parti 2. Olağan Kongre öncesi Genel Merkez Kadın Kolları Halkla İlişkiler Başkanlığı görevini yürüttü. Üniversiteden öğretim görevlisi olarak emekli oldu. Üç dönemdir Genel Merkez Kadın Kollarında bulunmakta ve Avrupa Birliği Proje Koordinatörü olarak görevine devam etmektedir. Evli ve 1 çocuk annesidir.

Halide İNCEKARA: 1959'da Antalya'da doğdu. Yönetici; İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini bitirdi. Yüksek lisansını aynı fakültede uluslararası işletmecilik alanında tamamladı. Özel sektörde üst düzey yönetici olarak çalıştı. Gazete ve dergi köşe yazarlığı, TV'de program danışmanlığı yaptı. Gençlik, çocuk, kadın-aile ile ilgili dernek ve vakıf kuruculuğu ile yöneticilikleri görevlerini üstlendi. 1999 yılında İstanbul Küçükçekmece'den İl Genel Meclis üyeliğine seçildi. “Gönüllülük” adında yayımlanmış bir kitabı bulunmaktadır. 22 ve 23. Dönemde İstanbul Milletvekili seçildi. 22. Dönemde Avrupa Konseyi ve BAB üyeliklerinde bulundu. Çocuk Hakları İzleme Komitesinin kurucuları arasında yer aldı. 22. Dönemde çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğilimi ile 23. Dönemde kayıp çocukların sorunları araştırılması ve gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonları Başkanlığını yaptı. 23 ve 24. Dönemde Türkiye-AB KPK Üyesi oldu. İngilizce bilen İncekara, evli ve 3 çocuk annesidir.

İlknur DENİZLİ: 1964'te İzmir'de doğdu. Gıda mühendisi; Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği mezunudur. TRT'de görev aldı ve 1994'te kendi firmasını kurdu. İzmir Sanayici ve İşadamları Derneği Yönetim Kurulu Başkanı. 24. Dönem TBMM Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Kâtipliği görevini yürütüyor, İngilizce biliyor, evli ve 2 çocuk annesidir.

Lale ERSOY: 1971 Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezundur. Aynı üniversitede ve bölümde yüksek lisans yaptı. 2003 Ak Parti Genel Merkez Kadın Kolları MYK üyesi olarak görev yaptı. 2006 yılında ise Ak Parti Genel Merkez Ana Kademe MKYK üyesi oldu ve Siyasi Hukuki İşler Başkan danışmanı olarak görev aldı. 2011 yılından itibaren Siyasi Hukuki İşler Başkan yardımcılığı görevini yürütmektedir. Evli 2 çocuk annesidir.

Merita JEGENİ YILDIZ: 1978 Arnavutluk doğumlu. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler mezunudur. Özel sektörde çeşitli firmalarda görev aldı. Halen büyük bir sivil toplum kuruluşunda Uluslararası İlişkiler Uzmanı olarak çalışıyor. AK Parti Genel Merkez Kadın Kolları MKYK üyesidir. 2009 yerel seçimlerinde

Ankara İl Genel Meclis üyesi seçilmiştir. Avrupa Konseyinde Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi Türkiye Temsilcisidir. Anadili Arnavutça olan Yıldız çok iyi derecede İngilizce, İtalyanca, Türkçe, Fransızca bilmektedir. Evli ve 1 çocuk annesidir.

Necla HATTABOĞLU: 1953 doğumlu. Kız Enstitüsü mezunu; Kendisinin 1996 yılında kurduğu bir sivil toplum örgütünde hizmet vermektedir. HAK-YAD, Hanımlar Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile, Diyarbakır'da yardıma muhtaç kadınların sağlıktan eğitime birçok alanda yardım çalışmalarını yürütmektedir. AK Parti Ana Kademe MKYK üyesidir. Evli ve 4 çocuk annesidir.

Nurdan ŞANLI: 1954 Ankara, Nallıhan doğumlu. Yüksek öğrenimini, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu İşletme Bölümünü bitirerek tamamladı. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Bankası Göz Kliniği'nden 1995 yılından emekli oldu. Başbakanlık Türk Patent Enstitüsü Kanuni Marka ve Patent Vekilliği unvanını alarak Koru Danışmanlık Ltd. Şti.nde Marka, Patent Vekilliği ve ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemleri danışmanı ve yöneticisi olarak görev yaptı. 01 Eylül 2003 tarihinde AK Parti Ankara İl Kadın Kolları Başkanlığı'na atandı. Sonra Ankara İl Kadın Kolları Kongresi'nde yeniden İl Kadın Kolları Başkanlığına seçilerek, 2004 yılında gerçekleştirilen Genel Merkez Kadın Kolları Kongresi'nde de MKYK üyeliğine seçildi. 2007 Milletvekili Genel Seçimleri'nde Ankara 2 Bölge milletvekili adayı olduktan sonra, 2007-2009 yılları arasında Genel Merkez Kadın Kolları Teşkilat Başkanlığı görevinde bulundu. 2009'dan bu yana Genel Merkez Seçim İşleri Başkan Yardımcısı olarak görev yaptı. 24.Dönem Ankara Milletvekili oldu. TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyon Üyesi, evli ve 1 kız çocuk annesidir.

Serap YAŞAR: 1965 yılında Adana'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Strasbourg Science Human ve Nancy 2 Üniversitelerine devam ettikten sonra bir süre serbest avukat olarak çalıştı. 1993-1997 yılları arasında Fransa'da çocuk hakları ve mülteciler konusunda araştırmalar yaptı. Çeşitli sivil toplum örgütlerinde değişik kademelerde görevler üstlendi. İnsan hakları alanında basılmış bir kitabı ve çeşitli dergi ve bültenlerde yayınlanmış makaleleri

bulunmaktadır. Halen İstanbul Barosu'na bağlı olarak serbest avukat olarak çalışmaktadır. AK Parti Kurucular Kurulu Üyesi ve halen MDK üyesidir. Fransızca ve orta derecede İngilizce bilen Serap Yahşi Yaşar, evli ve 2 çocuk annesidir.

Sermin BALIK: 1972'de Tunceli'de doğdu. İşletmeci; Tunceli Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu mezunudur. Medikal şirketinde 2006 yılına kadar üst düzey yönetici olarak çalıştı. Elazığ Spor Yönetim Kurulu üyesidir. Birçok sivil toplum kuruluşuna üyedir. Elazığ Kadın Kolları Başkanlığı yapmıştır. Evli ve 2 çocuk annesidir.

ÖZET

KATIRCIOĞLU, Radiye Sezer,
Adalet ve Kalkınma Partisi Yönetiminde Kadın
Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.

Çağdaş, demokratik bir toplum olmanın gereği, kadının toplumun tüm yapıları içinde erkeklerle eşit statüde olmasıdır. Kadınların siyasetteki yerinin ve rolünün ölçüsünü belirleyen, bugünden daha ileri olmasını engelleyen ataerkil zihniyet siyaset alanında son derece etkilidir. Kadının yeterince temsil edilememesi toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, kadının erkeğe göre düşük toplumsal statüsü ve erkek lehine siyasal iktidar ilişkileri ile ilintilidir.

Kadının siyasal katılımını, katılımı etkileyen siyasal toplumsallaşma süreçleri ve kazanılan toplumsal roller açısından incelemek, sorunun doğru tespiti için önemli bir unsurdur. Dolayısıyla, bu tezin kuramsal çerçeve kısmında, kadın haklarının kazanımında kadın hareketi ve feminist örgütlerin dünyada ve Türkiye’de gelişimi ve etkisi anlatılmış, Türk siyasi tarihine kadın açısından etkisi irdelenmiştir.

Yapılan alan araştırmasında ise Adalet ve Kalkınma Partisi yönetimindeki kadın siyasetçiler ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Böylelikle karar alma noktalarına geliş süreçleri sorgulanarak, kadının siyasete bakışı ve siyaset yapma dinamikleri ve diğer siyasetçilerle ilişkileri irdelenmiştir. Karar alma mekanizmalarında yer alma süreçlerinde karşılaştıkları zorluk ve kolaylıklara değinilmiş ve edindikleri tecrübeler, çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

- 1-Siyaset
- 2-Siyasi partiler
- 3-Adalet ve Kalkınma Partisi
- 4-Yönetim
- 5-Kadın

ABSTRACT

KATIRCIOĞLU, Radiye Sezer,

The Justice and Development Party in the Management of Women

Master Thesis Ankara, 2012.

The need for a modern, democratic society requires the same level of status of women among men in any structure of society. The place of women in politics and the role to be more advanced than today that determine the metric of the patriarchal mindset that prevents is extremely effective in the field of politics. It's related with women's inability to be represented adequately, the misleading judgment of social role of women, low social status of woman and political power relations in favor of men.

To examine the political participation of women in terms of the effects had upon the process of political socialization and acquired social roles is an important factor for the correct identification. Therefore, women's movement in the process of gaining women rights and development and impact of feminist organizations in Turkey and around the world is explained and probed in the sense of women throughout the history of Turkish politics in the theoretical framework part of this thesis.

Interviews were conducted with the women politicians in the Justice and Development Component Party in the field studies carried out. Woman's point of view towards politics, overview of the processes of the dynamics and relations with other politicians are scrutinized by querying the arrival of decision-making points. The difficulties that women might encounter during the process of getting involved in having a say in the decision making mechanism as well as their gained experiences and recommendations for the solutions are included.

Keywords:

1-Politics

2-Political parties

3-Justice and Development Party

4- Management

5- Women

